

1983

STOPINJE

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Alfonz Korbun, Martin Poredoš, Franc Tement

Uredil uredniški odbor
Lojze Kozar, Vilko Novak, Franc Puncer, Jože Smej, Jože Zadavec

Odgovorni urednik: Jože Smej, Slomškov trg 20, Maribor

Naslovna stran platnic:
Spremljevalci ob poti — posnetek Jože Ftičar

Zadnja stran platnic:
Ne v noč, ampak odšli so v luč — posnetek Jože Ftičar

Kaj je naša poroka iz 1983?

... in kaj je naša poroka iz 1983? ...

... in kaj je naša poroka iz 1983? ...

STOPINJE 1983

... in kaj je naša poroka iz 1983? ...

... in kaj je naša poroka iz 1983? ...

... in kaj je naša poroka iz 1983? ...

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA **KNJIZNICA** MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1983

262.2(497.12-18)(059)

19025937

COBISS •

Kaj nam sporoča p. Pavel Berden?

Ko bodo naši bravci dobili do rok tele Stopinje, bo že potekalo leto od njegovega naglega, bridkega zemskega slovesa od nas. Tudi od STOPINJ, ki jim je bil med soustanovitelji, v njihovem uredniškem odboru, skrbno skrbeč za sodelavce... Listajmo po vseh njihovih letnikih in nam bo naš Pali govoril iz njih, v vezani in nevezani besedi... In pogovarjamo se z njim v duhu iz dneva v dan, pogovarjamo tudi v skrbi za Stopinje, ne le za letošnje, tudi za vse prihodnje. In kaj nam sporoča, govori iz njih rajni naš Pavel Berden, mnogim mladostni prijatelj, premnogim prijatelj, tolažnik, vodnik v zadnjih desetletjih, po vsej Sloveniji in daleč v tujini?...

Govori nam kot sourednik našega koledarja: Kdo me bo nadomestil? Saj boste našli novega človeka, skrbnega, piščočega, ki ne bo le ime — nihče ni nenadomestljiv, sem vselej govoril. Želim mu vso srečo in nekaj svoje vneme (Pali je bil zelo skromen!) in vam drugim z njim. Nekaj drugega me skrbi: fantje, dečki, ne zamerite, nekdo se bo moral posloviti prvi za menoj — nikar se ne bojte... In za njim bo odšel naslednji iz uredniškega odbora, od glavnih sodelavcev naših dragih Stopinj — niste več mladi (z rahlim nagajivim nasmeškom nas gleda...) — pa kaj mislite, kaj bo za vami, brez vas? Naši predniki, ki so začeli s Kalendarjem pred osemdesetimi leti, so vzdržali, pomlajeni z nasledniki, ravno štiri desetletja — ali bodo Stopinje toliko vzdržale? Kje so mladi, ki bodo stopili na vaše mesto? Kličem jih, vabim jih, naj se vam pridružijo, naj študirajo našo preteklost in naj delajo...

Zdi se, da je to glavna skrb rajnega prijatelja Pavla — čeprav je napisal za Stopinje kar — 56 pesmi, kolikor jih menda drugi vsi skupaj niso. Kje so naši pesniki? — nas sprašuje dalje. Nisem se imel za pesnika, hotel sem v vezani besedi izraziti svoja čustva, svoje misli — povejte vi mladi, kako doživljate našo krajino, našo preteklost, našega človeka na tej zemlji, ki ji je s svojim delom in trpljenjem zvest poldrugo tisočletje! Pišite za tega našega človeka, da vas bo razumel, pišite o njem, da ga bodo spoznavali drugi! Če se boste poglobili vase, v našo zemljo in v našo najboljšo pesem — boste zapeli: »kar misli, kar čuti, kar hoče dom« (O. Župančič). In pišite tudi v prozi, v nevezani besedi, spregovorite na nov način — o, koliko je treba še povedati o našem življenju, drugače kot doslej, prerasite svoje prednike v pisanju!

Pavel Berden je napisal tudi množico člankov za naš koledar: poleg verskih, vzgojnih v najširšem pomenu, o bedi naših ljudi — tudi nadrobno raziskovanje o družini našega pesnika in znanstvenika Avgusta Pavla. Saj je imel tako globok čut in smisel za našo preteklost, našo zgodovino, za korenine, iz katerih smo vzrasli in iz njih živimo. Zato je napisal tudi lepo knjižico o svojem rodnem Kobilju. Ali nas ne sprašuje: ali boste nadaljevali moje skromno delo (tako ga je gledal), hočete pomagati našim ljudem doma in po svetu — nanje sem toliko mislil — da si bodo našli trdnih temeljev za duhovno življenje; da ne bodo hlastali le po blaginji, ki jih pričinja že dušiti? Ne pozabite na tiste uboge zapuščene v kočah na robu življenja (glej v Stopinjah 1982). In vi mladi, ne pozabite na našo prekmursko in prleško kulturno izročilo, spoznavajte svoje nekdanje in sedanje ustvarjalce, pišite o njih, posredujte nam nova dognanja o njih...

Pavel Berden nam sporoča v svoji pesmi (v drugem letniku Stopinj):
Nikoli nič velikega na zraste / brez tihe, skrite žrtve tisočerih — in prav
tam: Umiram v tej zavesti, / da verno spolnil svojo sem nalogo. — Tudi zanj
velja vse to — in tudi nam naj bo vodilo pri vsem našem delu, po njegovem
zgledu in vzoru!

Vilko Novak

Leto 1983 je navadno leto.

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z rdečim večjim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečim manjšim tiskom, navadnim tiskom, da jih ne bi zamenjali z zapovedanimi prazniki. Imena župnij, ki obhajajo god svojega zavetnika, pa so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom.

Praznovanje svetniških godov je označeno s številkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4).

Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo

Lunine spremembe: polna luna ☽ prvi krajec ☾

maj ☽ zadnji krajec ☾

1 S NOVO LETO, OSMINA BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)

2 N PO BOŽIČU (2), Bazilij Vel. in Gregor Nac. šk. c. u.
Beseda se je učlovečila (Jan 1, 1-18)

3 P Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, muč.

4 T Angela Folinjska, red.; Gregor Langreški, škof

5 S Simeon Stilit, pušč.; Emilijana (Milena), dev.

6 Č Gospodovo razglašanje, sv. Trije kralji (1)

7 P Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan (Svitomir), muč.

8 S Severin Noriški, opat, Erhard, škof; Jurij (Igor), red.

9 N JEZUSOV KRST (2); Julijan in Bazilisa, muč.

Ti si moj ljubljeni sin (Lk 3, 15-16, 21-22)

10 P Viljem iz Bourgesa, šk.; Agaton, papež; Peter Orseolo, red.

11 T Pavlin Oglejski, škof (3); Teodozij, opat

12 S Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč., Ernest, škof

13 Č Hilarij (Veselko), šk. c. uč. (4); Veronika (Vera), dev.

14 P Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.

15 S Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok

16 N 2. NAVADNA (2); Marcel, papež

Jezusov prvi čudež (Jan 2, 1-12)

17 P Anton (Zvonko), pušč. (3); Marijan, diakon muč.

18 T Marjeta (Biserka) Ogrska, red.; Priska, muč.

19 S Karnut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.

20 Č Fabijan, papež in SEBASTIJAN (Boštjan), muč. (4) Pečarovci

21 P Neža (Agnes, Janja), dev. muč. (3); Epifanij, škof

22 S Vincenc (Zmago), diakon, muč. (4); Teodolinda, kraljica

23 N 3. NAVADNA (2); Klemen (Miloš, Blaga), škof. muč.

Jezusov govor v Nazaretu (Lk 1, 1-4; 4, 14-21)

24 P Francišek Saleški, šk. c. uč. (3); Felicijan, šk. muč.

25 T Spreobrnitev ap. Pavla (2); Ananija, muč.

26 S Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Alberik, Stefan, red. ust.

27 Č Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež

28 P Tomaž Akvinski, duh. c. uč. (3); Peter Nolasko, red. ust.

29 S Valerij, škof; Julijan, spok.

30 N 4. NAVADNA (2); Martina, dev. muč.

Jezusa v Nazaretu ne sprejmejo (Lk 4, 21-30)

31 P Janez (Ivan) Bosko, red. ust. (3); Ludovika (Luiza), red.

- 1 T Brigita Irska, dev.; Pionij, muč.
 2 S Jezusovo darovanje, Svečnica (2); Simeon in Ana, prer.
 3 Č Blaž, šk. muč.; Oskar (Ansgar), škof (4)
 4 P Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, muč.
 5 S Agata, dev. muč.; Ingenuin in Albuin, škofa

- 6 N 5. NAVADNA (2); Amand (Ljubo) Belgijski, škof
 Obilni ribji lov (Lk 5, 1-11)
 7 P Nivard, red.; Egidij (Tilen), red.
 8 T Hieronim (Jerko) Emiliani, red. (4); Prešernov dan
 9 S Apolonija, dev. muč.; Nikefor, muč.
 10 Č Sholastika, dev. (3); Viljem (Vilko), pušč.
 11 P Lurška Mati božja (4); Cedmon, red.
 12 S Evlalija, muč.; Benedikt Anianski, opat

- 13 N 6. NAVADNA (2); Katarina de Ricci, red.
 Govor na gori (Lk 6, 17.20-26)
 14 P Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kverfurtski, muč.
 15 T Jordan, opat; Georgija, dev.; Pust
 16 S †† Pepelnica (1); Julijana, dev. muč.; Onezim, šk. muč.
 17 Č Sedem ust. servitov (4); Frančišek Clet, muč.
 18 P † Simeon Jeruzalemski, šk. muč.; Flavijan, škof
 19 S Konrad iz Piacenze, spok.; Barbat, škof

- 20 N 1. POSTNA (1); Sadot in tov. muč.; Leon (Lavoslav), šk.
 Jezus zavrne skušnjavca (Lk 4, 1-13)
 21 P Peter Damiani, šk. c. uč. (4); Maksimilijan Puljski, škof
 22 T Sedež ap. Petra (2); Marjeta Kortonska, spok.
 23 S Polikarp, šk. c. uč. (3); Dositej, menih
 24 Č (Matija, ap.); Sergij, muč.
 25 P † Tarazij (Taras), škof; Valburga, dev.
 26 S KVATRE; Matilda, dev.; Porfirij, škof

- 27 N 2. POSTNA (1); Gabriel ŽMB; Leander, šk. Baldomir, spok.
 Jezus se na gori spremeni (Lk 9, 28-36)
 28 P Roman, opat; Hilarij (Radovan); Osvald (Boltej), šk.

- 1 T Albin (Belko), škof; Svitbert, šk.; Antonina, muč.
 2 S Neža Praška, dev.; Henrik (Hinko) Suzo, red.
 3 Č Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, muč.
 4 P † Kazimir, kraljevič (4); Arkadij, šk. muč.
 5 S Janez od Križa, red.; Evzebij, muč.

6 N 3. POSTNA (1); Fridolin (Miroslav), opat
 Jezus opominja k pokori (Lk 13, 1-9)

☉

- 7 P Perpetua in Felicita, muč. (4); Gaudioz (Veselko), šk.
 8 T Janez od Boga, red. ust. (4); Beata (Blaženka), muč.
 9 S Frančiška Rimska, red. (4); Gregor Niški, šk.
 10 Č Štirideset mučencev; Makarij, šk.
 11 P † Sofronij, šk.; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.
 12 S (Gregor Vel., papež); Doroteja (Rotija), muč.

13 N 4. POSTNA (1); Kristina, dev.; Teodora (Božidara), muč.
 Prilika o izgubljenem sinu (Lk 15, 1-3.11-32)

☉

- 14 P Matilda, kraljica; Florentina (Cvetka), opatinja
 15 T Klemen M. Dvořak, red.; Ludvika de Marillac, red.
 16 S Hilarij (Radovan) in Tacijan (Tihomil), muč.; Julijana, muč.
 17 Č Patricij, šk. (4); Jedrt, opatinja
 18 P † Ciril Jeruzalemski, šk. c. u. (4); Salvator, red.
 19 S Jožef. mož Device Marije (1); Sibilina, dev.

Cankova

20 N 5. POSTNA (1); Klavdija in tov. muč.
 Jezus ne obsoja grešnice (Jan. 8, 1-11)

- 21 P Nikolaj iz Flue, pušč.; Filemon, muč.
 22 T Lea, spok.; Katarina Genovska, spok.
 23 S Turibij, šk. (4); Viktorijan in tov. muč.
 24 Č Dionizij in tov. muč.; Katarina Švedska, red.
 25 P Gospodovo oznanjenje (1); Dizma, desni razbojnik
 26 S Evgenija, muč.; Kastul, muč.

27 N CVETNA — NEDELJA JEZUSOVEGA TRPLJENJA (1);
 Lidija, muč. Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Lk 19, 28-40)

- 28 P Milada Praška, dev.; Bojan, knez muč.
 29 T Bertold, red. ust.; Evstracij, muč.
 30 S Amadej (Bogoljub), knez; Kvirin, muč.
 31 Č Vel. četrtek (1); Modest Gosposvetski, škof

☉

- 1 P Vel. petek (1); Hugo, šk.; Venancij, šk. muč.
 2 S Vel. sobota (1); Frančišek Paolski, red. ust.;

3 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1)

Jezus vstane od mrtvih (Jan 20, 1-9)

- 4 P Velikonočni ponedeljek (1); Izidor Seviljski, šk. c. u.
 5 T Vincenc Ferrer, duh.; Julijana, opatinja
 6 S Irenej (Hotimir) Sirmijski, šk. muč.; Celestin I., papež
 7 Č Janez Krstnik de la Salle, red. ust.; Saturnin, šk.
 8 P Albert, šk. muč.; Valter, opat
 9 S Marija Kleopova, svetopis. žena; Valtruda, red.

10 N 2. VELIKONOČNA, BELA (1); Ezekijel, prerok

Jezus se prikaže apostolom (Jan 20, 19-31)

- 11 P Stanislav, šk. muč. (3); Domnij (Dujan), škof
 12 T Lazar Tržaški, šk. muč.; Zenon, škof
 13 S Martin I. papež muč. (4); Hermenegild, muč.
 14 Č Lidvina, dev.; Valerijan in tov. muč.
 15 P Anastazija (Asta), muč.; Peter Gonzales, red.
 16 S Bernarda Lurska, dev. (3); Benedikt Labre, spok.

17 N 3. VELIKONOČNA (1); Rudolf, muč.

Jezus z apostoli na Genezar. jezeru (Jan 21, 1-19)

- 18 P Apolonij, muč.; Elevterij (Svobodan), muč.
 19 T Leon IX., papež; Ema, red.; Dinoz, muč.
 20 S Hilda, dev.; Teotim, škof; Sulpicij, muč.
 21 Č Anzelm, šk. c. uč. (4); Konrad (Kuno), red.
 22 P Leonid, muč.; Agapit (Ljubo), papež
 23 S Vojteh (Adalbert, Béla), škof, muč.

24 N 4. VELIKONOČNA (1); Jurij (Igor), muč.

Rogašovci, Videm

Jezus dobri pastir (Jan 10, 27-30)

- 25 P Marko, evangelist (2); Ermin, šk. muč.
 26 T Mati dobrega sveta; Pashazij, opat
 27 S Hozana Kotorska, dev. (4); USTANOVITEV OF
 28 Č Peter Chanel, duh. muč. (4); Vital (Živko), muč.
 29 P Katarina Sienska, dev. c. u. (3); Peter Veronski, muč.
 30 S Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red. ust.

1 N 5. VELIKONOČNA (1); JOŽEF DELAVEC — PRAZNIK DELA
Jezusova nova zapoved (Jan 13, 31-35)

2 P Atanazij, šk. c. u. (3); Boris, kralj

3 T Filip (Zdenko) in Jakob (Rado), ap. (2); Teodozij, red.

4 S Florijan (Cvetko), muč. (4); Cirijak, škof

5 Č Gotard, škof; Angel, muč.; Juta (Iveta), spok.

6 P Marija srednica milosti; Dominik Savio, dijak; Frida

7 S Gizela, opatinja; Domicijan, šk.; Flavij, muč.

8 N 6. VELIKONOČNA (1); Viktor (Zmago), muč.

Jezus objubi Svetega Duha (Jan 14, 23-29)

9 P Prošnji dan; Beat (Blaženko), opat; DAN ZMAGE

10 T Prošnji dan; Antonin, šk.; Gordijan in Epimah, muč.

11 S Prošnji dan; Sigismund (Žiga), kralj; Mamert, šk.

12 Č Gospodov vnebohod (1); Leopold Mandič, duh.; Pankracij, m.
Bogojina ●

13 P Servacij, škof; Mucij, muč.

14 S Matija, apostol (2); Bonifacij, muč.

15 N 7. VELIKONOČNA (1); Izidor, kmet; Zofija (Sonja), muč.

Naj bodo vsi eno (Jan 17, 20-26)

16 P Janez Nepomuk, duh. muč. (4); Andrej Bobola, muč.

17 T Paskal Baylon, red.; Jošt, opat

18 S Janez I., papež, muč. (4); Erik, kralj

19 Č Peter Celestin, papež; Pudencijana, dev.

20 P Bernardin Sienski, duh. (4); Plavtila, spok.

21 S Krispin (Pino), red.; Valens, škof; Evtihij in tov.

22 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Renata, spok.; Marjeta, red.
Prejmite Svetega Duha (Jan 20, 19-23)

23 P Marija, Mati Cerkve (2); Janez de Rossi, duh.; Dezider (Željko)

24 T Marija Pomočnica (3); Socerb., muč.

25 S Urban I., p. muč.; Gregor VII., papež; DAN MLADOSTI

26 Č Filip Neri, duh. (3); Lambert, škof

27 P Avgustin Canterburyski, šk. (4); Julij, muč.

28 S KVATRE; German Pariški, šk.; Bernard (Beno), duh.

29 N SV. TROJICA (1); Maksim Emonski, šk.; Marta iz Betanije
Tri božje osebe so eno (Jan 16, 12-15) G. Petrovci, M. Nedelja

Odranci

30 P Ivana Orleanska, dev.; Ferdinand Aragonski, kralj

31 T Obiskanje Device Marije (2); Kancijan in tov. muč. Markovci

- 1 P Alfonz M. Ligvorij, šk. c. u. (3); Makabejski bratje
 2 T Evzebij, škof (4); Štefan (Venčeslav), papež
 3 S Lidija, maked. žena; Avguštin Kažotič, zagreb. škof
 4 Č Janez M. Vianney, duh. (3); Perpetua, žena
 5 P Marija Snežna (Nives) (4); Ožbalt, kralj
 6 S Jezusova spremenitev na gori (2); Pastor, muč.

**7 N 19. NAVADNA (2); Kajetan, duh.; Donat (Darko), šk. muč.
 Opomin k čuječnosti (Lk 12, 32-48)**

- 8 P Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Cirijak in tov.
 9 T Peter Faber, red.; Verijan (Jaroš), muč.; Roman, muč.
 10 S Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), muč.
 11 Č Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzana, muč.
 12 P Inocenc XI., papež; Evplij, muč.
 13 S Poncijan, papež in Hipolit, duh., mučenca (4)

**14 N 20. NAVADNA (2); Maksimilijan Kolbe, muč.
 Za Jezusa se je treba odločiti (Lk 12, 49-53)**

- 15 P **MARIJINO VNEBOVZETJE (1); Tarcizij, muč.**

Apače, Grad, Turnišče

- 16 T Štefan Ogrski, kralj (4); Rok, spok. Cezanjevci, Dokležovje
 17 S Hijacint Poljski, red.; Liberat (Svobodan), muč.
 18 Č Helena (Alenka, Jelka), ces.; Agapit (Ljubo), muč. Pertoča
 19 P Janez Eudes, red. ust. (4); Ludvik Tuluški, škof
 20 S Bernard, opat, c. u. (3); Samuel (Samo), prerok

**21 N 21. NAVADNA (2); Baldvin, kralj; Pij X., papež
 Ozka so vrata v nebesa (Lk 13, 22-30)**

- 22 P Devica Marija, Kraljica (3); Sigfrid (Zmago), škof
 23 T Roza iz Lime, dev. (4); Filip Benizi, red.
 24 S Jernej, apostol (2); Emilija de Vialar, red.
 25 Č Ludvik IX., franc. kralj; Jožef Kalasanc, duh. (4)
 26 P Ivana Elizabeta Bichier, red. ust.; Rufin, škof
 27 S Monika, mati sv. Avguština (3); Cezarij, škof

**28 N 22. NAVADNA (2); Avguštin, škof, c. u.
 Jezus uči ponižnosti (Lk 14, 7-14)**

- 29 P Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, muč.
 30 T Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gavdencija, muč.
 31 S Rajmund (Rajko) Nonat, red.; Pavlin, škof

- 1 Č Egidij (Tilen), opat; Verena, dev.
 2 P Antonin, muč.; Maksima, muč.; Kastor, škof
 3 S Gregor Vel., papež (3); Evfemija, Tekla, Doroteja, muč.

**4 N 23. NAVADNA (2); ANGELSKA; Rozalija, dev.; Mojzes, prer
 Hoja za Kristusom (Lk 14, 25-33)**

- 5 P Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, muč.
 6 T Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., muč.
 7 S Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev. muč. Ⓢ
8 Č Marijino rojstvo (2); Hadrijan, muč. Tišina
 9 P Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, muč.
 10 S Nikolaj Tolentinski, spok.; Otokar, red.

**11 N 24. NAVADNA (2); Prot in Hijacint, muč.; Ertruda, dev.
 Prilika o božjem usmiljenju (Lk 15, 1-32)**

- 12 P Gvido iz Anderlechta, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.
 13 T Janez Zlatousti, škof, c. u. (3); Mavrilij, škof
 14 S Povišanje sv. križa (2); Notburga, dev. Črensovci, Križevci D
 15 Č Žalostna Mati božja (Dolores) (3); Melita, muč.
 16 P Kornelij, papež in Ciprijan, šk. muč. (3); Ljudmila, kneg.
 17 S KVATRE; Robert Bellarmino, šk. c. u. (4); Rane sv. Frančiška

**18 N 25. NAVADNA (2); Irena in Zofija, muč.; Jožef Kupert, duh.
 Ne moremo služiti Bogu in mamonu (Lk 16, 1-13)**

- 19 P Januarij, šk. muč. (4); Emilija de Rodat, red.
 20 T Suzana (Lilija), muč.; Kandida (Svetlana), muč.
 21 S Matej, ap. in ev. (2); Jona, prerok Ⓢ
 22 Č Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
 23 P Lin, papež; Paternij (Domogoj), škof, muč.
 24 S Marija, rešit. jetnikov; Pacifik (Gojmir), red.

**25 N 26. NAVADNA (2); Avrelija (Zlata), dev.; Sergej, škof
 Bogatin in ubogi Lazar (Lk 16, 19-31)**

- 26 P Kozma in Damijan, muč. (4); Nil, opat Kuzma
 27 T Vincenc (Zmago) Pavelski, duh. (3); Eleazar, očak
 28 S Venčeslav (Vaclav), muč. (4); Lioba (Ljuba), dev.
 29 Č Mihael (Boživoj), Gabriel in Rafael, nadangeli (2) Veržej Ⓢ
 30 P Hieronim (Jerko), duh. c. u. (3); Zofija (Sonja), spok.

1 S Terezija Deteta Jezusa, dev. (3); Remigij, škof

2 N 27. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Angeli varuhi
Jezus spodbuja k veri (Lk 17, 5-10)

3 P Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.

4 T Frančišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, škof

5 S Marcelin, škof; Flavija, mučenka

6 Č Bruno, red. ust. (4); Renato, škof

7 P Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež

8 S Demetrij (Mitja), muč.; Pelagija (Marina), spok.

9 N 28. NAVADNA (2); Dioniz, škof in tov. muč.
Jezus očisti deset gobavcev (Lk 17, 11-19)

10 P Frančišek Borgia, red.; Hugolin, muč.

11 T Emilijan (Milan), škof; Aleksander (Saša), škof

12 S Maksimilijan Celjski, škof, muč. (3); Serafin, red.

13 Č Edvard, kralj; Koloman, muč.

14 P Kalist I., p. muč. (4); Gvdencij (Veselko), šk. m.

15 S Terezija (Zinka) Vel., dev. c. u. (3); Avrelija, dev.

16 N 29. NAVADNA (2); Marjeta Alakok, dev.; Hedvika, red.
Prilika o sodniku in vdovi (Lk 18, 1-8)

17 P Ignacij (Ognjeslav) Antioh., šk. muč.; Viktor, škof

18 T Luka, evang. (2); Julijan, muč.

19 S Pavel od Križa (4); Izak in kanad. muč.

20 Č Vendelin, opat; Irena (Miroslava), muč.

21 P Uršula, dev. muč.; Hilarion (Veselko), opat

22 S Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila, red.

23 N 30. NAVADNA (2); MISIJONSKA; Janez Kapistran, duh.
Prilika o farizeju in cestinarju (Lk 18, 9-14)

24 P Anton M. Claret, škof (4); Feliks, šk. muč.

25 T Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč.

26 S Lucijan (Svitomir), muč.; Amand (Ljubo), škof

27 Č Vincenc (Zmago) in Sabina, muč.; Frumencij, škof

28 P Simon in Juda Tadej, apostola (2); Cirila, muč.

29 S Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, dev.

30 N 31. NAVADNA (2); ŽEGNANJSKA; Alfonz Rodriguez, red.
Jezus pri cestinarju Zaheju (Lk 19, 1-10)

31 P Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, muč.

- 1 T VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, muč.; DAN MRTVIH
 2 S Spomin vseh vernih rajnih (1); Marcijan, pušč.
 3 Č Viktorin Ptujski, šk. muč. (4); Just Trž. muč.; Martin Porres, šk.
 4 P Karel (Drago) Boromej., šk. (3); Vital in Agrikola, muč. ⑤
 5 S Zaharija in Elizabeta, starša Jan. Krst.; Emerik (Mirko), knez

- 6 N 32. NAVADNA (2); ZAHVALNA; Lenart, opat
 O vstajenju mrtvih (Lk 20, 27-38)
 7 P Engelbert, šk. muč.; Ernest, opat; Vilibrord, škof
 8 T Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež
 9 S Posv. lateran. bazilike (2); Teodor (Božidar), muč.
 10 Č Leon Vel., papež c. u. (3); Andrej Avelinski, duh.
 11 P Martin (Davorin) iz Toursa, šk. (3); Menas, p. Kobilje, Martjanci
 12 S Jozafat Kunčević, šk. muč. (3); Kunibert, škof ⑤

- 13 N 33. NAVADNA (2); Stanislav Kostka, red.
 Napoved razdejanja Jeruzalema (Lk 21, 5-19)
 14 P Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc, škof
 15 T Albert Vel., šk. c. u. (4); Leopold, knez
 16 S Jedrt (Jerica), red. (4); Marjeta Škotska; Otmar, opat
 17 Č Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, muč.
 18 P Posv. bazilika sv. Petra in Pavla (4); Abdija, prerok
 19 S Narsej, šk. muč.; Barlam, muč.

- 20 N JEZUS KRISTUS, KRALJ VESOLJA (1) ⑤
 Kristus vlada s križa (Lk 23, 35-43)
 21 P Marijino darovanje (3); Gelazij I., papež
 22 T Cecilija, dev. muč. (3); Maver, šk. muč.
 23 S Klemen (Milojko), papež, muč. (4); Kolumban, opat
 24 Č Krizogon Oglejski, muč.; Flora (Cvetka), dev. muč.
 25 P Katarina Aleksandr., dev. muč.; Erazem, muč. Lendava
 26 S Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, škof

- 27 N 1. ADVENTNA (1); Virgil, ap. Karantanije; Jožef Pignat., red. ⑤
 Potrebna je čuječnost (Mt 24, 37-44)
 28 P Gregor III., papež; Jakob de Marchia, duh.
 29 T Saturnin, muč.; DAN REPUBLIKE
 30 S Andrej, ap., zavetnik mariborske škofije (1); Justina, dev.

- 1 Č Natalija (Božena), spok.; Eligij, škof
 2 P Bibijana (Živka), muč.; Blanka, spok.
 3 S Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, muč.

4 N 2. ADVENTNA (1); Barbara, dev. muč.

Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mt 3, 1-12)

- 5 P Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage
 6 T Nikolaj (Miklavž), šk. (4); Apolinarij, muč. M. Sobota, Dolenci
 7 S Ambrož, šk. c. u. (3); Agaton, muč.
 8 Č Brezmadežno spočetje Device Marije (1)
 9 P Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak
 10 S Melkijad, papež, muč.; Judita, svetopis. žena

11 N 3. ADVENTNA (1); Damaz I., papež

Janez Krstnik pošlje učence k Jezusu (Mt 11, 2-11)

- 12 P Ivana Frančiška Šantalska, red. (4); Amalija, muč.
 13 T Lucija, dev. muč. (3); Otilija, dev.; Jošt, pušč.
 14 S Janez od Križa, duh. c. u. (3); Spiridion (Dušan), šk.
 15 Č Kristina, dev.; Marija di Rossa, red. ust.
 16 P Albina, dev. muč.; Adelhajda, cesarica
 17 S KVATRE; Lazar iz Betanije; Olimpija, red. ust.

18 N 4. ADVENTNA (1); Teotim in Bazilijan, muč.

Jožef vzame Marijo k sebi (Mt 1, 18-24)

- 19 P Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, muč.
 20 T Evgenij in Makarij, muč.; Dominik (Nedeljko), opat
 21 S Peter Kanizij, duh. c. u. (4); Severin, škof
 22 Č Demetrij (Mitja), muč.; Frančiška Cabrini, red.; Dan JLA
 23 P Janez Kancij, duh. (4); Viktorija, dev. muč.
 24 S Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev.

25 N BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.

O Jezusovem rojstvu (Lk 2, 1-14; Lk 2, 15-20; Jan 1, 1-18)

- 26 P Štefan, prvi mučenec (2); Zosim, papež
 27 T Janez Evangelist, ap. (2); Fabiola, spok.
 28 S Nedolžni otroci, muč. (2); Kastor in tov. muč.
 29 Č Tomaž Becket, šk. muč. (4); David, Kralj
 30 P Sv. Družina (2); Rajner, šk.; Evgen, škof
 31 S Silvester I., papež; Melanija, opatinja

1. 1. 1953. (1953. g. 1. 1. 1953. g.)
 2. 2. 1953. (1953. g. 2. 2. 1953. g.)
 3. 3. 1953. (1953. g. 3. 3. 1953. g.)

4. 4. 1953. (1953. g. 4. 4. 1953. g.)
 5. 5. 1953. (1953. g. 5. 5. 1953. g.)
 6. 6. 1953. (1953. g. 6. 6. 1953. g.)
 7. 7. 1953. (1953. g. 7. 7. 1953. g.)
 8. 8. 1953. (1953. g. 8. 8. 1953. g.)
 9. 9. 1953. (1953. g. 9. 9. 1953. g.)

10. 10. 1953. (1953. g. 10. 10. 1953. g.)
 11. 11. 1953. (1953. g. 11. 11. 1953. g.)
 12. 12. 1953. (1953. g. 12. 12. 1953. g.)
 13. 13. 1953. (1953. g. 13. 13. 1953. g.)
 14. 14. 1953. (1953. g. 14. 14. 1953. g.)
 15. 15. 1953. (1953. g. 15. 15. 1953. g.)

16. 16. 1953. (1953. g. 16. 16. 1953. g.)
 17. 17. 1953. (1953. g. 17. 17. 1953. g.)
 18. 18. 1953. (1953. g. 18. 18. 1953. g.)
 19. 19. 1953. (1953. g. 19. 19. 1953. g.)
 20. 20. 1953. (1953. g. 20. 20. 1953. g.)
 21. 21. 1953. (1953. g. 21. 21. 1953. g.)

22. 22. 1953. (1953. g. 22. 22. 1953. g.)
 23. 23. 1953. (1953. g. 23. 23. 1953. g.)
 24. 24. 1953. (1953. g. 24. 24. 1953. g.)
 25. 25. 1953. (1953. g. 25. 25. 1953. g.)
 26. 26. 1953. (1953. g. 26. 26. 1953. g.)
 27. 27. 1953. (1953. g. 27. 27. 1953. g.)

Pred osemdesetimi leti

Zamislimo se v tista davna stoletja, ko naši predniki še niso ničesar tiskanega ali pisanega čitali! Živeli so duhovno od besede, ki so si jo izmenjavali doma in poslušali v cerkvi — tudi peli so jo — in gotovo tudi od molčanja, med katerim so premišljali, doživljali. Gotovo so bila tista stoletja molka in govornja, petja zelo plodna, saj bi sicer ne nastalo pozneje vse tisto, na čemer sloni naša današnja duhovna omika. Od kod bi se vzeli vsi naši možje, ki so pozneje pisali knjige in liste, ko bi ne izšli iz družin, v katerih je živela misel, beseda — duh...? Zapisovati pa so v naši krajini med Muro in Rabo pričeli gotovo vsaj že v 16. stoletju, predvsem cerkvene pesmi. In če so prve knjige v prekmurskem narečju pričele nastajati šele od začetka 18. stoletja naprej (1715) — ne smemo poleg rokopisov pozabiti tudi tega, da so vsaj že v 17. stoletju uporabljali pri nas — vsaj duhovniki, učitelji in še nekateri, ki so znali brati — kajkavske knjige. Saj so južne prekmurske župnije bile v zagrebški škofiji in te knjige so morali (npr. evangelije) uporabljati tudi duhovniki v soboški dekaniji.

Prve prekmurske knjige so bile predvsem verske in abecedniki, berila, toda imele so velik narodnostni pomen za ohranitev in gojitev slovenske besede — pa tudi velik poučni, izobraževalni pomen s svojo vsebino in pesniško obliko. Že v prvi polovici 19. stoletja so pričela nastajati tudi poučna, zabavna dela, kot Starišinstvo in zvačinstvo neznanega pisatelja (1807), zlasti pa knjige Jožefa Košiča (Zobrisani Sloven med Murov i Rabov, Zgodbe vogrskoga kraljestva). To smer so nadaljevali Janoša Karđoša prevodi šolskih čitank s pesmimi in berili vsakovrstne vsebine v bogatem jeziku, kar je vse gotovo spodbudilo Imreja Agustića iz Murških Petróvec (1837—1879 v Budimpešti) da je 15. septembra 1875 pričel v Pešti izdajati »znanost razšerjüvajoće mesečne novine« Prijatelj, od 1877 s podnaslovom »slovenske novine«, od 1878 kot polmesečnik že v slovenskem črkopisu (gajici)! Žal, da ta nadvse zanimivi in pomembni naš časopis ni v celoti ohranjen. To je bilo prvo — čeprav gotovo le malo razširjeno — periodično (občasno) glasilo pri nas, ki je v domačem jeziku seznanjalo z dogajanjem v svetu in v državi, prinašalo pa tudi zabavne, pesniške in poučne prispevke. Žal je pre zgodnja smrt zelo nadarjenega pisatelja in časnikarja preprečila njegovo nadaljnje izhajanje.

Prvi koledar v prekmurskem narečju je bil **Dober Pajdas Kalendarium** po sztárom szlovenszkom jeziki na 1899. navadno leto, ki ga je izdajal monoštrski tiskar B. Wellisch, urejeval pa učitelj Jožef Pusztai (prej Pozderek, iz Beltinec), od 1909 pa Ferenc Celec do 1925, ko je prenehal izhajati. Bil je skromen po obsegu in nepomemben po vsebini. Bil je bolj razširjen med evangeličani kot med katoličani.

Pogledali smo v preteklost našega tiska med Muro in Rabo za dobrih sto let nazaj, da bi tem bolje spoznali pomen **Kalendarja**, in z njim zvezanih listov, ki so ga ustanavljali pred osemdesetimi leti Franc Ivanocy in njegovi sodelavci. Ko bomo dobili v róke ta letnik Stopinj za 1983. leto, bo potekalo osemdeset let, kar so pripravljali Kalendar Srca Jezušovoga, ki je leta 1903 jeseni prišel na svetlo za naslednje leto. Ker je ves ta trud zanj in pomen Ivanocyjeve borbe še vse premalo znan ter cenjen, je potrebno, da se ob tej

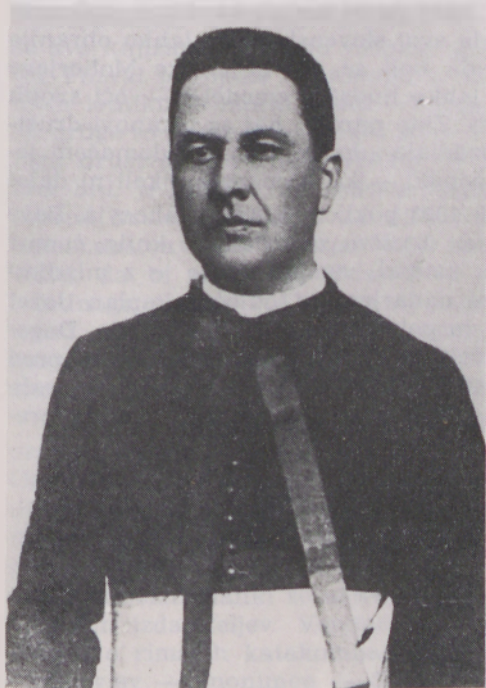
obletnici ustavimo. Obširno je opisal na podlagi virov iz tiste dobe ves Ivanocyjev boj z madžarskimi državnimi in cerkvenimi oblastmi Ivan Skafar v razpravi: Pred sedemdesetimi leti (v časopisu Prostor in čas, Ljubljana 1974). Žal pa je ta razprava našim izobražencem skoro neznan, čeprav je postavila v novo in pravično luč narodnostno zavest in junaštvo Ivanocyja in njegovih sodelavcev. Tudi knjiga Jožeta Smeja: Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga (1974) govori o teh prizadevanjih in pomenu prekmurskega katoliškega tiska na začetku 20. stoletja.

Ko je dr. Franc Ivanocy 1882 prišel kot novomašnik za kaplana v Soboto, tisto leto ni prišla med ljudi nobena prekmurska knjiga. Evangeličani so na srečo ponatiskovali Kuzmičeve in Terplanove knjige, katoličani pa — po skrbi Jožefa Borovnjaka, cankovskega župnika — Mikloša Kuzmiča knjige. Toda Ivanocy je že naslednje leto postal prefekt v sombotelskem bogoslovju, kjer je kmalu postal tudi profesor. Tu pa je vedno bolj spoznaval narodnostno prenapetost madžarskih oblasti, ki ji je podlegla tudi duhovščina s škofi. Že v prejšnjem desetletju je škof Szabó pričel pospeševati pomadžarjenje prekmurskih Slovencev. To je seve delala tudi šola, kamor se je pa le vti-hotapilo nekaj slovenskih beril, verskih učbeniki pa so stalno vzdrževali slovenski jezik in slovensko zavest.

Prav v letu 1885, ko je Ivanocy v Pesti doktoriral, je v Soboti pričel izhajati tednik Muraszombat és vidéke (Sobota in nje okolica), ki je do sredine 1889 prinašal tudi članke in vesti v prekmurščini, odtlej do 1919 le v madžarščini (in obnovljen 1941—1945). List je postal glasilo zloglasnega pomadžarjevalnega izobraževalnega društva za Prekmurje in v letih, ko je Ivanocy že deloval na Tišini, divje napadal njega in njegove sodelavce kot »panslaviste« (Vseslovane, narodnjake), ker so poučevali verouk v slovenščini in zlasti, ker so širili mohorske knjige.

Saj je bil pa dr. Ivanocy tudi mož, ki mu tedaj na Madžarskem ni bilo enakega. Upal si je 1896 v sombotelskem katoliškem listu nastopiti proti uradni proslavi tisočletnice obstoja madžarske države in pokazal je na gospodarsko in družbeno bedo ljudstva, predvsem »na zahodni strani (železne) županije«, odkoder so se ljudje morali izseljevati. Odslej pa skoraj do Ivanocyjeve smrti so se vrstili javni in zasebni napadi nanj (nekateri ga še v naših dneh v svojem nepoznavanju črnijo) in pisma od soboškega okrajnega glavarja do sombotelskega velikega župana in do samih dveh ministrskih predsednikov v Budimpešti (gl. omenjeno Škafarjevo razpravo 1974!) dokazujejo, kako nevarnega in nepodkupljivega nasprotnika so videli v Ivanocyju zastopniki madžarskih državnih oblasti. Čutili so, da ni sam — za njim so bili mladi duhovniki, njegovi sodelavci — videli so njegove zveze s Slovenci onstran Mure: s štajerskimi duhovniki, predvsem pa — z Družbo sv. Mohorja, katere knjige so prihajale v Prekmurje od 1868. leta. Tedaj je bil med štirimi njenimi naročniki tudi Ivanocyjev poznejši vzgojitelj, beltinski župnik Marko Žižek. Ivanocy je kot bogoslovec postal njen ud 1882, uvedel mohorske knjige v rojstno župnijo, kot župnik na Tišini, kamor so prihajale mohorjevke že od 1872, pa je dvignil število udov na zavidljivo višino — najvišje v soboški dekaniji, prav v prvih letih izhajanja prekmurskega katoliškega tiska, kar je odločen dokaz, da le-ta niti ni bil ustanovljen »proti Mohorjevi družbi« (kakor se je nekaterim zadnja leta sanjalo), niti ni vplival na znižanje števila Mohorjanov.

Franc Ivanocy je bil izobražen mož, ki je poznal domače slovstvo in ga skušal nadaljevati ne le s ponatisi del Mikloša Kúzmiča in s pobudami za prirejanje novih knjig, marveč je raziskoval tudi domačo preteklost krajine med Muro in Rabo. On nam je rešil Košičev rokopis Starine železnih ino salajskih Slovenov. V madžarščini je napisal «Osnutke iz davnine» (Vázlatok a regmult korból, Szombathelyi Ujság 1900, št. 9—19, prevod v Novi-

Franc Ivanocy

nah 1937, št. 29—36). V teh člankih je najprej zavrnil rabo napačnega imena »Tótság« za Prekmurje in »vend« za tukajšnje Slovence: »Toda zaman iščem to besedo v jeziku tega ljudstva in ker se ljudstvo vedno in tudi danes imenuje »Sloven«, je edino ta naziv upravičen in pravilen«. Ugotavlja, da so ob prihodu Madžarov Slovenci že tudi živeli in da »med današnjim slovenskim ljudstvom na Štajerskem in Madžarskem v preteklosti ni mogoče potegniti take mejne črte, ki bi to ljudstvo kot narod delila. To ljudstvo je eno po svojem izviru, jeziku in rodovni značilnosti«. V naslednjih člankih pa je opisal nekatere župnije in njihove cerkve, kar je nadaljeval v Kalendarju.

Na napade madžarskih prenapetežev je Ivanocy 1901 obširno odgovoril svojemu škofu in predvsem zagovarjal mohorske knjige. Tam pravi tudi: »Vsakdo pa samo v tistem jeziku lahko čita, katerega razume. V roke slovenskega človeka dati madžarsko knjigo je danes brezuspešno delo, ker pa doma v svojem domačem jeziku branja ne najde, si ga poišče tam, kjer ga najbližje najde. In nimam pravice ne jaz in tudi nihče drug ne, vzeti ljudstvu iz rok tiste knjige, katerih jezik je najbližji njegovemu jeziku in katerih vsebina niti proti državi niti proti domovini nič ne piše, — nima pravice iz

rok ljudstva vzeti nihče, ne da bi mu dal druge, prav tako dobre ali boljše za isto ceno, zakaj to bi bilo isto, kot ljudstvu odvzeti prirojeno mu pravico».

Ivanocy se nadalje sklicuje na svoje izjave, da je »pripravljen vsako leto poleg duševnega truda tudi gmotno žrtvovati za to, naj naše ljudstvo v svojem domačem jeziku dobi čtivo. Odziva ni bilo in zato vztraja pri tej svoji ponudbi. Na pritisk politične oblasti sta prihodnje leto Ivanocyjeva sodelavca kaplana Ivan Baša in Jožef Klekl st. bila premeščena med porabske Nemce in gradiščanske Hrvate. Škof pa je poslal okrožnico prekmurskim duhovnikom, v kateri je izjavil, da svoj slovenski jezik lahko ohranijo (kot spomin in poseben ostanek«. Toda boji se, da bi knjige Mohorjeve družbe — »ker bi iz tujih krajev kdo lahko ljudstvo zmedel« — »oči svojih čitateljev obrnile tja, od koder izhajajo«. Zato naroča, naj se ustanovi društvo, ki bo za Slovence ogrske države izdajalo »dobre knjige v domačem jeziku«, za kar je ministrstvo obljubilo pomoč — ki je pozneje nikoli ni dalo!

Škof dr. Vilmos Istvan je spomladi 1903 poklical k sebi Ivanocyja, Bašo in Klekla st. Predložil jim je ustanovitev društva za izdajanje knjig, čemur Ivanocy zaradi dotedanjih izkušenj ni zaupal, vendar pa se je z mladim sodelavci — ki se jim je pridružil še nadarjeni in odločni kaplan Jožef Saković (iz Vadarec) — zaradi koristi in potreb ljudstva oprijel dela. Dogovorili so se, da bodo kot začetek pričeli izdajati koledar in tako so pred osemdesetimi leti — leta 1903 — pripravili prvi letnik, ki so ga imenovali: Najsvetejšega srca Jezusovoga veliki kalendar za ljudstvo na 1904-to pre-

Prvi letnik Kalendarja

stopno leto«. Natisnila ga je cerkvena tiskarna v Sombotelu — tu so tiskali do osvoboditve tudi naslednje letnike, Marijin list in Novine — v 4000 izvodih, kar je bilo za tisti čas zelo veliko. Prve tri letnike je uredil Franc Ivanocy sam, zatem je prevzel uredništvo Jožef Klekl mlajši in ga obdržal do 1919 (gl. o njem Stopinje 1977).

Ivanocy je napisal za prvi letnik članek Hrana duševna naši Slovencov (str. 76—77), v katerem poudarja potrebo slovenskega tiska in govori o nameravanem knjižnem društvu, ki naj bi letno izdajalo poleg koledarja še dve knjižici z različno vsebino: gospodarsko, zgodovinsko, šolsko, versko itn. Pozval je rojake k pristopu k nameravanemu društvu. Toda v prihodnjem letniku je moral pisati: »Vnoge krajine so te glas z veseljem prijale, ali druge so gluhe bile i dokeč so se v ništerni faraj stotine glasile za kotrige toga društva, vu drugih velikih se je sem i tam komaj eden-dva najšla. Zna biti, je lúdstvo ne zadosta navčeno od toga dela; zna biti, nega vse povsod vrele gorečnosti za dúhovna dugovanja; zna biti se protivnicje katoličanstva kakšo zadržo vrgli na pot; zna biti je nevoščenost ne štela viditi, da bi slovensko lúdstvo vu svojem maternom jeziki kaj dobroga i čednoga čtelo. — Ali zato najmenje ne trbej dvojiti. Pride čas i ne je daleč, gda bomo vu našem maternom jeziki čteli dobra, poštena, dúši i teli hasnovita dela. Protivnicje naše so šteli i to prekratiti, da bi Kalendar presv. srca Jezušovega se med lúdstvom razširo...«

Nameravanega društva niso ustanovili, ker bi to zahtevalo veliko organizacijsko in pisateljsko delo, kar za peščico teh ljudi ni bilo lahko. Ostali pa so trdno pri izdajanju obsežnega Kalendara. Poglejmo si še ostalo vsebino prvega letnika. Na začetku je v pesniški obliki Stoletni prorok..., kakršnega je objavljaj že Dober pajdaš kalendarium. Sledi dolg spis o pobožnosti srca Jezusovega, pač skladno z naslovom Kalendarja. Tudi drugi nabožni članki so ustrezali cerkvenemu značaju koledarja in poklicu njegovih izdajateljev. Vendar takih spisov ni bilo preveč, saj je npr. že članek o rimskih katakombah splošno zgodovinski, še pomembnejši pa je Ivanocyjev — anonimni — članek: Farna cerkev B.D. Marije na Tišini, ki ga pričinja: »Slovenska naša krajina ma lepe spomenke onih starih časov... — Ali ostanki teh starih časov so vredni, da je lúdstvo vu časti obdrži... Či Bog dopústi, počasi se ti spomenki popišejo vu etom kalendariji i z tem se fundament položi za obilnejšo zgodovinsko popisane ete krajine.« — Nadaljeval je zgodovino tišinske župnije v tretjem letniku.

Med poučnimi članki in prvem letniku naj omenimo dva: o kmečko-delavski posojilnici in o prehrani otrok. Tudi nekaj leposlovnih sestavkov so objavili (verjetno prevedenih), anekdote in »imenitnejše zgodbe lanskoga leta«. Ilustracije so kar nagosto posejane. Koledar velike oblike je imel 114 strani besedila, za tem pa oglase, smešnice. V zvezi z Ivanocyjem naj omenimo, da so v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani ohranjeni nekateri Kalendarji z njegovim posvetilom Antonu Trstenjaku, ki je mnogo potoval v Prekmurju in lepo pisal tudi o Francu Ivanocyju.

Usoda našega kalendarja je bila odvisna od sodelavcev, naročnikov in dogajanja v svetu. Tako ga je prva svetovna vojska s svojim koncem skrčila na najmanjši obseg, v novi domovini pa se je razvijal novim razmeram primerno, ko so ljudje že dobivali v roke mnogo drugega čtiva. Uničila ga je šele zasedba med drugo vojsko. Naročniki — tudi evangeli-

čani — so mu bili zvesti, ker je mnogim bil edino slovensko čtivo, mnogim pa pot k drugim knjigam in časopisom — prava šola v branju in izobraževanju, spoznavanju ožje domovine. K slednjim so pripomogli predvsem — za Ivanocyjem — zgodovinski in narodopisni spisi Jožefa Klekla ml. in zapisi ljudskih pesmi ter pripovedk bratonskega Štefana Kūharja.

Kalendar srca Jezušovoga je bil korenina, iz katere so vzrasli Marijin list in Novine — tisk, ki je v najbolj nevarnem času za slovenstvo krajine med Muro in Rabo skupaj s tiskom iz ostale Slovenije pomembno sodeloval pri ohranitvi narodnosti naših prednikov — in nas samih. In vse to je zasluga peščice vnetih rodoljubov ob Francu Ivanocyju in tudi tistih z one strani Mure, ki so jih z zgledom in prijateljsko besedo vzpodbujali.

Jože Zadravec

Z anteno lepote sredi časa brez šiva

»Kdor ne stopi v prazno, je sovražnik ljudstva,« je v naših dneh zapisal pesnik Šalamun v svojih Analogijah svetlobe.

Zato imam rad cerkvice na hribu, ali znamenje ob poti, ali križ na križišču cest, čeprav je les že preperel in je Križani postal strašilo, tem bolj, ker je okrašen s šopkom plastičnih rož, ki jih je nekdo prinesel — kaj jaz vem odkod — iz Avstrije ali s Tržaškega. Zato imam rad ljudi, ki se zbirajo ob tem starodavnem znamenju vere, da bi se navzeli božje bližine v molitvi, v pesmih Mariji, da bi se navzeli lepe umetnosti, ki so jo predniki vtkali v strop cerkve, v njene podboje, v svetniško držo kipov, ki oblegajo oltarje cerkva, glavne in stranske. So res tako molili? V tistih dolgih haljah roteč nebo in zemljo? S knjigo v rokah?

Ko stopiš v cerkvice na hribu, v ljubljansko ali mariborsko stolnico, v razvaline Žičke kartuzije... ne stopaš v prazno... tam postajaš prijatelj ljudstva, prijatelj vseh, ki so kdaj hodili po tej naši zemlji. Ko tam klečiš pred Marijino podobo, ko zreš v miriade fresk, se duh stoletij zgrne v tvoje majhno obzorje. Nešteti so klečali, milijoni so zrl v strop ter z anteno lepote vsrkavali vero preteklih rodov. Ko stopiš v katerikoli bogoslužni prostor, nisi sam, vse ljudstvo, ki nosi vero v sebi, je s tabo.

Kako zelo sem vam hvaležen — vsem, ki ste me vodili po gorskih, nižinskih stezah k blagodejnim znamenjem vere in upanja. Kamor se ozrem po slovenski zemlji, povsod se mi podarjajo kot blag spomin na ljudi, ki so ljubili, molili in peli vsemogočnemu Stvarniku pred mano. V tiste stene so stkali svoja hrepenenja, iskanja in nemir. Tam so solze mater in težki vzdih očetov, sklepali so roke zase, za svoj rod, prosili milosti z nebes, odkrivali svet onstranskih misli in obzorij, tam so upali in verovali v obale večnosti, v praznik neizmeren, neizmerljiv. Še vedno se pehamo iz dneva v dan, še vedno sanjamo o raju na zemlji, jočemo kot izgubljeni otroci, poraženi preroki novih dni in padamo, padamo sredi te zemlje nebojgleno, otroško...

Tam na vrhu holma, v dolini, ob reki, sredi ravni, na robu gozdčka sem jih zaznal — naše cerkvice — kot sidro sredi praznega časa brez šiva,

Če ne boste kakor otroci, ne pojdete v nebeško kraljestvo

kot sidro za večno morje. Pri vas sem omamljeno jasen postal, pri vas se mi vse stvarstvo odkriva v zgovornem molku, da najdem večnost v očeh sopotnika, da se iztrgam iz risa želja in računov. Šum trajanja v vas odkrivam, pradavni glas zemlje, bivanja, trav, ozvezdij, da lahko odcejam potuhnjenost sveta, da preprečim cvet pred osipom. Spoznavam, da je živeti, živeti zares prava in resnična Cerkev, ki me varuje pred blaznicami, ječami, hiralnicami, ki jih Evropa živi. Kako zelo sem vam hvaležen, moji sopotniki, moji predniki, moji prijatelji in znanci, ki ste me vodili k božjim svetiščem, v katerih se mi je porajala antena za lepoto, ki mi je omogočila vsaj kak blažen hip — iskro, ki me je vzdramila iz stvarnega, pustega in nemega sveta. Sredi zelenih jas sem jih — cerkvice — zaznal kot znamenje Stvarnika, Boga vesolja, zaznal sem jih kot neupogljive priče, da nekje za nas dom rase, da bomo šli vanj veseli — kot v svate.

Slovenska serenada! Ko bi mogel izsanjati to deželo pod Triglavom! In bi mogel osvobojen zreti le zemeljsko oblo, posejano s tisočeriimi lepotaми, neskončna morja in vse, kar diha v njih, kar se spreletava in divi v ozračju, pod soncem, pod nebom! Odsanjana dežela Slovenskih goric, Pohorja in njegovega zelenega razkošja, Gorenjske z Blejskim in Bohinjskim jezerom, s Triglavskim pogorjem, valovite dolenjske pokrajine z njenimi zidanicami, Belo Krajino in Notranjsko s Postojnsko jamo, sončno Primorsko, deželo petja in morja, ravno Prekmurje, posejano poleti z zlatim pšeničnim klasjem, z deročo Muro.

Ko bi mogel, popotnik, izsanjati to slovensko deželo. Da bi je ne nosil kot bolečino v sebi. Z njeno prestolnico! Imenovali smo jo v davnih letih — bela Ljubljana. Videli smo jo kot belo golobico, kot nevesto, kot planjavo

narcisov. »In so mi stopale solze v oči!« je zapisal Izidor Cankar. Drugi so ji rekli — »matjuška naša«. Kaj vse nismo iznašli, da bi ozaljšali to svojo, našo slovensko metropolo. »Ljubljana, ti si nam Sion. Ljubil sem jo vso tako, kakršna je. Njene lepe cerkve in tihe ulice, bele procesije o Veliki noči in svetem Telesu, frančiškansko nedeljsko mašo in postajanje na trgu po maši, dijaški flirt majniških šmarnic, vso to veselo, domačo pobožnost. Ljubil sem njene semanje dneve, smrad usnja na Vodnikovem trgu, kruljenje pitanih svinj po Poljanski cesti, težke konje in kratkonoge, širokonoge krave, ki so nam smetile ceste. Njeno ambicioznost, uvele cvetlice na balkonih, počasni tramvaj, promenadne koncerte in velike koncerte, pritisk okoliče in dežele na blagajno, reklamno in vence in vso to srečno nevednost; njeno posvaljkano elegantnost, prostaško kričanje na promenadi in v gostilni, nesramnost njenih parfumov in njene dandyje« (Zapisalo se je istemu piscu prav na romanesken način, ne da bi vedel, da piše prisposodbo za nek prazen čas brez šiva). Zaznaval jo je, kakor se je pokazala njegovim čutom za isti prihodnji čas: »Mesto, ki se vedno smehlja, kadar obrekuje, in vedno obrekuje, kadar se smehlja; sejmišče strahopetnosti, sramotni kamen odkritosrčnosti, Olimpija hinavstva, Ahilova peta brez Ahila.«

V naših dneh je slovenski kritik zapisal o nekdanji »beli Ljubljani«, da jo je ljubljanski urbanizem — naša Hirošima — uničil tako kot so yankeeki uničili indijanske prerije. Navedel je besede ljubljanskega komunalnega veljaka: »Pozidali vam bomo tisti vaš malomeščanski in purgarski Tivoli. V parku vam bomo zgradili velikansko železarno. Porušili var bomo staro Ljubljano, to leglo malomeščanščine. Cerkve vam bomo spremenili v skladišča in na Kongresnem trgu vam bomo postavili plavže...« Kot da ni več ljudi, ki bi z anteno lepote mogli ujeti en sam blažen hip ali iskro, ki drami, dviga, buri fantazijo. »Danes mislimo predvsem na cene bencina, plina, kruha, strojev ali na statute in pravilnike, ki je v njih ujeta naše življenje. In mi smo zdrav in vesel narod, ki je pijančeval na cerkvene praznike in zdaj pijančuje v spomin na revolucionarne dogodke. Mrtvi pa ne pijejo več. Ali nismo na predvečer 22. julija spremenili Ljubljano v velikansko pivnico, v kateri so se veseli in svobodni samoupravljalci opijali in zastrupljali do rane zore?« Tako pisec, ki je nedavno spisal »Knjigo, ki noče biti rekviem«.

Slovenske metropole in čudežno lepe slovenske dežele pa kljub temu ni mogoče izsanjati. V meni ostaja kot bolečina, vendar porojena iz domovinske zavesti. Ni mogoče izsanjati tistih cerkva na naših holmih, božjih poti, kjer so se shajali naši predniki in kjer se shajajo tudi naši sodobniki, kamor se popotniki iz tujih dežel vrača vedno znova, da bi se naučil lepote svoje zemlje, da bi spet hodil po zemlji, zemljici naši... Slovenija! »Toplo mi je pri tej besedi in nasmehnuti se moram; tako se nasmehne človek, če se spomni davne ljubezni, ki je bila lepa in je vsa obledela.«

Miriada oblik in razkošje barv v naših cerkvah, kapelicah — tudi to je naša domovina v svojem starodavnem in prepričljivem znamenju. Kaj je to drugo kot plejada hrepenenjskih poskusov pretolči se iz zemeljskega videza v onstransko resničnost. V cerkvi je moralo biti vse tako lepo in resnično, kakor je v samih nebesih — je menil slovenski preprosti človek iz dni, ki so šli. Ni bilo vse tako »zelo lepo«, kakor je to dandanašnji, ko imamo vsega na pretek, vsaj v cerkvi je bil za nekaj trenutkov pozabil na

tegože svojih vsakdanjih dni, molil je, prepeval, Boga častil v lepem svetišču. Strop je bil naslikan s prizori iz svetega pisma, knjige upanja in vere. Vse je bilo tako lepo urejeno, da bi dvigalo njegovega duha in mu dajalo moči za vsakdanje težke preizkušnje.

Nekoč stopim na vrh hriba, morda tja k Sveti Gori pri Novi Gorici, ali k Sveti Trojici v Slovenskih goricah ali pa katerokoli zemljišče, kjer se na vrhu podarja dobrim očem cerkvice z zvonikom. Sklonil bom glavo, primaknil usta zemlji, naši zemlji. Dihal bi zemljino skorjo, prisluhnil glasu, vedno enakemu, odrešujočemu, starodavnemu — odmev je Tistega, ki vzdržuje vse, kar je živo, kar sploh je, ki je Začetek in Konec, Radost in Sreča in Ljubezen. Stoletja so mu pokorna, on pa se daje kot neulovljiva Bit v vsem, kar biva. K Njemu je bila usmerjena vsa sila umetnika — genija. Zaznamoval se je v naših cerkvah na mnogotere načine v slikarski in likovni govorici. Kamor stopiš na tej naši slovenski zemljici — ni velika, majhna je — povsod te pozdravi kakšna cerkvice vrh hriba, v dolini, na pobočju gora, sredi ali zunaj naselja, nad smrekovimi gozdovi izstopa konica zvonika, najdeš pa jo tudi čisto na samem, kakor bi bila sprta z ljudmi... ali s časom, z družbo, ki ji ni naklonjena. Ko ob večerih zvonovi zapojejo Ave in se razlega po gorah in dolinah, se dežela spreminja v veličastno večerno simfonijo, ki je potnik po svetu ne pozabi tako lahko.

Ko stopiš v Cerkev, potrebuješ tišino, ki tvojemu duhu daje tisto trepetanje, v katerem se odpira pot do lepe podobe na stenah, v prezbiteriju, na stropu, nad oltarjem, na koru... Reliefi s svetimi podobami, napisi, ki pričujejo o življenju, portali, okraši, freske, ki upodablajo vero v božjo Mater Marijo, Sv. Trojico, Sv. Duha, osebe iz stare zaveze, nove, svetnike... apostole, preroke, papeže... Kdo bi mogel izčrpati vso to galerijo likov, ki so jo vtisnili v stene naših cerkva domači in tuji umetniki!

Umetnostni zgodovinarji z vso vestnostjo odkrivajo davno preteklost slovenskih narodnih in kulturnih pomnikov: določajo dobo, v katerem so nastali, slikarje, kiparje, odkrivajo njihove posebnosti, stilne in idejne. V umetniku nezavedno delujejo veliki zakoni, ki jih utegnejo razkrivati šele pozni potomci, v kateri morda teh zakonov ni več. Toda, kar vemo o slikarskem stilu, so le drobci, ki še daleč ne najvažnejši. Toda kje so zakoni skladja, ki ti približajo umetnino? Zakoni umetnostnega ustvarjanja? Kaj tiči v ozadju, da je umetnina resnična govorica s sporočilom? Kje je ta skrivnost? Kdor bi jo odkril, bi posvetil v najtemnejši in morda najlepši kot umetnikove duše. »Približal bi nam lepoto iz neizmerne daljave, prijeti bi jo mogli in držati kot plen!«

Ne moreš v tisti najskrivnostnejši koticek umetnikovega genija, a ti vendar pogled na cerkveno umetnost utrjuje zavest, da pripadaš rodu, ki je imel smisel za lepoto. S posebnim ponosom zrem, denimo, nad tristo let staro cerkev sv. Roka nad Šmarjem pri Jelšah, h kateri se vije križev pot — štirinajst kapelic spremlja strmo, v ostrih zalomih speljano kamnito stezo k cerkvi na 369 m visokem hribu. Kulturni spomenik z izrednim umetnostnim bogastvom. Ves poslikan in obdan s plastičnim štukiranim okrasjem nas na mah prestavi iz trpljenjskega ozračja v razpoloženje sproščene baročne prazničnosti. V ladji so stene okrašene s školjkastimi in mrežastimi oblikami, angelskimi glavicami in cvetnimi vejicami. Sveti Rok je edinstven kulturni spomenik, že tri stoletja položen v prelepo naravno okolje.

»Municipium Claudia Celeia«. Tako so poimenovali v rimskem obdobju Celje, savinjsko metropolo. V tem obdobju so nastale najlepše celejanske stavbe, ki so imele s stebreniki okrašena pročelja. Nanje še sedaj spominja relief, ki kaže grifona in delfina s trizobom; vzdan je v severno steno Marijine kapele pri opatijski cerkvi. V kapeli Žalostne božje Matere je Pieta iz začetka petnajstega stoletja. Marija drži v rokah mrtvega Sina, njen rahlo nagnjeni obraz razodeva vso bolečino hudo preizkušene matere. »Viteška gotika ni nikjer na Slovenskem tako polno zazvenela,« zapisuje umetnostni zgodovinar. »Prostor je razčlenjen s služniki, konzolami in baldahini... Kapiteli in konzole so se spremenili v maske in pošasti iz temačne podzavesti. Tu je pred nami kentaver, tam spet morska deklica ali pelikan, ki s kljunom para prsi, da bi z lastno krvjo nahranil svoje mladiče...« V osrednjem polju nad oltarnim prostorom je Prestol milosti, kjer se Bog Oče, Sin in Sveti Duh združeni v isti upodobitvi, naokrog pa so pahljačasto razporejeni liki angelov, ki nosijo v rokah orodja Kristusovega mučenja.

»Beatea Mariae Kirchen zu Brihou«. Zapis iz leta 1504 za cerkev v Prihovi, slikoviti obcestni vasi nad dolino Ložnice. Glavni oltar je eden najlepših zlatih oltarjev v Sloveniji. Znamenita je Marija zavetnica s plaščem, pa bogato ornamentiran zvon, poznogotski kip sv. Boštjana.

Samo golo kamenje, ki komaj še kljubuje času, je na kraju nekoč sloveče Žičke kartuzije. In vendar je neutrudni umetnostni zgodovinar Marijan Zadnikar slovenskim rojakom zarisal podobo nekdanje častitljive ustanove. Ob koncu natančnega opisa sklepa: »Morda bodo te besede obiskovalcu pomagale bolje razumeti to sivo kamenje, ki se kopiči pred nami, pa vsaj še delno ohranjeno veliko arhitekturo, ki je tod nastajala pred mnogimi stoletji in s katero se povezujemo s kulturnim svetom. V njej so nekoč živeli tihi in skromni ljudje, ki jih naš čas skoraj več ne razume. Prišli so prostovoljno, se odrekli svetu in ustvarili so te stavbe zato, da bi v njih našli svoj mir in svojo osebno srečo. To pa je največ, kar v življenju lahko dosežemo.«

Novoštiftska cerkev »gospoduje že na pogled daleč tja po zadreški dolini«. Na svodu velike kupole je sam Bog Oče, ki sprejema z razprostrtimi rokami ljubo daritev, odpušča zaradi nje krivice in blagoslavlja svet. Noe daruje zahvalno žrtev in Bog se mu prikaže na mavrici. Abraham žrtvuje Izaka, Izraelci se rešijo v puščavi s pogledom na bronasto kačo. Na treh svodnih kapah so trije angeli. Stranska držita v rokah kadilnice. srednji pa kaže v odprti knjigi črki Alfa in Omega in spričuje tako božanstvo darovanega Jagnjeta. Na slavoloku je Marija Zvezda, ki se prikaže pastircem. Spet je podoba sv. Trojice, ki venča devico Marijo. Kdo bi izčrpal vso galerijo likov, ki jih je umetnik vtisnil v stene novoštiftskega svetišča.

Cerkveno umetnostni spomeniki se vrste vzdolž in pošir po naši Sloveniji. V vseh so obiskovalcu podarjajo tisočere oblike cerkvene umetnosti. Nemo zro ostaline preteklosti v naš čas, v oči sodobnemu človeku, ki je pred njimi včasih kot ukopan, nemočen, da bi do potankosti dojel vsa hrepenenja, vso vero, upanje in ljubezen, ki jo je umetnik vtikal v svoj izdelek. Vedno bolj postajamo pozorni do vsega, kar so nam naši predniki pripravili v dediščino. Kakšno zanimanje, denimo, v Hrastovljah zbuja Mrtvaški ples v tamkajšnji cerkvi. Obiskujejo jo strokovnjaki in kulturni

turisti, pa seveda tudi snobi, ki žele videti ta ples, podobno kakor tisti, ki gredo v Louvre zaradi Mone Lise. Hrastoveljske slikarije so prava »biblia pauperum«, to je sveto pismo ubogih in branja še neveščih ljudi. S temi slikarijami je vsa prostornina cerkve zaživela v skladnem barvnem bogastvu, v raznoliki versko spodbudni tematiki, po likovni plati pa na tisti stopnji likovnega izražanja, ki je bilo takrat ljudem razumljivo. Umetnik je hotel uprizoriti enakost vseh ljudi pred smrtjo. »Vsi morajo z njo«, nam ples pomaga razložiti umetnostni zgodovinar, »in od nikogar ne vzame odkupnine, vsem enako se reži v obraz, ko jih vodi proti sveže izkopanemu grobu, ob katerem še ležita motika in lopata in je bila nad njim izpisana njena neizprosna postava. Vsi morajo na pot, od papeža, kralja, kraljice, kardinala in škofa do ubogega meniška, bogatega trgovca in skopuha, živahnega mladeniča in betežnega berača, ki koščeni spremljevalki ponuja molek, da bi se ji odkupil, pa do otročička, ki ga je Smrt potegnila iz bolniške posteljice.«

Čemu rinemo k tem starodavnim pričam kulture, vere in dokumentom, da so bili naši predniki ljubitelji umetnosti? Čemu ohranjamo to za bodoče rodove? Čemu jim podaljšujemo življenje? Najbolj prepričljivo je dejstvo, da, denimo, v skoraj golo kamenje skrite Žičke doline zahaja vedno več obiskovalcev, kot ugotavlja Zadnikar. »Ogledujejo si nekdanjo kartuzijo in njene ostaline kot dokument časa, njegovega mišljenja, teženj, hotenj in dosežkov, da bi iz njih spoznali, kakšno je bilo nekoč samotno življenje njenih prebivalcev. To pa je tudi smisel ohranjaja vseh zgodovinskih spomenikov. In Žička kartuzija se v vrsti te posebne redovne arhitekture celo v evropskem merilu uvršča na eno prvih mest.«

Kdor je hodil po tej zemlji, zemljici naši in pil tudi prelesti naših cerkva, je ne more nikdar več izsanjati!

Vilko Novak

Kaj se dogaja v Porabju?

V našem koledarju smo ponovno pisali o Slovencih v Porabju na Madžarskem. Nazadnje v več člankih 1982, obširneje pa v letniku 1980, kjer smo našli vse prednosti, ki jih uživa madžarska narodnostna skupnost v Sloveniji (šole, društva, uradni jezik, napisi javni itn.). Tam smo natanko povedali tudi, kako je s slovenščino in narodnostjo med porabskimi Slovenci ter zavoljo hudó težkega stanja njihovega narodnega življenja, ki le počasi napreduje, postavili kot naslov članka: Doklej porabski Slovenci? Mogoče se je komu to dozdevalo izzivalno, nepravično — toda nobenega ugovora nismo slišali, čeprav je članek bil objavljen najprej v ljubljanski reviji 2000. Bili bi vsi mi le veseli, ako bi mogli poročati o velikem napredku, o spremembah na bolje. Toda dogajanje v zadnjem času nam dokazuje prav nasprotno in usodno ponavlja ter podčrtuje vprašanje: Doklej porabski Slovenci? Dodajmo mu še nadaljevanje: Zakaj tako in tako in kdo je kriv za to?!

Vedno poudarjamo, da je tudi v Slovenskem Porabju, ki je le del Prekmurja (jezikovno, zgodovinsko, zemljepisno, glede celotnega ljudskega

življenja ...) — kot na Primorskem in Slovenskem Koroškem — slovenstvo ohranila z družino Cerkev z zavedno duhovščino, ki je skrbela tudi za slovenski tisk. Kako je danes glede tega v Porabju? Kot smo brali v Stopinjah za 1982, je v maju 1981 umrl v Števanovcih župnik Ludvik Markovič, ki je kot Hrvat iz okolice Kermedina v tej župniji celih 46 let v bogoslužju gojil in ohranjal slovenščino. Glede tega je tesno sodeloval z gornjeseniškim župnikom Janošem Kúharjem. Toda že pogrebna maša ob njegovem slovesu je bila — madžarska. Za njim je prevzel upravo župnije lanski novomašnik Štefan Toth, doma na Gornjem Seniku. Preberite, kaj je bilo zapisano v Stopinjah na str. 144—145 o upanju, ki ga v njem vidimo za Slovence števanovske župnije! Vendar slišimo, da je — baje na zahtevo mladih, a ne vemo, katerih, kje? — danes tam maša in ostala služba božja ter obredi — v madžarščini... Ne vemo, kaj reče k temu vodstvo škofije in kaj misli o tem Demokratična zveza Južnih Slovanov na Madžarskem, ki zastopa pravice tudi Slovencev in se zanje zavzema. Članka o tem dogajanju in njegovi nevarnosti za ohranitev naše narodnosti v Porabju glasilo te zveze: Narodne novine — Ljudski list (ki ima pol zadnje strani v slovenščini — ni objavilo, češ da je »preoster« in tudi z besedo ni odgovorilo, k čemur jih je članek pozival, naj preverijo dejstva o izrivanju slovenščine v porabskih cerkvah. Ne vemo, ali premnoge seje v zvezi z narodnostnim stanjem na Madžarskem razpravljajo tudi o tem vprašanju.

Ne moremo si misliti, da se vsi odgovorni tam in pri nas — npr. naši zastopniki, ki obiskujejo madžarska vodstva, porabske Slovence in sprejemajo madžarske zastopnike na obiskih pri nas — ne zavedajo pomena tega dogajanja. Ne vemo pa, kaj so naredili za to, da se slovenščina v cerkvi v Porabju ohrani in razvija? Pri nas je o tem pisala le Družina 25. aprila 1982, odmeva na ta dopis pa še ne poznamo.

Še prej kot v Števanovcih so slovenski jezik izrinili iz bogoslužja na Dolnjem Seniku, kjer je nekoč deloval naš veliki pisatelj Jožef Košič, preden je postal župnik na Gornjem Seniku. Tu je deloval in umiral župnik Jožef Sakovič, ki je prirejal Mikloša Kúzmiča Knigo molitveno in je zadnjo izdajo pripravil za tisk prav tu, umrl 1931. in počiva na seniškem pokopališču — gróubišču, kot lepo pravijo tu. In danes? Ker je tu živel nekaj Nemcev in Madžarov, so po zadnji vojski poslali sem za župnika Madžara, ki se ni menil za slovenščino. Ko je umrl, je prišel — Hrvat iz Petrovega sela, ki pravi, da se ne more naučiti slovenščine in je zato vsa služba božja — v madžarščini! Ne pozabimo, da hodijo zavoljo bližine sem v cerkev tudi iz Slovenske vasi in Sakalovec, ki so sicer v števanovski fari. Ali to ni pomadžarjevanje v drugi polovici XX. stoletja, ob vseh pravicah, ki jih zagotavlja madžarska ustava narodnostnim skupnostim, ob poplavi tiskanih in ustnih besed o teh pravicah, o delu za njih uveljavitev? Iste Narodne novine, ki nočejo pisati o slovenščini v cerkvi, so pred kratkim objavile dolg članek o tem, kako so konec prejšnjega stoletja v neki vasi na Madžarskem tamkajšnjim katoliškim Srbom hoteli v cerkvi vsiliti — madžarščino in so zato vsi (vsaj začasno) prestopili — v pravoslavje...

Ali je k vsemu temu treba še kaj reči? Samó zakričati je mogoče: zakaj tako? kdo je odgovoren za to? kdo je kaj naredil za spremembo tega? doklej tako? In kaj bodo posledice zatiranja slovenščine v porabskih cerkvah, v tamkajšnjih verskih skupnostih, župnijah? Ne moremo si misliti in

nikakor ne verjamemo, da so zadovoljni z uvedbo madžarščine tam vsi župljani, stari in mladi, katerih dedje so stoletja molili slovenski, iz slovenskih molitvenikov, na pamet, poslušali slovenske pridige, peli slovenske pesmi v cerkvi in doma! Ne, tega ne želi večina tamkajšnjih vernikov — samo ti imajo pravico odločati o tem —, to je grozna zmota, nepremišljenost, neodgovornost pred Bogom in ljudmi, sedanjimi in prihodnjimi rodovi! Neodgovornost pred vsem slovenstvom!

Gornji Senik — ob novi maši

Zakričimo: ali se zavedate vsi, da je to začetek umiranja slovenstva v Slovenskem Porabju na Madžarskem? Kdo bo ohranjal tam slovensko besedo, če zamre v cerkvah in potem tudi v domači molitvi in pesmi? Ali štiri ure slovenščine v šoli? Ali tisti mladi, ki zapuščajo porabske vasi in odhajajo v notranjost države ter se tam potujčijo? Ali pa domača društva in občine, ki delajo tako, kot pišejo nedavno (25. marca 1982) Narodne novine — Ljudski list: »... uporaba materinega jezika v teh... se še danes ne uveljavlja... na vaških zborovanjih, na sejah občinskih svetov, družbenopolitičnih organizacij, športnih in gasilskih društev, ki potekajo še danes le v državnem... madžarskem jeziku...« To zagovarja dopis s tem, da narečje še ni dovolj razvito za uporabo strokovnih izrazov itn. (knjižnega jezika pa ne morejo znati, saj se ga niso nikoli učili!) — toda kako so delali v ostalem Prekmurju po oktobru 1919? Saj vsi niti niso znali madžarski — torej so govorili na občinskih sejah in povsod drugod v svojem narečju, česar pa niso znali povedati v njem, so povedali

madžarski, če so znali. Vidimo, da manjka le dobre volje za rabo materinščine v javnosti, na sejah — ker je pač nihče ne vzpodbuja, ne utemeljuje.

O tem jasno priča isto poročilo v peštanskem Ljudskem listu, ki nas seznanja s »prvo civilno poroko v materinem jeziku« na Gornjem Seniku. Ko sta novoporočenca prijavila željo, da želita poročni obred v slovenskem jeziku, je to na občini povzročilo »velike skrbi in trud«, saj niso imeli pripravljenega besedila za poroko — čeprav »naša ustava priznava pripadnikom narodnosti« pravico do tega. Torej bi bilo samoumevno, da bi 1. tako besedilo imeli že od nekdanj pripravljeno, 2. da bi vsaj Zveza Južnih Slovanov pozivala ljudi, naj se Slovenci poročajo — v slovenščini, kot so se v cerkvi že vsaj 700 let in se še danes! Vidimo, da tega ni bilo ne tu ne v drugih občinah. In tako se tudi nihče ne briga za resnično veljavo slovenskega jezika v društvih in sploh v javnosti... V ljubljanskem »Delu« pa smo ob tej priliki brali kar — o »prvi slovenski poroki v Porabju«, kar je zgodovinsko neresnično, ker so cerkvene poroke — ki so bile od nekdanj slovenske v vsem Prekmurju na slovenskih župnijah — veljale tudi pred civilno oblastjo.

Raba materinščine v cerkvi in bogoslužnih obredih zunaj nje (npr. pogreb) je danes sveta **pravica in dolžnost vsakega naroda!** Zato nima nihče pravice, jemati porabskim Slovincem te pravice, ki je del njim od madžarske ustave in državnega vodstva priznanih narodnostnih pravic! Toda tudi dolžnost porabskih Slovencev je, da se za to in druge narodnostne pravice povsod in vedno zavzemajo — to je ena od človeških in narodnostnih pravic in — dolžnosti! Poštenje in spoštovanje človeka do samega sebe, do svojega naroda, do prednikov in prihodnjih rodov to terjata od

Soboški pevci pred cerkvijo na Gornjem Seniku ob zlatomašniku Janošu Kūharju

nas in od njih! »Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti« — je zapisal slovenski pesnik že pred 150 leti!

Razumemo položaj porabskih Slovencev: do 1919 so delili z ostalimi prekmurskimi Slovenci isto usodo pod madžarsko vladavino, ki jim je komaj puščala v šoli kako domačo besedo, posebno pri verouku. Povsod so morali govoriti v madžarsščini, le v cerkvi so molili in peli v materinem jeziku stoletja. In doma prav tako — ponosno so se imenovali: Slovenje smo, slovenski gučimo! In tako izjavljajo še danes! Seveda se težko izražajo v materinščini o upravnih, političnih, društvenih rečeh — toda tu bi jim morali pomagati njihovi izobraženci. Po prvi svetovni vojni, ko je bilo ostalo Prekmurje osvobojeno in se združilo s slovensko kulturo v šolstvu, javni rabi slovenščine, se vedno bolj seznanjalo s tiskom v knjižnem jeziku — so porabski Slovenci ostali še brez tistega malo tiska v svojem narečju (Marijin list, Kalendar Srca Jezušovoga, Novine, molitveniki), ki so ga čitali prej. Tudi mohorskih knjig niso več dobivali, ostali so jim le redki molitveniki v slovenščini. V šoli so komaj kdaj slišali kaj slovenskega, en sam učbenik so imeli le nekaj let. Nič dosti bolje ni bilo po letu 1945: vse javno življenje je obvladovala madžarsčina, v šoli vse madžarsko, šele počasi so dobivali nekatere slovenske čitanke — toda zaradi političnih sporov je tudi to bilo za dolgo ustavljeno. Slovenščino poučujejo v ljudski šoli le 3 do 4 ure tedensko učitelji s pomanjkljivo jezikovno izobrazbo. Nešteto-krat smo v zadnjih letih brali v naših časnikih, koliko pričakujejo v Porabju od tistih, ki študirajo v Ljubljani na univerzi slovenski jezik — toda doslej od treh diplomiranih niso nastavili na šolah s slovenskimi otroki še — nobenega. Tudi to je vprašanje zase, zakaj ne — in drugo vprašanje, kako in zakaj drugi tako dolgo študirajo. Sicer se na ravni učiteljišča učijo slovenščine tudi v Sombotelu, toda to traja šele nekaj let.

Za vse življenje v Porabju je značilno in usodno hkrati, da je govor o njihovih narodnostnih pravicah in prizadevanje za njih najpreprostejšo uveljavitev šele v zadnjih letih. V knjigi madžarskega pisatelja so porabski Slovenci še vedno imenovani — »Vendi« keltskega izvira! In »Vendvidék« se je še nedavno imenovala monoštrska zadruga! Časniki pišejo o »Vendih« celo v zvezi z Avgustom Pavlom, ki se je proti temu imenu najbolj boril! Poglejmo, kdaj so dobili npr. krajevne napise v svojem jeziku Madžari v Sloveniji — in kdaj v Porabju; kako je z dvojezičnim šolstvom v Sloveniji, z madžarskim tiskom pri nas — vse to se niti primerjati ne da s pravicami in uspehi našega jezika na Madžarskem. Otroški vrtci so pričeli uporabljati slovenščino šele v zadnjem času (o tem smo pisali v Stopinjah 1980!) — in tako so otroci vsrkavali tuji jezik od najnežnejše starosti, šola in vse javno življenje (radio, TV, tisk) jih je vzgajalo v tujem, čeprav državnem jeziku, tujcev prihaja v slovenske vasi vedno več, mešanih zakonov je vedno več — skratka, tuj jezik se vse bolj širi in mladino zajema v svoj vpliv, ki zamori v njej vsak tesnejši odnos do lastne materinščine... Zanimivi bi bili podatki, kaj in koliko čita slovenska mladina v Porabju slovenskega (razen čitank). In koliko prebirajo sploh slovenske knjige v tamkajšnjih javnih knjižnicah, ki so jih z naše strani polnili (ne pretirano!) s pretežkimi, nezanimivimi knjigami Narodne novine — Ljudski list le s pol strani povečini nezanimivega čtiva gotovo ni ne privlačen za Slovence in ni razširjen med njimi, saj je povečini pisan v srbohrvaščini, celo v cirilici,

ki je Slovenci tam ne obvladajo. Podobno je z Ljudskim koledarjem, ki ga pravtako izdaja Zveza Južnih Slovanov in ima dve slovenski poli — povečini slike.

Slovenci v Italiji in Avstriji imajo svoje izobražence in društva, tisk, razne ustanove, ki jih zastopajo, vodijo, zalagajo s slovenskim branjem, prirejajo slovenske igre in pevske nastope, vzdržujejo redne zveze z matično domovino itn. Tako je njihov narodnostni obstoj in napredek vsaj delno zagotovljen, čeprav se morajo še trdno boriti za uveljavitev svojih pravic tako na Koroškem, kot na Tržaškem, Goriškem in zlasti v Beneški Sloveniji. Porabski Slovenci vsega tega skoro nič nimajo. Zato bi bila tem večja dolžnost matične domovine, da bi skrbela zanje z resničnim delom, ne le z besedami. Vsi odgovorni, tako v naši Cerkvi kot v političnem in kulturnem življenju, bi si morali biti najprej na jasnem o resničnem stanju slovenstva v Porabju, nato pa se zavesti svojih dolžnosti do njih in ukrepati. Kar poglejmo: kaj je naredila Cerkev na Slovenskem — njeni voditelji, zastopniki — za ohranitev slovenščine v bogoslužju v Porabju? Ali ni zahteva najosnovnejše krščanske pravičnosti in ljubezni, da se zanj tako in odločno zavzamejo pri vodstvu sombotelske škofije? Tudi naši politični dejavniki bi se morali za to zavzeti — če se zavedajo pomena slovenskega bogoslužja v Porabju, o čemer ne moremo dvomiti — pri madžarskih političnih oblastih, s katerimi si pogosto menjavajo obiske. In isti politični dejavniki in naše kulturne organizacije, ki vzdržujejo stike tako z madžarsko stranjo kot z Demokratično zvezo Južnih Slovanov na Madžarskem, morajo stvarno pregledati stanje in potrebe porabskih Slovencev v šolstvu — kako je s šolanjem njihovih slovenistov v Ljubljani in v Sombotelu — kako je z nameščanjem učiteljev slovenščine, ali so 3—4 ure tedensko dovolj in kaj bi še moglo pospeševati znanje slovenščine in poznavanje slovenstva v porabskih šolah, kako je z njihovimi knjižnicami? itn. —

Dalje, kako je s slovenščino v javnem življenju: v občinskem uradovanju, v vseh društvih (kot smo zgoraj navajali), kako je s slovenskimi javnimi knjižnicami itn. — ter kako je potrebno in mogoče takoj dejansko pričeti z uveljavljanjem slovenskih pravic na teh področjih, kdo in kako naj pri tem pomaga. Dalje, kako je s tiskom: kako izboljšati vsebino in jezik slovenske tiskane besede na Madžarskem, kakšne knjige in časopise potrebujejo porabski Slovenci — kaj je pri tem dolžnost naših založb, da jim darujejo njihovi stopnji poznavanje knjižnega jezika primerne knjige (domače lažje leposlovne, domoznanske, ne prevode in teoretične knjige!). Kako je s stalnimi stiki porabskih Slovencev — šol, društev, naših gledališč itn. — z matično Slovenijo, ali je današnje stanje zadovoljivo, kako ga izboljšati? Kako pospeševati izpopolnjevanje učiteljev in drugih izobražencev z obiski v Sloveniji? Glede tega smo doživljali neverjetne ovire na Madžarskem pri tistih, ki bi morali to pospeševati!

Končno bi bilo pošteno in pravično, da bi se za razvoj porabskih Slovencev v obravnavanem smislu zavzeli tudi naši Madžari v Sloveniji, ki imajo svoje šole, društva, tisk, radio itn. Veseli bomo, če bodo o resničnem stanju v Porabju pisali v svojem tisku in še bolj, če bodo tu in tam zastavili svojo besedo ter pokazali pomanjkljivosti in zahtevali, sklicujoč se na svoje ugodnosti, izboljšanje narodnostnih razmer Slovencev na Madžarskem.

Oče - steber vere v družini

Že davno so rekli, da mati podpira tri ogle pri hiši, oče pa samo enega. V zadnjih desetletjih pa se zdi, da bi se oče rad otrešel še tega četrtega in vso težo doma preložil na materina ramena. Oče sicer služi denar in kolikor toliko odloča o raznih stvareh v družini, toda skrb za družino, za vzgojo otrok, za to, da bi bila družina povezana med seboj, pa naj nosi samo mati, kakor da je to samo njena dolžnost in pravica. Če bomo v tem mišljenju živeli naprej, oče kmažu ne bo več pravi član družine, ampak bolj samo nekakšen zunanji gospodar družine, ki sicer skrbi za stvarne dobrine, prav nič več pa za duhovni napredek in za duhovne dobrine v družini.

Če bi se to zgodilo, in v mnogih družinah se je že, potem se bo družinska stavba sesula, saj je za njeno trdnost potrebna očetova in materina skrb.

To vidimo v družinah, kjer je bil oče dolgo časa odsoten, morda na delu v tujini; njegova družina je okrnjena, ker je zgubila stik z njim. Saj je morda prihajal nekajkrat v letu domov za nekaj dni, toda v tistem kratkem času ni mogel najti globljega stika niti z ženo niti z otroki. In kakor so tekla leta, tako so si bolj in bolj postajali tuji. Ko se je oče končno po dvanajstih, petnajstih letih vrnil, je bilo, kakor da je med domače prišel tuj človek, ki ga sicer poznajo po obrazu, ne pa po srcu, vedo, kako mu je ime, ne vedno pa, kako misli in čustvuje. Otroci so med tem odraščali, ne da bi vedeli, kaj je zares oče. Bil jim je samo nekdo, ki pošilja ali prinaša denar, veliko denarja, mnogo igrač in dragih daril, niso pa nikoli občutili, kako bije njegovo srce, kako topla je njegova dlan, ker so šli večer za večerom spat, ne da bi jo občutili na svojem čelu, ali dobili očetov poljub na svoja otroška lica. Zato pa so odraščali v enostranski, pomanjkljivi vzgoji in oče se ne sme čuditi, da se ga izogibajo, če ne telesno, gotovo pa v svojem notranjem svetu, ki je njemu za vselej zaprt in bodo morala preteči leta, preden se bodo med seboj zblížali, če se sploh bodo.

Toda ne gre samo za očete, ki več niso pri svoji družini, ampak tudi za tiste, ki so sicer doma, pa so svoji družini tuji, ker se za notranji duhovni svet v družini ne zmenijo, zanemarjajo vzgojo otrok in vso skrb za družino prepuščajo materi. Pri vsaki vzgoji tak beg od dolžnosti rodi težke posledice, posebno pa še pri verski vzgoji.

Sodobni oče se mora predvsem otresti zastarele miselnosti, da je vera in iz vere izvirajoča pobožnost predvsem stvar žene, matere. Taka miselnost glede verske vzgoje se je vgnezdila zato, ker je vera poleg razumskega prepričanja vendarle bolj izraz čustva. Čustveni svet pa zelo radi prepuščamo ženam, materam. V sodobnem razkristjanjenem svetu pa je neobhodno potrebno, da oče ne zanemarja svoje naloge, ampak da predvsem on versko vzgaja svojo družino. Predvsem oče, ne samo mati. Oče naj vodi verske pogovore v družini, oče naj večkrat vodi skupno molitev, se z družino pogovarja o verskih vprašanjih in oče naj uvaja svojo družino v bogoslužje, jo notranje pripravi na nedeljo.

Oče in mati, oba sta božja otroka, oba naravnana k istemu cilju — k Bogu. Oba sta s poroko vzela nase dolžnost in veliko pravico, da svoje

otroke krščansko vzgajata in oba sta za versko rast svojih otrok enako nepogrešljiva, oče še bolj kakor mati.

To se lepo vidi iz statističnih raziskav, ki so jih pred štiri leti naredili v Avstriji in njihov izid je sledeči:

1. Če sta oba starša verna in oba spolnujeta verske dolžnosti, so njihovi otroci verni 100 %,
2. Če je veren samo eden (večinoma mati) in samo eden spolnjuje verske dolžnosti, so njihovi otroci verni 54 %,
3. Če se starši sicer še štejejo k »vernim«, verskih dolžnosti pa nobeden ne spolnjuje, so otroci verni 23 %.

Tako je v Avstriji, kjer je verouk v vrtcih in vseh šolah, zato je tam pod vplivom drugih vzgojiteljev še vedno lahko 23 % otrok vernih, čeprav njihovi starši vere ne prakticirajo, vendar je tudi tam vprašanje, kako dolgo bodo taki otroci ostali verni, verjetno samo dotodaj, dokler so še navezani na vzgojitelja, ko pa po osnovni šoli taka navezanost mine, mine ponavadi tudi vernost. Pri nas, kjer v javnosti ni nobene opore za vernost, pa sta starša zares edini dejavnik, od katerega je odvisna vernost ali nevernost njihovih otrok.

Ista raziskava je tudi pokazala, da je mati odločilna pri verski vzgoji malih otrok. Čim večji so otroci, tem bolj gledajo na očeta, kako je z njegovo vernostjo in sicer ne samo dečki, ampak tudi deklice, dekleta.

Oče je za doraščajočo mladino najvažnejši steber vernosti. Če je ta steber trden, neomajen, zvest, potem se mladi ljudje lahko nanj naslonijo, potem imajo zgled, po katerem se lahko ravnajo, imajo oporo, ki jih v njihovem stremljenju po dobrem utrjuje. Če pa je ta steber nagnjen, če sam nima dovolj trdnosti, na kaj naj se potem mlad človek nasloni?

Zato papež Janez Pavel II. tako zelo poudarja, da mora biti družina kakor mala Cerkev, ki svoje člane versko vzgaja. Oče, stari oče, včasih tudi stric ali boter bi se morali te svoje odlične naloge vedno zavedati, naloge, da so nosilci vere, ki svojo vero posredujejo naprej svojim otrokom, vnukom, varovancem.

Verska vzgoja je dolg razvoj in marsikdo se ga naveliča. Z malimi otroki se starši in drugi še ukvarjajo, ko pa otroci stopijo v doraščajočo dobo z njeno nestalno robotostjo, pa oče navadno pravi: »Dovolj si že velik, zdaj že moraš sam vedeti, kako in kaj«. Toda prav v doraščajoči dobi je oče najbolj potreben, da z zgledom in besedo rešuje probleme mladih ljudi.

Kadar oče govori z mladimi o Bogu, ne bi bilo prav, ko bi o njem govoril kot o kakem predmetu ali nekom, ki je daleč, ampak o Bogu je treba vedno govoriti kot o navzočem, ki je sedaj med nami, nas poslušaja in nas razume in predvsem ljubi. Kar o Bogu govorimo, zlasti z mladimi ljudmi, skušajmo tudi utemeljiti, da naše verovanje ne bo viselo v zraku. Predvsem pa je treba dati mladim priložnost, da povedo tudi svoje ugovore, svoje pomisleke. Ti so lahko tudi taki, da se z njimi ne moremo strinjati, vendar je prav, da jim damo svobodo, naj sami iščejo dalje, če jih mi ne moremo prepričati. Zlasti je potrebno, da jim utrjujemo vest, ki je nepodkupljiva in jim bo vedno prav svetovala, če jo bodo poslušali.

Očetu so seveda potrebne osnovne kreposti, zlasti nesebična ljubezen, da otrok spozna, da je oče tisti, na katerega se lahko zanese, ker je resnico-

ljuben in nikogar ne vara, da oče svojo vero jemlje zares, da jemlje zares tudi nedeljski počitek in pravico, da se udeleži svete maše, kar mu nikoli ne pomeni nekega bremena, ampak vedno sproščenost, veselje in mir.

Otroci se naučijo versko živeti in tudi moliti predvsem od staršev, od obeh, od očeta še bolj kot od matere, ali pa nikoli ne bodo znali ceniti ne vere ne molitve.

Morda je težko biti steber, toda lepo je, potrebno pa še bolj kot vsakdanji kruh.

Valter Dermota

Izbira je več kot jasna

Prikazati vam hočem dva položaja iz življenja naših doraščajočih otrok pubertetnikov in mladostnikov. Ker ste podobne položaje že sami doživeli, vam ne bo težko zavzeti svojega stališča in narediti ustrezne sklepe.

* * *

Trinajstletna Barbara je stopila v puberteto. Čuti, da je postala iz veselega in srečnega otroka čisto novo človeško bitje, postala je ženska. Zdi se ji, da to njeno telo, kakršno je in kakor deluje sedaj, ni njeno. Vendar ne more iz njega in se mora navaditi znjimi živeti. Tudi v duhovnem pogledu jo muči cela vrsta do sedaj nepoznanih ali vsaj nedoživetih vprašanj: odgovornost za samostojno oblikovanje življenja, poklic, lastna družina, otroci. Vse naenkrat in s silo viharja, kot da bi morala na vse to odgovoriti v nekaj urah in sicer v čisto jasni gotovosti.

To je preveč za nedoraslega človeškega otroka, ki naj odgovarja na vprašanja, ki jih stoletja človeške kulture niso mogla razjasniti in naj obvlada nove položaje, za katere je treba imeti življenjsko zrelost in ko-
renito izkušnjo.

Pod težo tega novega telesnega in duševnega stanja se Barbara čudno, nerazumljivo, mogoče celo smešno obnaša. Noče biti več otrok, za zrelo obnašanje pa še ni sposobna, govorila bi rada kot odrasla oseba, toda njene besede zvenijo kot igrivo besedičenje otroka. Rada bi povedala svoje mnenje, toda ko bi morala nekaj dokazati, ji vsa logika odpove. Rada bi se obnašala kot odrasla oseba, sposobna pa je le otroških izbruhov.

Starši se sprašujejo, kaj ji je, učitelji pravijo, da se več ne uči kot prej, sosedje menijo, da je postala čudna. Vsi ji pravijo, naj bo pridna kot nekoč, naj uboga, naj se primerno vede. Take, kot je sedaj je prav nihče ne more prenašati in rad imeti. V domači hiši pride do upora, prerekanja, nasprotovanja. Čisto drugačna je kot še mogoče pred mesecem. Barbari se zdi tako življenje nemogoče, zato skuša čim več časa prebiti zunaj doma. Ima vsaj mir.

* * *

Barbarin sošolec Branko ima iste težave. Tudi on se počuti s svojim telesom kot zunaj pravega mesta. Tudi on bi rad pokazal, da ni več otrok.

Toda karkoli naredi, izzove ali zasmeh ali celo nasprotovanje staršev, učiteljev in sploh odraslih ljudi. Vsi mu pravijo, da to in to ni prav, naj se lepo vede kot nekoč in da ga takega, kot je sedaj, ne marajo.

Dasi sta z Barbaro že sedem let hodila skupaj v šolo, še nikdar ni opazil, kako je čedna, duhovita in bistra. Kar naprej bi jo gledal in vedno bi rad bil blizu nje.

Pa tudi Barbara je kar naenkrat odkrila, kako je Branko čudovit, odrezav in sposoben za vse. Karkoli pove ali naredi, se zdi Barbari najboljše in najbolj duhovito.

Nekega dne po šoli se Branko znajde kar na lepem ob Barbari. Najprej je malo zadržan, potem pa reče: »Čuj, všeč si mi!« In Barbara: »Ti meni tudi!« In od sedaj naprej sta ob vsaki priliki skupaj in med sošolci vsi vedo, da se Branko in Barbara imata rada.

Kaj ju vleče skupaj? Branku se Barbara zdi najbolj lepa, najbolj duhovita, najbolj pravšna, skratka obdana z vsemi najboljšimi lastnostmi v najvišji meri. Poleg tega pa si želi, da bi Branko bil pri njej in z njo govoril. Barbara pravi, da ji je izredno lepo, ko sta skupaj. Toda tudi Barbari je enako kot Branku. Tudi njej se zdi Branko »najbolj« zgovoren, odrezav, pameten, domiseln, z eno besedo »najbolj« v vseh dobrih in privlačnih lastnostih. Branko Barbari jasno pravi, da je nad vse srečen, če je skupaj z njo. Verjetno je res obema lepo, ko sta skupaj.

* * *

Dragi starši in vzgojitelji! Ko so naši otroci vstopili v puberteto in se morajo vesti kot odrasle osebe, pa se tega vedenja v tako kratkem času še niso naučili, se doma v družini in šoli počutijo, da jih vsi po strani gledajo, kako jih vsi karajo in hočejo narediti drugače, kot so; v družini svojih enako starih prijateljev in prijateljic pa najdejo človeško toplino in željo, da bi se med seboj osrečili prav s tistimi lastnostmi, ki jih doma in v šoli zavračajo, se moramo resno vprašati, ali ne bi tudi mi storili enako: šli bi od tam, kjer nas ne marajo, ali vsaj kažejo, da smo jim zoprni, v družbo takih, kjer nas sprejmejo take, kakršni smo in se veselijo, da jih moremo osrečiti s tem, kar smo.

Če nočemo, da bodo naši otroci v puberteti doma nesrečni in bodo hoteli od doma, potem jim moramo pokazati, da jih imamo radi, da vemo, kaj se v njih dogaja, da so sedaj v težkem obdobju svojega življenja, ko jim morajo njihovi starši pomagati, ne pa jih karati in se nad njimi jeziti. Če ne, bodo naši otroci storili tisto, kar stori vsak normalen človek: odšel bo od tam ali od tistih ljudi, ki niso z njim zadovoljni, in bo šel k tistim, ki se ga veselijo takega, kakršen je in ki vidijo odliko prav v tistih lastnostih, ki so drugim zoprne.

Daruj, odpuščaj...

Drobci spominov ob 38. obletnici posvečenja

Tisti dnevi, prvi v decembru 1944, v bogoslovju na Janosa Szilyja ulici 1 v Szombathelyu so bili podobni skoraj vsem drugim dnevom v letu 1944. Bogoslovci treh narodnosti: slovenske, madžarske in hrvaške so študirali, molili, hodili, razen nedelj, dnevno na sprehod po bližnji okolici mesta, se pogovarjali o težavah pri študiju, o njilaših, o vedno večji stiskah, ki jih prinaša vojna, o ruskem prodiranju proti Budimpešti, o nemškem in madžarskem »načrtnem« umikanju na fronti, o vedno večjem in uspešnejšem partizanskem gibanju na ozemlju zasedene Jugoslavije in še o marsičem.

Bogoslovce so klicali k vojakom le za dva meseca med počitnicami. Na fronti ni bil nobeden. Tako je na zunaj ka mirno teklo semeniško življenje.

Edino, kar je motilo enakomerni ritem našega vsakdanjika, so bili nekajkratni pozivi semeniškega občestva h kopanju strelskih jarkov na zahodni madžarski meji, blizu naselja Rohonc. Nemški vojaški valpti so s pogostimi klici »schnell, schnell« hoteli prisiliti dokaj leno in počasni se premikajoče krampe in lopate k živahnejšemu gibanju. To roboto so sabotirali celo Madžari, saj so videli, da so zavezniki Nemci njih domovino s kopanjem te bojne linije že načrtno — planmässig — prepustili Rusom.

V petem letniku nas je bilo 6 diakonov: Slovenci Janez Eljaš, Jože Smej, Štefan Žemlič in Ivan Pucko ter Madžara Janoš Nemeth in Kálmán Palmay.

Tretji decembrski dan, bila je prva adventna nedelja, je nas šestero diakonov nepričakovano povabil k sebi v pisarno ravnatelj bogoslovja dr. Gyula Géfin. Pred pisarno smo se vprašujoče pogledali, nismo namreč niti slutili, kaj naj bi bil vzrok tega nenavadnega vabila.

Častitljiva ura na vrhu stopnišča prvega nadstropja pred pisarno, s premikajočim se očesom, je udarila šest zvečer. Potrkali smo na vrata pisarne. »Izvolite!« se je oglasil ravnatelj odznotraj. Vstopili smo. Ravnatelj je vstal od pisalne mize, se ljubeznivo priklonil na naš pozdrav, dal vsakemu roko in nam pokazal na sosednjo sobo, rekoč: »Vstopite, prosim!«

Nekam čudno me je spreletelo. V tej sobi sem bil že trikrat v štirih letih in vedno se je v njej nekaj važnega odločalo za moje nadaljnje življenje.

* * *

Prvikrat sem stopil vanjo tistega julijskega dne 1941, ko so nas kol bogoslovce mariborskega in djakovskega semenišča sprejeli v sombotelsko in obenem tudi preizkusili naše pevske sposobnosti.

»Vsak naj nekaj zapoje,« je škof dr. Grósz hotel spoznati našo glasbeno nadarjenost, dr. Rogač je bil za prevajalca. Prvi je bil na vrsti pokojni Štefan Turha. Kar junaško je zapel: Fantje se zbirajo iz krajske dežele, dekleta jokajo, kaj b'do počele...« Škof se je zanimal, kakšna pesem je to, ko je tako poskočna. Dr. Rogač brez sence zadrege odgovori: »Pobožna

slovenska pesem«. Drugi sem bil jaz na vrsti in krepko usekal *Tantum ergo sacramentum*... po melodiji Bože pravde — jugoslovanske predvojne himne. Zdelo se je, kot da je škof kar zadovoljen. Tudi drugi so več ali manj uspešno končali to pevsko preizkušnjo in bili smo vsi sprejeti v bogoslovje s povabilom, da pridemo tri tedne pred začetkom predavanj v bogoslovje na tečaj madžarskega jezika, saj ga razen pokojnega Kalmana Vegija iz Mostja ni znal nobeden.

* * *

Drugikrat sem prestopil prag te sobe še istega leta, zadnje dni novembra, ko mi je ravnatelj dr. Gefin sporočil odločitev škofa dr. Jožefa Grószza, da sem odpuščen iz bogoslovja »zaradi bolezni«. Pravi vzrok je zamolčal in sem zvedel zanj šele 26. okt. 1942, slabo leto pozneje, ko so me ponovno sprejeli v bogoslovje in mi je isti ravnatelj, ko sem bil tretjikrat v tej sobi, med drugim prav krepko zabičal: »toda, sin moj, prav posebno in najresneje vas opozarjam, da odslej naprej ne politizirate več...!«

To je torej bil tisti trn, ki je glodal škofa Grószza, vodstvo semenišča in nekatere madžarske bogoslovce, da sem moral pred letom zapustiti bogoslovje jaz in za menoj še Martin Puhan iz Bogojine, ki je bil naslednje leto sprejet v bogoslovje v Pečuhu in Martin Ferčak iz Renkovec, ki pa študija ni nadaljeval.

V čem je bilo to naše politiziranje? Samo v tem, da se nismo vdali madžarskemu velikodržavnemu navdušenju ob razkosani Jugoslaviji, ampak s trdno vero v bodočnost neomajno upali in izpovedovali, da zasedena Jugoslavija še ni umrla in se bo še osvobodila.

Ob tem našem trdnem prepričanju se nas je oprijel pridevek »partizanok« — partizani in se nas je držal kot klop dolgo dolgo, tja do marca 1944, ko smo dobili novega škofa Šandorja Kovacsza, ki je bil očetovsko dober in pravičen mož. Med bogoslovci treh narodnosti ni delal nobene razlike. Bili smo mu vsi ljubi in dragi in so bili zato odtistihmal v bogoslovju, kljub vojni vihri, prav lepi časi...

* * *

In zdaj stopam četrtnkrat v to drugo ravnateljjevo sobo... Posedli smo po tapeciranih stoli in dr. Gefin med nami kot oče, smehljajoč se in rahlo mežikajoč z očmi, je začel: »Gospodje! Časi so resni in težki, fronta nam je čisto blizu. V naši domovini se bije težek boj. Prepričani smo lahko, da nas bo kmalu zasedla ruska vojska... in vam poteka zadnje leto študija. Diakoni ste, čez pol leta bi vas posvetili za mašnike. — Ali še vztrajate pri odločitvi, da postanete duhovniki... kljub vsem sedanjim in po pameti predvidenim prihodnjim okoliščinam?«

Spogledali smo se ob tem vprašanju in drug za drugim odgovarjali: »Saj smo zato v bogoslovje prišli... to je namen našega življenja... nimamo kaj več premišljevat... nejasna bodočnost ni ovira... tukaj smo, karkoli pride...«.

Po teh zagotovilih nam dè: »Gospod škof se je posvetoval s semeniškim vodstvom in sklenil, da vas — če vztrajate — zaradi izrednih razmer predčasno posveti in sicer prihodnji petek na praznik Brezmadežne.

Čeprav smo se na posvečenje zavestno pripravljali, je bila ta novica za nas kot strela iz jasnega. Na naših obrazih se je videlo presenečenje, veselje, navdušenje. Zmanjkalo nam je besed. Šele počasi smo spregovorili: »Kako se bo to zgodilo?«

»Jutri zvečer boste začeli duhovne vaje. Tačas si bo vsak naprosil kategera od profesorjev, da vas bodo učili maševanja. Sporočite domov, da se bodo mogli sorodniki udeležiti posvečenja in nove svete maše, kajti v domače župnije ne bo mogoče iti. Izberite si cerkve ali kapele v mestu, kjer boste imeli nove maše. Profesorji, ki vas bodo učili maševanja, vam bodo pri novi maši vodniki. Napišite prošnjo za mašniško posvečenje...« nam je dal ravnatelj kratka navodila.

V ponedeljek zvečer smo začeli duhovne vaje. Osrednja misel jim je bila: Pristopi, veruj, daruj, odpuščaj, oznanjuj v ljubezni, čistosti in ponižnosti, pod Marijinim varstvom in z zaupanjem v Jezusovo Srce. Trudili smo se, da bi bili zbrani, vendar je bilo treba med duhovnimi vajami marsikaj narediti, kar bi v drugačnih razmerah izostalo. Vodili smo maševanje, pisali spominske podobice, saj na tisk ni bilo mogoče misliti, in še mnogokaj...

Na dan Brezmadežne nas je v svoji kapeli posvetil škof Šandor. Letalski alarm med posvečenjem nas ni zmedel, ostali smo na svojih mestih, ne da bi šli v zaklonišče.

Podeljevali smo novomašni blagoslov, sprejemali čestitke in se veselili v krogu vse bogoslovske družine.

Naši starši so prišli v Sombotel šele zvečer tistega dne. Potniški vlak iz Sobote, s katerim so potovali, so namreč na več postajah za več ur porinili na stranski tir, da so imeli prosto pot vojaški vlaki. Povsod se je čutil utrip fronte, v našem bogoslovju pa je bilo slovesno razpoloženje novih maš.

Naslednji dan, v soboto, smo imeli trije bogojanski novomašniki nove maše. Janez pri karmeličankah, Jože v bogoslovski kapeli in jaz v bolniški kapeli. Poleg staršev je bil pri moji novi maši celo sošolec iz gimnazije, zdaj že pokojni Franc Talanji, medicinec na praksi v sombotelski bolnici. Prijetno presenečen, da je tudi on kot evangeličan prišel na mojo novo mašo, sem mu takoj za starši podelil novomašni blagoslov in ga ganjen objel kot dragega brata.

Štefan in oba madžarska novomašnika so pa svoje nove maše peli v nedeljo, 10. decembra. Štefan v nunski kapeli, Janoš v dominikanski cerkvi, Kalman pa v svoji domači frančiškanski župniji — bil je namreč Sombotelčan.

Novomašniki so si izmenjali novomašne podobice s posebnimi posvetili. Tako je Jože napisal sledeče vrstice:

»Zdrava Marija!
Če zmolil bi brezkončne rožne vence,
in če bi obnemogel od klečanja,
in se razbičal od kesanja,
izjokal morje solz in solz studence,
storil bi mnogo!
Vendar po vrednosti vse to prekaša ena,
četudi tiha sveta maša...«

Rogoslovci v sombotelskem (škofijskem) vrtu spomladi leta 1942. Sedijo od leve proti desni: Štefan Žemlič, Rudolf Gašparič, Janez Šoštarec in Janez Eljaš; stojijo od leve proti desni: Štefan Türha, Alojzij Flegar, Jože Smej, Štefan Ščavničar, Martin Ferčak, Štefan Skledar in Ivan Ifko; manjkajo: Ivan Pucko, Martin Puhan, Jože Šoštarec in Jože Vogrinčič.

Izredne razmere so nam prinesle izredno posvečenje, vendar sem še danes Bogu hvaležen, da sem sicer v izrednih razmerah, a v velikem miru in zbranosti mogel darovati Bogu svojo prvo daritev.

* * *

V marcu 1945 nas je slovenske novomašnike skrbni škof Šandor poklical na ordinariat, se dolgo pogovarjal z nami in se posebej zanimal, če imamo kake težave. Njilaši so nam bili namreč zelo gorki in se je bal, da bi nas kakorkoli preganjali. Da bi nas tega obvaroval, nam je predlagal, da nas imenuje za kaplane in bomo tako imeli neke vrste imuniteto. Po tem razgovoru nam je dal priporočilna pisma, v katerih smo bili imenovani kot kaplani: Janez v Pertoči, Jože v Dokležovju, Štefan v Bogojini in jaz v Dolencih.

* * *

Kakor nihče ne more izmeriti veličine božje ljubezni, tako je dostikrat tudi neizmerljiva ljubezen tistih, ki ga posnemajo in škof Šandor nas je ljubil s podobno ljubeznijo.

Ta zapis naj bo posvečen spominu nanj in na njegovo dobroto.

Človek ne živi SAMO od kruha...

...živi pa TUDI od kruha...

»Človek ne živi samo od kruha...«, beremo že v sv. pismu stare zaveze (5 Mojz. 8, 3). Jezus je večkrat ponavljal to resnico. Še posebej po pomnožitvi kruha ob Genezareškem jezeru, ko je nasitil nad pet tisoč ljudi, je naslednji dan zavrnil kruha lačne Izraelce. Karal jih je, ker so ga iskali le zaradi telesne hrane. Ponudil jim je duhovno hrano, kruh življenja, nebeški kruh.

Kruh je beseda, ki v prej omenjenih odlomkih sv. pisma ne pomeni le hrane, ampak tudi pijačo, stanovanje, prevozna sredstva, poklic, družinsko življenje itd. Vse to, kar potrebujemo za vsakdanje življenje. Tako razširjen pomen besede kruh je dandanes spet poživil veljavnost svetopisemskih besed: »Človek ne živi samo od kruha!« Celo tisti, ki ne poznajo tako zapisanih besed v sv. pismu, se po njih ravna. Še posebej mladi rod vse bolj občuti resničnost teh besed. To potrjuje pojav vseh vrst hipijev, ki so izšli iz bogatih ali pa na bogastvo navezanih družin. Občutijo, da človek ob dobri hrani, urejeni hiši, avtomobilu, dobrem zaslužku še ne more biti srečen. Biti sit, oblečen, pozimi na toplem, hoditi v šolo, na delo še ni dovolj za človekovo srečo. To je ugotovitev, ki se je lahko veselimo. Kdor to ugotavlja, hrepeni po globlji sreči, neminljivi sreči, po sreči, ki ne bo odvisna le od polnega želodca in lepega vremena.

Čudimo se, zakaj je prav danes toliko nezadovoljnejev in pametnih »modrijanov«. Kaj mi starejši ničesar ne vemo o življenju, se sprašujejo starši te nezadovoljne mladine.

Vsi, ki ste svojim otrokom pripravili urejeno življenje, ste ob tem tudi sami doživljali svojo posebno srečo. Gotovo je to bila vaša starševska dolžnost, ki ste jo vestno opravili. Tudi Bog je bil vesel vašega truda. Delali ste dobra dela. Sami ste ob tem doživeli uspeh svojega dela, kar človeku vedno prinaša posebno zadovoljstvo.

Med vojno in po njej ste imeli pred seboj velik cilj: preživeti! Ohraniti svoje življenje in življenje svojih otrok. Kadar ima človek cilj, smisel življenja, za katerega se trudi, ga to tako prevzame, da marsikatera težava izgine iz njegovega življenja. Spregleda jih. Smisel življenja, ki se je izražal v geslu preživeti, je marsikoga odvrnil od obupa in misli na samomor. Med drugo svetovno vojno so ljudje veliko trpeli. Še posebej v taboriščih. Toda samomorov je bilo malo. Nihče ni dosti modroval o življenju. Vsakdo se je boril za ohranitev življenja. Delo zares ozdravi marsikatero duhovno bolezen!

Kdor je preživel težka medvojna in povojna leta, je lahko danes zares zadovoljen. Sanjal je o obloženi mizi, mirnem družinskem življenju, rednem in urejenem poklicnem delu. Sedaj vse to ima. Vidi deo svojih rok. Vidi svoj uspeh.

Mlad človek, ki živi v urejeni družini, pa se tega pogosto ne zna prav veseliti. Vse mu je »na krožniku« prineseno. To ni uspeh njegovega dela. Ne zna tega ceniti. Hoče nekaj več. Prav ima.

Sedaj, ko ima poln želodec, lahko modruje o najgloblji, večni sreči. Takrat ugotovi: »Človek ne živi samo od kruha«. Te mladostnikove ugotovitve je vesel tudi Bog. Želja staršev: preživeti! se je pri otrocih spremenila v željo: smiselno polno preživeti!

Blagor mu, kdor sedaj odkrije svoj smisel življenja. Blagor mu, ko ugotovi: Tudi svoji okolici, svoji poznejši družini hočem pripraviti lepo življenje. Trudil se bom, da dosežem poklic, v katerem bom tudi jaz čimveč koristnega, dobrega naredil, kot so moji starši meni.

Blagor mu, kdor se trudi najti človeka, sopotnika v zakonskem življenju, katerega želi osrečiti. Ugotovitev: Hočem zanj (ali za njo) živeti, je osrečujoča. Besede: Brez njega (ali nje) ne morem živeti, pa so lahko besede slabiča, ki le prejema ne pa tudi daje.

Blagor mu, kdor razširi svoje prijateljstvo na tiste, ki so na robu življenja. Delo za njih ga bo osrečevalo.

Blagor mu, kdor zahrepeni po velikem Prijatelju, Bogu. Našel je končni cilj svojega življenja. V svoji zemeljski sreči je zahrepenel po večni, nebeski sreči.

Vse to je lažje dosegljivo tistemu, ki ima »kruh«, torej urejeno vsakdanje življenje, kot pa lačnemu Indijcu.

Človek živi torej TUDI od kruha. Kdor ni spoznal, da pri povprečnem smrtniku spada k srečnemu življenju tudi vse, kar nam vsakdanje življenje nudi, bo svojo žejo po sreči težko pogasil.

Koliko mladih je zapustilo svoje urejene (vsaj materialno urejene) družine in se podalo po svetu! Šli so iskat srečo, globljo srečo, saj človek vendarle ne živi samo od kruha, ki mu ga ponuja domača »miza«. V svojem iskanju jih je večina zabredla na stranpota: mamila, alkohol, spolnost, nekoristno sanjarjenje in celo samomor. Kdor sreče ni našel v svojem vsakdanjem življenju, je tudi drugje ne bo.

Želja po »višji« sreči se je pojavila tudi v zakonskem življenju. Petintridesetletna žena pripoveduje: »Mož me je pred dvema letoma zapustil. Dejal je: 'Hočem živeti'. Tu je dolgčas. Enolično družinsko življenje mi preseda. Zjutraj vstajanje, služba, kosilo, sprehod, televizija, spanje... in naslednji dan spet enako'. Pustil je mene, dva otroka in odšel. Po dveh letih življenja z nekim dekletom se je vrnil. Z nezaupanjem smo ga sprejeli. Bali smo se, saj nam je v času odsotnosti večkrat grozil po telefonu. Toda tokrat je prišel spremenjen. Vstopil je, se usedel in pripovedoval: 'Kako je pri vas lepo! Tu je mir, urejenost, svoboda, sreča... Tu je topel dom. Spet sem zahrepenel po tej čudoviti skladnosti...'.«

Kadar se človek vrača s potovanja ali dopusta, mu je tako dragocen dom. Željno ga pričakuje. Dom pa njega.

Sreča je doma. Sreča je v vsakdanjem življenju. Velika sreča za človeka je, da zna ceniti to, kar ima. Pisatelj A. Solženicin piše: »Živi in o življenju razmišljaj. Ne boj se nesreč. Bolečina ne traja za vedno in kupa sladkosti ni napolnjena do roba. Dovolj je, če v mrazu ne zmrzuješ in se ti lakota in žeja ne zajedata v telo. Če tvoja hrbtenica ni zlomljena, če te noge nosijo, če se obe roki premikata, obe očesi vidita in ušesi slišita. Kaj naj drugemu zavidáš? In čemu? Zavist nas najbolj razkraja. Pomani si oči, očisti si srce in se veseli življenja z vsemi, ki te ljubijo in ti želijo dobro!«

Človek pogostoma gleda preveč naprej in se ne zaveda, da živi tudi od kruha. Včasih zavida sosedu in hrepeni po tujem vrtu življenja, ne da bi znal ceniti svojega.

Na prvo mesto bi moral postaviti zahvalo, šele potem prošnjo! J. Zink pravi: »Ne začenjaj se vsak dan znova spraševati: Ali sem na pravi poti? Če imaš otroka, se ne moreš vsak dan znova spraševati: Ali je bilo prav, da sem si želel tega otroka? Otrok ti je dan. Spremljaj ga v življenje korak za korakom. Če živiš v zakonu, se ne sprašuj kar naprej: Ali ne bi bilo boljše, če bi si izbral koga drugega. Partner ti je dan. Pojdi z njim korak za korakom«.

Srečen človek, ki zna sprejemati vsak dan božje darove, se zanje zahvaljevati in nenehoma stremeti tudi za višjimi, duhovnimi vrednotami!

Rezka

Ne jokaj, mati

*Ne jokaj, mati,
ko se vrata za menoj zapro
in me bela cesta odpelje
za deveto goro.*

*Ne jokaj, mati,
čeprav se ozrla nisem,
da ti še enkrat pomaham v slovo
z žalostno roko.*

*Ne jokaj, čeprav ne vem,
kdaj bom spet ob tebi stala
in tvoje žuljave roke
s poljubom milovala.*

*Veš, mati, kliče me ON,
ki ljubim ga bolj
— oh mati, —
bolj kot tebe in svoj dom ...*

*Ne jokaj, mati!
Glej, njegova bo Mati brisala tvoje solze
in svoj ti bo blagoslov darovala,
ker ti, o mati, si svojo hčer
Bogu žrtvovala ...*

Pavel Berden

Ivanocy

I.

Ti, Večni, si poklical me v življenje!

*Po upanju v brezupno nado
čez dolgih, dolgih dvajset let
in kakor za nagrado,
si dal me staršem kot edini cvet.
Dušo in postavo
obdaril si mi čez navado,
kot bil bi v gorski vasi rojen knez.
Zahvalim naj to staršem za molitve?
In stricu župniku za tolike daritve?
Če res otrok sem milosti
in dar Tvoje Previdnosti,
se skriva v meni blagoslov nebes
za ljudstvo moje to zaničevano?
To, Večni, Tebi je le znano.*

II.

*Po radosti otroških let
med borovimi gozdi,
goricami in grozdi,
popeljal si me v širni svet.
Razkazal si široka mi obzorja,
zaplaval v znanosti sem mórja,
odpirala se pot mi je navzgor,
v cerkvenih knezov častni zbor.
Tedaj me temna tuja sila
v srce globoko je ranila,
v poletu mi perut je prelomila.
A upam, da brez Tvoje ni bilo to volje.
Čemu je dobro, veš Ti sam najbolje.*

III.

*Ko zrem nazaj,
še čutim zdaj,
kako me zadegál je v živec sveti
skovan načrt
za našo smrt:
slovenski jezik treba je zatreti!
Moj rod,*

podjarmljen tam pred tisoč leti,
bi moral utoniti v tujem morju,
kot zvezda utone na obzorju.
In jaz pomagal naj bi k smrti.
To vrglo je zapornico čez mojo tir.
Prevzel me v srcu je nemir.
Sredi tujih množic stal nenadoma sem sam,
v tujini tujec, vedel nisem kod ne kam.
Za prejšnje cilje bil sem hrom,
zaželel sem si na svoj dom,
med narod svoj zaničevani,
tja k zvesti materi ljubeči.
Pri njej sem upal najti srčni mir,
zaupnico srca v zadevi preboleči.
Če bil bi pa ostal,
svoj rod in sebe bi izdal,
in najsvetejše v sebi, vest, bi poteptal.

IV.

A zdaj, Gospod, poglej, trpim,
na križu lastnem zdaj visim.

Poprej srce sem bil velikega življenja,
utripal sem sred bujnega kipenja,
pred mano je bila mladost igriva
in vsaka duša plodna njiva živa.
To bil prekrasen svet je zame . . .
A zdaj? Kdo tu se spomni name?
Krog mene na Tišini je res tišina,
ravno polje, neba širina,
samo človeka, ah, človeka ni . . .
Kot jagned sam sem sred ravnine,
sam z morjem srčne bolečine . . .
Sem glas v puščavi brez odmeva,

ki nihče ga ne sliši, ne umeva,
ki vrača se zato sam k sebi
in išče svoj odmev samo še v Tebi.

Studence čutil v srcu sem kipeče,
besedo veliko v široki svet noseče.
A glej, njih vir speljan je zdaj v puščavo;
jaz čutim jih samo še kot težavo.
Vsa moja ustvarjalna sila
se v suh, neploden pesek je izlila.
Vse lepe misli in načrte
pred sabo zrem prekrižane in strte.

Nabiral hlastno sem zaklad jezika,
beseda ko srebro mi je zvenela,
do zadnje duše najti pot umela,
po njej sem čutil v sebi moč vodnika.
Ko vrnil sem se sem v domače kraje,
po naše govoriti sem začel jecljaje,
ostale so mi misli brez besed.
Kaj znanost, kaj strmine svetih ved!
V povojih komaj naša je kultura,
kako so ozke vaj'ne mēje, Raba, Mura!

Poglej, Gospod, tako trpim,
na križu svojem tem visim.
Pustil razkošje sem tujine,
prišel v ožino ozke domovine.
A moral sem stopiti na to pot.
Izhoda ni bilo ne tod in ne ondod.
Pred Tabo sem, o Človek bolečin!
Trpim, molčim in tebi se darujem,
tolažbo, luč od Tebe pričakujem;
Ti, Križani, moči mi daj,
z besedo svojo me krepčaj!

V.

Če zrno ne umre, ostane sámo.
Poznaš to večno, tiho božjo dramo?
Če zrno ne umre, ostane sámo . . .
Ti stokaš kakor temelj, ki se v tla polaga,
pogreza se v temo, da stavbi bo podlaga.
Le brez skrbi!
Če jaz na nebu tvojo zvezdo sem prižgal,
boš svetil še, ko prah bo v grobu spal.
Jaz merim čas iz večnosti!
Ne vzpenja trta se na križ, da se domore k soncu?
Ne ubupuj nikar!
Na križu zbiraj moč in žar!
Zaupaj mi do konca!
Osamelosti pogoji se ti težki zdijo?
Poglej na Jožefa in na Marijo! . . .
V kraljestvu duš puščavniki žarē,
in skretnice bodočnosti v rokah držē.
Če le goriš pred mano, svetiš vsem,
trdnjava milosti in sonce si ljudem.
Ostani jagned, ki se veter vanj zaganja,
medtem ko drugo nizko k tlom se sklanja.
Dokler sem jaz za tebe vĕliki tvoj Ti,
si zase in za rod svoj brez skrbi;
ker to velja: če zrno ne umre, ostane sámo,
a če umre, za rod stoterni je izbrano.

VI.

Gospod, velika hvala!
Beseda Tvoja mi bo pomagala.
In hvala Ti, da tu umiram,
življenju novemu da pot prav tu utiram.
Prepričan sem, da Tvoje milosti sem sin,
o daj, da v upu žetve veselim se bolečin!
Le križaj me, naj peče,
naj kri iz srcá obilno teče,
samo, Gospod, moči mi daj,
v slabosti moji me krepčaj!

Če zrno ne umre, ostane sólo . . .

Dijaška Marijanska kongregacija v Martinišču 1930—31. Pavel Berden je od zgoraj navzdol v drugi vrsti v sredini okna.

Opombe (Jože Smej)

Pričujočo pesem je Pavel Berden napisal leta 1959 in jo 12. aprila istega leta daroval župniku Ivanu Zelku, ko je imel pri njem v Spitaliču tridnevno duhovno obnovo. V pesmi se Berden vživi v položaj in notranji svet dr. Franca Ivanocyja (1857—1913), najprej bogoslovnega profesorja v Sombotelu, nato župnika, dekana in č. kanonika na Tišini, začetnika prekmurske katoliške publicisti-ke v 20. stoletju, narodnega buditelja, učitelja in branitelja. Berden polaga Ivacyju v usta besede, s katerimi se le-ta zahvaljuje Bogu in se z njim pogovarja.

Čez dolgih, dolgih dvajset let

si dal me staršem kot edini cvet: tu se Berden naslanja na trditve Ivanocyjevih življenjepiscev (Franca Rogača v Kalendarju Srca Jezušovega 1915, 36—37; Vilka Novaka, Franc Ivanocy, Sóbota 1937, 32 in Ivana Škafarja, Dr. Franc Ivanocy, tipkopis, Kebelj 1957, 9), ki so trdili, da je bil Ivanocy edini otrok svojih staršev in da sta ga dobila v dvajsetem letu zakona. Da je bil Ivanocy edini otrok svojih staršev, je res; trditev pa, da sta ga imela šele v dvajsetem letu zakona, ne ustreza resnici. Ivanocy se je rodil 25. avgusta 1857. Po Rogaču in drugih bi se torej Ivanocyjevi starši morali poročiti leta 1837. To pa ni mogoče, kajti Ivanocyjev oče je bil takrat star komaj 12 let, mati pa 3 leta. Po poročni knjigi benediške župnije sta se Adam Kodela in Rozalija Hujs (Ivanocyjevi starši) poročila 25. januarja 1850. Imela sta ga torej v osmem letu zakona (prim. Jože Smej, Pa-storalna dejavnost Ivanocyjevega kroga, Maribor 1975, 34—35).

in stricu župniku za tolike daritve: Berden misli na Jožefa Ivanocyja, ki se je rodil 17. marca 1842 v Ivanovcih očetu Miklošu Kodeli in materi Rozaliji Borovnjak. V duhovnika je bil posvečen leta 1868. Bil je kaplan v Beltincih, na Gornjem Seniku, v Črenovcih, Dobrovniku, župnijski upravitelj v Pečarovcih, končno pa kaplan v Črenovcih. Umrl je 21. junija 1903 v Radgoni. Vendar ni bil pravi stric Franca Ivanocyja, ampak le sorodnik. Rodbinsko ime Franca Ivanocyja je tudi bilo Kodela. Ko svoje življenje opisuje v tretji osebi, pravi med drugim takole: »Rodbinsko ime mu je bilo Kodela, novi priimek (Ivanocy — op. J.S.) pa si je privzel, ko je bil leta 1868 sprejet v koszeško sirotišnico iz spoštovanja do tistih duhovnikov lepega spomina in dobrega imena, ki so izhajali iz iste družine in so nosili isti priimek« (Ivanocyjeva kronika tišinske župnije, str. 83). Ti duhovniki so bili Adam Ivanocy (1756—1824), Matija Ivanocy (1781—1834), Pavel Ivanocy (1795—1841) in že omenjeni Jožef Ivanocy.

Odpirala se pot mi je navzgor,

v cerkvenih knezov častni zbor: kardinal primas Simor je hotel imenovati Ivanocyja za dvornega kaplana na Dunaju. S tem bi se mu odprla pot v škofovstvo. V Novinah 10 (1925) 50,1 beremo, da je Ivanocy služenje svojemu ljudstvu bolj cenil kot škofovsko čast, saj bi bil lahko postal škof, ko bi bil ostal dalje v Sombotelu.

slovenski jezik treba je zatreti: navdušenost madžarskega narodnostnega prebujanja se je v letih od 1869 naprej prelevila v načrtno pomadžarjevanje. Leta 1877 je sombotelska škofija obhajala 100-letnico svojega obstoja. Cesar Franc Jožef se je ob tej priložnosti posebej pozanimal za prekmurske Slovence, o katerih je zvedel, da jih vedno bolj madžarizirajo. Ivanocy je glede tega v kroniki zapisal, da je ubogo slovensko ljudstvo od vseh zavrženo in da se vsak slab človek čuti poklicanega, da temu dobremu ljudstvu pod krinko madžarizacije iztrga najprej jezik, potem pa še vero (str. 3—4).

In jaz pomagal naj bi k smrti: Ko bi bil Ivanocy kot cerkveni knez ostal med visokimi madžarskimi krogi, bi se bil čutil sokrivega pomadžarjenja, torej smrti prekmurskih Slovencev.

To vrglo je zapornico čez mojo tir: beseda tir je v vzhodnoštajerski in prekmurski rabi ženskega spola; pomeni uhojeno stezo, pot, predvsem v snegu (prim. M. Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar, Ljubljana 1895, II. del str. 669).

Zaželel sem si na na svoj dom,

med narod svoj zaničevani,

tja k zvesti materi ljubeči: Ivanocy piše v kroniki, da ga je božja previdnost kljub mnogim sijajnim obljubam (obljubili so mu škofovstvo — op. J.S.) pripeljala v začetku leta 1889 v zares tiho vaško samoto (na Tišino — op. J.S.); nato dostavlja: »Rad sem prišel v to krajino, ker ljubim svoje slovensko ljudstvo; semkaj (na Tišino — op. J.S.) me je pripeljala tudi ljubezen do matere, ki je nisem mogel pustiti same (oče mu je umrl že leta 1888 — op. J.S.) med goričkimi ljudmi« (str. 87).

Nabiral hlastno sem zaklad jezika: Ivanocy je zbiral stare prekmurske rokopise. Kot duhovnik je bil vzor dobrega dušnega pastirja, trezen, čist, goreč za zveličanje duš, piše Sakovič. A tisto, v čemer pa Ivanocy ni imel para in zaradi česar so ga madžarski liberalci najbolj črtili, je bila njegova velika ljubezen do slovenskega ljudstva in njegova navdušenost za slovenski jezik (prim. Vindex, + Dr. Ivanocy Ferenc, v: Kalendar Najsvetejšega srca Jezušovega 1914, 93—96; Vindex je Jože Sakovič).

In hvala ti, da tu umiram: Ivanocy je branil prekmurske Slovence pred madžarizacijo in je zaradi tega veliko trpel, umiral tako rekoč po kosih. Leta 1899 so ga npr. žigosali kot izdajalskega pastirja v obmejni Slovenski krajini, ker se je ustavljal pomadžarjenju svojega ljudstva. Imeli so ga posmehljivo za prekmurskega Mojzesa, ki bo izpeljal svoje ljudstvo iz sužnosti v svobodo, potem ko bo njegovo ljudstvo sprejelo slovenski knjižni jezik in se povežalo z južnoslovan-skimi narodi. Dolžili so ga veleizdaje. Vse to mu je izpodkopavalo zdravje, dokler ni 29. avgusta 1913 zadet od kapi umrl.

Devica Marija (akvarel P. Berden
18. 8. 1973)

Štefan Steiner

Pesmi

ZBOGOM, RAVAN!

Zbogom, ravan,
moja ravan,
prehitro je prišel moj dan.

Če se povrnem, ravan,
moja ravan,
kadar v tujini postanem bolan,

ti me objameš, ravan,
moja ravan,
in vse húdo bo vstran, bo vstran!

V MOLITVI

V tej uri molitve
sva z Gospodom sama.
Večne luči so priča
sprostitutve srcā.

.....

Sem li jaz duh,
da plavam kakor vonj kadila
po svetišču?
In ta sila,
ki me dviga
in prežiga
v belini rajanja,
ki me prenaša v čudovita dogajanja:
je Srca tvojega nasmeh,
Gospod, tvoja ljubezen?
Tu ostal bom, tu!

.....

Nisem umrl, pa sem vstal
in sem ves svetāl . . .
Molitev, ti si srečna smrt,
vstajenje si in vnebohod,
ti zlati rob
na nas, steklenih čašah,
ti počivališče nas ciganov
brezdomnih . . .

BOŽICNA

Ogrejte, mili angelci,
s perutnicami mehкими
prelepo Dete v jasliah teh,
ki v mrazu mu zamira smeh.

Ovčice, primaknite se,
ob jasliah strnite se,
tako je mraz, tako je mraz
in Jezušček drhti pri vas.

Še jaz bom stopil v božji hram
in k jasliah pokleknil bom:
srce je moje tako gorko,
da Detece ogrelo bo!

V GLOBINAH

Sence vrb so v Muri potopljene,
v opoldanski svetli Muri.
Sonce kot zaponka biserna
blesti se jim v laseh mehkobnih,
ki jih gube lica Murinega
plašijo, da lahko drgetajo.

Kakšen lep pogled v globine,
če ga sončna luč obsine!

O, potôpi se, Presvetli,
o, potôpi ti se v me
in s svetlobo me prepredi,
da bo svet odseval v meni,
v meni boš odseval Ti!

MEDITACIJA

Brodovi so zaspali na perniah Mure,
valovi ne počivajo nikdar.
Utrujeni počivamo v Bogu mi.
Hrepenenje v srcih vedno nam živi.

Bi li lahko brodovi počivali
brez Murine zibeli?
Kaj vali bi lahko skakljali,
če bi izvira ne imeli?

V OKTOBRU

Z dreves se listi vsipajo,
lahko drsijo, kakor jagode
rožnega venca skozi roke.
Drevo moli rožni venec.

Ljudje hitijo v cerkev z vseh strani
in pozdravljajo Marijo.
Molijo, prosijo, tožijo in se veselē:
njihova srca in roke rožni venec prebirajo.

Mōli, mōli, moje srcē,
rožno molitev!

Jakob Šešerko

Pesmi

OSMI DECEMBER

Veliki Snovavec v Galaksijo božjo
Zvezde sveto je kristalnost vblisnil
in vesolje se je v zlatem žaru streslo;
luciferske sile sramen strah je stisnil.

Nova, bela Zvezda, ona le edina
proti Redu kozmosa in Zemlje sije;
samo v Njenem svitu mogla je stopinja
Sina najti spust do Palestine.

ŽGAJARA

Si rdečkasti je kotel
stric Matjōš nicoj sposoda,
je najpred v klobūk zatroba;
vnoči de tropine žga.

Je v kotlenki fajn zakura,
v škaif vodē je mrzle vleja,
si na šamrli je fseja,
pa napeja v cef oči.

Kda pa je začelo teči,
v glaži biseri so peli,
sosidi so prleteli,
no žganico spili vso.

NEKE NOČI

Hlebasti mesec
je srebril
rosne kroglice
na trsnih obadih,
ki so komaj pognali.
Mrzla grožnja
je polzela
po vinogradniških kolih;
smrt je že nastavljala
kozarce.
Potem
so grive belih oblakov
prekrile mesečevo srebro
in ogrele
zeleni trepet trav.
Na kaleče zavihke
hudič ni mogel
naškrobiti slane.

Gospodarji
so lahkotno oddrsali
v tople hrame
in zapahi
so prešerno zapokali.

SVETI JURIJ

Stopi s konja,
sveti Jurij,
in prebodi
hudourij
zmaja
v meni!
Pridi
v hram.

Konju ovsu
in pogače
tebi dal bom
po domače;
potlej
zdirjaj
k Bogu
v raj.

PREHITEVANJE

Saj ste nore skakavke,
ve,
razposajene misli!
Kdo bo nad vami
tiščal pokrov,
kdo vas bo tesnil,
zapiral lačne kljune?!
Vedno silite
čez
ograje,
mejnike,
bregove, vrhove
vedno na ono stran
sonca in zvezd
in preko one strani...
Kam?

NA STAROJ GORI

Na Staroj gori, ge zaj lipe
že krhke veje v lüft štrlijo,
pred tristo leti bele vile
so skakale krez rogovilo.

V lesenen gradi tan živeja
bolj bogi je grajščak na samem;
je mali tal deseti jema,
no smilečen — ne bija kamen.

Po jutrih je odprja polkno,
rad v brezovo je šumo gleda;
enok pa vida je skoz okno,
kak bel golob po brezah leta.

Golob je toti celo leto
na glihno vüro letat priša.
Lidén z grajščakon razodeto:
Naj cirkev Sveti Duh se zida.

SAMO BOG ...

Udari Bog
v krivice krog,
zatri nasilje
in morije!

Ti čakaš,
prizanašaš,
odpuščaš,
vse vprek ljubiš,
trpljenju vidiš dno.

Za to —
je res potrebno
biti Bog —
iz grozot
natrositi dobrot.

BEG

Bežim
pred Njim
v puščavo
v pozabo
v morske globine
v zemlje vrtine
v vesolje
v džunglo brzine
v vrtinec tehnike
v molk
v hrup
v greh.

Jahve je:
vedno enako daleč
vedno enako blizu.

SOSEDOVI KRAVI

Brez njiju
bi živeti ne mogli
ne sosedovi,
ne mi.

Dajali sta mleko,
belo, peneče polnomastno,
tudi nama z bratom
in najini babici;
z mačko smo ga čakali
na pragu hleva.

Orali sta sosedov breg,
dokler ni padel prvi sneg;
stresajoče sta sopli,
ko se je za njima trgajoče
odpirala žilava brazda.
Iz njihovih gobcev
se je vlekla
v enakomernih krivuljah
dolga bela nit sline.

— Dija Šeka! Dija Dimka! —

Pogosto je švistnil bič
po njihovih hrbtih
in po dlaki so se nasršile
vijugaste črte.
Onidve pa sta
od stopinje do stopinje
nihajoči krotko vlekli
rijoči plug.

Vsako leto sta povrgli,
a so telička za teličkom
odgnali k mesarju;
nekoč tega niso storili,
ampak pustili oba rasti.

Najprej Šeka, potem Dimka
sta šli za klobase.

Jože Smej

Odgovor na „vzpodbudo“

Prometej, da oživil bi ljudi,
Apolonu ukrade luč, svetlobo.
Vulkan prikuje ga za dolgo dobo,
let tisoč jastreb kljuje mu oči.

Eráti rajši jaz bi vzel glasbilo,
Tarzanu Pavlu miselne globine,
um naj Visoka pesem ni prešine.
brezbrežnih morij sveto besedilo.

Edini, Večni, Bog in Oče vseh
res mnogovrstni tvoji so darovi.
Dar velik pesem v mnogih je očeh.

Enkrat še pesem v prsih mi obnovi,
nesluteni vseh melodij odmev!
Umrem potem, ker vem, čemu sem pel.

Jože Smej (narisal Pavel Berden
19. 1. 1974)

Opombe

Pričujoči sonet, napisan na hitro 24. januarja 1981 popoldne in še isti večer podarjen za god tistemu, ki ga kaže akrostih, je odgovor na »Vzpodbudo« z dne 2. 12. 1952, objavljeno v Stopinjah 1972, str. 64. Odgovor na »Vzpodbudo« je hotel biti spodbuda naslovljencu, ki je nameraval izpreči Pegaza, tako dolgo vprežene ga v svoj življenjski voz. Naslovljenec je naslednji dan avtorju soneta prinesel v zahvalo uokvirjeno podobo lurške Matere božje (fotografija kipa v soboški cerkvi) z naslednjim posvetilom: »Marija v soboški cerkvi — Immaculata — Lurška — Kraljica sv. rožnega venca [...]. Dragemu prijatelju [...] v zahvalo za roman o M. Kuzmiču in za pesem Odgovor na 'Vzpodbudo'. 25. 1. 1981. P. Pavel Berden.«

Sonet najbrž ne bi bil nikoli natisnjen, ker pa se je preroškost zadnje vrstice tako hitro odčarala v resničnost (p. P. B. je nepričakovano umrl 21. 12. 1981), naj ostane v spomin souredniku Stopinj, ki nam je v prekoscnicah širil prsi s smehom, v člankih napolnjeval razum z lučjo in pesmih bogatil srce z lepoto.

V starogrškem bajeslovju nastopa junaj *Prometej* kot začetnik človeške omike in kulture. Potem ko je naredil človeka iz gline, ga je hotel še oživiti. V ta namen je ukradel *Apolonu*, bogu sonca, luč in iskro. *Zeus*, poglavar grških bogov, ga je kaznoval tako, da mu je poslal *Vulkana*, boga ognja, ki ga je prikoval na Kavkazu na skalo, kjer mu jastreb kljuje jetra.

Erato — muza pesništva, predvsem elegije, otožne, mile pesmi. Upodabljajo jo z glasbilom, z liro v roki.

Taržan Pavel — apostol Pavel iz Tarza, po duhu nedosegljiv velikan, pisatelj štirinajstih pisem, ki sestavljajo precejšen del svetega pisma nove zaveze. Pavlova moč in veličina se kaže v nenavadni govorniški spretnosti, ki daje njegovim pismom pečat silne, vse osvajajoče moči. Sv. Janez Zlatousti jih primerja rudnikom, v katerih je skrito neizmerno bogastvo, in studentem, ki nikdar ne usahnejo, ampak tem obilneje tečejo, čim več iz njih zajemamo.

Visoka pesem — modrostna knjiga svetega pisma stare zaveze, v izvirniku Pesem nad pesmimi, kar pomeni najlepšo in najvzvišenejšo pesem. V sirskega prevodu ima podnaslov: modrost Salomonovih. Visoka pesem je nedvomno biser svetovne poezije.

brezbrižnih morij sveto besedilo — t.j. sveto pismo. Celo Nietzsche je dejal, da ne moreš v to brezbrežno morje spustiti vedra svojega duha, ne da bi zajel polno vedro biserov.

Avgust Pavel

Nekdo me je poklical

Svojemu očetu
in vsem sinovom človekovim

Sonce gre v zaton.
Na zavrženega kraljeviča:
— kot neviden orjaški zvon —
se zrušil je na mene molk.

In molk, in molk
me s sanjskim prahom zasipava.
Obzorje okrog mene se je pogreznilo
in obvisel sem med nebom in zemljo
na otoku pustem čisto sam.

In zavzenel je molk.
In čez kristalno kupolo
je zelo oddaleč me nekdo poklical.

Poklical me je oče.
In mojih sestic grličino hihitanje,
neugnanega mlina zaspano klopotanje,
belih gosk prebelo gaganje.
Pozvala me je vas in vaški travnik.
In slednjo kapljo teh glasov sem vase vpil
kot odčaranje.
kot davno zaželen poziv.

Počasi pa mi je vse dosegljivo
skoz nastavljene dlani spolzelo.
Ovil, oprèdel me je molk.
Z osamèlim na otoku pustem
ni ostal z menoj nihče,
le moje zatájeno otroštvo
in skesani krčeviti moški jok.

Tako izgorelo mi telo je, duša! ...
Toda v tistem daljnem klicu
najmanjšega očitka ni bilo za me.
Bilo je samo par besed: »Otrok moj!
Tudi zdaj vsi mislimo na té! ...«

(Iz madžarščine prevedel Lojze Kozar)

Avgust Pavel

Osiromašil sem

Svoji materi

Usoda in moja dobra mati
sta mi popotno torbo napolnili
s tisoč vrednih blagodati.

Ohlapna zdaj in prazna je bisaga,
samó nekaj drobtin še v njej dolg čas prodaja,
kot da se večni post čez svet sprehaja.

Potuhnjeni in zlobni cepci
zahrbtno so prevrtali ji dno
in moj zaklad razsul se je na cesti.

Nekaj borih medlih grošev
in par blestečih desetih sem si ohranil.
Pa še to mi je nekdo
— ko sem na njih o njih sanjaril —
potegnil izpod glave.

Osiromašil sem. Pa dobro vem:
To se je moralo zgoditi.
Toda nikomur očitati ne smem,
ne drugim, prav tako ne sebi.

Preváran ves, beraškoreven
stojim zdaj tu na zadnji straži
in ko se k meni plazi temna noč,
na mamino pogačo čakam kot nekoč.

Usoda pa naj milostno
mi podári par bakrenih
žebļjev nerjavečih
— za mojo krsto.

(Iz zbirke *Felgyujtott erdő* — prevedel Lojze Kozar)

Av gust Pavel

Do zadnjih lasnih korenin

Življenje moje — gola laž!

Moja pot samo na videz uravnana.
Dolgost, odcepe in smeri
masivni kažejo mejniki
in varni kažipoti.
Toda onstran Donave in Tise
obredejo mi noge
tisoč prepovedanih poti.

Moje nebesno azurne oči
slehnemu
mežikajo s priliznjenim nasmehom.
Toda prijaznost nebesne modrine
je le mavrično slepilo
mojih razbrzdanih,
peklenskih divjih strasti.

Iz mojih rok smeti dobrota po drobtinah
in iz ust samaritansko usmiljenje.
Toda Jezusovo bratstvo
z duševno-telesnimi razcapanci
— o strašni sodobni farizejski madež! —
tudi jaz sprejemam samo v sanjah.

Ne tajim!
Življenje moje — gola laž.
Žalostna gostija, razposajeni pir.

V mestu,
v objemu kâmenja zdaj hira moj razcvet.
Jaz pa sem do zadnjih lasnih korenin
vraščen tam zunaj
na kaduljastih prelogih
in v kukavičjih, čížkovih dolinah.

(Iz zbirke Felgyujtott erdõ — prevedel Lojze Kozar)

Jože Gerič

Pesmi

ZNAMENJE

Na razpotju
leseni križ sameva,
rdeča roža
kri, ljubezen prekipeva.

Trpeči bogec
otožno zre v tla,
že dolga leta
na molk, prezir obsojen.

Na razpotju
leseni križ sameva:
— samo še dva
preperela trama —
Kristus svet objema.

PRED NEVIHTO

Temnosivi oblaki
so prekrili nebo,
sonce pokuka
še enkrat,
dvakrat is sivine
in se bežno nasmehne.

Divji vihar
oblake pripodi
vse bliže in bliže,
ognjeni jezdec
daljave preskakuje
in sika skozi temo.

Kmet zaskrbljeno
izpod tramú
sname blagoslovljeni presmec;
šopek suhih vejic
položi na ogenj,
vroče z družino prosi:
Varu! Gospod, pred nesrečo!

POMLAD JE

Pomlad je,
dobrotljive roke natrosile
so milijone cvetov
na opustele travnike.

Pomlad je,
veje dreves
so odete v mehko
rosnih nebes.

Pomlad je,
samotni oblakec plava
v neznane daljave,
škrjanček žgoli v višave.

BOLNIKOVA TOŽBA

Dolgi, dolgi so večeri
in puste so noči brez sanj.
Ko tipam s prsti po blazini,
želim, da bi dotipal jutro,
noč se pa vleče, vleče, vleče
kot okopavanje na izsušeni njivi.

Dolgi, dolgi so večeri
in puste so noči brez sanj.
In kaj rado se zgodi,
da trud zalepi mi oči,
ko sončni žarek
že naznani novo jutro.

Dolgi, dolgi so večeri
in puste so noči brez sanj.
Ko v najtemnejšo poč zabredem,
jagode na rožnem vencu
spet zdrsiyo skozi prste.
Tiho vdano molim:
Zgodi se po tvoji volji!

Najprej smo imeli
majhno
skromno hišico:
imeli smo čas,
imeli srečo.

Nekega dne
ni bila več
po našem okusu:
in v njej so ostali
starčki in starke,
da preživijo
svojo sivino.

Potem smo sezidali
veliko
razkošno hišo:
izgubili smo čas,
izgubili srečo.

Nekega dne
je postalo vse drugače —
vse po našem okusu:
v bogkovem kotu je televizor,
in med sosedi
betonske pregrade.

Mirko Ružič

Pesmi

ODHOD

Oditi moram!
Odmev se zadnjega glasu izgublja
v ravnan požeto,
kjer pot je lil
in žulj blestel,
kot biser pravi.
Sedaj še snopov ni,
ki bi s povešeno glavo
za mano zrli.
Le tu in tam morda
zašepeta pritajen vzdih,
a padajoč mrak
ga vpije in použije.

VRNITEV

Se vračam zdaj v domači kraj.
Okoli izgubljeno po poljani tava
in išče svoj otroški raj.
Nad njim spominov reka plava.
Nekoč s povešeno glavo
je čreda vrb se v vodi pasla,
zdaj le nebo nad suho travo
objema jablan, ki je zrastle.
Podrti so spomini ...
izruvan njihov tlak ...
Sanj tok prekini!
Ustavi njih korak!
Bežeča sreča z razpetimi perutmi
se v dalj izgublja.
Tam menda nov dom čuti
brez bolečine zublja.

SPOZNAVANJE

Odkril sem, da si pot
in na križišču cest
strmim v daljavo,
morda boš tam
odkril obraz,
zasvetil,
zanetil moj korak,
ki poletel za tabo bo
v odločnem letu.

A ni migljaja,
ne sence tvojega sijaja
tam daleč.
Ne najde te srce v daljavi,
ozre nazaj se,
pobesi svoj pogled
in tu odkrije
bitja tvojega snovanje,
ki tiho mi korak usmeri,
uresniči sanje.

VSTAJENJE

Odsanjal sem praznino groba
in v svoja sem obzorja
vstajenje vtil,
ki zdaj kipi v igrivi rosi jutra,
preliva v dan zorenja,
v korakov trudno pot
in tvoj obraz žari,
objema sreče čar
in novo jutro iz njega klije.

Jože Smej

Knjiga molitvena - 1783

(Hrani jo Univerzitetna knjižnica v Mariboru)

Otožno, tiho, nemo kakor žena,
od svojega moža že davno zapuščena,
samevaš v hranilišču KNIGA KOLITVENA.

Pred dvesto leti oprvim na svetlo dana
(od Küzmiča pisatelja
na hasek naroda slovenskega!)
in sedemindvajsetkrat še ponatiskovana:
nekoč od knjig slovenskih najbolj brana.

Okras tvoj zlata ni obreza,
a bolj kot skrinja iz železa
si varovala jezik Koclja kneza.

O KNIGA MOLITVENA, blagoslov je s tabo!
Ne boš nikdar utonila v pozabo,
ker hranila si rod med Muro, Rabo.

Mira

Molitev zdravnice

Gospod,
ljudje čakajo name,
čakajo na mojo odrešilno besedo,
čakajo, da kaj storim zanje,
hočejo, da jim darujem svoj čas.

Gospod,
toliko jih je,
ki me potrebujejo,
toliko jih je,
ki iščejo pri meni zavetje,
hočejo, da jim pomagam.

Gospod,
ko pa je toliko bremen,
ki se jih bojim,
toliko mojih vsakdanjih temin,
kako naj pomagam še drugim?

Gospod,
zakaj vse prepogosto pozabljam,
da si z menoj,
zakaj ne zaupam v tvojo prisotnost?

Gospod, ti pa mi vedno znova odpuščaš,
le tebi je znano,
kako poslanstvo si mi namenil,
tvoja dobrota gre z mano.

Gospod,
prihajam k tebi z vsemi,
ki me iščejo.
Sprejmi nje in mene z našimi bremeni.
Moči mi daj, da jih bom sprejela,
da bodo vsi,
ki iščejo mene,
našli še tebe!

Terezija Luk

Rumeni strnadi

*Podvomila sem že v ljubezen tvojo,
ki je prišla kot bežen dih pomladi.
A ko so odselili se strnadi,
so tukaj mi pustili pesem svojo.*

*In kadar je šumela breza bela
(saj mimo nje odšel si mi odtod!)
sem jaz na tvojo izgubljeno pot
strnadovo ti pesem tiho pela.*

*Čeprav ti je srce kot trdo tnalo,
občutila v svoji sem samoti,
da je ob pesmi moji strepetalo.*

*Zdaj vem, počakati je treba malo
in Bog spet združil najini bo pōti,
iztrgal iz srca mi bo bodalo.*

J. Ftičar

Mali rekruti

1. Začeti z Adamom in Evo

Potem ko so izzvenele zadnje eksplozije jugoslovanske obrambe in vstaje na hrvaško stran — moj otroški delež pri tem ni bil tako majhen za našo ulico seve in vsak se je hudomušno muzal — je nastalo v deželi mrtvilo in malodušje. Kot bi bil Hitler vojno že dobil s svojimi zavezniki. Le-te je na naš račun temeljito poplačal. Zmagoslavje Madžarov je bilo velikansko. Kako tudi ne, Prekmurje so lahko osvojili na kolesih, potem ko jim je nadelala pot Hitlerjeva motorizirana divizija. Na vasi vojske ni bilo, šopirili so se le Hor-tyjevi žandarji s petelinjim perjem in stikali za orožjem.

Naša navdušenost za šolanje je zdrknila malone na ničlo. Po nekaj tednih se je vrnil še Lojzek od minoritov na Ptuju, ki so jih Nemci razgnali. Še sem imel njegove zapise nemških besed iz vadnice za prvo gimnazijo. Oče je opazil moje malodušje in zagnan, kot je bil, naredil vse, da me opogumi za veliki korak. Zapōdil se je v Čakovec in privlekel od tam nekak madžarsko-hrvatski riječnik, ki naj bi mi pomagal premostiti prepad med maternim jezikom in jezikom zavojevalcev, madžarščino. Menda se je sam zavedal, da je teh nekaj besed, ki sta mi jih izpisala z materjo (vsega 4,5 strani), dokaj pomanjkljiva osnova za obvladanje jezika. Komaj toliko, kot sta premogla sama med lendavskimi Madžari in madžaroni. Zadovoljen, da mu je uspelo

nabaviti učno pomagalo, ki me bo spravilo naprej, mi je vrli oče prebiral iz slovarja. Slednjič me je posadil za mizo in naročil, naj me nihče več ne kliče k delu, moja naloga je le, da pripravim svojo betico za »škole«.

Listam in listam nevšečno knjižico in precej na začetku mi obvisi pogled na besedni zvezi Adam Eva kezdeni — ki je imela razlago: početi od Kulina bana. Pokažem svaku, ki mi je prevajal hrvaško plat in v eni sapi bruhneva v smeh. Oče in mati zmajeta z glavo, češ da je čudno prevedeno, pomeni pa kvečjemu: začeti pri Adamu in Evi. Le kako vtikajo Hrvatje zraven nekega bana, se čudijo vsi od kraja. Na račun Adama in Eve v družbi s Kulinom banom sva se s vsakom režala potem še tedne dolgo, vse do naše velike rajše. Ob vsaki nepriliki, ko nisva vedela kako in kaj, je bil odgovor, kaj pa hočemo, Adam Eva kezdeni — početi od Kulina bana. Oče je ob proščenju povprašal celo gospode o skrivnosti tega prevoda, pa niti oni niso prav vedeli, le gospod dekan je menil, da je to v zvezi s hrvaško zgodovino, nanjo pa Hrvatje veliko dajo, posebno zdaj, ko imajo svojo državo. In ker so sami gospodje izrazili dvom v strokovno neoporečnost slovarja — bojda tudi madžarski del ni bil prav sestavljen — mi oče v moje veliko veselje ni tiščal več slovarja v roke. Poslej sem se resno spraševal, s čim naj v novi šoli dejansko začnem. Da bi si lomil jezik tako, kot sem si ga z latinščino v ministrantski službi, me niti najmanj ni mikalo. Zato sem očetu najprej predlagal, naj poizve, ko zahaja že na hrvaško stran, če ni tam kakšne gimnazije, četudi v hrvaščini, bo vsaj v sorodnem jeziku. In oče, nebdilen, je res poizvedel: v Čakovcu je ni, in če bi že bila, bi bila madžarska, ker so Medžimurje prav tako dobili Madžari pod svojo oblast. Za Varaždin in Zagreb pa so mu rekli, da bi bila preselitev tja domala nemogoča, vsaj s stališča madžarskih zasedbenih oblasti, češ da je tam zdaj Nezavisna država Hrvatska.

Končno je v meni prekipelo: če bo pouk samo v madžarščini, ne grem v šole. In spet je ubogi oče zajahal kolo in se potočil v Soboto povprašat, kako bo potekal pouk in ali je kaj upanja, da se bodo naši otroci učili tudi slovensko.

2. Nova razsežnost

Oče se je vrnil s košem ugodnih novic. Martiniški gospodje, skoraj sami Slovenci, so ga sprejeli nadvse prijazno in ga potroštali, da se ni prav nič bati za vzgojo zaupanih jim otrok. Sami bodo slovenske otroke vzgajali slovensko, to je v materinščini, jim pomagali pri učenju madžarščine, sicer pa je zdaj že dokončno odločeno, da bodo tudi na gimnaziji smeli poučevati v materinem jeziku, saj so v ta namen pustili na šoli vrsto profesorjev iz predaprilske Jugoslavije: iz Bogojine, Črensovec, Lipovec, Polane, najbližji pa je vsekakor neki profesor iz Baševe rodovine v Beltincih. Oče je menil, da mora to biti stric, če ne celo brat Baševega snubca pri nas preteklo jesen. In kako malo da je manjkalo, pa bi se bila sklenila tesnejša zveza...

Glavni »trošt« gospoda ravnatelja Martinišča pa je bil v tem, da je očeta potrepljal po rami in tehtno izjavil: veste, oče, življenje vašega otroka bo kljub težkim razmeram znosno, ker bomo mi bdeli nad njim, vas skušali nadomestiti in predvsem, dobilo bo novo razsežnost. Tudi vaše življenje bo dobilo novo razsežnost, da boste lažje prestajali ločitev. In da bi omilil težo

ločenosti, je navrgel priliko o dvanajstletnem Jezusu v templju, ko sta ga starša tri dni z žalostjo iskala in ju je sin, otrok naših let, podučil: Ali ne vesta, da moram biti v tem, kar je mojega očeta? Oče je pomislil, da smo mi še mlajši, zinil pa je le, da stvari nekako niso primerljive... Zame je bila predvsem vznemirljiva ravnateljeva opazka, da bo dobilo moje življenje novo razsežnost. Premišljeval sem, kaj neki bo obsegala ta razsežnost. Če je ravnatelj mislil pri tem zgolj učenje novega jezika, me je volja do te razsežnosti kaj hitro minila. Že pogled na spričevalo za peti razred osnovne šole, ki ga je moral naš učitelj Miki izstaviti v madžarščini, me je prepričal, da ni to nikakor enakopraven odnos med jezicoma in da se eden postavlja nad drugega. Ubogi naš Miki, kako si je moral prizadevati, da brežhibno napiše spričevala v tujem jeziku! Le kdo mu je pomagal? Najbolj je bolelo, da so ga čez noč prestavili bogvekam in se z Vanekom nisva mogla dostojno zahvaliti za njegov celoletni trud, ko naju je pripravljal za sprejemni izpit na gimnaziji. Kam si odšel, dragi naš vzgojitelj?

3. Slovo od domačije

Mala meša je bila zadnji svetek pred slovesom. Zadnji dan prostosti sem želel preživeti tam, kjer mi je bilo najlepše: v goricah. Toda oče ni utegnil, zaradi priprav, dogovora, zastran prevoza in potov. Tudi mati ni utegnila, da bi jo mahnila peš po Bukovju in ob Črncu, revica je morala še na svetek prišivavati številko na perilo, da ga v zavodu ne zgubijo ali zamenjajo. (Imel sem šestico in je ni bilo težko prišiti.) Tako sem v mislih vzel slovo od goric, od Vikine Martike in njene pesmi, večno lepe, neizpete... Zdaj poješ menda samo še madžarsko, ko se vancarji tako hitro priučite drugega jezika. A povem ti, prav nič ne bom hitel, da bi te v tem dohitel, četudi se ne bova nikdar več igrala skupaj! Sploh pa me v Lendavo ne mika več, da veš, da bi zijal tam v tisti »Isten hozott« na madžarski trobojnici, razpeti nad svetiščem farne cerkve. Ta »Isten« je iz Berlina, bog ga nima rad, to ve vsak trap!

Pred mašo sem skušal dobiti katerega od starejših dijakov, gojenca Martinišča, da bi ga povprašal, kakšno razsežnost uživa tam in ali se mora vsak martiniščar zavezati, da bo po končani gimnaziji šel »za gospoda«. A glej, že vrsto nedelj nisem naletel na nobenega. Le kam se je porazgubila vsa farna dijaška elita, ki se je zbirala vedno pred gosposko zakristijo? Tudi to je posledek zasedbe, kaj pa drugega. Še grenkeje se je zarisala v dušo odsotnost novega kaplana Lojzeta, ki so ga prestavili v notranjost Madžarske. Bil je izjemen duhovnik, še marsikaj več kot duhovnik, radiotehnik (pri njem sem odkril prvi radio), kulturni delavec na vasi, režiser, organizator... Če bi že šel v duhovski stan, bi imel veselje le s tako obliko dušebrižništva. Zdaj pa sameva novozgrajeni kulturni dom ob cerkvi (kjer je zavihal rokave in vozil telige sam gospod dekan), v njem pletejo le pajki svoje mreže. Še mi pozvanja v ušesu ploskanje občinstva po uspeli igri v začetku januarja. ko sem prvič nastopil na deskah, in sicer v glavni vlogi. Veliko mi je zaupal gospod Lojze in nisem ga razočaral. Ali bomo sploh še kdaj igrali na tvojih deskah, zapuščeni naš kulturni hram?

Glej, še nekdo se mi pridruži v ti boli, moja mama iz igre! Srečanje z njo mi je vedno ljubo, zdaj še posebno (kako težko so jo, cvet nedeličkih deklet, naredili toliko priletno, da je lahko zaigrala mamó!). Kako rada bi še

igrala! In kako rada bi šla tudi sama v šole, a ji je vojna prekrizala račune. Čakala bo, da se konča, morda se bodo povrnili časi sreče...? In sreča je za naju oba tako usodna reč. Hvala ti za spodbudo in upanje, moja nedelička mama (o, ko bi materi lahko rekel mama!). Potrebna sta mi zdaj, ko so se iztekli časi iger in je treba narediti prve stopinje v kruti, resnični svet. Adijo, mama, pa zdrava mi ostani!

Zdravo, naše njive in pašniki, Varaško, Krčovine, Pentišice in Sela! Ali ne delam napak, ko vas zapuščam?

Botrina ena in druga, ostanita zbogom. V šole grem, kajpa, to pa ni že tudi štola! Nič se ne ve, kakršna bo pač božja volja...

Obiskati vse sorodnike je kratko in malo nemogoče. Tudi nima smisla, saj ne pojdem v Ameriko. Le k sestričnam še pogledam, saj so mi bile edina družčina za igro, ko »povési« nisem smel. Tembolj, ker sta bili obe sestri. Ana in Mica, precej starejši in so ju že resno vpregli v delo. Nikar mi ne zavidajte, ljube sestrične! Mi imate sploh za kaj? Vse je drugače, kot je bilo. O ne, mamca, še zdaleč ne bo šlo tako gladko, naše šole ne štejejo več. Tisto o moji prešmentani nadarjenosti pa si zataknite nekam! Popeljal bi se še k brezvičkim, a mi v blato oče kolesa ne da.

Naj vaju zbiksam še v zadnje, Ardella in Primavera! Koliko popoldnevov sem presedel in preklečal ob vama, da sta se svetili ko kristal. Ko so se dečki vozili k nam in se postavljali s kolesi, se je redkokatero svetilo bolj od vaju. A zdaj vaju res težko zapuščam, ko sem se naučil voziti čez štango.

Še v hlev je treba, da ne bo zamere. Seka in Tulpa, ne pehajta Citre, je pač močnejša od vaju, ne morem pomagati. Tepel vas pa menda le nisem prehudo. Preživeli smo vkup marsikatero tiho urico. Zmislite se name na paši!

Aeroplan, ti pa le ostani tam, kjer si in preganjaj vrabce. Nič te ne bom snel. V počitnicah pa bom naredil takega, če Bog da, kakor je bil poletni angleški lovec, ki je preganjal Hitlerjevega Messerschmidta po celem južnem Prekmurju in ga slednjič sestrelil nad Soboto. Fant, smo se spotili, ko smo dirjali s kolesi 33 kilometrov daleč, da smo ga videli na tleh. Ostalo je le še toliko pleha, da so bili videti kljukasti križi.

Ti, skrinja, nikakor nisi najmanj vredna moje pozornosti, čeravno se poslavljam od tebe že ob petrolejki. Bila si mi vedno pri srcu, odkar pa so nam razdrii domovino in zatrli našo besedo, si moje tiho pribežališče, luč v temni noči. Zakaj te ne morem vzeti s sabo, z vso tvojo knjižnico!? Bogve, bodo tam sploh imeli še kakšno slovensko knjigo? Potuj z mano vsaj v duhu, da ne klonem pred tujstvom, najsi bo še tako silno in mogočno. Le kaj bom božal poslej, ko ne bo več tvojih vznemirljivih, toliko skrivnosti vsebujočih hrbitišč?! Nič, popisal vas bom in shranil seznam.

Še po vodo moram; naj zajamem še v zadnje svoj vsakdanji vrček. Rad storim to, čeprav drugekrat nisem, zdaj pa so me zažejale materine dobrote, ki mi jih je pripravila za odhodnjo. Hvala za vino, oče, me ne odžeja tako kot čista studenčnica. Le postavte še malo in mi posvetite, da s ključem od studenca podrgnem ob koruznjak, plug, brano, kolca. Šent, kako to drdra, prav kakor strojnica! Da se nisem spomnil tega v času odpora naših narodov zoper zasedbo! Kako sijajno bi se dopolnjevalo grmenje topov z občasnim strojničnim ognjem! Toda ne, koruznjak leži vendar zunaj smeri, ne bi šlo. Še na gumnu postojva, oče, za hip, ob vejašu, sečkašu in repašu.

vse je treba malo zavrteti! Pa rešeto gümlensko, naj zlezem spet podenj in zapojem? — Nikar, sinko, tega mi ne stori več! Skoraj dušo sem spustil od strahu, ko sta z Vincijem po prihodu Madžarov na ves glas prepevala »Samo da bi zmagala Jugoslavija«. Čuli bi naju, mene zaprli, tebe pa ne pustili v šole.

Tako, mati, zdaj mi pa le dajte še trosko in krapce. Naj posedim še malo ob vašem ognjišču. Še mečico si spečem, za posladek, pa eno za na pot.

4. Črnega jutra sivi dan

Ne budite me, mati, sredi noči ne pojdem drugam kot v gorice. Naj gre vprega mimo naše hiše, nič me ne bo sram. — Nikar, Jožek, vse je že nared, šolnina plačana in stanarina tudi. Ne moreš nazaj. — Pa da se mi ne boš zdaj cmeril, para ježeva, zdaj nisi več otrok! — Trda in kratka pridiga, da je treba poslej zastaviti resno . . . Še se branim, izgovarjam: pojdem le, če gre tudi Bajžin Vanek.

In Vanek je res na vozu, zahotan v svojo oblazinjeno balo. Naložijo še mojo. Pridušen pok biča in adijo brezskrbno otroštvo.

Vidva, jaliča, pa le še šumita in hladita ljudem razgreta čela. Zbogom, trata, naša ulica in hlodi ob plotu, kjer smo moževali ob večerih in politiko česali. Da imam vsaj tebe, Vanek, prijatelj stari. Poslej mi boš pač še bolj ob strani. Pojdimo še po onadva, Števeka in Jožka, združeni bomo pa le prestali to preklicano slovo . . .

Pri Svetkovih se ne mudimo dolgo. Števekov oče, krepak hrust srednjih let, le dvakrat zagrabi oberoč in prestavi na voz, kot Krpan kobilico. A ni škoda, da jo je popihal iz vojske z drugimi vred, ko bi zalegel tam najmanj za tri, če bi pošteno pljunil v roke . . . Da ga podražim, mu povem, da sva s svakom našla patrone v senu. Le nejevoljno je zagodel, češ, kaj ti bodo, ko smo pa puške predali oblastem . . . Svetkovim je nasploh veliko laže. Ker se je šolal že starejši sin, jim gre laže od rok in v občutju nedavno minulega slavja primicije skoraj veseleje počno vse. In če sta že Bajžina pa naša mati bolj molčeči, Svetkova s svojo zgovornostjo in šegavostjo prežene turobnost vzdušja. Vsaj na trenutke se ji to posreči. Duh mlatilnice s Svetkove trate mi napolnjuje nosnice in vzbudi nešteto spominov na obdobja, ko »mašin mlati«.

Ko nalagamo Jožka, si človek ne more kaj, da se ne bi na tihem poslovil od sosednje stavbe, vaške šole. Kako živahno je bilo tu še pred pol leta in kakšna praznina je zazijala po prevratu! Kako je naš učitelj Miki znal povezati razrede med seboj, da smo bili kot ena družina. In kakšno skrb je posvečal nama z Vanekom! Cele popoldneve in večere sva presedela pri njem, ob pouku in razvedrilu. Še mi zveni tvoja violina, Miki, ko si mi dal v odmoru igrati nanjo, a kakor da poje zdaj otožno o belih vencih . . . Spomin nate bo večno živ, naš ljudski učitelj!

Adijo sošolci in sošolke, vaški fantje in dekleta! Ne bom odraščal z vami, ne pel podoknic s fanti na vasi. Ko bi nas ne potlačil tuji jarem, bi se nadejal vsaj še občasnih srečanj z vami na vaških odrih, kot je bilo to prej, v igrah vaške mladine z dijaki. Le kam je izginil zdaj oni kmečki lojtrnik v malem, ki so ga tako umetelno izrezljali gomilički fantje za Finžgarjevo Verigo? (Blagor otroku, ki ga je dobil.) Zamenjal ga je tale pravi, veliki, vozeč nas v to mrakobno jutro, ki se noče in noče razjasniti.

Naše matere kličejo božji žegen na nas, ko zapuščamo vas, saj čutijo živo kot še nikoli poprej, da bomo potrebni varstva od zgoraj, brž ko se njihove raskave roke razklenejo z našimi nebogljenimi. In to bo kljub dolgi poti prav kmalu. Ali ne morda prekmalu, se natiho vprašuje ta in ona. Ta reč je tako občutna in skeleča, da ji bosta oba vaška patrona komaj odpomgla. Zato je treba priklicati še pomoč farne zavetnice Marije Vnebovzete, mogočne turniške Marije pod logom. Če pomaga toliko drugim ljudem, romarjem iz vseh vetrov, bo nedvomno prisluhnila tudi prošnjam svoje domače soseske... Predvsem je treba, da se ta drobiž postavi na noge in odkobaca naprej..., da ne potone v morju težav. Bogve za kaj vse je prosila še ta in ona mati, slej ko prej pa je bila skupna prošnja vseh, da bi Mati dobrega sveta nekoč privedla otroke na cilj, na katerega se danes odpravljajo.

— Se danes ne bo zdanilo, mati?

— Bo, Jožek, bo, le da sonca ne bo.

Svitati se je začelo šele, ko smo bili že na tretjini poti. A tudi ko se je zdanilo, je bilo vse zavito v nekakšno sivino, polja, drugekrat tako živopisana, so si bila zdaj enaka, najsi je bila ajda, koruza, proso ali repa, sivo vse od kraja. In sive hiše, ceste, drevesa, sivo grozljivo nebo. Kako je to težko! Zadušno, kljub sveži jutranji sapi, vse napol zastrto in brezizrazno. In kljub puhteči gorkoti blazin, v katere so nas zakopale naše matere, nas je skoraj zeblo.

Beltinci. Ljudje se komaj prebujajo, vstajajo. Na pročeljih trgovin in delavnic samo madžarsko izpisane table. Celo imena z madžarskim črkopisom. Le kje neki je tu Baševa hiša s tistim profesorjem, ki nas bo bojda poučeval po slovensko? Mu bodo pustili?

Na gradu in graščinskem granarju vihra madžarska zastava.

Konjska vprega skrajša dolgo ravno cesto med Beltinci in Rakičanom. Ta in oni izmed nas se šele zdaj prav zbudi, si mane oči in škilji v sivino dneva. Krajevna imena na smerokazih križišč so v madžarski preobleki videti skrotovičena. Zato pa tone dežela v brezdušno sivino; nasilje občuti tudi narava. Še prav posebno na našem travniku tu blizu Rakičana, ki so ga Nemci pred kratkim prevrtali in do kraja znakazili, išoč nafto. Ubogi oče, kako je takrat letal po občini in nemški komandaturi mesta, da bi dobil kaj odškodnine. Dobil jo je res, a je bilo komaj za vbogajme. Ko bi se sedaj peljali z našimi kravami, bi same od sebe zavile na Rakičansko. Kaj bi dal sedaj, ko bi namesto v Soboto zavili tja po mehkih kolnikih, kot tolikokrat na spravilo sena ali otave. In potem je v bližini zapiskal vlak in videl si ga ter prilepil nanj svoja hrepenenja... Zdaj nič več ne vozi čez Muro, postala je državna meja in kot že stoletja prej, ločnica med pripadniki istega naroda. Petanjski most je tiste dni zletel v zrak. Še zdaj me zmrazi, ko se spomnim tiste eksplozije; streslo se je vse dolinsko Prekmurje.

Kilometri pod konji tekó v meglikasto jutro. Ejđun, kako hitro so se obcestni kamni iz igre spremenili v prave! In kakor sem takrat po svojem vandrangu izgubil mater, išoč srečo v širnem svetu, proč od doma, tako bom zdaj kmalu ostal zares brez matere. Ne le jaz, vsi mi, otroci desetih, enajstih let, ki smo namerili prve korake v svet. Zdaj še tembolj neizprosno, ker so bile tam le sanje, privid, tu pa je vse resnica (uščipni se, če ne verjameš!). Enako čutijo tudi matere, saj dajejo glasno duška svojemu občutju skorajšnje osamljenosti. Moja mati trdi, da bo najbolj prizadeta od vseh, ker daje v

šole edinega sina. Svetkova se na da, češ da ona odpravlja kar dva. Kaj hočemo, pristavi tretja, velike šole pač nekaj stanejo. Kočijaž skuša od časa do časa poživiti poklapano vzdušje.

To so mali rekruti velikih šol, pove tehtno, poudarjajoč svojo izjavo s privzdignjenim bičem. In glej, cofasti podvezek vrh biča je edina reč, ki je ohranila barve.

— Če smo rekruti, bi morali imeti okinčan koleselj, z zastavo, povem in obudim v spominu blišč rekrutovskih voženj nekoč, pa tudi naša šolska izleta pred leti v Soboto in k Vidi.

— Tak je, mi potrdi Jožko Vačov, — samo zdaj je bolj tako, kot da nas peljejo na semenj, mlade gudeke, ki še cvilijo ne.

— In kar je še slabše, naveže kočijaž-trgovec, — vam bo kupec še denar pobral, namesto da bi vam izplačal.

Svetkova ga je odločno zavrnila rekoč, da nas bodo vsak čas prihajale obiskat in da nas ne prodajo za nobeno ceno. In je zapela svatovsko »Le pojd Marija z mano na novi moj dan«. Pela pa je skoraj sama, le kočijaž je bajzal zraven. Tako nam torej peljejo »balo« na novi dom, in že sem videl v duhu golobnjake na kasarniško veliki stavbi Martinišča. Bo to pravšno gnezdo za nas negodne otročiče? Nehote sem se ozrl po visokih sivih topolih, ki jim z očmi kar nisem mogel doseči vrha: tako visoko zastavljamo svoje cilje in bogve, če se nam ne bo vse skazilo.

Matere nas skušajo osrčiti, slikajoč nam novo življenje v najlepših barvah, kako se bomo igrali na martiniškem dvorišču, kjer poznajo ducat najrazličnejših iger. In kako nebeško se bomo gugali na velikanski gugalnici, o kateri gre glas v deveto vas. Polna ušesa že imam te preklicane gugalnice, pojdite se gugat same!

Po soboških ulicah grmeče bobnijo škornji Hortyjeve soldateske. Spredaj jim daje takt oficir z velikim izrezljanim žezlom, važno ga dvigujoč in spuščajoč. Brž s teh ulic Hartnerjeve Sobote!

Ustaviti se moramo le v farni cerkvi za neposredno priporočanje farnemu patronu in da pokličemo svetega Duha za pravo pamet.

Zvonik soboške cerkve kaže v nedosežne višave, podobno kot rakičanski topoli. Svetilnik sredi cerkve te s svojo ogromnostjo kratko malo navda z grozo. A pojdimo že enkrat v Martinišče, ta edini preostali košček domovine.

Očetje so nas ne le dohiteli s kolesi, ampak že tudi prehiteli. Hitijo v zavod, da pripravijo gospode salezijance na naš prihod.

Na poti v zavod se odkriva že tudi mrko, žolto poslopje gimnazije. Tam bomo iskali torej svojo učenost. Šola bi bila dosti težka že, če bi bila slovenska, ker pa bo najbrž bolj madžarska, tujejezična, bo dvakrat, trikrat težja. Na vse lega mučno občutje, da bodo zahteve presegale naše moči, posebno nas kmečkih sinov. Vsi pritrdimo Vaneku, da bi bilo neprimerno lažje delati sprejemni izpit za gimnazijo kot začeti vse od kraja.

Obstanemo pred velikimi železnimi durmi. A glej, je to še Martinišče? S sledovi nekdanje beline zazija pred nami sivo pročelje visoke stavbe z novim napisom: MARTINEUM, szalezi intezet.

Moji konjički

ZELIŠČAR

Kjer stoji danes naša cerkev, je bila takrat še njiva. Ni bila velika, saj jo je ob cestni strani zmanjšal prostor, na katerem je stala lesena cerkev, ob sosedovem zemljišču pa stoji župnišče, pred njim pa so kakor beton steptana tla, saj se je tu obrnilo nešteto voz do vrha naloženih z gramozom, da je sedaj na tej, huje kot pod turškimi kopiti steptani zemlji, pognal kvečjemu kak lučnik, ki se za trdoto tal ne meni, ali pa kakšna papeževa sveča, ki spada pred župnišče že zaradi svojega imena.

Ostalo tretjino zemljišča tja proti pokopališču pa smo obdelovali. Zato sem bil poleg tega, da sem bil na seznamu obrtnikov, tudi na seznamu kmetov. Dvojna dejavnost takorekoč.

No, če pravim, da sem bil na seznamu obrtnikov, nikar ne mislite, da sem bil na njem morda zaradi urarstva »na črno«, ne, niti najmanj, ampak takrat v tistem zlatem času smo vsi duhovniki bili uvrščeni med obrtnike. Kako smo tja »zavdarili«, mi je še danes uganka. Mislim pa, da pač zaradi tega, ker nas drugim niso mogli uvrstiti. Med kulturne poklice ne, kajti če se ukvarjaš z vero, si že zato nekoliko manj kulturnen ali vsaj nazadnjaški. Med berače nas niso mogli uvrstiti, ker je bilo prosjačenje že takrat prepovedano, prosjačili so lahko samo ta veliki in še ti le v inozemstvu. Med delavce ne, ker nič ne »proizvajamo«. Torej med obrtnike, ker so ti takrat bili na najslabšem glasu zaradi bogatenja na tuj račun. Kljub vsemu prizadevanju in trudu duhovniki le nismo mogli obogateti, zato pa smo plačevali precej krepek »obrnikiški« davek.

Ker so bili davki in drugi stroški hudi in ker glavno poklicno delovanje pri duhovniški službi ni donášalo dovolj prihodkov — osebno sem še vedno bolj za dohodek, kot za prihodek, ker imam izkušnjo, da prihodek sicer hodi, toda bolj poredkoma tudi zares pride. Toda če bo novi pravopis kdaj »prihodi« in bo posvetil prihodek, izobčil pa dohodek, se bom po njem ravnal, po pravopisu namreč; torej ker ni znašalo dovolj prihodkov, se je bilo treba lotiti tudi postranskih virov, ki bi na izgubno stran premaknjeno finančno ravnotežje znova spravilo na pravo mesto, se pravi iz majavega položaja nazaj v trden položaj.

To stransko delovanje, ki naj bi kaj prinašalo, je bila naša njiva. Ne moja, ampak cerkvena, toda jaz naj bi imel korist od nje. Zato smo jo leto za leto lep po reorali, povlačili, vse grude stolkli na drobne grudice in izmenoma sadili na njej krompir ali koruzo, ali pa smo jo zasejali s pšenico in potem vsejali proso ali repo. In vse to je nekaj prineslo. Bilo je dovolj krompirja za nas in za pujske, dovolj koruze za žgance, dovolj prosa za piščance in za krvajice, pa tudi skoraj dovolj pšenične moke. Toda ni bilo dovolj za nevarno nagnjeno finančno ravnotežje.

Saj tudi ni moglo biti dovolj, ko pa sem gospodaril tako po starem. Kakšno vrednost pa ima taka mala količina krompirja, ki bi ga lahko v cekru zvozil v Soboto na trg, če bi imel dovoljenje za prevozištvu, gospodinji pa za tako postransko dejavnost tudi nisem mogel kaj prida zvišati plače, zato smo vse porabili doma, žep pa jo ostal slej ko prej suh.

Tedaj pa je nenadoma prišla rešitev. Pride ti nekega dne takole okrog devete ure zjutraj k nam neka ženska in ko vidi, kako gospodinja okopava z motiko krompir, pravi, ne njej, ampak meni:

»Vi se pa tudi nič ne znajdete. Od te krpe zemlje bi lahko imeli stokrat več dobička. Kaj vam pa tu zrasede?«

»Kar posejemo ali posadimo,« sem rekel nekoliko užaljen.

»Seveda, saj prav to hočem reči. Zakaj pa vi še vedno sadite krompir, sejete zito na tej ponjavi zemlje? Drugi imajo desetkrat večje površine zemlje, pa delajo čisto drugače, sadijo in sejejo, kar, kakor sem rekla, stokrat več donša.«

»Kaj pa sejejo? Morda zafran?«, sem se obregnil.

»Kakšen zafran. Meto vendar. In kar naprej jo skubejo, se pravi ne rastlino, ampak njeno listje, meta pa kar naprej poganja, in zopet trgaš in zopet poganja, tako vse leto. Človeku pa ni treba drugega, kakor da liste osmuka in jih posuši. Suši pa poletna vročina, da je treba liste samo v senci razgrniti in ko je suho, ga spraviti v vrečo in odpeljati na odkup. Potem pa s tisočaki domov. Vidite, to je sodobno kmetijstvo, ne pa to vaše staromodno sajenje krompirja.«

»Kdo pa goji meto, saj še slišal nisem nič o tem?«

»Vem, da niste, zato pa vam to pripovedujem. Vi jeseni lepo posadite meto in boste drugo leto bogataš, tako je zdaj meta draga.«

»Kje pa naj dobim seme?«

»Nič seme. Nekateri so imeli na isti njivi meto že tri leta in jo morajo sedaj preorati. Tam skoraj ni drugega kakor samo metine korenine. Treba jih je samo nabrati in potakniti v zorane brazde in meta raste.«

Jeseni je gospodinja zares šla v Beltince in nekega gospodarja, ki je svojo meto preoral, prosila, ali si sme na njegovi njivi nabrati nekaj metinih koreninic.

»Saj bom plačala, kolikor boste hoteli,« je bolj zaradi lepšega dodala.

»Plačala? Ne. Jaz bom plačal in še zelo dobro, če jih vse pobereš. Veš, meto je lahko razploditi, saj se sama širi bolj kot nekoč kuga, toda presneto težko jo je odpraviti.«

»To je pa še boljše. Je ni treba ponovno saditi.«

»Kaj ti bom razlagal! Če jo boš posadila, boš že sama videla, kako je s to pasjo meto.«

Kmet ji je še dopovedal, kje je metina njiva, sicer pa je gospodinja to že vedela, saj je bila prej na njivi, kakor pri kmetu.

Domov je privlekla dva velika cekra samih korenin. Potaknili smo jih v novo zorane brazde in vso zimo sem računal, kaj vse si bom lahko privoščil, ko bo meta šla v klasje, kakor se lepo reče, čeprav meta ne sme nikoli v klasje, ker jo je treba prej požeti, preden požene cvet.

Komaj je sneg skopnel, že sem vsak dan hodil gledat, ali že kaj klije iz zemlje. Dolgo časa ni bilo nič, kakor da meta pod zemljo zbira moči, da se bo potem tem hitreje pognala kvišku. In nekega dne sem opazil prvo nežno rastlinico, kako je poganjala skozi razpoko v trdi zemlji, ker je bila pomlad tisto leto nekoliko presuha. Naslednjega dne sem opazil še več poganjkov in kmalu je bila njiva lepo vijoličasto zelena, in če si dobro potegnil sapo skozi nos, si jo že lahko duhal, našo ljubo meto, ki se je razraščala in razraščala, da je bilo veselje.

»Ni čudno, da je meta tako draga«, sem se bahal pred kolegi, »koliko je že samo ta 'dišec' vreden!«

Potem je prišel čas, ko je meta po vsej sili hotela pognati cvet. Še pravočasno smo sprosili ženske, da so jo pozele, zvečer pa se je začel praznik, kajti smukali smo meto. Odkup je hotel imeti samo lističe brez stebelc, zato je bilo treba lističe lepo osmukati. Kako prijetno in zabavno delo bi lahko bilo tako smukanje, ko meta ne bi imela te grde lastnosti, da je strašansko dišala. Ampak tako strašansko, da mi je zaprlo sapo, ko sem stopil med ženske, ki so sedele ob kupu mete in molčale, kakor da so vse skregane med seboj. Pa niso bile skregane, le meta jih je 'zahlipnila', da niti govoriti niso mogle, kaj šele kakšno pesem zapeti.

Pol ure sem nekako zdržal, da sem sedel med njimi in se delal, kakor da jim pomagam, toda smrad — zdaj že nisem več mogel reči, da meta premočno diši, ampak da premočno smrdi — me je končno pregnal, da sem ušel v stanovanje. Toda metin smrad je šel z menoj celo v posteljo, saj je bila vsa obleka in vsa moja koža docela prepojena z njim in naj sem še tako visoko vihal nos, neprestano sem vdihaval meto in samo meto. Naslednje jutro je tudi že vsa hiša dišala po meti in vsa okolica, da si jo že od daleč zavohal, kakor naš maček klobaso.

Vse sem potrpel v upanju, da bo meta vendarle rešila moj zavoženi finančni položaj, saj smo tisto leto smukali še drugič in pozno v jesen še tretjič. Sušili smo jo na podstrešju, pa ne kar na golem, ampak postlali smo ji s časopisnim papirjem, da se ne bi umazala in da bi bila bolj na mehkem.

Ko smo jo spravili v vreče, je je bilo nekaj začuda malo, kakor da to ni vse in nas je meta na neki način ogoljufala. Nežni listki so se namreč tako osušili, da so bili skoraj brez teže in tisti dve vreči, ki smo jih napolnili, sem lahko dvignil z enim prstom.

Komaj sem čakal, da jo spravim na odkup.

»Meto ste pripeljali? Meto? Saj mete ne odkupujemo. Poglejte vse te mnoge vreče, vse to je meta. In je ne moremo spraviti nikamor.«

»Pa so rekli, da se meta najbolj spleča...«

»Seveda, tako je bilo, ampak zdaj, ko je mete dovolj, je cena izredno padla. Naj bo, ker je imate zelo malo, jo bomo vzeli. Nekaj kil več ali manj, se nam ne bo poznalo.«

Ko sem preštel denar, sem si rekel, da se tudi meni ne bi poznalo, če je ne bi vzeli, saj sem se vračal samo s stotaki, računal pa sem s tisočaki.

Doma sva z gospodinjo Brigito dolgo tuhtala, kaj naj zdaj naredimo? Ali naj meto še dalje gojimo ali ne? Odločitev je bila na meni in sem odločil:

»Prihodnje leto se bo naša meta šele prav razrasla. Tudi če bo poceni, se bo le nekaj nabralo. Za veliko blaga — veliko denarja.«

Toda naslednje leto je bila meta še cenejša in sem jo dal takorekoč za stonj, samo da mi ne bi na podstrešju smrdela.

»Saj sem vam že lani rekel, da meta ne gre več. Preveč je imajo. Vi pa trmasto vztrajate pri njej. Ognjec bi posejali, ta gre zdaj dobro v denar.«

»Kaj pa je to ognjec? Nisem še nikoli slišal o njem.«

»Pravijo mu tudi ognjič, latinsko piše Calendula. Je zdravilna rastlina. Zelo lepa. Cvetovi imajo barvo ognja, zato ji tako pravimo. Nabirati je treba samo cvete, ko so odprti, se pravi ob sončnih dneh od enajste do dveh po-

poldne, potem se začno cveti zopet zapirati. Splača se ga sejati, ker je veliko dražji od mete.«

»Kje bi pa lahko dobil seme za ognjec?«

»Mi ga imamo dovolj. Koliko arov pa ga hočete sejati?«

Hitro sem preletel v mislih površino naše njive in četrtno določil za ognjec.

»Kakih pet arov«, sem rekel.

»Če boste sami pobirali cvetje, je to kar dovolj, sejte pa tako, da boste lahko hodili med vrstami, vsaj med vsako drugo, tretjo vrsto.«

Stehal mi je ustrezno količino semena in sem plačal. Drago sem plačal. Na izgubi pa nisem bil, saj je seme stalo celo kakšen dinar manj, kakor sem dobil za meto. Torej z izgubo še ne gospodarim, čeprav tudi ne z dobičkom. Seveda če bi računal, koliko pšenice bi tam zraslo, je drugo, toda kako naj računam s tistim, česar ni!

Posejali smo ognjec. Pa ne na tisti del njive, kjer je bila prej meta. Ne, tisti del njive smo že jeseni globoko preorali, da bi meto odpravili in tam posadili krompir, kljub temu je meta spomladi pognala tako razposajeno, kakor da smo samo nanjo čakali.

Ti že pokažem, sem ji rekel, meti, in prosil orača, naj mi metasto njivo še enkrat preorje.

»Lahko jo preorjem, seveda jo lahko, toda meta bo rasla dalje.«

»Kako pa naj ji to zabranimo?«

»Treba je pobrati metine korenine. Dokler bo na njivi ena sama metina koreninica, ne bo miru, vedno znova se bo širila. Grem po ženo in otroke, naj korenine poberejo.«

Orač je preoral eno brazdo, potem pa dolgo počival, da so žena in otroci pobrali korenine, tako da je delo trajalo do večera. Kljub temu je meta lepo složno poganjala skupaj s krompirjem in kmalu je bilo mete veliko več kot krompirja, da so se mi znanci posmehovali:

»Si odkril novo vrsto simbioze? Kako lepo složno oboje rase! Ali pa morda prideluješ metin krompir, takega, ki bo dišal po meti kakor tisti zeleni bonboni? Res si mojster in iznajditelj. Če bo metin krompir svoje nove dišeče lastnosti prenesel tudi na naslednji rod, se že zdaj priporočamo za seme. Pa ne pozabi stvari prijaviti patentnemu uradu!«

Norčevati se je seveda vedno lahko, težko pa se je boriti proti meti, ki še sedaj po tolikih letih ni izkoreninjena, ampak je na koncu zemljišča, kjer je ostalo nekaj nezazidanega sveta, še zdaj lahko naberemo več, kot je potrebujemo k raznim čajem, kajti v majhni količini je izredno prijetna, česar za veliko količino nikakor ne bi mogel reči. Seveda, saj tudi preveč dobrega ni dobro.

Poleg krompirja, metinega krompirja, pa se je bohotil ognjec. Zrasel je enakomerno, da je bil zgoraj kakor odrezana ravna ploskev. In nekega dne so se začeli odpirati cveti: tu eden, tam eden kakor lep rdeč plamenček in vsak dan se jih je prižgalo več, da je bila nazadnje njiva kakor prekrasna goreča ploskev z rdečimi, oranžnimi, rumenimi cvetovi, tako lepa, tako topla v svojih ognjenih barvah, da se je nisem mogel nagledati.

Toda ognjec ni bil na njivi zato, da bi ga občudovali, ampak da uravnovesi naš gospodarski račun, zato je bilo treba cvete pobirati.

Ob enajstih sem vzel košarico, lahko, iz slame, da je ne bi bilo težko držati nad cvetovi, kajti ognjec je zrasel odraslemu človeku do jermena na hlačah, če ga je imel, ali pa še više, in sem se napotil nabirat. Večinoma se je kar lepo posrečilo odtrgati cvetno glavico brez peclja in košarica se je polnila.

Delo zares ni bilo težko, zato pa toliko bolj vroče. Sonce je pripekalo, da mi je pot kar lil s čela v oči in po nosu, za ovratnik moje lepe srajce, hlače na meni pa so postajale vse težje in težje. Mislim sem, da so tako prepojene od potu, zato se mi lepijo na kožo, da mi je bilo zelo neprijetno. Poldne je že davno odzvonilo, jaz pa sem bil še vedno sredi ognjeca in ga namakal s svojim potom. Z levo si nisem mogel brisati potu, ker sem z njo držal košarico, zato pa je desna toliko pogosteje segala na čelo in v lase, ki so silili vsaksebi in so postajali vse bolj trdi in neubogljivi. V preveliki nabiralni vne-mi sploh nisem opazil, kaj se dogaja.

Ko sem nehal z delom, sem videl, da so hlače trde, kakor da imam noge v dveh cementnih ceveh. Srajca je bila vsa lepljiva, lasje na glavi sprijeti v voz, kakor ga imajo ali so ga nekoč imele Japonke.

Spoznal sem, da je ta presneti in na oko tako lepi ognjec ves lepljiv, ves od korenin vse do cveta. In moje skoraj nove hlače so bile takorekoč uničene. Pri dobičku za ognjec je treba to postavko odbiti, saj hlače nisem dobil za-stonj. Srajca se je lepila name, da sem jo komaj slekel, največ težav sem imel z lasmi, ki se niso dali razčesati in sem jih spravil v red le z dolgotraj-nim umivanjem.

Naslednji dan je bilo ognjeca še več in potem skoraj vsak dan več, da sem se lotil obiranja, kakor da stopam v močno zakurjeno peč. Nisem pa več oblačil kaj boljšega, ampak stare hlače in srajco, ki bi bile bolj za strašilo, kakor za človeka. Seveda ne bi rad videl, da bi me kdo v moji opremi srečal.

Tisti ponedeljek, ko sem že do pol dveh brez kosila tičal v ognjecu in sem tudi že zeleno rdeče videl od sončne julijske pripeke, ko se ni zganila nobe-na sapica, da bi mi malo ohladila čelo in vrat in je bila ognjecova smola še bolj lepljiva kakor sicer, se je pa pred župniščem ustavil avto. Da, avto.

V tistem času smo se še prevažali s kolesi, če se je pred hišo ustavil avto, morajo biti že kaki imenitni ljudje v njem. In pred takimi naj se prikažem v svoji nemogoči opravi? Tega nisem mogel tvegati in še preden so potniki izstopili iz avta, sem se potuhnil v brazdo med ognjec, bolje bi bilo reči med ogenj, kajti v tem skrivališču pri tleh je bila vročina vlažna in neznosna. Puhtelo je iz zemlje, se lepilo od ognjeca in njegova smola me je naravnost dušila.

Gostje so odšli v hišo, misleč, da v pisarni dremujem, omamljen od dobrega kosila, jaz pa sem izkoristil priložnost in hitro smuknil za živo mejo na pokopališču. Vlegel sem se v senco, iz katere me ne bi spravili še tako odlični civilni ali cerkveni dostojanstveniki.

Najprej me je gospodinja klicala s praga: »Goste imate, pridite domov!« ko ni bilo odgovora, je prišla na njivo in jo obhodila, toda mene ni bilo tam. Nazadnje je odšla, ko ni vedela, kam sem se dal.

Zdaj je šlo za to, kdo bo dalje časa vztrajal, jaz ali gostje. Njim seveda ni bilo hudega, saj jim je gospodinja gotovo postregla s kozarcem vina, jaz pa sem bil ne samo lačen, ampak predvsem strašansko žejen, poleg tega pa še

napet, kdaj bodo gostje odšli, saj bo ura kmalu dve in ognjec se bo začel zapirati. Počasi sem se umiril in zaspal.

Sonce je bilo zelo nizko, ko sem se zbudil. Najprej sem pokukal skozi goščavo žive meje, ali je avto še pred hišo. Ni ga bilo.

Počasi sem se vrnil na njivo. Ognjecovo cvetje je bilo zaprto, ne košare ne košarice ni bilo nikjer, zato sem se vrnil domov. Toda hiša je bila zaprta in nisem mogel noter, da bi se preoblekel. Kmalu je prišla gospodinja vsa objokana, saj me je iskala po vsej vasi in povsod vpraševala, če vedo, kam sem izginil tako naglo, kakor da bi me kdo ukradel, pa z njive in iz ognjeca, pa v starih zakrpanih hlačah, pa v sami srajci, je povsod razlagala.

»Kje pa so gostje?«

»Odšli so. Nekoliko so bili užaljeni, ker se niste oglasili, ko so vas klicali.«

»Nisem jih slišal. Zaspal sem. Se bom že s pismom opravičil.« Pozneje sem to tudi storil in se nisem prav nič lagal. Ali pa?

Tudi ognjec smo sušili v senci na podstrešju. Toda z njim je bilo težje kot z meto, kajti ni in ni se hotel sušiti. Imel je preveč smole in cveti so bili debeli, mastni, težki. Ko pa se je končno le posušil, je težka kategorija prešla v peresno in ognjeca je bilo na koncu naravnost nesramno malo. Tako se ne bi smel obnašati!

Ko smo ga pozno v jesen spravili na odkup, je trgovec zagodrnjal:

»Zdaj pa ognjec! Lani ste mi privlekli meto, ko ni več šla, letos pa ognjec, ki ga je tudi že povsod preveč in ne gre v promet. Razen tega je cena tako nizka, da se ga ne spleča sejati.«

»Zakaj mi pa lani niste tega povedali, saj ste mi ga vi priporočili.«

»Lani je bilo še drugače. Lani je bilo zares veliko povpraševanje po njem. Toda lani ni letos. Vašega bom vzela, ker sem ga priporočil, čeprav bi lahko letos spomladi, preden ste ga sejali, prišli vprašati, ali naj ga sejete ali ne.«

»Če sem že lani kupil seme, menda ne bom še enkrat premišljal, kaj naj sejem.«

»K temu res niste prisiljeni, toda jaz bi raje vprašal.«

»In kaj bi potem s semenom?«

»Zamenjali bi vam ga za kaj drugega.«

»Za kaj, na primer?«

»Trenutno je najbolj priporočljivo sejati korenje. Pa ne zaradi korenja, ampak zaradi semenja. To je korenje »nantes«, to se sedaj najbolj spleča. Zahteva malo površino, dela z njim takorekoč ni.«

»Tudi za ognjec ste tako rekli.«

»No, in nisem imel prav?«

»Ste vi kdaj obirali ognjecovo cvetje?«

»Nisem. Toda mislim, da to sploh ni pravo delo. Bolj zabava.«

»Jaz pa sem ga obiral in bi vam tako zabavo zares privoščil.«

»Seveda, vi dela niste vajeni. Toda z »nantesom« dela zares ne more biti.

Posejati, posaditi, malo opleti, požeti, omlatiti in prodati. To je vse.«

»In če bi vam prihodnjič pripeljal seme korenja »nantes« bi zopet rekli, da to več ne gre v promet.«

»Ne, za »nantes« pa jamčim vsaj za tri štiri leta.«

»Pa imate tako semenje? Morda bi pa le poskusil s tem?«

»Seveda ga imamo in ga zares priporočam. S tem gotovo ne tvegate ničesar. Uspeh je zagotovljen. Sejte spomladi v vrste s primerno razdaljo, da boste laže pleli ali okopavali, vsaj enkrat, dvakrat bo treba okopati, potem pa pustite, da lepo dozori. Sicer pa pride k vam tehnik, da pridelek pogleda, ga oceni in odloči, kdaj ga boste spravili.«

»Mislim, da bi tudi sam vedel, kdaj bo seme zrelo.«

»Mogoče, toda predpis je tak, vi pa boste imeli manj skrbi.«

Ko sem »nantesovo« seme plačal, sem moral nekaj malega dodati od ti-stega, kar sem dobil za ognjec. Šepavo finančno stanje se ne samo ni nič popravilo, ampak je začelo še bolj viseti na izgubno stran. Nič ne de! Sedaj imam semenje »nantes«, ki bo kot mogočen steber podprlo, kar se že nagib-lje.

Naslednjo leto smo posejali »nantes«, seme za novo seme. Taka zlahтна reč potrebuje tudi zlahtne zemlje, zato smo tisti del njive še posebno skrbno obdelali. Pridelek prvega leta smo drugo leto posadili. In »nantes« je poganjal in veselo rasel, da se mi je njegova modrozelenkasta barva silno priljubila. Vsem sem pripovedoval, kako lepo nežno pastelno barvo ima. Stebelca so se kmalu razvejala in na koncu vsake vejice je začel poganjati cvet, kobu-last, s kakimi štiridesetimi dolgimi nežnimi peclji in na vsakem peclju je po-ganjaj nov kobulast cvet z okrog petindvajsetimi kratkimi peclji in na vrhu teh pecljev je bil drobcen drobcen cvet s štirimi večjimi in dvema manjšima cvetnima lističema in vse to je bilo tako natančno razporejeno, da so ti drob-ni cvetovi sestavljali ravno ploskev v obliki kroga. Kakšna matematična na-tančnost glede dolžine peclja, ki je bil vsak drugačne dolžine, toda prav tako dolg, da ravne ploskve cvetov ni kvaril!

Meni pa je šlo še za drugo matematično resnico: če ima vsaka bilka, recimo, pet cvetov in to je najmanj, in vsak cvet štirideset pecljev in na vsa-kem peclju 25 semen, potemtakem mi prinese vsako kupljeno zrno pet tisoč novih zrn, ali drugače: tudi če se je polovico semen izgubilo ali ni vzklilo ali so ga ptice nebeške pozobale, s polovico pa še vedno lahko računam, torej bom za »nantes« dobil vsaj 2 do 3 tisočkrat toliko, kolikor sem za seme dal, s pogojem, da se seme kupuje in prodaja po isti ceni. To so sanje, bi rekel, če me matematika ne bi prepričala, da niso.

Torej moped in še marsikaj drugega takorekoč že imam in se ga tudi veselim. Na njem samo sediš in te potegne v svet in celo v hrib ni treba se-stopiti.

Tisto leto je bilo vse v najlepšem redu: ni bilo ne presuho ne premokro, ni bilo toče ne viharja, da bi moj »nantes« povaljal, in jaz sem hodil gledat na njivo, kako gre cvetje v seme in kako začne »nantes« počasi dozorevati.

Tedaj je nekega dne okrog desete ure prišel k nam kmetijski tehnik.

»Vi gojite seme korenja »nantes«?

»Da, imamo ga precej na njivi.«

»Rad bi ga pogledal. Je kje daleč?«

»Ne, ni daleč. Na drugi strani njive.«

In sva šla gledat. V meni je kar pelo, ko je hodil vzdolž njive, kimal in hvalil:

»Lep pridelek, zares lep pridelek. Seme je debelo, nabreklo, lahko raču-nate na prvo vrsto. Cena pa je zdaj zares odlična. To ste pa dobro zadeli.«

»Kaj mislite, kdaj bo dozorelo, da ga bomo poželi?«

»Čez kake tri tedne, bi rekel. Sicer boste pa sami videli, kdaj bo zrelo, saj ločite zeleno seme od zrelega.«

»Kako ne bi, saj nisem iz Londona, sem s kmetov doma.«

»No, ni treba biti ravno iz Londona, da ga polomiš. Neka tovarišica, tudi s kmetov, je otrokom v okolici Moribora kazala njivo z ječmenom in jo ves čas hvalila, kako lepa je ta pšenica. In ko je neki deček, ki gre večkrat z atom v naravo, rekel: 'Tovarišica, naš ata pa je rekel, da je to ječmen', mu je rekla: 'Zdaj pa postajaš siten, Lukec. Ali ni vseeno pšenica ali ječmen? Saj je oboje lepo.' No, zamenjava med pšenico in ječmenom ni tako tragična toda...»

Gromska strela, kaj pa je zdaj to!« se je tehnik naenkrat nasršil in bujil proti pokopališču, kakor da vidi vse pokojne vstajati iz grobov.

Mislil sem, da ga bo zadela kap, tako je spreminjal barve in z roko kazal proti pokopališču.

»To, to, tamle v jarku, človek!«

Poblisnil sem z očmi vdiljen po jarku, pa nisem videl nič drugega, samo našo staro mačko.

»To ni nič hudega, naša mačka se gosti z mišjo. Ste se tega prestrašili?«

»Oh vi, da bi vas... Ali res ne vidite, kaj v tistem jarku rase?«

»Seveda vidim, različne trave...«

»In korenje, človek! Ne vidite korenja, divjega korenja?«

»Vidim, da. Mislite tisto, kar tako lepo cvete kakor »nantes«?

»Tisto, tisto, strela namalana! Zdaj je vse fuč, vse je uničeno!«

»Kaj je uničeno? Zakaj uničeno?«

»Še vedno ne razumete? Glejte, na vaši njivi imate korenje, zlahtno korenje »nantes«, eno izmed najboljših sort korenja sploh. V neposredni bližini pa vam rase divje korenje, takorekoč ista rastlina, samo divja. In to dvojce se med seboj oprašuje. Iz tega križanca ni mogoče dobiti dobrega semena, ampak kvečjemu kakšen spaček lahko iz tega nastane. Se pravi, da je vsa ta njiva zanič, vse to seme, ki na tej njivi zori. Mi pa imamo pogodbo, da bomo odjemalcu poslali toliko in toliko kilogramov najboljšega semena! Kaj pa bomo zdaj, to mi povejte!«

»Vi boste že kako, le kaj bom jaz? »Nantes« je bil naše upanje.«

»Zakaj pa niste tega preprečili? V razdalji sto metrov od njive na vse strani bi morali izruvat ali pokositi vsa stebela divjega korenja, da ne bi prišlo do cveta, pa bi bilo vse v redu.«

»Kaj bom pa zdaj z njim?«

»Če bodo na odkupu dobre volje, vam ga vzamejo za četrti razred. Morda dobite vsaj nekaj denarja nazaj, ki ste ga dali za seme.«

»Nantes« smo poželi in smo ga v jezi obdržali doma. Omlatili smo ga, očistili, do kraja posušili in zdaj ga vsako leto nekaj uporabimo na našem vrtu. In moram reči, da je zares odlične vrste.

Na njivi pa smo opustili vsak poskus modernega gospodarstva in smo zopet sejali po stari navadi in ne pšenica ne rž ne krompir ali koruza nas doslej ni nikoli prevarila.

Tako sem nehal biti zeliščar. Lotil sem se nečesa drugega, kar sicer ni bilo donosno, zato pa veselo delovanje. Morda o tem kdaj drugič.

Jeklena kobra

Ko sva stopila na ulico, je udarila v naju svetloba, da so se nama oči povlekle v ozke reže, saj že nekaj dni nisva videla dnevne luči. V kleti, v katero se nas je zgnetlo devetnajst ljudi, je gorela ena sama sveča in še ta je le slabotno mežikala, saj smo ji odjedali za redno gorenje potrebni kisik.

Fronta se je pomaknila od našega malega mesteca Kermedina nekam naprej proti Monoštru in samo od daleč smo slišali grmenje topov in strahotne akorde Stalinovih orgel, strojnice pa so se zilile v nekakšen prasketajoč hrup, ki pa ga je zaradi oddaljenosti uho še komaj zaznalo. Pred nekaj urami je utihnil tudi samotni nemški ostrostrelec, ki nam je po strašni noči, ko je bilo streljanje nad nami in okrog nas na višku, šel zares na živce zaradi njegovih neenakomernih posameznih strellov, ko nikoli nisi vedel, kdaj bo sledil naslednji, in ki se ni hotel oddaljiti iz nekega gnezda v bližini niti za korak in niti za minuto. Potem pa je vendarle utihnil in v klet se je vsula prva skupina Rusov.

Z Imrijem nisva šla takoj ven, ampak šele pozno popoldne, ko se je sonce že dotikalo od granat nazobčanih streh in je sijalo blede in zlovoljno.

Proti zahodu je bilo nebo prašno in zdelo se mi je, da me draži v nos smrad smodnika, kiselkast in neprijeten, morda pa je bila to le moja prenapeta domišljija, ki je imela čas plesti namišljene štrene, saj že nekaj dni in noči nismo spali, ker je bilo v kleti premalo prostora, da bi se lahko vlegli.

Svet bi moral biti pravzaprav drugačen, veliko bolj načet kakor je bil. Hiše so bile sicer poškodovane, toda stale so, ulice so bile polne razbitih strešnikov, potrgane žice, lesa in lukenj v tlaku, toda še vedno so stale, v kleti pa se nam je zdelo, da mora zunaj že davno vse biti zravnano z zemljo.

Nisem mislil iti v mesto, vsaj še ta dan ne, pa mi je sokaplan Imre rek- kel:

»Morda pa je kje nujna potreba, morda je kdo težko ranjen? Ne bi malo pogledala naokrog?«

»Prav imaš. Pojdiva!«

Zadrževali so naju, pa nisva poslušala. Mesto je bilo mrtvo. Nikjer nobenega človeka. Vsi so bili v kletih. Videla sva samo nekaj vojakov, ki so prihajali od zahodne strani. Bili so utrujeni, brezbrizni in naju menda niti opazili niso, čeprav sva bila v talarjih, ker se nama je tako zdelo najbolj varno. Prehodila sva dve ulici, potem pa je Imre dejal:

»Vrniva se! Tudi če bi naju kdo potreboval, ga zdaj ne moreva najti.«

»Samo k zdravniku še poglejva, k našemu. Morda bo on vedel, ali bi bila kje najina pomoč potrebna.«

V veži sva naletela na vojaka, ki je stal tam na nekakšni straži in takoj sva videla, da je hiša spremenjena v ambulanto. Hotela sva oditi, pa naju je vojak ustavil in kratko vprašal, kaj iščeva tukaj. Rekla sva, da sva na razpolago, če je kje potrebna kakšna pomoč.

»Tu stanuje doktor. Buržuj. Ne potrebuje pomoči. Odidita!«

Obrnila sva se in šla, v hrbtih pa sva čutila pritisk njegovega utruje- nega in neprijaznega pogleda.

Zavila sva v Cerkveno ulico in do doma je bilo samo še kakih sto do stopetdeset metrov. Molčala sva, oba pa sva mislila isto: bila je zaletelost, da sva šla na ulico.

Tedaj sva zagledala vojaka, ki se je prikazal izza ogla prečne ulice. Ko naju je zagledal, je obstal, kakor da vidi čudo. Bil je zaripeč v obraz in že od daleč sva ugotovila, da je pil. Kdo ve, kaj je pil? Morda je kje našel kaj vina, morda je pil žganje, morda je spil dobršno mero kolonjske vode, ostre in dišeče, morda kakšen poceni špirit. Vseeno kaj. Stal je in se rahlo majal desno — levo in na obraz mu je namesto rezanja počasi legal odločen izraz.

Desnica mu je samogibno zašla k torbici s težkim revolverjem, ko se je z nekoliko majavimi koraki napotil proti nama. Šla sva molče in skušala gledati mimo njega, toda oči so nama proti najini volji strmele v njegovo desnico na revolverju. Ko smo se drug drugemu približali na slabiš pet korakov, je rekel:

»Stoj!«

Obstala sva in čakala. Tudi on je stal in kakor da se ne more odločiti, kaj naj reče, naju je nemirno in razdraženo gledal.

»Si ti pop?« je nazadnje vprašal in zategnil o v zadnji besedi v valujoči krivulji, kakor da bi množici garačev zaklical hoop!

»Batjuška,« sem rekel, ker sem že zjutraj od ruskega oficirja zvedel, da je to prijaznejša beseda od besede pop, saj je oficir rekel našemu župniku in kanoniku, ki je stal pred njim ves mlahav od bedenja, strahu, pa tudi lakote in je bil na pogled veliko starejši kakor je v resnici bil:

»Sedi, batjuška, sedi!« in ga je prijazno potisnil na stol.

Vojak pa z mojim pojasnilom menda ni bil zadovoljen in je še bolj povlekel tisti o:

»Poop? Poop?« in se je na veliko trikrat pokrižal po ruski navadi s tremi prsti od desne na levo.

Skoraj bi mi ob tem odleglo, kajti če se nekdo zna tako lepo pokrižati, menda le ne misli hudega. Pa sem se zmotil. Vojak je postajal vse bolj srdit in je vpil nad nama:

»Ti moliš Boga, kaj ne? Takole...« In je sklepal roke in se trkal na prsi kakor kakšen pobožen ruski mužik. V njegovih očeh pa je naraščala zloba, da me je ob njej grabil strah, da zaradi neke hromeče groze, ki me je vsega preplavila nisem videl več ne sonca ne okolja, izginili so glasovi in barve, ostale so samo njegove vlažne in srdite pijane oči. Tedaj je s spretnostjo, ki je od njegovih težkih izdelanih rok nikakor ne bi pričakoval, naglo potegnili revolver iz toka in ga nameril na naju. Črna luknja v jekleni cevi je nihala enakomerno od mene k Imriju in od njega nazaj name grozeče in enakomerno kakor strupena kobra, ki niha z glavo sem in tja, ker se ne more še odločiti, kam bi prejekovala.

Zdaj sem razumel, zakaj se pogovarjamo na tako, za osebni pogovor nekoliko preveliko razdaljo: tako naju je imel oba na muhi. Začel naju je zmerjati in preklinjati ter sramotiti z mnogimi prostaškimi izrazi. Imre ga sploh ni razumel, jaz tu in tam kakšno besedo. Potem se je nečesa domislil. Stali smo sredi ulice, ki je bila prazna. Na križišču je včasih kakšen vojak zavil kam drugam, v tej smeri ni bilo nikogar. Domislil se je in z odločno kretnjo ukazal, naj stopiva na najbližje dvorišče.

»Odpri vrata!«

Skušal sem jih odpreti, pa so bila zaklenjena.

»Vlomi!«

Oba z Imrijem sva se trudila, pa jih nisva mogla odpreti. Jih tudi ne bi rada odprla, saj ne bi rada bila z vojakom še bolj brez prič.

Vojak se je z ramo zaletel v vrata in žebli v trhlem lesu so takoj popustili. Morala sva vstopiti in vojak je vrata prislonil nazaj.

Znašli smo se v slepem prostoru, ki je bil od treh strani obdan s stenami brez oken, ulična stran pa je bila zaprta z leseno steno, visoko kaka dva metra. Prostor je bil prazen, samo v enem kotu je poganjal bršljan in se vzpenjal po zidu.

Vojak naju je z neko naslado v obrazu postavil k steni. Razkoračil se je pred nama in cev njegovega revolverja je zopet nihala od enega do drugega.

»Ti si pop. Povej, ali je Bog?«

Imre ga ni razumel, zato sem odgovarjal v imenu obeh.

»Je, seveda je.«

»Praviš, da je. Jaz ga bom sedaj ustrelil. Poglej takole. Če je, bo padel dol.«

Dvignil je revolver in dva strela sta z oglušujočim pokom napolnila majhen prostor, da sem čutil fizično bolečino v ušesih.

»Vidiš, ni ga! Ni padel dol.«

»Bog ni takšen. Ne moreš ga ustreliti.«

»Jaz lahko ubijem vse. Ubijem Nemca, ubijem vsakega sovražnika, ubijem psa, ubijem mačko, svinjo, drevo, črva. Lahko ubijem tudi vaju.«

»Zakaj bi naju ubil? Mi smo prijatelji, bratje. Jaz nisem Nemec, jaz sem Jugoslovan in mi smo z Rusi bratje.«

»Ti nisi prijatelj. Ti si buržuj. Nič ne delaš, samo dobro ješ in piješ. Imaš zlato, imaš srebro, kaj dragocenega?«

»Nič nimam.«

»Odpni si obleko! Hitro in brez skrivanja, sicer te takoj ubijem.«

Imre je takoj ubogal, ker je prej razumel vojakove kretnje kakor jaz njegove besede. Odpel si je talar široko do pasu, potem pa sklenil roke in se lepo z velikim križem pokrižal. Vojakovo zahtevo je razumel tako, da bo ustreljen v srce, zato naj si odgrne obleke. Šele sedaj je tudi meni prišlo globlje v zavest, kaj se pravzaprav dogaja in sem se hlastno, naglo, da bi me strel ne prehitel, pokrižal tudi jaz.

»Vse, kar imata, sem! Dragocenosti, denar!« In začel je malomarno streljati tik nad najinima glavama, zdaj nad Imrijevo, zdaj nad mojo, da so krogle butale ob steno za nama in se je odkrušeni omet vsipal v drobnih zrnih za moj ovratnik, in se je pesek mešal z najinimi lasmi.

Gledal sem v to zlobno drobno cev, iz katere je vzletavala smrt in z grozo dojemal, kako se os cevi vedno bolj niža in zdaj zdaj se bo pokrila z osjo mojih od smrtne groze razširjenih oči. Vselej, ko zaniha proti meni, je odprtina večja, temnejša, kakor da me hoče vase vsrkati sama smrt. Vse je bilo tako sanjsko nemogoče, nerazumljivo! Naj samo še za droben centimeter spusti revolver niže, pa se bo vsa stvarnost: nebo nad menoj, stene okrog mene, prijatelj ob meni in tudi ta pijani ruski vojak, vse se bo sesulo name. Štiri vojna leta sem prestal, na tujem, v pregnanstvu in sedaj ob koncu naj padem zaradi nekakšnega neumnega nesorazuma. Kaj pa sem za božjo vo-

ljo kriv temu zariplemu vojaku, ki se s pištolo igra kakor pastirček s pipcem na paši?

Toda saj vendar mora biti nekje rešitev. Hipoma mi pade v glavo, da imam uro pri sebi.

»Imam uro. Dam ti čas!« sem zaklical, ko sem se v sili celo tega spomnil, da je pri Rusih ura čas.

»Ne poskušaj kaj proti meni, sicer si mrtev. Vidiš, da se ne šalim. Pokaži uro!«

Uro sem imel v talarjevem žepu, ki sem ga zdaj komaj našel, tako so mi drhteli prsti, pa ne samo prsti, ampak sleherni živec v meni.

»Odpri uro! Ni v njej kakšen peklenski stroj?«

»Ura je majhna in nimam orodja, da bi jo lahko odprl. Prava ura je, saj gre. Poglej, kako se premika mali kazalec.«

Vojak se ure ni dotaknil, le od daleč jo je s sumničanjem opazoval, potem je pa rekel:

»Ta je zanič! Daj ti svojo!« je rekel Imriju.

Povedal sem Imriju, kaj bi vojak rad.

»Toda ure nimam s seboj. Doma sem jo pustil, da mi je ne bi vojaki vzeli. Če gre z nama, mu jo doma rad dam.«

Ko sem vojaku povedal, kar je rekel Imre, mu je preklel mater in vse pradede, potem pa je nekaj premišljeval, nazadnje pa rekel:

»Daj uro in vrag naj vaju nosi!«

Dal sem mu uro in s kretnjo nama je pokazal na ulico.

Molče sva stopala po ulici navzdol, za nama pa so se usipale goste kletvice in krohot pijanega vojaka. Koraki so nama postajali nehote vedno hitrejši in že sva skoraj tekla, ko sva oba govorila isto, z istim premagovanjem, da bi noge zadržala: Ne bežati! Za božjo voljo, samo ne bežati!, kakor da je od tega, če bova hodila počasneje, odvisna najina rešitev. Cela večnost je minila, preden sva prišla do prečne ulice. Nisva še zavila za ogel, ki naju je skrnil pred vojakom, že sva zdirjala v tako nor in brezglavi dir, da bi doma vrata vdrla, če jih ne bi našla odprtih, kajti zdaj so prenapeti živci končno popustili, da sva samo ječala in dolgo časa nisva mogla spraviti nobene besede iz sebe, ko sva se zgrudila v kleti na svoje mesto.

Ljudje v kleti pa so naju gledali, kakor da sva se vrnila z onega sveta, saj so pravkar molili za naju kot za mrtva. Nekdo je iz kletnega okna videl, kako naju je vojak na ulici ustavil, odpeljal na tesno dvorišče, od koder so se potem slišali streli in je po skritih poteh za hišami vse to sporočil v župnijsko klet.

Iz nenapisanega dnevnika

Haunstetten, 1. januar 1944.

»Srečno novo leto, Francek.« — »Tudi vama, Joco in Lado.« Vsi trije smo istega mnenja: to leto pride svoboda ali pa — smrt. To drugo omenjamo z vsemi pridržki. Tak je človek, da ko so mu možnosti skoraj na ničli, izsiljuje sam sebe in bolj vidi tisto majhno možnost rešitve kakor pošastno nevarnost pogube. Ko so nas 23. decembra 1942. gnali v Celju na vlak za Maribor, je vsak, ki nas je videl, vedel, da gremo kot talci na streljanje. S Srečkom sva si sicer tudi dala v tem smislu drug drugemu z vklenjenimi rokami odvezo, sam pri sebi pa nisem nič zares mislil, da nas bodo postrelili. Bolj intenzivno sem gruntal, če nam bodo v Mariboru dali drugo polovico dnevnega obroka kruha. Contra spem sperare — upati proti upanju!

Novo leto torej slavimo v »Holzgasu«, visoko zasneženem gozdu. Napravljali naj bi drva iz posekanih in s snegom pokritih dreves. Pa se niti kapojem ne ljubim, da bi se drli nad nami in nas priganjali k delu. Zbrali so se v nekakšni kolibi, tam se važi in kadijo cigarete ob starem gašparju, v katerem veselo plapolala ogenj. S cigareto si tudi mi trije pridobimo vstopnico v to zavetišče, da ob ognju použijemo novoletno malico (verjemite, da ni slaba, saj je iz zavojev moje sestre Justil). Tudi mi prižigamo cigarete in čakamo, da bo ura tri popoldne, ko nas odpeljejo domov.

Srečno novo leto!

Včasih sem imel samega sebe za malovernega racionalista. S Tomažem, se mi je zdelo, sva si po značaju precej blizu. Kadar sem se spovedoval, je bilo to moje razumarstvo vedno predmet mojih razmišljanj in obtožb. Sedaj se mi zdi, da sem sam sebe napačno sodil. Spovedati se nimam komu, v Gospodovo navzočnost v podobah kruha, ki jih v pločevinasti škatljici spravljene v vrečki, iz robčka narejeni, dan in noč nosim pod svojo srajco, pa sedaj tako živo verujem. Imava si mnogo povedati, ko sva skupaj na ležišču, pa v tovarni, na zbornem mestu, na poti od taborišča do tovarne, vedno. Sklenil sem, da bom dnevno užival čisto majhne koščke, da jih bo za dalj časa. Ne vem, če mi jih bodo še poslali iz Dachaua pred koncem. Ali smem tako ravnati? Menda. Če bom nevarno zbolel, bo še vedno čas, da hostije použijem. Če nas bo nenadoma zasulo, tebe Jezus ne bo nič bolelo. Emanuel — Bog z menoj. Sicer pa smo v božjih rokah in ti lahko storiš, da naju ne bo zasulo.

Na bojnih poljih vse sili k odločitvi. Pred novim letom so sicer po zvočnikih v tovarni v posebnih sporočilih naznanjali velike zmage, vsi pa dobro vemo, da je vojna v Afriki že odločena in takorekoč končana, da je Mussolini dobil nezaupnico od lastnih ljudi, da je Italija kapitulirala, da so se trije veliki v Teheranu pogovarjali že kot zmagovalci in govorili o povojnih vprašanjih, da Rusi začenjajo osvobajati baltske dežele in da je druga fronta morda vprašanje dni. Leteče trdnjave grmijo po nemškem nebu. Zver je ranjena, pa bo še brcala. Še bo mrtvih. Srečno novo leto!

Haunstetten, 9. januar 1944.

Andreas Rheim, ta drobni dobri dečko, mi bo spet dal »črno pismo« na pošto. Premišljam dolgo, kaj naj domov še hitro sporočim. Zdi se namreč, da se izteka doba, ko smo domov redno pisali, vmes celo na črno. Po Goringovem nebu se namreč vedno pogosteje sprehajajo ameriške leteče trdnjave. Srčno smo jih veseli, obenem pa se zavedamo, da utegnejo s svojim rušenjem prekiniti naše vezi z domovino ali pa nas — Bog ne daj — celo pokopati pod ruševinami. Zato pišem, naj ne skrbijo, če dalj časa ne bo glasu od mene in če mi ne bodo mogli pošiljati zavojev.

Haunstetten, januar 1944.

Januar je, najbolj zimski mesec, pa tako mil letos, skoraj pomladanski. Zahvaljen, Gospod, za sonce, ki nas v opoldanskih urah tako toplo ogreva. In budi srce k upanju.

V tovarni se obnašam natančno tako, kakor sem sklenil. Štrajkam. Delam samo toliko, da me Joseph Mayer ne more prijaviti kot saboterja. Sam sebe občudujem, kako sem predrzen. Kje je sedaj tisti plahi Francek, ki je vedno odnehal, če je šlo na ostrino in vedno bil za pokorščino in služenje predstojnikom? Za pisalno mizo sedim in počivam, tu in tam vzamem v roke dospelo naročilnico, brez potrebe šilim svinčnik, brez potrebe hodim na WC. In berem. V taborišču se po zvezah da priti do romanov. V torbi tiho tapim knjigo s seboj v tovarno in kakor nekoč med učno uro v dijaškem semenišču, jo skrivam na kolenih in berem. Tri romane sem že prebral. Sedaj imam zelo staro knjigo (v nemščini seveda) z naslovom: Zvezdoznanstvo. Kako uživam! Svoboden človek v urejenih življenjskih razmerah si sploh ne more predstavljati, kako zadovoljstvo lahko pomeni bednemu človeku branje dobre knjige, ko je oropan vseh dobrin in ugodnosti kulturnega življenja. Berem ure in ure, vsako priliko izkoristim za čitanje in pozabim, da sem v smrdljivi zebrasti obleki, da sem zjutraj pobral uši iz srajce in jih z nohti stiskal, da sem samo še številka 43 016, da me v taborišču čaka kričanje, smrdljiv čaj in trda postelja. Kakor nalašč je vse te dneve nebo jasno in ko zvečer marširamo iz tovarne v taborišče, iščem po nebu Orion, veliki in mali voz, gostosevce in druge. Tako sem zagledan v nebesni svod, da večkrat s coklami zadenem človeka, ki koraka v vrsti pred menoj. Ko me ta po rusko temeljito ozmerja, seveda bolj pazim.

Haunstetten, konec januarja 1944.

Zima je letos dozdej bolj podobna pomladi ko zimi. Danes zjutraj pa je taboriščni starešina zapiskal eno uro prej kot navadno. Takoj nato so starešine barak tekmovali, kdo se bo bolj drl: los, los, kar pomeni: dajmo, dajmo. Ponoči je zapadel sneg in očistiti smo ga morali izpred barak in taboriščnih poti, še preden smo odkorakali na zborna mesto. Sneg odstraniti, kako? Nič nam niso dali v roke. Za toliko delavcev ni lopat in ne metel. Pod strokovnim vodstvom smo sneli vrata, ki vodijo v posamezne sobe v baraki, z rokami nanje nanašali sneg in ko je bil tovor dovolj velik, so ga štirje nesli na odlagališče.

Ni bilo prijetno, po drugi strani sem pa nekako zadovoljen, da sem po-
doživel dogodek in prizor taboriščnega življenja izpred nekaj let, ko je bil
Dachau še izrazito uničevalno taborišče in so se podobni in še mnogo hujši
prizori ponavljali dan za dnev, z edinim ciljem: vsak dan uničiti čimveč
življenj. Temu cilju se naši »delodajalci« tudi sedaj še niso odpovedali, ven-
dar pa hočejo, to nam je povsem razvidno, še prej iztisniti iz nas čimveč
neplačanega dela za zmago v orjaški vojni. Takrat niso dovoljevali zavojev
od doma, ne pisem vsakih štirinajst dni. Javiti se v revir se je reklo: dati se
na razpolago za smrtno injekcijo. Zdravniki so na nemočnih žrtvah oprav-
ljali najogabnejše poskuse. Brezvestni starešine barak in sob, bivši razboj-
niki in zločinci vsake vrste, so reševali svoja življenja s tem, da so brez vsa-
ke odgovornosti uničevali in pobijali sebi podložne. Nekaj resnice je torej,
ko preživeli iz tistih let trdijo, da je Dachau sedaj Erholungs-lager — tabo-
rišče oddiha.

Haunstetten, 2. februar 1944.

Danes je svečnica. V tovarni nekoliko več časa posvetim razmišljanju.
Večkrat me vznemirja vprašanje pravičnosti. Od doma dobivam redno ži-
vilске zavoje, Joco tudi dobiva precej zavojev in včasih živilske nakaznice,
na katere mu dobavi živila njegov svobodni (rečemo civilni) sodelavec v pi-
sarni. Vlado ne dobiva zavojev, ker ima vse svoje ljudi po taboriščih. Mi tri-
je živimo v »gospodinjiski skupnosti.« Zaenkrat glede prehrane še kar dobro
živimo. Res je, da marsikateri kos našega taboriščnega kruha, pa tudi mar-
garine pojedjo poljski in ruski tovariši, ki ne dobivajo od doma ničesar. Od
hrane iz zavojev pa damo samo izjemoma komu kako malenkost. In ti fant-
je okrog nas so lačni, zelo lačni. Mnogi vidno hirajo. Bi morali zavoj, ko pri-
de razdeliti med vse? Pojdi, prodaj vse, kar imaš in daj ubogim. Če bi vzel
Gospodovo zapoved popolnoma zares, bi moral vse razdeliti. Uspeh bi bil
sicer ob toliki množici ta, da bi bili lačni mi trije in vsi oni, toda Gospod bi
bil verjetno bolj zadovoljen z menoj. Kako sem postal trd in sebičen! Kaj ste
naredili iz mene, gestapovci! Take misli me večkrat mučijo na trdem leži-
šču. Ob postelji je omara, v enem predalu imamo mi trije zaklenjene dobro-
te iz zavojev. V božji moči pa je — tega se zavedam — da bi me tudi lačnega
mogel ohraniti za dan svobode in še kako lahko se zgodi, da bom šel sit na
oni svet.

Že nekajkrat smo opazili, da nekdo medtem, ko smo mi trije v tovarni,
brska po naši zalogi in po malem izmika. Starešina naše barake nam več-
krat pravi: ne pustite me od gladu poginiti. Mi dobro vemo, da se obilno
hrani, kakor vsi starešine, iz taboriščne kuhinje in drugih virov. Njega su-
mimo. On seveda ne hodi na delo v tovarno, ampak brezdelno pohajkuje
ves dan po taborišču. Domenili smo se in sinoči mu je Joco, ki zna najbolj
igrati in je najbolj pogumen, rekel: »Starešina, nekdo medtem, ko smo mi v
tovarni, krade iz naših zavojev.« Pazljivo smo pri tem opazovali njegov obraz.
Da bo že uredil, je rekel: Ko smo se torej danes po večernem zboru vrnili v
sobo, nas je poklical, pa tudi Poljaka Vojteha, ki tudi ne dela v tovarni, am-
pak pripada takozvani sobni službi. »Ugotovil sem, da vam je Vojteh kra-
del iz zavojev in sedaj ga bom kaznoval«, je rekel sobni starešina. Sredi so-
be je že imel pripravljen stol in šibo v rokah. »Jaz nisem«, je ves prestrašen

stokal Vojteh. Takrat pa Joco naprej: »Stoj, starešina, nimamo dokazov in mi Vojteha poznamo. Popolnoma smo prepričani, da ne krade.« »Vaša stvar«, je rekel starešina in navidez užaljen, v resnici pa osramočen odšel po opravkih. Tako je bila ta dan rešena nedolžna kri. Koliko nedolžnih pa so že po nemških taboriščih kaznovali in pobili!

Haunstetten, 15. februar 1944.

Josephu Mayerju, mojemu šefu v tovarni, je mojega štrajka dovolj. Ko so sinoči na zbornem mestu razglašali to in ono, so med drugim objavili: jetnik 43 016 (to sem jaz) od jutri zjutraj odhaja v tovarno z delovno skupino 4 a. Tako. Ko je Mayer spoznal, da si z menoj ne more več prida pomagati, me je dal predstaviti iz 4 a Zu (prirezovalnica) v 4 a (stiskalnica). Se dobro, da me vodstvu taborišča ni očrnil, da bi me poslali v kak kazenski oddelek. Potrt sem do kraja. Kot pomočnik sem dodeljen Čehu Františku v skladišču šablon. Neumnež, govorim po tihem sam sebi in si grizem ustnice. Vrača se mi tisti bedasti občutek manjvrednosti, ki sem ga že večkrat zaznal v svojem mladem življenju. Spričevala: vse odlično, izpiti: eminenter 10, v življenju pa: tepec. Moral bi biti vendar bolj previden. Že prav, da sem manj delal, odkar me je Mayer tako sebično potegnil iz dobre službe bolniškega strežnika nazaj v tovarno, ne bi pa smel zabušavati tako ostentativno. Joco in Vlado silita vame, hočeta me opogumiti, jaz pa buljim v steno in ne odovovarjam. Sedaj sem res potolčen do kraja. Pod srajco še vedno nosim svete hostije, pa mi danes ni za nič, tudi običajno obhajilo sem izpustil. Tudi Jezusu nimam kaj povedati. Eloi, Eloi, lama ... Mama, tvoj Francek je sedaj velika reva, velika reva.

Haunstetten, 20. februar 1944.

V to delo skladiščnika se ne bom nikoli vživel, ker sem ga dobil pod takimi okoliščinami, ponizan in osramočen. Saj ni pretežko, mnogi imajo neprimerno težje, toda ta sprememba me mori: drugo tovarniško poslopje, drugačno delo, drugi obrazi. Nimam več Andreasa Rheima, da bi mi oddal »črno pismo«. Sicer pa v mračnem skladišču niti nimam prilike, da bi ga napisal. Premišljuje, kako bi bilo, če bi se javil k poveljniku taborišča, mu povedal, da sem duhovnik, da sem pomotoma prišel v zunanjo komando in prosil, da me prestavi v Dachau, kjer so vsi duhovniki.

Moj sodelavec v skladišču František je izobraženec, v redu fant. Ker znam nekoliko češki, se hoče stalno pogovarjati. Zaupam mu, da sem duhovnik. Tudi on je veren, pravi, o duhovnikih pa ima svoje mnenje. Popolnoma je prepričan, da celibata ne držimo. Ugovarjal sem mu in zatrdil svoje prepričanje, da velika večina duhovnikov zvesto izpolnjuje svoje obljube, da sem tudi jaz eden izmed njih. Pri tem sem ga prepričevalno gledal v oči. Zdi se mi, da je vsaj zame verjel.

Haunstetten, konec februarja 1944.

Vedno pogosteje se oglasijo sirene. Ameriške letede trdnjave plovejo mimo nas. Kako dolgo še mimo? Kadar je samo predalarm, ostanemo v tovarni

in delamo naprej; če pa zatulijo za neposredno nevarnost, nas ženejo v zaklonišče pod tovarno. To so elegantna zaklonišča, brezdušno zaprta z vsemi potrebnimi napravami. Toda kmalu ugotovimo, da so ta zaklonišča samo proti strupenim plinom, kajti betonski stropi in stene so komaj nekaj centimetrov debeli. Göring ni računal, da bi Američanom kdaj uspelo metati na rajh rušilne bombe. Tako stojimo mož ob možu na tesnem in čakamo, da sirene odtulijo nevarnost. Z nami so seveda stražniki, SS-arji. Ti so še bolj prestrašeni kot mi. To bo morija, če bo kdaj kaj padlo na nas.

Haunstetten, 1. marec 1944.

Nekomu sem dal ustrezno šablono, ko so sirene zatulile predalarm, takoj nato pa pravi alarm in že smo drveli v zaklonišča pod tovarno. Bolj kakor običajno so nas priganjali kapoi in SS-arji. Vrata so pustili odprta, ob njih sta stala dva stražnika s puško, pripravljeno na strel in se zbegana ozirala v nebo. Še smo čuli grmenje prihajajočih letal, zavijanje motorjev, peklenški hrup, ki se bliža. Kako smo jih doslej pozdravljali, kadar smo čuli, kako prihajajo iz daljne Amerike, da osvobodijo Evropo nacistične zveri. Tokrat so občutki mešani. Poleg mene je stal dober prijatelj, veren fant van der Haide. Pošepetal sem mu, da imam pri sebi sv. obhajilo, odprl hitro tabernakelj, skrit pod srajco, in obhajal sebe in njega. Zelo so se mi tresle roke, ko sem preostale hostije zopet spravil. In dubiis libertas — v dvomih svoboda — sem se spomnil. Slabega namena gotovo nimam, če ne použijem vseh hostij. V tem trenutku se je razbesnelo nad nami. Menda so zaokrožili nad mestom in se vrnili. Slišali smo, kako je v bližini padlo in takoj nato tudi nad nami. Vse je otrpnilo, čuli smo tuljenje avionov, kako se oddaljujejo, nad nami pa je prasketalo in se podiralo. Na Messerschmitta so torej vrgli zažigalne bombe. Bog ve, kako sta Vlado in Joco. Vlado dela še vedno v 4 a Zu, kjer sem bil prej tudi jaz, Joco pa v 2 c.

Rezka

Potepuhi sonca

Štiri pokopališča na štirih straneh sveta. Grobovi v vrsti, očiščeni, tu in tam majhna na pol dogorela svečka in zadnji oveneli šopki krizantem. Zadnja počivališča naših dragih, naših sovražnikov, znancev in neznancev.

Samo ob plotu, ob poti, ki vodi na smetišče, štirje neočiščeni grobovi zaman prosijo, da bi nekdo vsaj listje otrešel s križa, ki se trudi, da bi stal ravno, kot drugi križi.

Štiri pokopališča. Na vzhodu, zahodu, severu in jugu. In štirje pozabljeni grobovi. Nikogar ni, da bi nanje položil šopek cvetja, da bi prižgal drobno lučko in popravil leseni križ. Samo veter se trudi, da bi izrul še zadnje znamenje z večnega prebivališča tistih, ki so bili vse življenje zaznamovani.

Ponoči pa, ko se ljudje zaklenejo v svoje hiše in zapahnejo vrata svoje-ga udobja, pridejo drobne bele vile na pokopališče, prižgejo tisoč drobnih

kresnic na zapuščenih grobovih in v otožni pesmi pripovedujejo botru me-secu zgodbo teh grobov.

Človek tega ne sliši.

Njegovo srce je polno umazanih malenkosti in zato se ne more odpreti, da bi slišalo nočno pravljico in potočilo solzo na zapuščene grobove.

Samo nedolžni otrok modrih oči v spanju včasih čuje šepetanje vetra, ki nosi zgodbo samotnih grobov in jih želi nekje odložiti. Otrok namreč ve, da so tudi pravljice resnične.

Grob na vzhodu — R o j k o

Rodil se je kot tisoč drugih otrok. A kmalu po rojstvu so ljudje ugotovili, da ga sploh ne bi bilo treba. Kaj pa bi s takim otrokom, ki mu je mati ob porodu umrla, a za očeta sploh nihče ni vedel! In zato se je pripetila nesreča. Kot toliko drugih nesreč. In mali fantič brez imena je za večno ostal otrok.

Imel je dolge pšenične lase in rjave oči. In nosil je krilo. Hlač po tisti nesreči ni mogel več obleči.

Mladost? Ni vedel zanjo. Pa tudi za starost ne. Poznal je le poletje, ko lahko brez skrbi zaspiš kjerkoli zunaj in mrzlo zimo, ko moraš beračiti vsak popoldan pri gospodarjih za otep slame ali sena.

Zakaj Rojko? Nihče ne ve. Z njim je to ime prišlo in z njim umrlo.

Rad je imel metulje. Od zgodnje pomladi do pozne jeseni je lovil te čudovite živali in jih skrbno nosil v svojih širokih raztrganih žepih. In koliko solza je pretočil, ko so mu umirali! »Ne umreti, ne umreti!« je vpil in jih ogreval s svojim dihanjem, toda vse je bilo zaman.

Ko bi se znali metulji pogovarjati . . .

Otrok ni nikoli imel rad. Pregarjali so ga, norčevali se njegovemu krilu in zato jih je vedno naganjal. Kolikokrat ni odnehal prej, dokler ni obležal na zemlji, sam, nemočen, osramočen.

Toliko rajši pa je imel gospodinje, ki so mu prinašale na hišni prag ostanke nedeljskega kosila in včasih v razbitem kozarcu požirek vina. Saj v hišo tak, kakršen je bil, zares ni mogel vstopiti.

Bil je lastnina vseh, ki so živeli v vasi. Nejevoljno so ga odganjali, ga včasih tudi spodili, potem pa znova napolnili njegov žep s kruhom, suhi-mi hruškami in jabolki.

In potem je nekega dne umrl. Ne v postelji, temveč na tleh. Ponoči je zlezal na visok senik in tam tudi zaspal. Sanjal je, da na nebu med zvezdami stoji njegova mati, lepša od najlepše kraljice na zemlji. Zvezde so se strnile okoli nje in mesec je potemnel od luči, ki je sijala iz njenih oči. Mati je stegnila roke, dolge mehke roke, pokrite s srbrno tančico in ga poklicala z najmilejšim glasom: »Rojko, sinek, pridi!«

Rojko je planil kvišku, razprl roke in zavpil: »Mama, mama moja!« Poletel je proti nebu, proti zvezdam — in padel na zmrznjeno zemljo. Njegove široke odprte oči so strmele proti nebu in zadnji, najlepši nasmešek je ostal za zmeraj na njegovih ustnicah. Rojka ni bilo več . . .

Nihče ni jokal za njim.

»Siromak, saj je kar prav, da je umrl,« so si pritrjevali ljudje.

Pogreba ni imel. Saj je bila že to velika neprijetnost, da je umrl tik pred prvim novembrom. V leseni, nepobarvani krsti ga je neki dobri kmet pri-

peljal do pokopališča. In ker sta ravno dve ženski čistili grobove, sta ga odnesli do jame, kjer ga je grobar zakopal brez molitve, brez poslovilne pesmi. Samo veter, divji veter je tulil čez grobove. Kot da se jezi na nekoga. . .

Zvečer pa, ko so prihajali svojci obiskat umrle sorodnike in znance, se je okrog Rojkovega groba zbrala gruča otrok. Prinesli so mu sveče in jih prižgali na črni površini groba, kot bi ga hoteli prositi, naj jim odpusti njihove otroške potegavščine. In Rojko se je v grobu blaženo nasmehnil. Kako se tudi ne bi, ko pa je njegov grob bil razsvetljen kot noben drugi!

Še dolgo potem, ko ni bilo nikogar več na pokopališču, so gorele drobne sveče na Rajkovem grobu in vile so prišle in se grele ob njih. s srebrnimi glasovi so zapele tako lepo, tako žalostno, da se je mesec skrtil za oblake, da zvezde ne bi videle njegovih solz. . .

Edinih solz, ki jih je kdo potočil za Rajkom. . .

Grob na zahodu — Šterc

Bilo je prijetno nedeljsko popoldne.

Pravkar smo se najedli in zaradi vročine, ki je trajala že ves teden, smo polegli v senco košate jablane pred hišo. Molčali smo, zatopljeni vsak v svoje misli.

Tišino je naenkrat zmotilo škripanje dvoriščnih vratc in zaslišali so se drsajoči koraki. Vsi smo pogledali tja in zagledali majhnega, sključnega starca z belimi lasmi in dolgo, belo brado. Na hrbtu je nosil majhno vrečo, v rokah pa veliki rožni venec, ki mu je segal skoraj do tal.

Ne vem, zakaj sem se ga prestrašila. Bila sem stara štiri leta in ponavadi se tujcev nisem bala. A zdaj sem prijela mamo za krilo in nakremžila ustnice v jok. Mama me je pobožala po glavi in mi smehljaje rekla: »Norica, kaj se bojiš, to je vendar Šterc, on ti ne bo ničesar naredil«.

Vstala je in me skoraj vlekla v Štercu. Ko je starec videl, da se ga bojim, se je nasmehnil, segel z roko nekam za pas in privlekel izza njega čudovito razglednico sončnega zahoda na Oljski gori. Porinil mi je razglednico v roke, me pobožal po glavi in zašepetal:

»Naj te varje Mamka božja, naj te reši trpljenja pet Kriščevih ran, naj sončece sije tebi vsak dan«.

Spoštljivo sem držala v rokah razglednico in z odprtimi usti strmela v zgubani obraz, obdan s sneznobelo krono. Strah je izginil kot bi trenil, a Šterc se mi je zdel kot sam nebeški Oče, o katerem mi je toliko lepega pripovedovala stara mama. Njegove šepetajoče besede so se mi zdele bolj svete kakor tiste, ki jih je v cerkvi molil župnik pred oltarjem.

»No, oča, kaj boste pa danes imeli?« ga je vprašala mama.

»Eh, mamka, malo mokice za kruheka bi prosil, če bi mogli pogrešati, malo bele mokice,« je s šepetajočim glasom zaprosil starec in postavil vrečo na stopnice pred hišo.

Mama je odšla po moko, jaz pa sem še vedno radovedno strmela v njega in ga končno vprašala: »Ste vi iz nebes?«

Nasmejal se je, odkimal z glavo in ves začuden zašepetal: »Le kaj ti pride na pamet, rožica moja? Jaz sem grešnik, velik grešnik, ki morda nikoli ne pride v nebesa«.

Njegov odgovor me je razočaral. Ne, on ne more biti grešnik, ko pa je ves bel in tako lepo moli. Stara mama pa je rekla, da so grešniki hudobni

ljudje, grdi ljudje. Ne, ne, on je prav gotovo nebeški Oče, ki potuje po zemlji.

Medtem je mama prinesla zvrhano merico moko in jo stresla v Šterčev vrečo. Starčev obraz se je pobožno zasvetil, ko je z rokami skrbno popravil moko in še skrbneje zvezal vrečo. Vse okrog njega je bilo belo: bela moka, bela vreča, beli rožni venec, beli lasje in celo njegove oči so postale bele kot češnjevi cvetovi.

Stisnil je mami roko in spet zašepetal eno svojih čudovitih molitev:

»Naj vam njivice rodijo, kravice dajo dosti mleka, naj mir in božji blagoslov stanuje v vaši hiši, naj ljubezen nikdar ne izgine z vašega grunta.«

Potem si je z mamino pomočjo zadel vrečo na rame, prijel v roke rožni venec in začel šepetaje moliti: »Češčena si Marija...«

»Mama, kdo je ta Šterc?« sem pocukala mamo za krilo.

»Veš, on je siromak, nima svojega doma. Zato hodi od vasi do vasi in prosi moko, da mu potem kdo speče kruh«, mi je pojasnila mama.

Samo še enkrat se spominjam Šterčevega obiska.

Nekega dne, ko sem bila že velika, nam je kmet iz sosednje vasi povedal, da so Šterca našli mrtvega na travniku sredi belih marjetic.

Stekla sem v sobo, poiskala med zvezki razglednico sončnega zahoda na Oljski gori in pri srcu mi je bilo tako težko... Nehote sem zašepetala tisto njegovo molitev:

»Naj te varje Mamka božja, naj te reši trpljenja pet Krišćevih ran, naj sončece sije tebi vsaki dan.«

Pred oknom pa so cvetele bele češnje in sredi cvetov je počival majhen bel golobček. Ko je opazil, da ga gledam, se je vzpel v višave, in izginil v belini jutranjih oblakov. Bil je bel kot Šterc... Kot beli nebeški Oče...

Lojze Kozar, ml.

Poklicana za ljubezen

Gosta jesenska megla je prekrivala doline in griče, ki so ždeli v objemu sivine. Zdelo se je, da je megla vse pogoltnila: neme gozdove, prazne njive in hiše med njimi. Star, nanovo prebarvan avtobus se je prebijal skozi to sivo gmoto, ki se je umikala pred avtobusom, a je za njim spet zagnila cesto, kakor voda v Rdečem morju ob prehodu Izraelcev. Pusto vreme pa ni prav nič vplivalo na razpoloženje potnikov, kajti v avtobusu je bilo precej živahno. Na zadnjem sedežu je starejši moški svojemu sosеду glasno razlagal, kako je hodil od trgovine do trgovine, pa nikjer ni dobil vijaka, ki ga je potreboval za kosilnico. Dekle pred njima se je neprestano smejala in se šalilo z dvema fantoma. Nekaj žensk v sredini avtobusa je stikalo glave in vsaka je imela veliko povedati. Debela ženska, ki je zavzela skoraj dva sedeža, je na široko pripovedovala znanki, kako se njeni hčeri dobro godi, sedaj ko se je v Nemčiji poročila z bogatim uradnikom. Spredej sta med oblaki cigaretnega dima razpravljala šofer in sprevođnik ter opravljala svojega nadrejenega, ker šoferju ni hotel dati prostega dneva.

Na vrhu klanca je šofer nenadoma močno zavrl, da se je ženski z veliko prtijage prevrnila usnjena torba in so se pomaranče odkotalile daleč naprej

po avtobusu. Ljudem je ob nenadnem sunku zastala beseda v grlu, toda kmalu se je spet sprožil plaz besed.

»Poglejte, mrtva ženska!«

»Jezus Marija! Kaj se je pa zgodilo?«

»Nekdo jo je pozovil, potem pa odpeljal.«

Vsi so se nagnetli na desno stran avtobusa in opazovali žensko, ki je ležala na hrbtu v obcestnem jarku. Ljudi je napolnila groza nad tem prizorom.

»Kaj pa, če ji je postalo slabo in je samo padla,« je zaskrbelo nekoga.

»Če bi sama padla, bi obležala na cesti; jaz pravim, da jo je avto povozil,« je modroval nekdo drugi.

»Baraba grda, kdor je to storil in jo mrtvo pustil.«

»Morda pa sploh ni mrtva?«

»Seveda ni mrtva, glejte se že giblje,« je zaklical nekdo, ki je bil najbliže.

»Napila se je, baba stara, pa ne more naprej.«

»Vrag babji, samo sramoto nam dela,« se je oglasila ženska njenih let.

»Tako nesramno se valja po tem jarku, pa še z razgaljenimi nogami, nesramnica.«

»Vidite, kako grdo je, če se ženska napije.«

»Saj moški niste nič boljši, tudi vi se v pijanosti valjate po blatu.«

»Pustite zdaj to, nesrečnici je treba pomagati. Mrzlo je, prehladila se bo in nazadnje lahko še umre,« se je zavzela starejša ženska, ki je do sedaj le tiho opazovala.

»Kaj se vznemirjaš, Ana, saj babi nič ne bo, je že vajena tega. Malo si bo odpočila, potem pa odšla domov, saj je doma v sosednji vasi, kot se mi zdi.«

»Toda tako je vendar ne moremo pustiti.«

»Kaj ji je pa treba toliko piti! Doma bi naj delala, ne pa da hodi okrog in pije do onemoglosti.«

Tudi šofer in sprevodnik sta zvedavo gledala skozi okno in dajala opazke o pijani ženski, nobeden pa ni odprl vrat, kaj še, da bi stopil k ženski in pogledal, kaj je z njo.

»Si bo že sama pomagala,« je sklenil šofer in sedel za volan. Motor je močnejše zahropel in avtobus je odpeljal naprej.

V Anini duši so boleče odmevale besede, ki jih je večkrat slišala pri maši: »In ga je videl in šel mimo.« »To velja za nas«, je premišljevala. »In smo jo videli in šli mimo.«

Drugi potniki so imeli drugačne misli. Ženska, ki je prej zmerjala nesrečnico, je sedaj hvalila šoferja. »Ta šofer je res dober, da je vsaj ustavil. Lahko bi peljal kar naprej in se sploh ne bi zmenil za staro babo.«

Ljudje so spet začeli vsevprek govoriti, eni o pijancih, drugi o delu in vremenu, Ani pa misel na pijano žensko, ki so jo pustili samo, ni dala miru. Bolelo jo je, da so jo tako sramotili. Saj ima tudi ona očeta in mater, čeprav sta morda že oba v grobu, ima morda brate, sestre, moža, otroke. Čutila je, kako bo otrokom pri srcu, ko bodo slišali take besede o materi. Zasmilila se ji je, pa ne samo zaradi otrok in moža, ampak tudi zaradi nje same.

Nenadoma je izginilo vse, kar je težilo Anino dušo in Ana ni bila več Ana, ampak Anica; in ni bil več meglen večer, ampak sončno nedeljsko

popoldne. Anica se je s sestro in z drugimi sosedovimi otroki igrala za hišo. Vreščé so se podili med slivami in jablanami, saj so bili kokoši, ki jih je lovila lisica — eden izmed otrok. Lisica — sosedov Tonček — se je pripravljala, da bo spekla kokoši, otroci pa so stali okrog njega in ga izzivali z vprašanji. Po zadnjem vprašanju, kje bo vzel kokoši, se je Tonček zapodil za otroki, ki so se v trenutku razkropili na vse strani, kajti nobeden ni hotel biti žrtev, ki bi potem zamenjal lisico. Tonček se je podil za Anico in ko je bil že tik za njo, se je Anica kar naenkrat ustavila, da se je Tonček z vso silo zaletel vanjo.

Anica je obstala kot vkopana, roke so ji omahnile ob telesu, igrivost in smeh sta izginila z njenega obraza in oči so z grozo strmele predse, kot v nekaj nemogočega, kar zanjo doslej sploh ni obstajalo in ni imelo mesta v njeni preprosti otroški duši. Pred njo so stali trije možje, ki so nesli njenega očeta. Dva soseda sta ga držala vsak za eno roko, tretji, ki je pa bil z drugega konca vasi, si je njegove noge dal pod pazduhe. Anica je videla, kako je povaljan in prašen suknič visel na očetu, kako mu je srajca zlezla izza hlač, videla je, kako mu je glava omahnila nazaj, kako so se nemo premikala na pol odprta usta, kako so oči srepro zrle nekam v prazno.

»Kaj je atu?« je vsa prepadena izdabila v pričakovanju nečesa strašnega.

»Nič mu ni, le napil se je.«

»Tako je s takimi, ki niso vajeni piti in se napijejo le enkrat v življenju«, se je zarežal sosed. »Jaz pijem vsak dan, pa sem še vsak dan sam prišel domov.«

Anica je še vedno nepremično stala, potem ko so očeta že odnesli mimo nje naprej v hišo in ko so tudi otroci potešili svojo radovednost ter se spet vrnili k igri. Anica ni mogla verjeti, da je to njen oče, oče, ki ji je izrezljal možica z gibljivimi rokami, ki je vedel za ime vsakega ptiča, ki je ob zimskih večerih pripovedoval čudovite zgodbe.

»Pridi, Anica, jaz že spet pripravljam ogenj in brusim nože«, je zaklical Tonček in pomahal z dvema palčicama, ki sta mu rabili za nože.

Anica ni ničesar odgovorila in je počasi odšla domov. To, kar je doživela, je bilo preveč boleče za njeno nežno dušo. Prej je že velikokrat videla pijanega soseda, toda takrat se je le smejala, ko je kolovratil po cesti in lovil ravnotežje. Šele sedaj, ko se je napil njen oče, je videla, kako je pijanost nekaj hudega, pa ne toliko za tistega, ki pije, ampak predvsem za tiste, ki z njim živijo, ki ga imajo radi.

Anica je z leti postala Ana, oče ji je že davno umrl, toda prizor za domačo hišo je ostal globoko v njej in je kdaj pa kdaj spet privrel na površje, kakor voda, ki privre iz globin zemlje in s svojo močjo spreminja podobo kraja ter prebuja novo življenje.

Avtobus je ustavil na postaji in Ana je brez pomišljanja izstopila. Pohitela je nazaj skozi gozd, v katerem se je že nabiral mrak. Stresel jo je mraz, zato si je popravila star volnen šal in še hitreje stopila. Kmalu je bila iz gozda, potem je še nekaj minut hodila med njivami in že je zagledala žensko, ki je še vedno ležala v jarku, le da se je preobrnila na bok. Ana je urno skočila k njej in jo prišla za roko.

Ženska je premikala ustnice in hotela nekaj povedati, toda Ana je razumela le besedo »domov«. Ženska je zaudarjala po žganju in Ana je opa-

zila, da zraven nje leži pollitrška steklenica. Vzela jo je v roke in takoj zavohala oster vonj žganja. Vrgla je steklenico daleč od sebe, da se je razlilo še preostalih nekaj kapljic. Prijela je žensko in jo s trudom postavila na noge. Povaljana in blatna obleka ji je opletala okrog telesa, ki je bilo kot cunjica. Če bi jo Ana le za hip spustila iz rok, bi takoj spet objela zemljo. Ana jo je bolj vlekla za seboj kot peljala.

Do prve hiše ni bilo daleč, dobrih deset minut hoje, toda Ana je potrebovala kar pol ure, da je privlekla žensko do nje.

Gospodar je ravnokar zmetal steljo z voza in je pospravljajal orodje. Ženski je opazil šele, ko sta prišli na dvorišče.

»Kaj se je Neža spet napila?«

»Dober večer«, je pozdravila Ana. »Res je pijana, da ne more stati. Našla sem jo v jarku ob cesti in sem jo kar k vam pripeljala, ker ste najbliže.«

»S to žensko je res križ. Sicer pa pri njih doma nikoli ni miru. Ko ni pijana ona, pa pije mož in se po več dni klati okrog. Ko pa pride pijan domov, jo pretepa in zmerja in takrat še žena začne piti. Otroci so že davno odšli po svetu in le redko se kateri vrne za kratek čas.«

»Potem je njeno življenje res žalostno, če nima nikogar, ki bi jo razumel in ji pomagal.«

»Še huje pa je, da se ji mnogi sosedje posmehujejo, zabavljajo čez njo in znajo veliko slabega povedati o njej.«

»Mračni se že in jaz imam do doma še dobro uro. Bi jo hoteli vi nekako spraviti domov?«

»Seveda jo bom, saj je navsezadnje le sirota, čeprav si je tudi sama kriva, da pije. Kar na vozu jo bom odpeljal domov, saj bo kmalu tema in ne bo nihče videl, da bi potem spet vrteli jezike.«

Gospodar, ki ga je Ana poznala le na videz, je prinesel staro odejo in jo pogrnil na voz. Nanjo sta položila Nežo, ki se je brez moči prepustila njegovim rokam. Gospodar je nato voz priklopil k traktorju in odpeljal.

— Na nebu se je brezštevilnim zvezdam pridružila nova zvezda, zvezda izkazane dobrote, toda ljudje je niso mogli videti, in se ne veselili njene lepote, ker jim je gosta megla, ki je lezla čez nje in čez njihove duše, zastirala pogled.

Plameneče iskre

Vinko je zamišljen sedel za mizo, ko sem stopil v njihov skromni dom. Hitel sem se opravičevati, ker sem se nenapovedan pojavil. Pot me je vodila mimo, pa sem vstopil, da bi se zopet po dolgem času iz vrčeka napil njihove mrzle studenčnice, sem začel navijati na šalo.

Vinko mi je s toplim nasmehom odgovoril. Odložil je pero, naglo vstal in mi z razprostrtimi rokami prišel naproti. Poljubila sva se na lice, kot je bila navada med prijatelji in značci. Z bratskim poljubom sva tako znova potrdila vez prijateljstva, ki naju je družila že dokaj let.

»Ravno prav, da ste prišli, ker vem, da z vami vedno pride tudi sonce. Mati so dobili iz Kanade od Tončija pismo, pa se zdaj ves čas samo solzijo,« mi je hitel dopovedovati Vinko. »Kaj vendar vedno brenka na tiste svoje mile strune, ko dobro ve, da je potem materi hudo,« je Vinko bolj s prizadetostjo kot z jezo navijal na bratov račun.

Že sem se pripravljaj, da bi stopil do matere s toplo besedo, ne da bi natanko vedel, zakaj se je pravzaprav solzila. Vse se je namreč tako naglo razpletalo, da nisem bil več kos temu naglemu razpletu dogodkov. Pa se je Vinko v skrbi za mater še naprej ljubeče trošil.

»Poglejte tole pismo,« je hitel pojasnjevati, »skriti sem ga moral, ker so ga nosili s seboj kot svetinjico. Celo pod vzglavnik so si ga vsak večer dali in pri tem stalno nekaj šepetali. Pa me je naenkrat začelo skrbeti. Tako daleč smo od domovine in če se jim kaj pripeti, kam se bom dal.«

Slutil sem, da so morale biti to sinove besede ljubezni z onstran oceana, ki so segle materi tako globoko do srca. Vedno se je ob takih prilikah za čas zaprla v svoj svet in se dajala kot ptica pelikan le njemu, ki ga je tem bolj ljubila, ker ga je zgodaj izgubila. Vzel ga ji je široki svet. Zdaj ga le še tožna misel in njeno ljubeče srce lahko dosegata. Zato s trepetom nosi na svojem srcu njegovo pismo, zato mu tudi sleherni večer šepeta svoj materinski blagoslov. Tako sta v tistem večernem šepetu drug ob drugem neločljivo povezana, mati in sin.

»Vinko!« sem ga prekinil »Ali nič več ne verujete v moč ljubezni? Ali ne veste, da le iz srca poganjajo njene kali? In mati je samo ena in enkratna in Tinček, se zdi, se tega dobro zaveda. Rekli ste mi nekoč, da je bil v svojih mladih letih močno navezan na mater in torej ni čudno, da je zdaj na tujem postal njena plameneča iskra. Tudi vas je že morala izkušnja naučiti, da postane človek v širnem svetu le del valovečih množic, kaplja v morju in nihče ne ve in ga tudi ne zanima, če nosiš v svojem srcu ali radost ali bolečino.

Pred kom drugim se torej lažje izpoješ in izjočeš, kot pred njo in njej, ki te je rodila?«

Nisva prišla z najinim razgovorom do zadovoljivega sklepa. Vinko se je znašal nad bratom, jaz sem ga pa opravičeval. Skoraj nejevoljen mi je porinil v roke Tončijevo pismo. Imel sem občutek, da mi je hotel naleči nevarno past.

»Prečitajte« mi je suho vrgel »in bova potem govorila.«

In res sem začel brati Tončijevo pismo. Kot da bi brenkal na strune, je materi milo zapel.

»Draga mama! Za vaš godovni dan vam pošiljam rdeči šopek srčne ljubezni. Na drugem koncu sveta sem, daleč od vas, a sem s srcem vedno z vami. Koliko bolj srečen bi bil, ko bi vas imel pri sebi, da bi lahko po jutrih skupno zmolila ono lepo molitvico k angelu varuhu, kot sva to delala nekoč. Se še spominjate? Joj, kako sva bila takrat srečna? Zdaj pa so moja jutra brez vas, draga moja mama, tako pusta in prazna. Ne morem si kaj, da mi zato spomin neštetokrat roma v one daljne dni moje mladosti in moje sreče tam daleč v naši rojstni vasi.

Vse naše nesreče je bila kriva vojna. Kot strela je udarila med nas in nas vrgla na štiri strani neba. In s koncem vojne še gorja ni bilo konec. Izgubili smo očeta. In vidva z Vinkom sta občepela na tisti prekleti farmi, izročena samovolji brezvestnega gospodarja. Vendar, mama draga, ne obupajte! Saj veste, da je nad oblaki vedno sončno nebo. Lepega dne bom kot izpodnebna ptica priletel tja k vam in bova potem skupaj odletela preko širnega oceana. Po tihem vam povem, da sem začel graditi hišo in ko bo zgrajena, pridem po vas, da ji boste prinesli svoj blagoslov. Še to bi vam rad povedal, da bo vaša soba prav taka, kot smo jo imeli doma, z veliko krušno pečjo v kotu. Ne bojte se, ne bo vam treba spati na plevnjeku na trdem kōmenu, kot sem moral jaz, da so me zjutraj vse kosti bolele. Pa je bilo le prijetno, ker mi je bilo toplo.

Nič več se vam potem ne bo treba mučiti z delom za druge, doma boste brkljali po svoji volji in dosti počivali. Če Bog da, boste tako pozabili na vse bridke preizkušnje življenja. Vinku pa tudi ne bo hudo, če bo odprl svojo delavnico. Zato pa mama zlata, ostanite nam zdravi, da boste do konca dni naše sonce in naša sreča. Srčno vas pozdravlja vaš Tonči.«

To je torej tista svetinjska, ki so jo mati nosili na svojem srcu. Čudovita pesem ljubezni, ki tudi prek daljav spaja mater in sina v isti srčni utrip. Sedaj sem lažje razumel, zakaj se je materi solzilo oko.

Vrnil sem Vinku pismo in ga pokaral, da napak ravna, ker nasilno trga materi del njenega srca.

Tonči je bil pri koncu razvojne dobe, ko jih je sovražnik pregnal iz domovine in jih odvedel na prisilno delo. Mati mi je pripovedovala, da se ji je smilil, ko ga je gledala, kako je nebogljen stopical za kolono starejših in mrko gledal predse. Pretrda je bila ta preizkušnja za njegovih šestnajst pomladi. Naenkrat pa ga je zmanjkalo, ne da bi se tega prav zavedla, je s solzo v očeh pristavila mati.

Mnogo kasneje ji je na drobno opisal svoj križev pot. Ko so pešočili ob gozdni poti, je na presiki smuknil v grmovje, ne da bi ga stražar opazil. Potem se je skrival dolgo, dolgo, veliko pretrpel, dokler ni naposled zvedel za starše in brata in prišel za njimi. Pa ni strpel na enem mestu. Premlad je bil, da bi se pustil vpreči v težki jarem kmečkega težaka. Na vse načine je poskušal, da bi se nekam vrnil. Naposled je pristal v delovnem bataljonu kanadske vojske, ki se je počasi pripravljala na odhod iz Evrope. Z njo je tudi kmalu odplul čez ocean.

Oče, mama in Vinko pa so se znašli v prevratnih dneh v taborišču razseljenih oseb v severnih Ardenih. Vinko se je kmalu zaposlil pri Amerikancih, ki so radi sprejemali v službo vojne trpine. Jadral je že proti triindvajsetemu letu in ker je bil izučen mehanik, se je odločil ostati začasno v tu-

jini. Opajal se je od sladkega obeta, da bo čez tri, štiri leta toliko zaslužil, da si bodo lahko doma zgradili novo hišo.

Tako mi je Vinko opisal zgodbo njihove kalvarije skozi vojna in prva povojna leta, ko sva se spoznala.

Oče in mama sta dobila službo na velikem kmečkem posestvu, ki se je ukvarjalo tudi z vrtnarijo. Do tod je zgodba dokaj vsakdanja in slična ti-sočerim drugim iz tistih težkih povojnih let, le da je njihovega očeta čez nekaj let pobralo. Vojna je pustila posledice. Glad in pomanjkanje in težko delo na kmetiji so dokončali dramo njegovega bednega življenja.

Ostal je naposled le Vinko z materjo, ki je imela takrat komaj nekaj čez štirideset let. Vinko je pridno hodil na delo, po večerih pa je rad pomagal tudi materi, na katero se je po očetovi smrti zvalilo dvojno breme. V najlepših letih je ostala mati sama z dvema odraslima sinovoma. Ni se nikdar pritoževala nad njima in tudi žal besede jima ni nikdar izrekla. Res je pa tudi, da sta bila oba sinova pozorna do nje in sta jo imela rada. Le Tonči, odkar je odšel čez morje, je postal za njo krvaveča rana. Tako mlad je še bil, ko jih je življenje ločilo. Branila mu je, se jokala pa ni nič pomagalo. Zdaj pa, kot da bi se kesal, ker je ni ubogal, jo z drugega konca sveta neprestano tako bogato nagraja z dokazi svoje ljubezni. Ona pa ga ne more ne pobožati ne pokrižati in tudi ne počesati njegovih kodravih las. To jo je kot kamen težilo. Iztrgala bi najraje svoje srce in mu ga toplega poslala, da bi čutil, kako ga mati še vedno neizmerno ljubi.

Tako se mi je pripetilo, da sem prišel k njima na obisk, ko se je mati s srcem podajala na dolgo pot. Kako ne bi prisluhnil njeni bolečini, ko moja lastna ni bila nič manjša od njene. Prikazala se je na vratih in kar kriknila od začudenja. Hitela je s predpasnikom brisat mizo in stole in me povabila naj malo sedem, da ne bom spanja odnesel. Že večkrat se je v moji navzočnosti Bogu zahvaljevala, da je dopustil, kot je rekla, da smo se spoznali v tujini. Tudi tokrat ni opustila iste hvalnice.

Naj torej na kratko razkrijem skrivnost mojega prvega srečanja z Vinkom. Bilo je res nenavadno naključje.

Tam ob reki Seini v Parizu sva se seznanila pred dobrimi tridesetimi leti. S prijateljem sva se sprehajala vzdolž reke in drobila po slovensko. Nasproti sta prihajala dva mlada ameriška vojaka. V strumnem stopu sta korakala, ponosna in nakičena, a brez besede. Midva s prijateljem sva se za hip ustavila, kot da bi se nama pred uniformami misli splašile. Šepetaje sva se lovila za besede, ki so se naposled strnile v skupni refren. Naj gre ta preostala vojna vihra mimo najinih potrjih src, sva se začela raje umikati v mirno zaledje. Šala je sprožila smeh in vojska naju je na mah obkolila. Z razgretim licem in iskro radosti v očeh naju je nagovoril mlad »Amerikanec«. Razorožil naju je, še predno sva prišla do sape, pa smo kmalu sklenili častno premirje. Da naj oprostiva, se je obzirno in v brezhibni slovenščini opravičeval mlad fant. Slišal je slovenski govoriti sredi Pariza, pa ga je zagrabilo pri srcu in ni mogel mimo, je zatrijeval, da naju ne bi brat-sko pozdravil. Solze so nama prišle v oči.

Takrat sem bolj kot kdajkoli občutil, kako nosimo vsi, kar nas je sinov in hčera te male obrobne slovenske zemlje, neizbrisni pečat rodine, poljub matere in obenem njen opomin, da bi majhni, kot smo, do konca svojih dni nosili v svojih srcih njen deviški obraz.

Tako se torej drobci za drobcem, zadržano kot v strahu v venček ple- tejo spomini. Ganljivi in nepozabni. Ne, ne niso nam še izginili, kot je pel nekoč pesnik, ne oni v Ameriki in tudi ne oni v Avstraliji, če se enemu rodu že iztekajo dnevi, jih bo njihova kri nasledila in ostala svetel zgled plame- nečih isker, topli odsev neiztrohnjenih src.

Tako in ob tej priliki sem daleč od mojega rodnega Prekmurja spoznal na tujem mladega Vinka Kotnika — brata po srcu in jeziku. Skupna mate- rina beseda naju je zblížala in rad sem poslej prihajal k njim na obisk.

Vinko mi je ob mojem zadnjem obisku pri njih tudi naznanil, da se na- merava v kratkem poročiti z mlado Poljakinjo Janjo, s katero sta se sezna- nila že pred časom v taborišču razseljenih oseb. Tudi njeni starši so okusili vse strahote vojne in trpljenje enih in drugih jih je zblížalo tako, da so si ostali dobri prijatelji. Pridna je in poštena, mi jo je opisal, in rada me ima.

Začudil sem se, ko sem prvič srečal Janjo, kako lepo je slovenski govo- rila. Vinko jo je do tega pripravil, da bi se z materjo lažje sporazumeli. V Parizu ji je priskrbel slovenske učne knjige in sta potem vsak večer po delu pridno sklanjala in spregala, dokler se jezik ni sprevrgel v prelepo pesem ljubezni, koder je besede zamenjalo srce.

Vendar se je Vinko pri tem svojem načrtu s poroko znašel na težkem križpotju. Vedel je, da oba z ženo ne bi mogla ostati na posestvu, kjer so delali mati, njih pa nikakor ne bi hotel pustiti samih. Kmalu, prav kmalu pa se jim je posrečilo najti izhod iz stiske. Starejši rojak, ki je že izpred voj- nih časov živel v skromni hišici v njihovi bližini, se je naenkrat odločil, da se bo vrnil v domovino. K dobrim ljudem se vračam, da me bodo dostoj- no pokopali, je trudno čustvoval. In res se je kmalu poslovil.

Poslej je ta skromna hišica postala njihov topel dom. Janja je okrasila okna z zavesami, Vinko pa je zamenjal stenski papir. Mati pa so prinesli velik lesen križ in ga obesili na sprednjo steno nad mizo.

Vinko in Janja sta se poročila in materi je bilo tako po volji. V hišo se je vselila sreča, ker so se imeli vsi radi. Dnevi so jim minevali v delu in za- dovoljstvu in božje oko je bdelo nad njimi.

Tudi Tonči se je vse češče oglašal iz Kanade. Sameval je, zato se je vse močnejše navezoval na svoje. Mater pa je imel še posebno rad. Odkar so iz- gubili očeta, jim je vsak teden poslal dolgo pismo, polno sinovske nežnosti in ljubezni. Kako naj bi ostala ravnodušna, dobra mati, in ne bi z vsem srcem prisluhnila toplemu glasu svoje krvi. Zato je vedno našla trenutek, da se je lahko podala na dolgo romarsko pot čez ocean. Zaman si je Vinko prizade- val, da bi spravil njun odnos v pravilno življenjsko razmerje brez bolečin čustvenih preskokov. Zaman je razbijal skalo.

Potem sem se moral lepega dne posloviti od teh dobrih ljudi. Bil sem premeščen na drugo delovno mesto pri istem podjetju, ki pa je bilo kakih 200 km oddaljeno od matičnega. Šel sem s težkim srcem, čeprav mi je bilo zaupano zavidljivo in odgovornejše mesto. Košček sreče mi je bil pa le od- vzet. S solzami v očeh smo se poslavljali, a smo si obljubili zvestobo do gro- ba kot je predlagal Vinko.

Kako bogata je bila ta preprostost našega takratnega življenja! Drug drugemu smo bili steber in svetilnik, pečat slovenstva na tujem. Z vseh vetrov zbrani, a ena družina. Ne, kaj si, nego kdo in od kot si, je bilo pra-

vilo. Če si na cesti le črhnil slovensko besedo, pa jo je rojak ujel, si v njegovem srcu na mah vžgal plamenečo iskro, ki ni več ugasnila.

Taka je bila ljubezen nas malih v velikem svetu. V tej toplini bratstva pa smo se vendarle neprestano po tihem s pesnikom spraševali: »Domovina, kdaj bo krenil k tebi trudni naš korak?«

Čez dve leti me je nepričakovano presenetil Vinko s svojim obiskom. Prišel je zaradi nekih papirjev. Videl sem, da sta mu čas in delo zarisala poteze na obrazu, a je ostal še vedno veder. Kipel je od sreče, ko mi je kazal slikico male Veronike. Počasi že stopica, je z radostjo pripomnil in tudi ato in mamó že sama pokliče. Rad sem se pridružil njegovi sreči. Pa se mu je nenadoma zresnil obraz. Stopil je bliže in mi zaupljivo prišepetnil na uho: »Mati so zboželi,« je zahlipal. Z gospodarjem so imeli neki zaplet in so lepega dne, ko so prišli z dela, divje vpili, da rajši v grob kot na nepoštenu pot. Poljubil sem jih in prisrčno objel. Razumel sem njihov razjarjeni bes in bil ponosen na svojo mater.

»Ne žalostite se, mati«, je Vinko na široko odpiral srce, »domov bomo šli, tja, koder vsako jutro nad polji vzide toplo panonsko sonce. Tam je naš košček raja, tam je naš pravi dom.«

»In moj Tonči?«, je mati onemogla obstala. »Kaj bo pa sirotek, če se bomo še bolj oddaljili od njega?«

Pred nevarnostjo, da bi ga morebiti za zmeraj izgubila, se je v njenem srcu iskra do skrajnosti razplamtela. »K njemu pojdem čez morje«, se je mati s koncem preostalih moči kot levinja vrgla v poslednji boj.

Naglo so se potem vrstili dogodki. Blaga mati je raje sledila klicu krvi kot razlogom razuma. Zaman je Vinko tokrat brenkal na nežne strune, zaman dvigal oči proti nebu in ji s prstom kazal na samotni oblak, ki se je naglo usmerjal tja, kjer so oni v resnici doma.

Tonči se je lepega jesenskega dne prikazal na vratih njihovega doma. Kot vihar je prišel in se vrgel materi v naročje. »Moja zlata mati, moje sonce, moja sreča,« je ponovil že stokrat zapeto pesem. Tokrat je v njenem objemu le ihteče jecljal.

V somraku pozno večernih ur tiste žalostne jeseni, se je dvignil avion. Kot strašča pošast je zaplaval skozi mrak. Jaz pa sem gledal za njimi in kot da sem se prebudil iz težkega sna, sem presunjen od bolečine kriknil tja pod tuje nebo: »Za oblak se skrij, mesec, da ne bom videl, kako znova beži od mene domovina.«

Kri

»Čudovita si, enkratna, kar izredna!«

»Daj no mir, Robert!« Rajši greva spet plesat.«

»Pa pojdiva, če hočeš!« — se je sprijaznil in že sta se izgubila v vrtincu razvnetih plesalcev. Vdano mu je slonela na ramenu in zdelo se mu je, kot da jo drži v naročju. Naenkrat je bila zanj tako majhna, kot da bi objemal slabotno dekletce. Nerazumljivo je šepetala, vsa radostna od globoke sreče je na videz umirala v blagi podzavesti čustveno nabitih popevk.

»Vesna!«, jo je poklical. Stresla se je, ga krčevito stisnila k sebi, da je rahlo začutil njeno polno telo.

»Ti moj...«

»Ne razumem te,« jo je skušal pomiriti.

»Kako si lep! Kot krepki vihar od daleč, kakor večer vzgib divjega ritma. Robert, kako sem srečna...«

»Samo da si. Vsaj enkrat.«

»Ah...«

»Dovolj je tega strastnega plesanja!« si je oddahnil.

Odtavala sta k reki in utonila v skupini sanjavih zaljubljenecv. Sredi vitkega mostu sta se naslanjala na nizko ograjo in molčala. Slednjič se je vendar opogumila:

»Da ti jasneje pogledam v obraz?«

»Ne, Vesna, da se te jaz končno nagledam.

Ta tvoja presojna polt: potemnela in gladka.

Čist, jasen obraz.

Ta ljubki, zaokroženi nos.

In ti lesketajoči, rjavi lasje,

ki so se usuli kot svilene zavese

nekam v praznino.

Tople, rjavkaste oči, sijoče,

kakor da so zmeraj tako vznemirjene

in čudno plahe od navideznega strahu.

Veš, takšna si kot spominčica v sveži, večerni rosi...«

Skoraj prestrašeno je gledala vanj. Ni pričakovala takšnega nenadnega izliva nežnosti. Stala je tam pred njim za trenutek spremenjena, drugačna, preponosna v lastni zaverovanosti vase.

Še vedno si jo je natančno ogledoval. Vse bolj se je v njem razraščala prikrita strast. Kakor da jo hoče popolnoma sleči, otresti z nje ves prah lahkotnih poletnih oblek, da bi drzno zablestela pred njim vsa njena skrivnost. Za hip se je izgubil v privid mračnih misli, toda mirna spokojnost njenega obličja ga je vsega prevzela. Bila je pred njim preprosta, drobna kot marljiva čebela.

»Rad te imam!« je zašepetal. Roke so objele njeno telo, se nežno sprostile preko zrelih bokov, da jo je lahko močno pripel k sebi. Ni se branila. Saj so v njej dozorele podobne kretnje. Uprla je v njegove oči svoj pogled in dahnila:

»Neskončno te ljubim!«

Njuna pogleda sta se srečala in pogumno obstala sredi umirjenega molka. Naenkrat neverjetna žeja in lakota hkrati. Obema so ustnice boječe zadržtele. Počasi so se le dotaknile, se pazljivo prilepile v svojo nasprotno enakost in globoki vzdih je odrevenel v visokem naporu dokončnega. Poljubila sta se. Trdno sta vztrajala v polnosti, kot da hočeta ostati za zmeraj tako popolno združena.

Hladne deževne kaplje so ju ledeno oplazile po obrazu, da sta se zavedla resničnosti.

»Kaj, dež?« je osupnila.

»Ti se boš vrnila z bratoma, jaz bom še malo počakal, lahko se spet zjasni!« je presodil Robert.

»Ne, kar pojdi po motor in čimprej domov!« mu je svetovala.

»Ne, moram k mehaniku, da vidim, kaj je z očetovim avtom.«

»Pa prav zdaj?« se je zbala zanj. Vendar ji ga ni uspelo prepričati. Postal je še bolj trmast. Skoraj zagrenjeno se je poslovila in zaskrbljeno dodala: »Pazi se!«

»Kje je Vesna?«

»Menda ji ja ne boš tega kar takoj povedal?« je pokarala očeta mati.

»Zakaj pa ne? Nima smisla dekletu prikrivati. Fant je mrtev!« je neprizadeto nadaljeval.

»Kje je?«

»V sobi vendar!« ga je ošinila.

»Moram ji čimprej sporočiti!« je hitel.

»Bodi vsaj malo obzirnejši. Dekle je zelo občutljiva, preveč je krhka in če ji sedaj še to resnico grobo razkriješ?«

»Molči že!« je nestrpno zagodrnjal in se naglo povzpел po stopnicah. Rahlo je potrkal, ne da bi prisluhnil odgovoru, je takoj vstopil. Hči je zamišljeno zrla skozi okno ter se sploh ni zmenila za njegov prihod.

»Vesna, nekaj ti imam povedati,« je pričel.

»Prosim!« se mu je prisiljeno nasmehnila.

»Veš, težko mi je. Ni mi vseeno. Ne najdem pravih besed.«

»Kaj pa se je sploh zgodilo?« je nezanimivo vprašala.

»Tvoj Robert se je smrtno ponesrečil,« je kar najbolj trdno ustrelil iz sebe. Ni mu verjela. Še več, hudomušno se je zarežala:

»Zopet se šališ, oče, kajne? Dobro poznam te tvoje stare izpiljene načine. Kakor da zmeraj lažeš.«

»Govorim ti živo resnico,« je burno dokazoval.

»Takole je bilo,« je nadaljeval. »V sosednji vasi, na tistem ostrem ovinku, ko je zavijal z glavne ceste na stransko proti naši vasi, ga je zelo zaneslo. Pa tudi norec, sredi največje nevihte se je vračal z motorjem. Preveč je vozil, celo pijan je bil in ni čudno, da ga je vrglo ob bližnjo betonsko ograjo, kjer si je dobesečno razbil glavo, kljub neki stari čeladi...«

»Nehaj!« je zavpila.

»Kako moraš biti tako krut? Če je že res... Ven pojdi!« je zakričala med pritajenim jokom.

»Pomiri se, Vesna. Po toči je prepozno zvoniti!«

»Molči s temi svojimi nadutimi pregovori!«

»Kar je res, je res. Kljub vsemu je škoda fanta. Čeprav mi ni bil všeč...«

»Kdo pa je sploh bil tebi všeč?« mu je usekala nazaj.

»Zaradi njegove matere sem ga gledal po strani. Z njo sem nekoč, ko sem bil mlad, nekaj časa hodil.«

»Kaj me pa briga tvoja nerazčiščena mladost,« ga je jezno prekinila.

»Bila je živ hudič. Le zapeljala me je, potem pa pustila in še dolgo se mi je posmehovala.«

»Zgini! Dovolj te imam!«

»Kakšno vpitje,« se je pojavila med vrati mati.

»Pustita me na miru! Vidva sta mi dokončno ubila Roberta,« je planila hči v oglušujoč jok in izginila izpred njunih prepadlih obrazov.

»Zdaj pa imaš!«

»Saj nisem hotel tega,« se je opravičeval.

»Si videl, kako naju obsoja,« je zajokala mati.

»Samo tvoje cmerjenje še manjka,« se je razjezil.

»Ti si vsega kriv. Bedak, rineš tja, kjer te najmanj treba.«

»Drolja!«

»Zelo lepo govoriš o svoji ženi!«

»Kakšna žena?«

»Boljša že kot pa njen zabiti mož.«

»Umolkni, če ne, te bom pošteno po ustih,« je razdraženo kriknil v globoki jezi.

— — —

Tekla je. Vstran! Samo nekam daleč, da ne bo več nobenih sledi krvave resnice. Utrujeno je sople, glava je postajala težka kakor svinec, vse bolj jo je vlekle navzdol na vlažno prst. Toda rada bi se dvignila kot spočita štorklja v nedosegljivo višino neba. Preplašeno je zadržela. Zagledala je tisto ravno cesto. Neznansko dolga je bila. Osamljeni motorist se je prebijal skozi neurje. Divje je rjovel težki motor, se napolnil v hitrosti, vihral skozi ledeno mrzle curke kalne vode. Vas, kakor da je izbrisana. Nikjer vsaj drobne luči, ki bi drzno brlela v ta zastrašujoči naliv.

»Joj, zaviti bi moral!«

Šele sedaj je opazil, da je v vasi na križišču. Hitro je zaokrenil in poskušal zavirati. Motor je poskočil kakor neukrotljiv žrebec in v topem udarcu sta kolesi spolzko zdrseli proti robu cestišča. V dolgem, ovalnem loku se je zabil v bližnjo ograjo. Hotel se je izogniti, z vso silo se je vrgel naprej, zanihal v zraku, da je jermen čelade popustil, v strahu zakrilil z rokami in treščil v mogočen betonski steber. Glava je nemo udarila ob ostro ploskev in nalahno omahnila v smrtno tišino. Madež skoraj črne, sesirjene krvi, pomešane z lasmi, z odrto kožo in s porcelansko belimi možgani je deževnica začela spirati s stebra v pohojeno travo. Telo je obležalo kot v korenini posekano drevo. Ni bilo krika, ne silnega klica na pomoč. Bil je izgubljeni del kratke sekunde dolgega objema smrti.

»Robert,« je zaihtela v grozi. Mehke solze so se ji ulile, razburjeno je hlipala ob krvavem soočenju. Otrdela je v krvav spomin, kot da se nikoli več ne omehča sredi kakršnekoli odjuge.

»Kri, Slana. Pekoča. Gnusno lepljiva v nečistih dlaneh. In vendar kot osvežujoča senca sem žejna te vrele tekočine,« je prebujeno momljala. Olajšano se je obrisala po vročem čelu in se zdrznila:

»Kaj pa čvekam?«

Približala se je drevoredu topolov. Ti ponosni ljubljenci vetrov so se sproščeno izživljali v svežem ozračju. Zakoprnela je. Najrajši bi razparala to svojo omejenost. V njej je završalo:

»Iz prelite krvi sklenjene usode so zacvetele rdeče vrtnice.

Zanj je ta šopek.

Za sončno preteklost, ki mi jo je na stežaj podaril.

Za tihe poljube sredi maja,

ko sem zaljubljeno stala ob njem.

Kako si ga znova želim ob sebi,

njega, svojega Roberta.

Naj se skali ta trenutna umirjenost.

Nočem lebdeti v nasilnem ravnotežju!

Ko bi me spet pogledale njegove temne oči!

Nikoli mi ne bo več zadihano prihajal nasproti.

Utihnil je,

tako grozno in žalostno je ugasnil

sredi svoje dozorele mladosti . . .«

V topolih je zašumelo. Otrplost je posegla v spokojnost vitkih krošenj.

Drevored je donel kakor nočna prikazen v oddaljenost ravnine. Postajal je vse večji, čim bolj je kipel v nebo, tako da je zasenčil celotno vas za seboj. Vesna se je stapljala s pojočimi njivami. Otožen nasmeh prostranosti je zahrepenel v njenih laseh. Razkuštral jih je v venec rdečkasto toplih odtenkov, izgubil se je prek bledih lic v motno rjave oči, ki so zakrvavele v neskončnost . . .

Feri Novak

Sožitje z južnimi brati

Povprečni Avstrijec nas z Juga ni razlikoval po narodnostih. Naj sem jim še tako razlagal, da sem jaz Slovenec, oni je pa Hrvat ali Srb in tudi drugače govori, smo bili vsi le Jugoslovani in naš jezik jugoslovanski.

Tako smo vedno za nerodnosti enega ali dveh nevzgojenih ljudi trpeli vsi. Kot je tudi pri nas navada, so napake posameznikov vedno posploševali. Če sta se dva stepala v gostilni in je morala posredovati policija, smo naslednje dni že občutili, kot da smo se stekli vsi. Ko sem prvič iskal stanovanje, mi je gospodinja pred nosom zaprla vrata, kakor hitro sem zinil, da sem Jugoslovian. Tudi drugod, kjer so me sprejeli, so med od začetka gledali zelo nezaupno. Tisti, ki so imeli z nami veliko opravka, so počasi le spoznavali razliko, toda takih je bilo malo.

V oddelku za zavijanje in odpravo črpalk ter nadomestnih delov je delal Gjuro, doma nekje iz Slavonije. Bil je veliko mlajši in tudi precej manjši od mene. Večkrat mi je pripovedoval, da ima sicer doma posestvo,

da pa ne more nikamor, čeprav delata z ženo kot črna živina. Kmalu sem mu od tega verjel le polovico, posebno ko sem videl, da je Gjuro že pred malico pridno segal nekam za omaro, kjer je imel spravljeno steklenico. Popoldne ga je pa že kar zanašalo. Gotovo je to tudi delovodja opazil, ker pa mu ni nič rekel, sem molčal tudi jaz. Toda čez nekaj časa je začel Gjuro zatekati in moral je v bolnico.

Ko se je čez dober mesec vrnil, je bil sicer shujšan, toda svoje »dobre« navade ni opustil. Večkrat sem si mislil, kaj počne ta človek šele zvečer v gostilni, kamor je hodil jest, če se med delom ne more vzdržati. Domov ni hodil veliko, pa še takrat je moral vzeti nekaj predujma, sicer ne bi imel kaj nesti. To so mu seveda po vrnitvi odtegovali in tako ni nikoli nič prihranil. Ob prihodnjem dopustu je bil zopet suh. Ko je Gjuro po vrnitvi iz bolnice moral zopet na zdravniški pregled in se je kar majal po poti, nisem mogel več vzdržati.

»Kako more le biti tako lahkomišeln, ko pa ima vendar ženo in deco, ki živijo doma v revščini!« sem ves jezen povedal njegovemu rojaku, ki je delal z nama. Ta se je samo nasmehnil in skomignil z rameni, toda ko se je popoldne Gjuro vrnil, mu je nesel moje besede tople na nos.

»Kaj pa vas briga, če jaz pijem! Pijem za svoje in ne za vaše!« kot že znajo taki pijančki, ki so za kritiko zelo občutljivi. Sedaj je pa tudi mene pogrelo. »Briga me, ker me brigajo tvoji otroci; ker si sam rekel, da dela žena kot črna živina, da se preživijo, ti bi pa lahko precej prihranil...!« Zagnal se je sicer proti meni, toda lotiti se me le ni upal. Oba sva bila tako razburjena, da so ostali kar zijali, kaj bo neki iz tega, saj naju niso razumeli.

To je bilo malo pred prazniki. Delala sva še naprej skupaj, toda govorila sva le službeno. Ko sem se po praznikih vrnil, Gjurota ni bilo od nikoder. Prišel je pa v tovarno rojak iz njegove vasi in moral sem tolmačiti njegovo zgodbo: Na Štefanovo zvečer sta se z ženo vračala z obiska. Od zadaj je prihitel tovornjak in ga zbil po tleh. Ramo in nogo ima zlomljeno ter leži v bolnici. Verjetno za delo ne bo več.

Več rojak ni povedal. Pozneje sem slišal, da hodi le ob palici, toda v Hallein ga ni bilo več. Nihče me pa ne bo prepričal, da Gjuro tistega usodnega večera ni bil pijan.

Kakor doma, smo imeli tudi tam predsodke do svojih sodržavljanov. Eni drugih smo se izogibali, toda če je nanese, da smo skupaj delali, smo se pa navadno kmalu sprijaznili.

Tudi v tovarni dizelskih črpalk, kjer sem delal, je bilo vedno nekaj južnjakov. Delo me je zaneslo med skupino, v kateri so bili vsi iz severne Bosne, muslimani. Bili so preprosti kmečki ljudje. Imeli so kot jaz doma družine in skrbno hranili vsak zaslužen šiling. Tako kot jaz so tudi oni mislili na skorajšnjo vrnitev. Ista usoda nas je kmalu sprijaznila. Čeprav so stanovali v drugem delu mesta in smo hodili vsak s svojimi ljudmi, sem jih doobra spoznal in jim zaupal.

Nekoč je prišel v moj oddelek Jusuf.

»Domov grem, na dopust. Ali bi mi posodil petsto šilingov? Veš, kako je, vsak rajši nese nekoliko več, ko ima priliko. Zidam hišo in rabim denar. Saj veš, da ti bom ob prvi plači vrnil.«

Nič se nisem pomišljal in sem mu obljubil. Ko sem mu drugega dne pred odhodom izročil denar, je začudeno pogledal. Dal sem mu tisoč šilingov.

»Ali mi zaupaš toliko? Mislim sem te prositi, pa toliko nisem upal.«

Ves hvaležen se je poslovil in mi res tudi ob prvi plači vrnil. To se je ponovilo še večkrat, pa me nikoli nobeden ni ociganil. Ostali smo prijatelji do konca. Ko sem jih pred odhodom po tamkajšnji navadi pogostil s pivom, so bili bolj ganjeni kot jaz in me spremljali do vrat tovarne.

Valter Dermota

Marija z grozdom

Župnik Franc Štuhec je bil človeško obče oblikovan in duhovno poudarjen mašnik. Med drugim se je odlikoval tudi po svoji bogoslovni izobrazbi. Ne bom rekel, da je bil toliko več v dogmatiki ali kakih drugih teoloških panogah, da bi ga lahko postavili za profesorja v Bogoslovno učilišče v Mariboru, pravim pa, da je imel posebno spretnost, da je velika verska dejstva spreminjal v vsakdanje življenje svojih vernikov.

Jurjevska fara, katere duhovni pastir je bil župnik Štuhec, je predvsem zemljepisna enota in posebnost Mogoče je tudi temu pripisovati, da je iz nje izšlo in še izhaja toliko pomembnih mož. Podobna je velika ponvi, katere ročaj sega na Mursko polje, trebušasto dno sedi v dolini Ščavnice, zgornji robovi pa se pnejo na mila pobočja Slovenskih goric. Tej zemljepisni podlagi sledi razdelitev rodnosti zemlje: kotlina ob Ščavnici je kot nalašč za poljedelstvo, prehod od ravnine v hribovke služi travnikom in hriboviti obronki Slovenskih goric gozdom in vinogradom. Župljani jurjevske fare so bili in so zvečinoma poljedelci, recimo jim kakor vedno kmetje, živinorejci, gozdarji in vinogradniki. Ker je župnik Štuhec v svojem dušnem pastirstvu računal na učinkovito sodelovanje višjih sil nebeškega območja, je gozdarje izročil varstvu sv. Huberta, živinorejce sv. Antona Puščavnika in poljedelce ter vinogradnike sami Materi božji Mariji.

Ne vem, ali je to zadnje imelo kako povezavo z Nazaretom in Galilejo. Toda ko sem pred leti obiskal Sveto deželo in smo hodili po Galileji, se nisem mogel otresti vtisa, da me je v Nazaretu marsikaj spaminjalo na Jurjevsko kotlino. Iste mile vzpetine, isto milo nebo in isti vinogradi in rodovitna polja. Tudi ne vem, ali je župnik Štuhec zato svoje farane poljedelce in vinogradnike izročil v posebno varstvo Materi božji Mariji. Vem pa, da je župnik Štuhec na poseben način častil Mater božjo s klasom in Mater božjo z grozdom. Danes bi vam rad kaj povedal o Materi božji z grozdom. Kdaj drugič pa mogoče o Materi božji s klasom.

Dasi je bil župnik Štuhec doma iz Berkovec, kjer ležijo zorane njive pred teboj kakor strani odprte knjige in vsepovsod diši po rži, ječmenu,

pšenici in ovsu, je njegovo srce veljalo vinski trti in vinogradom. Zlasti še župnijskemu vinogradu v Rožičkem vrhu.

Ne bom rekel, da so Jurjovčani vase zaprti ljudje. Toda njihova Jurjevska kotlina je tako mnogovrstna in rodovitno razpoložena, da jim v resnici daje vse, kar je potrebno za življenje. So, rekel bi, samozadostni in mogoče celo samozadovoljni. Ta samozadovoljnost pa dobiva svoj izraz v doma pridelani vinski kapljici. Zopet ne moremo reči, da Jurjovčani pijejo samo vino, ker pri težkih gozdnih in poljskih delih teče tudi jabolčnik. Toda jabolčnik je za krepitev izgubljenih moči pri delu, vino pa je za radost življenja. Tako smo prišli do Sovjaka, kjer se pridelava največ vina in do Rožičkega vrha, kjer zori najboljše vino. In dasi je imel župnik Štuhec vinograd tudi v Sovjaku, je hodil najrajši v Rožički vrh.

Zidanica župnijskega vinograda v Rožičkem vrhu je bila prava lepota sredi tolikih oboževalcev, ki so jih predstavljali prebohotni vinski konjiči in samotni trsi. Res prava vojska bojevnikov in delavcev za dobro življenje in vrisk veselja.

Zidanica je imela zgornje prostore za zbor gostov in delavcev in klet, kjer je bilo srce vinograda v vinskih sodih. Zgornji prostori so poleg kuhinje, shrambe in malega skladišča imeli še veliko sobo. Lahko bi jo primerjali dvorani ali celo zbornici, kjer je imela glavno mesto slika Matere božje z grozdom. Vendar je ta sicer stroga soba bila omiljena od miline lepega otroka v naročju matere, ki mu je mamica nosila v usta jagode, ki jih je trgala z grozda v svoji desni roki.

Pravi poznavalci vina občutijo, potem ko so popili kozarček, v ustih okus po grozdju, iz katerega je bilo stisnjeno vino. Kdor je stal v zgornji sobi župnijske zidanice v Rožičkem vrhu in gledal dete Jezusa, kako je z zadovoljstvom okušal jagode, ki mu jih je nosila mati Marija v usta, je občutil v svojih ustih okus in vonj po tramincu, muškatu in zgodnji ranini. Če je potem župnik Štuhec koga povabil s seboj v globoko klet in mu iz soda potegnil zlahtno vino, je mogel tisti okus, ki ga je že imel pred sliko Matere božje z grozdom v zgornji sobi, potrditi z okusom vina, ki mu ga je župnik Štuhec nalil iz šefa, tako da je nekoliko odmaknil prst od luknje.

Naj izdam še drugo skrivnost župnika Štuheca: za daritev svete maše, kjer je dopuščeno samo zares pristno vino, je župnik Štuhec iz svoje pobožnosti dodal še zahtevo, da mora biti za sveto mašo tudi najboljše vino. To pa je seveda tisto iz Rožičkega vrha.

Mogoče se bo to, kar bom sedaj rekel, komu zdelo pretirano ali celo neumestno. Toda za župnika Štuheca je bilo to samo po sebi razumljivo: vsi delavci, zlasti pa še gostje, so se morali, preden so zapustili župnijsko zidnico v Rožičkem vrhu, zbrati pred sliko Matere božje z grozdom in zapeti, toda zapeti zares in občuteno: Marija, vinska trta, dala si nam grozd Jezusa, naj nam ta grozd večno življenje da ...

Morda te potrebujejo

Sedela sta v radenskem Vikendu in nervozno premetavala kozarce z oranžado. Polna mladost, ki jima je žarela z dozorevajočih obrazov, to pot ni našla pravega izraza v očeh. Nemo in brez prave živosti sta strmela zdaj predse, zdaj v odhajajoče goste. Nekaj neprijetnega sta čutila v ozračju, česar se nista mogla otresti.

Mirko, ki je z jezo in prepirom odšel od doma, je to razpoloženje preselil tudi v prijatelja Lojzeta.

»Pridejo trenutki, ko ne morem več vzdržati doma,« je mukoma iztrgal iz sebe Mirko.

Lojze, ki je dobro poznal prijateljev položaj, ga je razumevajoče pogledal in pokimal v potrditev in odobravanje.

»Občutek imam, da mi doma ničesar ne zaupajo. Pri osemnajstih letih pa vendar že lahko imam svoje mnenje in svoj prav.«

»To se dogaja nam vsem. Ali misliš, da se meni godi kaj bolje,« se je skušal približati Lojze.

»Vedno, kadar izrazim svoje mnenje in trditev, me oba,« pri tem je mislil na starše, »že takoj pobijeta, kakor da vse vesta in razumeta. Nikoli mi ne dasta prav, pa naj povem karkoli. Zdi se mi, da je vsak pogovor z njima brez pomena, ker hočeta imeti vedno prav.«

»Morda bi se o tem morali pogovarjati že od začetka.«

Tudi jaz sem sprva tako mislil, zato sem sklenil, da jima bom sproti povedal, kakšne ocene dobivam v šoli in kako mi gre. Toda veš, da ni šlo. Iz pogovora se je vedno rodil prepir, onadva pa sta nenehno godrnjala nad menoj. Sklenil sem, da jima resnico o šoli povem šele na koncu šolskega leta.«

»Kaj se drugače nista zanimala za šolo?«

»Kje neki! Oče me je včasih vprašal, kako gre, jaz pa sem zmeraj odgovarjal, da dobro. In s tem je bilo vse opravljeno. Nikoli pa ga resnično ni zanimalo, kako mi gre. Nikoli ni bil v šoli, da bi se zanimal kako je z menoj. Kako naj mu potem verjamem, da se resnično zanima za moje delo v šoli?«

»Saj vem. Starši bi hoteli le, da jim na koncu prinesemo dobra spričevala, in da ni nobenih problemov z disciplino.«

»Veš, ne morem prenesti večnih očitanih in naštevanj, kako oni skrbijo zame, kako mi plačujejo vse, kar potrebujem in kako me hranijo.«

»Verjetno je povsod tako, tudi sam sem na istem.«

»Saj je vendar njihova dolžnost, da nas živijo, tudi to sem jima že povedal.«

»Gotovo je res. Zakaj pa nas imajo?«

»In vendar bi se včasih rad toliko stvari pogovoril z njima. Mislim, da bi bilo lepo, če bi se lahko o vsem pogovorili. Vse, kar jima zaupam, je le majhna drobtinica mojih doživetij. Vse prevečkrat ne najdem načina in rešitve, kako bi jima zaupal. Gotovo se veliko več pogovorim s teboj, kakor pa povem njima.«

»Prepričan sem, če bi se več pogovarjali in si več zaupali, bi te tudi bolje razumeli. Mnogo več ti lahko zaupajo, če te bolje poznajo.«

»Toda kaj pomaga, ko pa jima jaz ne morem zaupati. Ne spomnim se trenutka, ko bi se skupno resno pogovarjali. Naši pogovori so samo očitane in kričanje drug na drugega. Kako naj jima v takem položaju razkrijem svoje težave, vprašanja in vse kar me tišči?«

»Morda bi moral najti primeren trenutek, ko bi bili pripravljeni na pogovor.«

»Le kako naj najdem take trenutke. Zvečer, ko se vrnete z dela, sta preutrujena ali pa imata še toliko opravkov, da nikoli v miru ne sedemo skupaj. In če kdaj le imata čas, je na sporedu televizija.«

»Ali si ti res želiš, da bi se o nekaterih stvareh zaupno pogovorili?«

»Mislim, da ne. To je nekaj, česar niti sam ne morem razumeti. Včasih čutim, da bi bilo prav in veliko lažje, če bi se pogovorili. Tudi ti si rekel, da bi mi lahko več zaupali, če bi me bolje poznali in me jemali resno. Z druge strani pa si ne morem misliti, da bi se z očetom o nekaterih stvareh resno pogovarjal. To sploh ni mogoče. Z mamó še gre, včasih dobim z njo stik, posebno takrat, ko sem v zagati, iz katere ne najdem poti. Očetu pa vendar ne morem zaupati. To mi kar ne gre, čeprav v sebi čutim, da bi bilo lepo in dobro.«

Nato se je tišina nadrobila med pogovor.

»Rad bi zvedel, kaj starši menijo o tem. Ali morda oni mislijo drugače? Včasih čutim, da me sploh ne potrebujejo, da sem jim odveč.«

Za trenutek sta umolknila oba. Spogledala sta se, da bi ujela resnico povedanega.

»Veš, Mirko,« je počasi in s premislekom povedal Lojze, »morda pa te le potrebujejo!«

V tem trenutku sta se srečala z očmi, toda tokrat drugače kot doslej. Še sta modrovala in se razbremenjevala.

Sence z oči so izginjale in zadnji požirek oranžade je bil slajši kot prvi.

Med vožnjo s kolesom proti domu pa se Mirko ni mogel iznebiti zadnje prijateljeve misli, da ga morda doma potrebujejo. Spremljala ga je kakor beseda, ki se zakoplje in se hrani za čas, ko jo najbolj potrebuješ in jo zopet izvlečeš iz srčne shrambe spomina in dobrote.

Starši.

Morda pa tudi oni potrebujejo dobro in toplo besedo? Morda si tudi oni želijo več zaupanja in razumevanja? Morda pa vse skupaj le ni samo njihova dolžnost.

Dolžnost.

Beseda, ki jo je tako sovražil in s katero je želel prizadeti tudi starše.

Ali sta mu res dala življenje v neodgovorni igri strasti in naključja? Ali pa je to le bil največji dar ljubezni?

Dar, kakor je roža, ki mu jo je nekdo podaril za osemnajsti rojstni dan. Bila je tako majhna in skromna. Vedel je, da je bila odtrgana na polju, pa je vendar zanj predstavljala toliko bogastva, ki ga ne bi mogla odmeriti nobena še tako dragocena stvar na svetu. Morda pa je tak dar življenje?

Dar!

Čigav je ta dar?

O tem doslej ni premišljeval. O tem ga niso učili v šoli. Vse, kar mu je bilo drago, kar ni imelo cene, kar je bilo zastoj, ni nihče spoštoval.

— In kaj sem jaz komu podaril zastoj? — je premišljeval Mirko naprej. — Morda čas prijatelju. In ta čas mi je bil tako dragocen in lep. Ali je v tem najina sreča? Toda vedno me preganja ta nesrečna dolžnost. Morda pa sta dar in dolžnost zakonitost življenja, ki se ji ni moč izogniti. Kaj, če sta povezana kot leva in desna roka, ki se tako dobro dopolnjujeta in ujemata? —

Bil je še premlad, da bi lahko razumel vso to zapletenost in nujnost, pa vendar ju je začel odkrivati na novo, kakor prve samostojne korake v življenju.

Vedel je, da so se doma pogovarjali samo takrat, ko jim je jeza privrela pod kožo. Beseda jim je služila le za odstranjevanje premnogih napetosti. Takšna pa seveda ni mogla biti topla in lepa kakor nasmeh in dar. V njihovih besedah ni bilo misli in miru. Zato so zjutraj vedno močali, ker jim je noč ohladila jezo in so začeli govoriti, ko se je ta zopet zbudila.

Čim bolj se je približeval domu, tem bolj so mu vrele v glavi čudne in tople misli. Nejasno je slutil, da za vsa nerazumevanja doma del krivice nosi tudi sam.

Prvič je samega sebe zagledal od zunaj in se začel opazovati od daleč. Spoznal je, da so bile tudi njegove besede osorne in neprijazne, ki so bodle in vznemirjale. Sam in začuden je obstal pred samospoznanjem. Razveselil se je te misli, ki se mu je prvič porodila. Bila je topla in bogata. Zopet si je zaželel prijatelja in pogovora z njim. Bilo ga je sram, da mu je vedno odkrival le senčne strani svoje duše. Teh misli, ki so se mu porojevale, pa ga je bilo vedno sram, da bi jih izrekel pred drugimi.

— Toda saj ni bilo nikoli priložnosti — se je zopet sebično potolažil sam pred seboj.

Dobre misli je skrival in zakopal kot prijateljevo besedo, ki je vse to izzvala.

In vendar, morda je res bil tudi on komu potreben. Čemur se je najbolj čudil: morda je bil potreben tudi svojim staršem, kot mu je rekel prijatelj.

Morda.

Približeval se je k vratom domače hiše in vedel je, da se tu pot šele začinja.

— Morda bo težko? —

— Morda ne bo šlo? —

— Pa vendar. —

— Morda pa me res potrebujejo? —

S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje

Za napršnjek vedrine

Dragi Jožek! Častita sestra Inocencija (štera se nigda zvala Imakulata, gda pa zvejdila, ka to zvanje ma Marija, se nej dala več tak zvati), me pitala oviden, či mi šče kaj pišeš pa či se izda tak šengariš v pismaj pa me spravláš v dobro voló. San njoj povedala, ka si dugo to delao, dokeč san nej jes špajs za istino zela pa te fejst ošónala. Tak ka si te túo grátao. Škoda, je pravila sestra Inocencija, smej je tak kak nebesna vedrina srci človečemi, potreben vsen lidén, túdi nán, ki smo se odpovedale svejti. Pri-povidávala mi je od svetoga Frančiška, kak je štimao smej pa priporáčao liden preprosto veselje, pa kak smo mé nune preveč v sebe zaprejte, nej samo v te zidine visike, prek šterij ne vidimo. Mogla san njoj pa vsój sili preobrnóti tvoja pisma od ščavnjeka, tak se pa smijála ka vse pókalo. Kumaj se sirota stáвила. Ka je ván, sestra Scholastika, ka máte takso vrétina smeha, mi je pravila nazádnje. Zabádaf, san si mislila, či jes toga ne ven ponúcati.

Tak bi te prosila, Jožek, ka mi ne zameriš preveč to moje činenje, kreganje pa ošpótanje. Si nikaj nej načmigno v pismi, ka se špájsaš, jes san pa vse za sveto istino zela. Drgóč mi moreš to naprěj nazvejstíti. Vúpan, ka si nej tak žalvíti, ka ne bi mogeo pozabiti eli odpistíti, ka san ti bódikaj zgučala. Znaš Jožek, preveč san se zbojala za tvojo málo dúšico nedužno, štera je komaj začnola svoj dúhovni žitek. Ve pa znaš, gda oča dajo napraviti nova kóula, kak pázijo nanjé, ka ne bi ge v grabo prišla pa se spotrla, šče blata se ogiblejo, ka se ne bi zamázala. Tak se túdi mi, dúhovniki pa redovniki, radi zoságame pri vsakoj dúši, ka ne bi vóznola pa se zamázala, zato ka je dúšo žmetnéj oprati kak kóula pa sigdár kaj na njoj ostane. Gda boš vélki, te boš to bole razmo, zdaj pa nej, ka bi kakšo svájo tirao eli od žalovitosti zanemáro svoj verski žitek.

Meni bi jako žmetno bilo, či mi ne bi šteo odpistíti, zato ka bi s ten resan grej činio, víš ka je Jezuš nán túdi pripravleni sproti odpúšcati, čiglij ka ga furt bantúvlemo pa se nigdar do kraja ne pobóšamo. Či te pa što napelávlé, ka mi ne piši (kak san nikaj po drúgij zvedila), njemi povej, ka srd lidij šče nigdar nej osréčo, liki njim zapera vrata k sreči pa k sporazuménji. Ti vidiš malo děle od nosa, kak máli ecek, tak njemi povej. Ne pozabi povedati, ka san bila jes ži zadostí kaštigana, tvoja mati — moja sestra mi takše vósklála, ka de me šče dugo bolelo. Zato njoj zdaj ne odgovorin, ka me preveč srce boli pa se bojin, ka bi se po človeče bránila i pobídila kakšo svájo ž njov.

Samo či šče od tébe ne dobin glasa, te bon resan preveč kaštigana. Jožek, zmislí si, kak deleč je gorican pa zračunaj si, či bi te što gnao desetkrat, dvajstikrat tak deleč pa bi te tan samoga naháo, te povrgeo

pa odiše, ti bi pa ostao med tihinskimi lidmi, kak bi se dónok počúto? No, zmisli si! Ka pa, či bi te tan šče što notri zápro v visiko zidino, ge ne bi vido vó ničes nikaj pa bi ti šče skoz okna prepovedali glédati vó, kak bi ti djalóu? Viš, Jožek, mé se trúdimo tú živeti nej za té, liki samo za ov svet, eli glédano tak po človeče smo ti mé tú takše sirótike, kak pravi č. sestra Inocencija. Pa smo si to ešče samé zébrale. Samo včasi je seadno žmético, nezgrúntano hidóu, tak ka ži misliš, ka nemreš vóstatí. Šče ftica bi teško živejla, či bi njoj v klónjici vse rešetke spozaprlí pa njoj ne bi dali viditi niti falačka sivoga néba, nej svetlosti sunca, gda so jo ži zaprlí pa na veke zépnoli, ka nemre sprestrejtí svojíj peroti pa lejtati, kak je bila stvorjena. Vörješ, Jožek?

Zato mí ne zameri, ka tebi dičareci skladan to vó, znaš neman ti jako komi, pa si mislin, ve boš me ti záto razmo. Starišon pa domačin to niti nesmin pisati, bi je preveč bolelo. Ne prosin, ka bi me što troštao, nej, to san si sama zvolila, rada bi samo dobila z domi kakši glas, ka bi mi što otrzno včasi mali okenček v tisti púngrad mojega rojstnoga kraja, šteroga san zapistila. Tak bi te prosila, Jožek, napiši mi kaj od naše vesnice, kak si mi ži v prvon pismi, što vas pohája, ka se godí tan pa što se burdí pa lárma po vési. Ti zdaj ži dosta kaj vidiš, záto ka si zdaj ži vékši pa si ži vó s ščavnjeka zraseo, jeli ka si? Eli to ne zemi tak, ka se ne bi več špajsao! Viš, naši ne ftégnejo pisati, sigdar so v deli, vaši túdi pa brezvički. Tebi je pa to tak pólejci, kak či bi pisao šče adno domačo nalogo. Čiglij ti to nun mogla povrnóti, bon ti znala bití zafálna, v takšo formo, ka de túdi tebi na hasek. Vori, Jožek, ti boš pa meo adno lepo osvedóčenje, ka si nikakomi dobro delo fčino.

Tak ti zelen túdi za tvoje godovno (mené se na moje redovno nišče domačij nej spómlo), ka bi si nábrao ken več dobrij del pa ka bi svoje dúševne pa telovne zmožnosti núcao po pámeti tak, ka bi bilo vse na božo diko pa lidén na hasek. V ton vüpanji čakán, ka se odpré zasün tvojega srca pa ti voščin srečo pa boží blagoslov.

Tvoja tetica s Pešte

Pozdrávla te túdi sestra Inocencija (túdi ona moli za tebé).

Što nas pohája, što vse búrdí pa lárma po našoj vési

Dugo san van ži nej pisao, tetica, kak san pa prečtio vaše pismo, san včasi voló dobo pa van zdaj napišen malo več. Tisto od ščavnjeka pa drúge bolondúje najbole ka pozabimo, malo je bilo istine malo špajsa, vse vkúper pa nej vredno spomina eli cilou kakšega zamerjavanja. Gorice so kraj, ge nega mesta za srd eli svájo, tú more človik nasredi lepoga stvarstva božjega pobúdjavati v sebi samo lejpa čútenja pa nakanénja.

Pišete mi, draga tetica, kak ste dostakrat samij. Jes znan, ka je to samoča, gda je človik sán kak márše zgúbleno nindri v pašnjeki eli šče dele. Mené naši túdi večkrat samoga nahajo, gda kama odidejo eli kaj takšega delajo, ka nej za deco. Tak van túdi zdaj pišen tú v goričkoj íži, ge san spisao ži túdi domačo nalogo.

Samo ka me tā nāloga za vās bole kōle kak šolska. Ne ven, či bon mogó-či van napisati vse to, oča pa mati bi van to bole znala. Eli pa vaš oča, ka znajo tak pregādati, ka si vsi smljemo (samo so zdaj nevolni ka njin noga tečē). Pa brezvički vūček, vaš brat bi van tūdi znali to bole znapisati. Lejko bi van napisali odtistijmao, kak ste odišli tā. Mój spomin pa ne sēgne dele kak piruzlekov rēp.

Najprle što se odi k nān. Nikaj se ne zmešan, či povēn, ka največ odita Sabōlov Jožek pa Raščanov Štejf. Tak pa fajne picikline māta, ka se jiva nemren naglédati. Ve majo vsi dečki fajne, nove novērne, liki nājbole se liskečeta od njeva pa tūdi nājbole spūcane māta. Vi si ne míslite, tetica, kelko mān za glédati, gda je pun dvōr biciklinov pri iži, tak ka njin tesno pod lugašon. Kelko dela naj dohaja z Matjašecovin Vincijin prle kak vse spreglédneva pa zošēcava. Najraj mava tiste, ka majo nogače nasrejdi, je lejko vrti (naša Prima vera tūdi ma, samo na paktregeri).

Včasī pa iden notri k dečkon pa poslušān. Tūdi tū mān kaj viditi: cejle kaštule cukorlina, kamenčekov pa vužgecov, ato ednok je eden pokazao cilō revólvo. Znete prēci je med temi dečki švērcarov, odijo prek mejē; samo to van tak potūo povēn, tetica, nej ka bi to dele glāsili, ka bon te jes v zōsi. Lekaj je žandarje lovijo pa zapērajo, grāničari pa cilō strejlajo, žive. So jij ži prēci bujli, ato ednok cilō adnoga od Lipe, Bog daj njegovoj švērcaarskoj dūšici dobro. Fajn je poslušati tūdi dečke, šteri pridejo z dela v Nemčiji pa Franciji, kelko pregādajo pa debele bankaše kažejo. Mūva z dedekon bi je furt poslušala. Tej dečki van tūdi dosta spijējo, tak ka oča komaj zadolejo s pivnice nositi. Ne ven, kak dugo do sami folgali, da dīkeo našij ne pistijo kcōj, ka bi njin dvorile. Gda ži pa duže vino po guti pošikavlejo, se hāpijo spejvati. To je ži tak v noč, pri posvējti. Tak pa li močno spevlejo, ka si trbej vūha doldržati. Či jij je zadosta okoli stola, včasī lampaš vgasne, vōrte mi. Si mislin včasī, bogmoj, či de v nebesaj takše spejvanje, ve do pa vsi sveci glūhi, pa angelje tūdi. Eli nājakše šče pride, bār za menē, gda dečki odi-dejo domov, bouše povedano, gda je oča domov pošupajo. Nikak pa nikak nejden prle spät, ovak me nikaj ne bi dōjšlo, eli bi pa zajtra nājše v kupicaj samo zlūftani bucku. Tak pa Joužek zravna, gda dečki odidejo vō s iže, bojk k stoli, pa vse nājge v kupicaj stoči v vrček pa si te to tak pomali sladko spijē. Ja ja, tetica, tak se to dela, kcōj se pa deklamēra: »tan je idou na svejti, ge nega vina v klejti, ge pa jē, tan se pa spijē.« Pa ka si note mislili, tetica, ka je to komi na kvār, figo. Naši so radi, ka nej trbej vina vōvlejavati eli pa nazaj v lāgef, jes pa, ka tak pōlejci priden do bouše pijače. Vište, kak gōspodni Bog skrbij za edne pa za druge, kak ftice pod nebon! Fčasī mi šteri dečko šče cuker dā eli falaček čokolade. Samo ka to raj dāvlejo sestrama, tak skrmā, ka oča pa mati ne vidita. Ve jivi včasī šteri tūdi kaj poglādi eli potēpka, samo ka se unjēvi friško krej zmekneta, kak či bi jivi to bolelo. Neven kak to, ka raj božajo njevi, ka sta ži velkivi, kak menē, ki san šče māli. Jes pa samo sidin na kōmeni pri pēči pa si mislin: para ježeva, te san pa jes nikaj nej?

Tak zdaj dōjde od dečkov. Ne zamerte, ka san van od njij pisao, sestri me idou māta, ka praj vās dečki nikaj ne brigajo, da san pa nej mogeo brezi njij, či pa oni nājbole burdijo prinās pa najvekšo lārmo ženejo po vēsi. Kak pa šče fajno spevlejo po večeraj, tak ka moremo okna odpirati pa poslušati. Šče stare mamce rade poslušājo. Eden spevle na mladou, drūgi

srednje, ovi pa na starou. No, od toga van nun več píso, mati pravijo, ka se ne šika pisati van ódnij, ka vi praj máte večno zaoblúbo, ka dečkov note gledali pa nej nanjé mislili. Tak naj van te poven, ka dekle túdi spevlejo, samo nej kak dečki, liki saka sama doma pri deli, fkúper pa samo té, gda seme lúplejo eli pérje česejo. Eli takse šege pa nega, ka bi dekle spéjvale dečkon. One so preveč kreheče, ka bi odvečera vóni odile po kmici, pa stráj bi je bilo, kakpa. Da bi vi znali, kak so dekle strahlive! Liki plésati se pa ne bojijo z dečki. Nej ka bi si mislili, ka prinas plešejo, bogvari, oča naš bi je zravna stírali eli njín tace spotrli. To delajo samo na veselicaj eli na prošćenje, na školskon dvóri eli pri Bakanovij. Od veselice van pa ne ven pí-sati, ka jes tá ne odin. Ve bi rad šou kaj naglejúvat, samo se mi vidi šce malo prevcajt. Pa napoti bi búo.

Bole kak dečki mene preštímlejo gospodje. Od njij van znan slóbdno písen, ve oni janke nosijo, edni pa drúgi, svetski popi čarne, baratje pa rja-ve. Zatogavolo se znan túdi mojivi sestri lejko bole oščolavleta krenjij kak kre dečkov. No, vrli so edni pa drúgi, eli mené najbole štímajo baratje. Oni pridejo jako ódeleč, nindri z Rovackoga, največ lekaj v Varózdina. Samo ka note mislili, ka oni túdi lármajo, pa ka bi! Túo so bole kak šterci. Odijo po vesnicaj, svój dóudek berejo, pa té séli prinas salaš májo pa strošek. Gda óbid opravijo, njín moren jes kaj zospéjvati eli zdiklamejراتi. Največkrat tisto: »Bogdanček, Bogdanček, sem Jugoslovanček.« Gda pa pridejo tak na-nagli, mi oča velijo, naj njín zospejvlen »Bratec od Lúblance«. Sestri mi mo-reta pomagati, ka je duga kak ivanska pesen. Duga je pa zatou, ka tečas naši lejko vse na réd denejo, se preoblečejo, po cimeštrovo mamco skočijo, ka pridejo pomagat kúhat (vaša mati), v štali znakrmijo, óbid skúhajo, pa té pridejo góspodi dvorit. Včasí me malo stráj, cilou barátov, zato ka so oni jako kosmati, duge bradé májo kak apoštolje, v staroj cérkvi dolnama-lani. Samo ka se sigdár na smej držijo, ka se jij lidje ne bi jako sagali, radi se šengárijó pa mi dajo tisti svoj bejli traclin s pojasa, na šteron debelo čislo visij, ka jij cúkan. Pa dišijo tak ka nej forma. Oča naš pravijo, ka mo na ovon svejti mi túdi tak díšali, či mo odíčení. Gda njín zdeklaméjran eli zo-spejvlen, me sigdár ujckajo pa mi kejpcéke dajo, jij man ži puno kaštulo. Jes moren baraton sigdár roko kúšnoti, pa mojivi sestri túdi, njevi njín dvó-rita sefelé dobróte, ka je naša kúhnja zmore. Óči pa materi sigdár škapu-lerje dajo, pa si je te obesita okoli šinjeka eli je pa kstráni deneta. Je nevin za kój volo so tej škapulerje, meni se tak špajnsni vidijo, ka nej za povedati. To je praj samo za vekše, ka je húdi dúj ne obsédne. Bi rad znao, kak to vóvidi, gda koga húdi dúj obsédne. Jes san rad, gda popi eli baratje k nán pridejo, te je tak kak v svetek: hénjamo delati, moremo se svetešnje oblejčti, gda pa odidejo, te malo bouše jejmo pa bouše vino pijemo.

Oča pa dedek sta se ednok štúkala, šteri so bole za velko, naši popi eli baratje. Dedek so pravili, ka so svetski popi naprej, zato ka se uni vozijo s fóringov, baratje pa morejo peški šrajati. Oča so idou meli dedeka, ka so prej baratje ravno zatogavolo bole za vélko, ka so skrovni pa ponizni, po-leg toga pa šce zvúnredno pobožni pa se jako zatajúvlejo. Jes to ne ven, ka je to, pa san nej potégno nej z ednin nej z drúgin. Tak póttúo san sí pa mislo: dokeč de cemeštíria na svejti, node hidou nej ednin nej drúgin. Naš dedek pa radi očo dražijo, pa so se nej dali dol potrejti: ej, pravijo, svetski so na-prej, zato ka májo jakši gvant, čaren klot, ka se sveti kak da bi svúni búo.

Barátje pa samo nikšo debelo, kosmato raševino. Oča so njin nej ostali dužni: to je nikaj — ravno debela janka má právo žmečavo, ka je vöter ne zdigne, popövske janke so pa tak tenke pa na spláj, ka je zdigne sakši piš pa pokaže, kakše láče nosijo ocpödi. Dedek so štúkanje tak sköncali, ka so pravili: lejko bi oboji eden gvant nosili, či adno vöro vadlúvlejo; najbouše bi praj bilé bregúše. Zdaj so očo tak svadili, ka so vse tázlučali, ka so v roka j meli. Mamca naša pa so si nadebeli zdéjnoli. Ej, Joužek, viš ka te čaka, eli ti boj čeden pa se janke ogni, takše pa övakše, samo križ je ž njimi. Kakšo janko eli gvant pa nosite vi, tetica? Bar eden kej p mi pošlite od sebe, či ste se ži dáli dolžeti, ka bon vido, kakši ste. Mati pravijo, ka ste v nikšen ostron redi öršolink. Je neven, ka je to za Orše bilou, ka vas v té zidine notri zagvözdila pa vas vö ne pistij; dedek pravijo naš, ka bi vé mogle adno reberijo napraviti tan notri.

Najvekšo larmo pa ženejo po vesi bošnjaki pa kupinarje. Vi znan ne vejte, tetica, ka so to bošnjaki; dedek pravijo, ka so šče té nej odili po svejti, gda ste vi šče dekla bili doma, samo zdaj, kak je Jugoslavija. Bošnjak — to van je takši máli buntaš; on svojo buntico peški nosi po svejti tak kak cigani marélašje eli brúsači. Vso róbo má sklajeno na takšoj cifrasto j kišti, štero nosi obešeno okoli šinjeka pa pojása, ka njemi na trbüli visij. Gda pride v vés, ži ödeleč breči pa spejvle, samo inači kak kupinar, övak bi se ženske mejšale. On svoje malo vercvo na znanje davle, ka bi lidje prišli kúpúvat. Gda ga čújen, sigdar bizin k njemi pa té zijan citre, štere má na kišti najnaprej vösklajene. Da bi vi vidili, kak so fajne ži samo kaštulice, pa kak dišijo! Bošnjaki — to so van takši gizdavi mladi dečki, šteri ne odijo samo vednáko kak sveča, liki se šče precí nazaj držijo, övak bi je kišta dolpotégnola. Takši galantni so pa túdi zatö, ka nosijo »galanterijo«, kak pravijo, pa se štímajo žnjov. Ve se túdi lejko!

Ednok je prišeö bošnjak k nan pa bila sestra sama domá z mamcov. Štela je kúpiti nikše čate za vlasé, pa takšij próstij nej meo, ove cifraste pa nej vúpala kúpiti, so precí drage bilé. Milila se bošnjaki pa njoj pravi, ka njoj dá adno kšenki, či jo lejko küšne. Sestra pa odkimala. Bošnjak jo lí pregovárja, ona pa nej pa nej. Te njoj pa ponudi šče žajfo kcój, tisto dišéčo, znáte, v pisanon papéri, nej adno, dvej, za sakše lice edno. Sestra pa v lúft pa njemi hápi bodikaj gučati, tečas, ka sirmak bošnjak mogeo oditi. Priden jes domov, zvedin, ka se zgodilo, jes pa nad sestro: tak si nora kak böčkor! Nej samo ka bi se lejko štimala s čaton, liki bi dišála kak kralica, pa nej samo tij, vsi bi dišali tak ka nej föрма! Kakpa, či tij ne bi düpla bila. Ja ka bi pa grona köštalo, či bi njemi podržála svojo sméteno glavö, ka bi te malo öbležno. Pa čiglij bi te kaj poslino. Kak te pa včasi maček liže, pa ga šče tiskaš nasebe! Te je pa za tébe človik kaj menje? Ne právin, či bi ti njega küšnola, vörjen, ka se ti ne bi račilo, liki ka bi samo tak na méri držála za adno mëgnjenje pa telko blaga — ti nimača! Ajd bojk zánjin pa ga priženi nazaj, či neščeš bita biti: jes se njemi dán splúskati, či mi dá citre, kakšte de bolelo. Bolečina miné, jes bon si pa igrao. Eli nej me bögala, šmrkla liki mi šče nazaj gučála pa me öspötala. Dedek pa mama sta se pa za trbüle držála, tak sta se hrzála, ne ven, ka je tú smešnoga bilo. Odtistijmáo sestri furt bodikaj gučin, gda se müjvlen, pa njoj potočin tisto debelo žajfo za gvant, rekši: na, zdaj se pa hrđaj s ten, ka ti grinte dolodidejo pa böš bole fajna.

Oča naš so pa dali sestri prav pa mené meli idou; njoj so obečali novi gvant, meni pa pokazali bič, či bon šče takše brbrao. Vište, tak obrédi človik, či komi dobro vošči.

Tak mislin, ka so kupinari ži te odili po svejti, gda ste šče vi doma bilij. Samo tak nagósci znan nej, zato ka te bojna bila pa so se kúre sagale nesti. Túdi peciklinov šče nej bilo, brezi njij pa ta meštija nejde. Kupinari van májo svojo klónjo odzaja na paktregeri gor zvezano, takšo velko, ka je skoro skrije. V klonji májo prečnjeke za bilice pa piceke, edni pa šče za kúre pa kokóte. Jej, da bi vi čúli, kak fajno kupinarje cvičejo, gda se pelajo po vesli! Z visikin gláson rlijo, tak ka njin glás trepeče pa se furt preminjavle, kak da bi si kúre spejvale.

Od velkij burdašov nesmin vónahati pozvačina. Samo dosta van od nje-ga nun pisao, ka so ži te odili okoli, kda ste vi živeli — ne zamerte, kda ste šče v vesli bilij. Gvušno so ži te odili goroblečeni, samo ne ven, či so Vogri meli telko pantlikov sakefele pa cmejrov, kak je gnesden mogoče dobiti. To ži tak znáte, kak pozvačin trluzi na svoj rok z roglá napravleni pa jejza lidij z ježovov kožov na švisli sekire. Tečas ka dá človeki piti snihínje mlejko (ve je to nej njeno mlejko, liki vino — samo se tak zove, za špajsja volo), ga jejza po rijti pa skače s svojimi zvuncami, ober črejevlov obejšeni. Pozvačini májo duge guče tan, ge zovejo na gostúvanje, tak prilično vkúpsklajene, ka se pozvani morejo ži pred gostúvanjon smijati.

Tak vište mámo na vesnici túdi dosta smeha, spejvanja pa mužike. Što šče larma po burdi po vesli? Bóvnjaš kriči, gda bóvnja na trati pa dávle na znanje, ka ritar zapověj eli srez dolspiše. Njega poznate. No, larmajo túdi ženske, da len sišijo v pečnici pa konóple eli gda je namakajo po vékšij grabaj, prle kak je doma spresterajo na škėgnji. Vleti pa velko búrdo zaženejo mašínistri, gda z mašínon mlátijo na trati eli odijo mlátit od iže do iže. Zdaj rejsan larmajo malo menje, zato, ka so Peter Balažov z dvema drugima vértoma kúpili zdaj magajar. To je lekaj vogrška reč, pa vi razmite, ka je to. Či pa nevejte, van poven, ka je to mašin (peč), šteri san ide, tak kak auto, samo poménje. Zdaj nan nej trbej več gúmla (mlatca) za vajati vlejtči. Peter samo napistíjo svoj magajar pa se pelajo ž njin kamašte. Samo gda mláti mašin, mašínistri morejo sakojački larmati, ovak jij lidje ne bi čúli, njúve komande. Pri mašini brečijo túdi dekle, gda je dečki pa moški v slamo pa v ščelinke vežejo (tak za špajs), pa je malo potačejo po gúmlu eli óslici. Eli nega van takšega veselja pa smeha — túdi na veselici nej — kak je za stólon, gda po velkon deli težácje vkúpsedejo pa se šengarijo s svojij faling pa návad. Eden drugom v špajsi napéjčejo, tak ka se cejla družba more smijati. Da bi vi čúli pregadati Metčecovoga Józkeca, Sopčanovoga Štejfa eli Vučkovoga Martina! Búrdijo túdi lidje, gda cigeo delajo eli mešajo mort pri zidanji. Gnesden se najmre dosta zida, nej kak inda, zato ka je več pejnez, te se pa bole burdi pa larma.

To so van vse takše šege, štere so na vesli ži duga lejta pa šče dugo bodo, či tak ka de svejt šče duže stáo. Samo so naši dedeki na Piparvon škegnji tak nikak vózvížali, ka mér má kratki tekaj, pa ka se nova bojna ređi. Tan v Pešti túdi takši glas ide? Najbole je praj nevarno ravno v Evropi, tú smo pa mi, glij nasređi. No, jes vas sagao nun, to je nej moja naloga. Samo si mislin, ka je bouše poslušati vsefelé male larme v mérí, kak pa vélke v bójni, jeli ka tak? V ton dúhi zelen túdi van, tetica, ka hromout pa larme toga

svejta ne bi porušile vašega mera klosterskoga, šteri van je potrejen za to, ka molite za te grejšni pa nevalani svejt. To vište je vaša velka naloga, dosta vekša pa bole odičena, kakpa ta moja, štero zdaj dovršin na ton črvivon stouli, ka me naši ži z brėkov zovejo rože vönosit. Kak vidite, so naše Gomile v svojen razvitki ži precj naprej prišle, pa naša fara varaška tudi. Zato bi pa škoda bilou, ka bi se svejt kaj porebero.

Nazadnje van šče vouščin malo za nazaj — za vaše redovno godovno — (je bila velka svetnica, ta Scholastika?), ka bi ži na ton svejti dišali tak, ka bi vas lidje z dopadenjon pridihavali pa se k nebi nadigavali! Z adnov rečjov, ka bi dišali tak, kak mo mi komaj te, gda se na ov svejt prekopicne-mo (či mo toga vrejdni, kakpa).

Zbogom stante pa ne zamerte.

Vas pozdravla

Jožek Strkov

Jakob Šešerko

Premicija v preši

Z Bučecovec s cuga ob devetih dopoldne sta po prašnatoj cesti klestila dva človeka: eden sūhi f frančiškanskoj kuti z belin štrikon okoli pojasa, pa z aktofkoj v roki, drugi pa štrnajstletni pebar, kerj je bos poleg njega pecka. Prvi je bija še topel novomešnik — p. Jožef Čagran — posvečeni prejšnji den v Loblani, drugi pa njegov bratanec Ivan z ženika pri Sv. Duhi — fara Sv. Jūri ob Ščavnici. Kda sta prišla do Seliških šum, sta se zegnala po bližnjici, pōtle pa po vratah med Slaptinskimi njivami. No, za vsega vkup poldrugo vūro hoda sta bila pred jūrjofško cirkvijo.

Nigi žive dūše, nibenega slavoloka, nibene muzike, najč ene svatefce, nibenega govora, ne deklamacije, pa vsištirje zvonovi so lepo tiho visili v turni.

Pater Jožef je bija sin Ritojovega Matjoša, kmeta s Trbegojec, kerj je že prėd prvo svetovno vojsko odiša — v Nevjork v Severni Ameriki. S soboj je vzeja tūdi svojo ženo — Mirovo Miliko od Sv. Dūha. Pisa se je Matija Čagran. (Od njega je pisa Ivan Kreft, da je bija kūšten no zaveden Slovenec in je kak ti prvi gasilec v lotmeršken pecirki začeja s slovensko komando.) Z Miliko sta mela pet dice. Najtimlajši se je odloča za mešnika-frančiškana in si vzeja ime Jožef. Ameriški frančiškani so ga poslali v loblansko bogoslovje — zavolo slovenskega jezika.

Zaj je pod milin Bogon san kleča v jūrjofški cirkvi, f keroj so bli kršeni pradetek Peter, dedek Andrōš, babica Treza, no oča pa mati. Pa cela jūrjofška fara, ne ve nič o ten. Kak bi le vedla! V Nevjorki ga čakajo: oča, mati, brata, sestri, znanci, verniki, cela fara s premicijo. V aktofki ma že karto za ladjo, kera odpela krez par dni. Sen je priša, da bi se Bogi zahvala za verne starše, pa oča jemi je naroča, naj ma pri Sv. Duhi (podružnici Sv. Jūrja) tiho mešo za očovo mater Trezo — svojo babico, na pol slepo, z ofnanimi nogami, kero oskrbavle v liseni koči na ženiki — hčer Licija. (Licija je bila tūdi 9 let v Nevjorki, pa je zavolo materē prišla na ženik z dvema frocoma — 4-letnim Ivanom pa 5-letnim Jakopon, mož Jūri pa poznē).

S cirkve sta p. Jožef no bratanec Ivan šla v farof; sê sê je moga novo-mešnik pri župniki mêldati pa prositi, če žihêr pri Sv. Duhi mešuje za svojo babico, pred kak dè za vsikdar odiša ameriškin Slovencon dûš past. Dva metra dugi župnik Franc Štehec so drobičkêga frančiškana tak na veko poglednoli, da se je ves prestraša, ka se je najč škofa ne.

»Pjê, gospod novomešnik, tak to nêdê šlo; če drûgi niše nede premicije služa, tê bon jo jaz san!«

»Gospod župnik, za babico sem rezerviral danes in jutri, potem imam še delo v Ljubljani, za pet dni moram zapluti čez Ocean. Priprave za premicijo trajajo po leto dni, jaz imam 50 dinarjev, babica eno kravico, pujska in par kokoši. — Mene čaka primicija v New -Jorku ...«

»Bog bo spremenil en dan v leto, 50 dinarjev pa kakor 4 ječmenovih kruhov in dve ribi!«, je zagrmel jurjevski »Mojzes«.

Kak je p. Jožef tistih dvajsti minut prêhoda skoz Jamičko šumo v breg na Ženik, je sploh ne veda. »Primicija!« Med šolanjon je v počitnicah bija na večih premicijah svojih kolegof v loblanski škofiji, ge so premicije nič prta štajerskin. Zaj pa naj on v dveh dnevih vkûp spravi premicijo — brez hûte, brez penez, brez oêe no matere, brez ceremonera, brez ... Zakê ga je Bog kêstiga s toto premicijo!

Kda je vse to toj zloža pred babico, tetico Licijo, stricon Jûrjon pa pred bratancoma, so se najpred vsi vkûp na ves glas razjokali; sê so ne vedli ali od veselja ali od česa drûgega. Gnês je 30. junij 1930, premicija bo 2. julija 1930 na Ženiki.

Ženske po vrhi so si začele rajtati: »Ka so znoreli? Ge so tê fkrali premicijanta? Sê so ne nibenega šolali! Ge pa do premicijo meli? Na turni!?!«

Vsemi bi se dalô ogniti, samo jûrjefškemi »Mojzesi« nê. Začela so se glihanja z žlahto in dirke s cajton. Žlahta je plahte ne nigi raztrgala. Vsi so bili — za. Samo pri hûti je vse obstalo. V dveh dnevih zvoziti les, ga stesati, postaviti rušt, s slamoj pokriti streho, vse oplesti, to je nemogočno. V oštarijo, v farof ne gremo! Ka pa babičina preša?! Bog ve, kerî je prvi priša na to.

Babica in hêr Licija sta pravzaprav živeli v nekdašnjem svojem vrhi (vancariji), ge so si babica podavek zgovorili, kda so kmetijo s sinom Matjašon v Trbegojcih ôdali. Kda pa so babica skoro vse gorice doj pustili, so še prešo vûn ôdali (pod, cuhto, kad, prešpaj, preslice, rigle, podne dveri, pejiče, vreteno, vago, pehê); prostori, ge bla pred preša, pa so še naprê pravili preša.

Toto prešo je stric Jûri s pûto na hrbti pošprica z vapnon, gorêh so namesto dilnic nametali sosidove blaje, stene no blaje obili s smrečjon, navesili papirnate pantlne pa vence, navtikali rože, prešne dveri doj vzeli, pa z gostilne pripelali mize no klopi. Petnajstletni bratonec Jakop je nad štoki nareda napis »Blagoslovljen v imenu Gospodovem«, tetica Licija je zešila slovensko zastovo, kero so porinili skoz luknjo v svislîh.

Po fari, pa še v tri drûge, pa so med totin cajton letali peciklnovi telegrami: za daljnišo žlahto, muzikante, pevce, ceremonera, mešnike, fotografa, kuharice, no tak dale. Pa se je vseeno dosti pozabilo no vûn spustilo. Za oznanilo doj s predgajnce blo ne več prilike, ka se je vse to godilo med tjednon.

Drûgi juli pa je bija tak lep den, kak bi kdo na friško sunce muja. Ze vujtrano ob osmih je jûrjofška pleh-muzika »Vogrinci« (10 jih je bilô s ka-

pelnikom Vogrincon) vrezala najpred Radeckimarš, tē pa še »Dvignite Orli«. Babica pa njeni pa znavi v joč, pa še sosidi so pomagali. Pol Sovjaka na drugen bregi je prišlo pred hiše, pa so vsi še ne vedli, za koj gre. Po malen so se začele beliti svatefce; bilē so samo ženičke pa od žlahte. Mišakova mati so jih vkūper spravili. (Njihov sin Ciril je zaj tūdi mešnik — doktor no profesor v Celofci; nove meše pa je ne meja na ženiki, pač pa v Ameriki. Na totoj premiciji je seveda bija kak deca.) Premicjant je zaran stana, pa že babici prnesa obhajilo na klop pri peči, ge so sploh sideli. Spa je z ekstra dovolenjon župnika v hiški babičine hiše. Za tepih na tla z zemlo si je dja prazni korčni žakel in kleče nājen zmola večerno pa vujtranešnjo molitev. Kda so muzikanti no drugi pomagači opravili zajtrk, je že prišla vsa žlahta. Svatefce pa nekej drugih so ne nič jeli do podne, da so lahko šli k obhajili.

Pol desetih je bija odhod k novi meši k Sv. Dūhi; dobre frtal vūre, lepo po ravnem med drevjon, pšenico, goricami no belimi hišami. Mešnika je ne bilo nibenega, vsi so šli naravnoč v cirkev.

Premicjant je poklekna pred babico, kera so ga najpred prešlatali po glavi, ka so ga tē leško namesto očē no materē prekrižali. Vogrincci so zaigrali »Oj, hišica očetova«. Potli so skoro vsi odišli, samo babica so ostali duma, kūharice pa pomagači.

V cirkvi je bila slovesna nova meša, predgali so domaji župnik Stihēc, ministrērala sta bratanca Ivan pa Jakop; se sta že mela po en razred verženske gimnazije pa sta že vedla kak se prestavi »Introibo ad altare Dei« (Stopil bom k oltarju božjemu.) Vse fkūp je tak dugo trpelo z ofron vred, da jin je še v cirkvi podne odzvonilo.

Kda se je že odvēčera po malen napunila premicijska preša, so mogli mize za muzikante no še za nekej drugih lidí postaviti vūni pod slivami; babica, marproška tetica Ajncika, pa drugi domaji so ostali v hiši. Pri glavnoj mizi so sideli polek premicjanta župnik Stihēc; (od njih so škof Tomažić rekli, da pojejo kak ajngel, mešujejo pa kak svetnik). Na pravoj strani so sideli kapucin pater Ladislav s Ptūja, dugoletni odjemalec grehov Jūrjofčarnarof. Poleg so bili antūjofski župnik Škof, da se je lahko reklo, da je na totoj premiciji bia tūdi »škof«. Dale so bilī v preši še dr. Ostrc od Sv. Križa — poznejši kanonik v Marprogi; malonedlški župnik Ostrž; domaji kaplan, predgar na smešno — Franc Satler. Za ceremonera je bija antūjoški bogoslovec Paluc, kerī je veda posnemati peseke, pujceke, čuke, kokote, pa še več drugih.

Kūhalo se pri treh sosidovih kūhinjah; te so še na ženiki peči mele odprte žnūble, ka se je lahko na vse mile hece kadilo po celi kūhinji. Tūdi šparhetof je bilo malo; babica so že meli mašega lončarskega na ene ringe. Največ se je kūhalo no peklo pri sosidih — Čušovih pa pri Grandlovi Miciki. Ta glavna kūharica je bila Frickova Trezika, najboljši sopran cerkvenih pevcof, pa Štihova Elčika z gostilne. Za jesti je bilo vūn zadosti, največ teletine; k temi so največ pripomogli žlahta — kmetje Rantašovi pa Štihovi s Trbegojec, Sinkovi z Biserjan pa Vrbnjakovi s Krabonoša.

Neke so pravili, ka so se kūharce malo spernātile, pa ka je bilo meso tūpatan pri kosteh malo krvavo. Samo za to se je ne niše najč zmena. Gostje so bili tak dobre vōle, ka so toga ne mogli prehvaliti. P. Ladislav so rekli, da so bili že na dvanopetdesetih premicijah, pa je nige ne bilo tak lūstno. Oni so sploh peli: »Svet' Peter pa po ključe skoč', nam sladkega vinca natoč' ...«

Tetica Licija pa je rada začela: »Preljubo veselje...«; bila je pred Ameriko alt cerkvena pevka, pa sta pod organiston Čiričon z očon Kreftof dr. Bratka, Ivana pa Vlada večkrat vkup pela. Pri totoj premiciji pa je seveda s petjon največ pripomoga organist Valant Kocbek, oča pesnika Edeka.

Kak na vsakoj premiciji, pa je bija tudi tū glavni čindara. Vsaki je moga plesati, pa naj je šteja ali nē, tudi mešniki; samo župnika Štiheca se je ne vujpa niše teknoti. Premicjant je ne nibenega plesa vūn spūsta. Navadno je pod mizo po štireh vūn prasna. Dr. Ostrc so bilī brez dūške, kda so to vidli, pa so s hujdin rekli prta Štiheci: »Kaj pa to pomeni!?!« Štihec pa so se tak na veke zasmejoli, da bi jin lahko z roko v želodec segna. Čindara je leta prek goričnih sēpof, njivskih ogonof, okoli jablan pa mlak skoz črne kühinje, mimo sajastih kropjāč pa znavi okoli babice in to notri do punoči.

Drūgi den bi premicjant že moga oditi. Pa je le ošta. Ostalo je tudi dosti jestvin in na kūpe dobre vōle. Ob desetih je bilo ponavljanje nove meše pri Sv. Jūrji. Pa talanje pilekof, kere je premicjant že meja nadrukane z datomon 20. julija 1930 — New-York, V spomin p. Jožef Čagran, frančiškan.

Pojdoč domō na Ženik, po tisti poti, ge sta pred 3 dnevi bogi frančiškane nek pa njegov bratanec Ivan sama trbala, je zaj šla duga procesija. Pri Jirinovej kapeli je Sinkof Jōkop skoča na njivo, zmekna najlepšo sunčnco pa namesto zastove ž njo plesa šimi ples pred muzikanti. (Sinkof Jōkop je bija šfoger ministra dr. Korošca na domi v Biserjanah.)

Kda so se gostje za podne najeli, so župnik Štihec vse povabili v farofški vrh v Sovjaki na južino pa vinsko kaplico. (Kakšni vinski fahman so bili župnik Štihec, je v lajnskiah Stopinjah napisal njihof birmanec — Dermotov Valter, salezijanec v Loblani.) V Sovjaki je meja premicjant dirke s svatefcami; leta je tak, da jemi je jajnka kume folgala pokati po nogah.

Po večerji — znavi v preši — so premicjantovski gostje, čiglih neradi — razodišli. Drūgi den zaran so premicjanta trije bagrlī z opletenimi kuji zapelali v Bučečofce na cug.

Kak zaj vse to zgleda po 52 letih? Po fotografiji so skoro vsi mrtvi razun dice pa svatefc. Sosidova Čūšova Anika še vse dobro pōni. P. Jožef je z Amerike nekej cajta pisa. Zdajšnji župnik Junež so še pred par leti dobili pismo od njega. Znabiti je že prle mrja, kak se je zlate meše fčaka.

V toten pol stoletji je bilo pri Sv. Jūrji pa pri Sv. Dūhi dosti novih meš. pa veke no nobl premicije z novimi hūtami za do 300 lidi. Neki premicjanti so dobri mešniki, za drūge pa bi bilo bojše, da bi šli repe obrzavat.

Premicijska preša še stoji, pa babičina hiša, hiška no črna kühinja tudi. Premicjantof bratanec Jakob se mantra s totin »vikendon«, pa kume dobi slamo za streho, pokrivoča pa še žmeči. Eni se jemi smejejo, drūgi pa pravijo: »Se je ne tak nor, kak je viditi!« Na hiši je letnica 1914; pa glih za sto let pozne se je on narōda. Nad prešnimi dverami je napisal:

Pred hramom vinska trta rase,
še rž priklanja zlate klase,
praded bi našel tram za svoje čase.

Naj je kak šte; niše nema preše, v kerī bi Amerikanec meja premicijo.

Župnija Dobrovnik

Nastanek in obseg župnije

V letih 1322—1335 je bil Dobrovnik že trg in ne navadna vas.¹ Cerkev sv. Jakoba v Dobrovniku se prvič omenja leta 1334.² Torej moremo z gotovostjo trditi, da je župnija obstajala že v začetku 14. stoletja.

Ako pomislimo, da je bila na Kobilju cerkev sv. Martina že leta 1271 in tudi župnija, da je bil v tej župniji leta 1389³ duhovnik Benedikt, potem moremo sklepati, da je bila župnija v 13. stoletju tudi že v Dobrovniku.

Srednjeveški obseg župnije obsega 10 naselij; polovica jih je sedaj v Jugoslaviji, drugih pet naselij pa na Madžarskem. Na Slovenskem so vasi: Dobrovnik, Genterovci, Kamovci, Radmožanci in Žitkovci. Na Madžarskem pa: Bódehaza, Gaborjánhaza, Jösec, Szijartóhaza in Szombatfa.

Kobilje je pripadlo v Dobrovnik šele leta 1839. V prvi polovici 17. stoletja je bilo srednjeveško Kobilje v celoti uničeno s cerkvijo sv. Martina. Tako, da na Kobilju leta 1663 ni bilo prvotnih prebivalcev. Šele za vlade Marije Terezije (1740—1780) je bilo Kobilje ponovno naseljeno. Novi naseljenci so bili iz bližine Kobilja. Ker so po naselitvi na Kobilju hoteli pripadati v župnijo Bogojino, čeprav je do Bogojine 2 uri hoje, v Dobrovnik uro in četrt, do Sv. Jurija v dolu pa samo eno uro, sklepamo iz tega, da so bili iz bogojanske župnije. Ljudsko izročilo pravi, da so prišli iz Bukovnice, Bogojine, Filovec in Strehovec.

Leta 1839 je bilo Kobilje pridruženo k župniji Dobrovnik. Prizadevanje, da bi se Kobiljančarji prefarali iz Bogojine v Dobrovnik, je pa starejše.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1811 pravi v tej zadevi: »Kaplana v tej župniji (Dobrovniku!) ni, toda ko se bodo Kobiljančarji priključili v Dobrovnik zaradi prevelike razdalje do Bogojine, kamor sedaj spadajo, takrat bo potreben kaplan v Dobrovniku, in to je bilo sporočeno Kraljevskemu Svetu, da uvede kongruo za kaplana v Dobrovniku.«⁴

Ko je bilo Kobilje priključeno v župnijo Dobrovnik, je bil uveden v cerkvi tudi slovenski jezik.

Šematizem iz leta 1831 poroča, da je cerkveni jezik samo madžarščina — *lingua hungarica*,⁵ medtem ko naslednji šematizmi navajajo poleg madžarskega jezika tudi slovenskega: *Lingua hungarica et vendo-slavica*⁶ — in: *magyar és vend*.⁷ Ko se je pričela madžarizacija, so ukinili slovenski jezik. Šematizma iz let 1889 in 1914 poročata, da je cerkveni jezik samo madžarski.^{8, 9}

Zgodovina cerkve

Prvotna cerkev v Dobrovniku je morala biti zelo stara. V 17. stoletju so v cerkvi še sledovi gotske dobe. Prvotni stolp-zvonik je bil ločen od cerkve, takšno stanje lahko priča tudi za romansko dobo.

Opis cerkve leta 1649 je naslednji: Cerkev sv. Jakoba je zidana in v dobrem stanju, svetišče je obokano, prav tako je obokana zakristija, v ladji je raven (lesen) strop in poslikan.¹⁰

Stanje leta 1669 je opisano takole: V cerkvi so trije oltarji, toda stranska oltarja sta bila prazna. Stolp je bil ločen od cerkve in lesen. Cerkev je bila vsa zidana, pokrita z opeko, že z razpadajočo, in je potrebna popravila. Strop v ladji je lesen in poslikan. Najsvetejše so hranili v omarici, ki je bila postavljena na veliki oltar. Isti zapisnik pravi, da ima cerkev še drug tabernakelj iz kamna v steni, vendar se ne uporablja, ker je porušen. To je bil stenski tabernakelj, ki je bil v navadi pred tridentinskim cerkvenim zborom, in je tudi dokaz, da je bila cerkev župnijska. — Župnišče je bilo zelo preprosto, in sicer v trgu Dobrovniku. Vizitacijski zapisnik iz leta 1688 pravi, da je župnišče bilo leseno in s trstjem dobro pokrito.

Isti zapisnik opisuje: Cerkev je prostorna in solidno zidana, lepo pobeljena, svetišče obokano, ladja je imela lesen in poslikan strop, tlak pa je iz opeke. V svetišču sta dve podolgovati okni in tri okna na južni strani, vsekakor so to bila gotska okna. V ladji je ob severni steni stala lesena prižnica. Na južni strani cerkve je stal lesen stolpič z malim zvoncem.

Pokopališče, kjer je kapela Gospodovega spreobrnjenja, je nemško vojaštvo večidel poškodovalo in onečastilo. Vizitacijski zapisnik iz leta 1690 pa pravi: pokopališče, ki so ga prej Nemci poškodovali, je sedaj popravljeno in obdano s solidno hrastovino.¹¹ Tudi še leta 1747 je imela cerkvena ladja lesen strop.¹²

Leta 1778 je bila še ista cerkev. Vizitacijski zapisnik iz tega leta¹³ poroča: Cerkev je pred davnim časom sezidana in se ne ve, kdo jo je pozidal. Vsa zgradba je zidana, podolgovate oblike, v svetišču obokana, v ladji raven strop, prostorna za 600 oseb, z žlebnjaki pokrita in zelo blizu podrtiji. Zato je nujno potrebna popravila in še to leto mora biti prebeljena. Ima tri oltarje: glavni oltar je posvečen sv. apostolu Jakobu. Drugi oltar — na desni strani — je posvečen Mariji Devici, zelo star. Tretji oltar — na levi strani — je dal postaviti nekdanji tukajšnji župnik Nikolaj Kis v čast sv. Nikolaju. Tabernakelj je umetniške izdelave in krstilnik z bakrenim kotličkom. Kor je zidan, zakristija obokana, prižnica umetniške izdelave je v dobrem stanju. Zvonik je zidan ob cerkvi, s škodlami pokrit, v dobrem stanju, toda streha je potrebna popravila. V zvoniku so trije zvonovi: veliki zvon, težak 5 stotov v čast Materi božji, drugi je blagoslovljen v čast sv. Ladislavu, težak 4 stote; tretji je težak 3 stote in nima nobenega znamenja posvetitve.

Pokopališče, kjer je kapela Gospodovega spreobrnjenja, je nemško voikom. Na njem je križ, ki ga oskrbujejo župljani. Na pokopališču je javna kapela, ki jo je dal postaviti Adam Kiraly z dovoljenjem zagrebskega škofa Franciška Thautzija (zagrebski škof: 1751—1769). Kapela je vsa zidana, prostorna za 20 oseb. V kapeli je oltar v čast Jezusove spremenitve na gori, ki ga je dal postaviti Štefan Kiraly. Kapela ima en kelih, ostalo opremo oskrbuje župnijska cerkev.

Župnišče je leseno v soseščini: od vzhoda orna zemlja Štefana Bogdana, od juga vrt Štefana Czara, od zahoda pokopališče — in od severa javna cesta. — V župnišču sta dve sobi za župnika in ena soba za kaplana.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1811 poroča,¹⁴ da je bila cerkev znova pozidana v letih 1794—1796, ki še danes stoji, bila je pozidana deloma na cerkvene stroške, deloma je prispeval za zidavo cerkve cerkveni patron velikaš Eszterházy, ročno delo in voznje so oskrbeli župljani. Cerkev je popolnoma na novo zgrajena in obokana, prostorna za 1500 oseb, sicer je v dobrem

stanju, vendar je potrebna prebeljenja in popravila strehe, ki prepušča vodo. — V cerkvi je le veliki oltar, s primernim tabernakljem in s sliko sv. apostola Jakoba. Stranskih oltarjev ni. Kor je zidan in obokan, prižnica nova in sedeži za može in žene.

Cerkev ima zidani stolp, ki bi se moral zvišati, ker ne presega strehe cerkve in zato bolj oddaljene podružnice ne slišijo zvonov. Trije zvonovi so: veliki zvon, težak 5 stotov in je bil leta 1799 posvečen v čast sv. Jakobu v Gradcu; drugi zvon je težak 3 stote, tretji pa 2 stota in 25 funtov. Zakristija je zidana in obokana in z opeko tlakovana. Pokopališče je eno za vso župnijo zunaj trga Dobrovnika, blagoslovljeno in obdano z jarkom. Na pokopališču je kapela, prostorna za 15 oseb, obokana — in pravijo, da jo je postavil neki mož iz rodbine Hadik.

Župnišče je novo, zidano, s slamo krito, s tremi sobami za župnika... Zgrajeno je na stroške velikaša Eszterhazyja. Vožnje in ročno delo so opravili župljani in oskrbeli slamo za streho. Ostale župnijske zgradbe so postavili farani iz lesa.

Ob vizitaciji 7. maja 1811 je bila v Dobrovniku tudi birma in pri birmi je bilo 1276 oseb.

Stanje cerkve se ni veliko spremenilo do leta 1830, ko je bila zopet vizitacija.¹⁵ Zvonik je bil nedavno pred tem obnovljen na stroške velikaša Eszterhazyja in ima dva zvona. Glavni zvon je težak 5 stotov in je vlit v Gradcu v čast sv. apostolu Jakobu in prav tam blagoslovljen leta 1799. Drugi zvon je težak 2 stota in 25 funtov; njegova starost se more spoznati iz gotske pisave na njem, o blagoslovitvi ni nič znanega. Tretji zvon, težak 3 stote, je počen in postavljen pod korom v cerkvi. Upanje je, da bo ob priliki popravljen na stroške župljanov.

Cerkev je imela tudi pravico tržiti vino: v nedeljo po Telovem, na praznik sv. Jakoba in ob slovesnosti praznika Gospodove spremembe na gori (6. avgusta). Ako bi v teh dneh ne mogli vsega stržiti, ga lahko točijo tudi v naslednjih dneh.

Kaplanija je ločena od župnišča, postavljena iz gradiva starodavne kuhinje, s slamo krita, trdno zgrajena in obokana.

Pobožne ustanove

Vizitacijski zapisnik iz leta 1811 pravi, da je Mihael Fejer, župnik v Lentiju, zapustil v oporoki dobrovniški cerkvi 200 florenov brez vsake obveznosti; ostalih 300 florenov pa je daroval za maše, ki se naj opravljajo petnajst let vsako leto. Ta vsota je shranjena pri velikašu Eszterhazyju, iz nje pa skrbi za maše od leta do leta gospostvo Lenti.

Druga ustanova je župnika Franca Fliszarja iz Csesztrega, ki je daroval 300 florenov za maše, ki se naj opravljajo 15 let vsako leto. Vsota denarja je prav tako izročena velikašu Eszterhazyju, ki jo naj takoj po opravljeni maši izplača. Te maše se naj opravljajo vsako leto in v zakristiji je listina, kjer so zapisane opravljene maše.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1830 pa poroča, da je bilo še šest novih ustanov. Med temi šestimi ustanovitelji sta bila: Mihael Banga, dobrovniški župnik, in Anton Mlinarič (Mlinaritz), kanonik čazmanskega kapitlja. Oba sta dorovala vsak po 80 florentov, da se opravi sv. maša ob smrti in še toli-

ko maš, kolikor ostane denarja. Dobrovniški župnik Mihael Banga je umrl 17. aprila 1813. Zato je moral darovati za maše kmalu po letu 1811.

Dobrovniški župniki in dušni pastirji

Prvi po imenu znani župnik je bil: »Laurentius, plebanus in Dobronok« — in sicer leta 1501.¹⁶

8. marca 1574 je imel zagrebški škof Juraj Drašković s svojo duhovščino sinodo, katere se je udeležil tudi župnik iz Dobrovnika **Ambrozij** — plebanus apud ecclesiam Dobrownik Ambrosius.¹⁷ Torej je bil Dobrovnik v tem času še katoliška župnija.

Kmalu nato se je tudi v Dobrovniku uveljavil protestantizem. Med leti 1595 in do 1631 je bil Dobrovnik kalvinska župnija. Prvi po imenu znani kalvinski duhovnik v Dobrovniku je bil Jakob Latinides. Toda že leta 1618 in 1619 ni bil več v Dobrovniku, ampak je bil kalvinski duhovnik v Szalónaku in Rohoncu.¹⁸ — David Csillagh je bil dobrovniški duhovnik-predikant leta 1631. Kot dobrovniški predikant se je udeležil 25. julija 1631 sinode v Csepregu, kjer je prestopil iz kalvinizma k luteranstvu. Nato je upravljal dobrovniško župnijo kot evangeličanski duhovnik¹⁹ do okoli leta 1640.

Evangeličanski škof Gregor Musay je leta 1661 navajal Dobrovnik kot bivši evangeličanski kraj — župnijo.²⁰

Jurij Dobronoki

V času protestantizma v Dobrovniku je deloval znameniti jezuitski pater Jurij iz Dobrovnika Jurij Dobronoki = Dobrovniški. Rodil se je 2. marca 1588 v Dobrovniku.

Mnogo let je bival v Zagrebu, kjer je bil tudi rektor jezuitskega kolegija. Imel je veliko skrb za ljudske misijone tudi v prekmurskih župnijah. — Že kot mladenič je bil leta 1607 pri slovesnostih ob začetku jezuitske gimnazije v Zagrebu.²¹ Poročal je tudi, kako se je leta 1608 spreobrnil dolnjelendavski grof Krištof Banffy in postal katoličan, ko je poslušal pridigo jezuitskega patra v Zagrebu.²²

Prav tako poroča o smrti zagrebškega škofa Simona Bratulića, ki je umrl v Ižakovcih konec maja 1611, kjer se je mudil na Banffyjevih posestvih.²³ — Junija 1628 je pridigal Jurij Dobronoki na pogrebu Jurija Zrinjskega pri Sv. Heleni pri Čakovcu. Bil je takrat rektor jezuitskega kolegija.²⁴ Ob koncu leta 1630 je bil Jurij Dobronoki prestavljen iz Zagreba v Trnava na Slovaškem, da bi pomagal pri zidavi bazilike.²⁵

Ze leta 1629 je primas Peter Pazmany začel povečevati in olepševati baziliko v Trnavi.²⁶ Pri tem naj bi pomagal tudi Jurij Dobronoki. Jezuiti so bivali v Trnavi ob cerkvi Sv. Janeza Krstnika.

Jezuiti so imeli največji pomen na Madžarskem v času verske obnove. Madžarski primas Nikolaj Oláh je naselil jezuite na Madžarskem, ko jim je odprl kolegij leta 1561. Papež Pavel V. je leta 1616 imenoval za esztergomskega nadškofa in primasa jezuita Petra Pazmánya.²⁷

Vdor Turkov je uničil visoke sole na Madžarskem. Budimpešta in Esztergom sta bila v prvi polovici 17. stoletja pod turško oblastjo. Mladeniči, ki so

nameravali študirati, so morali nujno v tujino. Zato je sklenil primas Peter Pazmány, da ustanovi univerzo na Madžarskem in sicer v Trnavi (madž. Nagy Szombat, severovzhodno od Bratislave), kar je storil leta 1635. Prav takrat je zboroval državni svet v Sopronu. Peter Pazmány je 6. januarja povabil dva jezuita: Dobronokija in Forrója, s katerima je bil že od nekdaj v prijateljskih odnosih, in jima sporočil, da je ustanovil univerzo v Trnavi in da je za ustanovitev na voljo 40.000 forintov po cesarskem dolžnem pismu in razen tega še 20.000 forintov gotovine. Po nekaj mesecih je gotovino dvignil na 60.000 forintov.²⁹ — Povabljeni jezuita sta navdušeno poslušala to novico in načrt, kajti v ustanovni listini Peter Pazmány obvezuje jezuite, da bodo predavali na novo ustanovljeni univerzi. Res so jezuiti vodili univerzo v Trnavi, ki je doživela velik razcvet v 18. stoletju.²⁹

Prvi rektor je postal Jurij Dobronoki — 1635—1636, ki je bil doktor teologije. Ponovno je bil izvoljen za rektorja leta 1645.³⁰

Jurij Dobronoki je bil zgodovinar. Bil je tudi eden najsposobnejših in najizkušenejših sodelavcev in svetovalcev kardinala Petra Pazmánya. Sam Pazmány je priporočal Jurija Dobronokija cesarju Ferdinandu za svojega naslednika. To so želeli tudi vladar in drugi madžarski odličniki. Vendar je v svoji skromnosti odklonil to ponudbo. Umrli je v maju 1649 v Trnavi na Slovaškem.

Župniki po reformaciji

Prvi dobrovniški župnik po reformaciji je bil Martin Požgaj (Posgay), o katerem poroča vizitacijski zapisnik iz leta 1649. O njem so pripovedovali župljani slabe stvari. Zapisnik pravi, da je bil vdan pijači, prepirljiv, pretepač in pohujšljivega življenja.³¹

Čeprav je bil pohujšljivega življenja, ga niso odslovili, ker bi sicer takoj zasedel župnijo predikant, katerega je Požgaj nasledil, kakor pravi zapisnik. — Ta Martin Požgaj je bil tako rekoč dobrovniški licenciat.

Za Martinom Požgajem je bil dobrovniški župnik Mihael Zidarič.³² O njem poroča vizitacijski zapisnik iz leta 1669.

Ob vizitaciji župnije leta 1688 pa je bil župnik Mirko (Emerik) Nylas. Star je bil 29 let, duhovnik 3 leta, v Dobrovniku eno leto in 9 mesecev. Filozofijo je končal v Zagrebu, bogoslovje pa v Bolonji. Pridigal je madžarski in »hrvaški«. Vizitator mu daje dobro spričevalo, da je dajal ljudem lep zgled.³³

Toda župnik Nylas ni bil dolgo v Dobrovniku. Kajti že naslednje leto (1689) je bil dobrovniški župnik Nikolaj Kiss. Vizitacijski zapisnik iz leta 1690 pravi o Nikolaju Kissu, da je bil Madžar iz Szemenya, star okoli 30 let. Filozofijo in teologijo je končal v Bolonji. Bil je sicer prizadeven in goreč, toda prenegel.

Nikolaj Kiss je bil prav tako župnik v Dobrovniku ob naslednjih vizitacijah: v letih 1692, 1693, 1699 in tudi 1716, ko pravi vizitacijski zapisnik, da je v Dobrovniku že 27 let.³⁴

Ob vizitaciji župnije leta 1747 je bil župnik Jurij Hegyi. Bil je star 26 let, dve leti duhovnik in v Dobrovniku že tri mesece. Študiral je v Zagrebu.³⁵

Nikolaj Kocvan (Koczvan)³⁶ — rodil se je v Lendavi okoli leta 1739. Ordiniran je bil leta 1763. Bil je vzgojitelj v Kőszegu pri družini Mihaela Bedekovitsa (1763—1766), kaplan v treh župnijah na Madžarskem in župnik v Dobrovniku od 1776—1786. Nato upokojen in je umrl v Dobrovniku 4. maja 1797.

Pavel Tomaž Györke — se je rodil 3. januarja 1744 v Zalaszentgrótu. Posvečen je bil leta 1766. Najprej je bil duhovnik vespremske škofije in je leta 1782 inkardiniran v sombotelsko škofijo. V letih 1782—1786 je bil v Dobrovniku župnijski upravitelj.

Mihael Banga — rodil se je v Nagygencsu 22. septembra 1758. Župnik v Dobrovniku je bil od leta 1786 do 17. aprila 1813.

Štefan Cigány — se je rodil 8. februarja 1780 v Mikefa na Madžarskem. Posvečen je bil 7. decembra 1806. v treh krajih je bil kaplan na Madžarskem in med leti 1812—1813 v Lendavi. Župnik v Dobrovniku je bil od leta 1813 do 1842.

Štefan Szekely — se je rodil 10. avgusta 1814 v Dombóvaru. Ordiniran leta 1837. Kaplan je bil v Kőszegu (1837—1838), v Dobrovniku (1838—1839) in v Turnišču (1839—1842), nato pa župnik v Dobrovniku od leta 1842—1876. Umrl je 22. oktobra 1884 v Szombathelyu.

Karel Nagy — se je rodil 10. januarja 1836 v Kenyeri. Posvečen je bil 1859. Bil je kaplan v devetih župnijah na Madžarskem in nato župnik v Dobrovniku od leta 1876—1895.

Florijan Strauss (1895—1909)

Rodil se je 19. oktobra 1863 v Nagylengyelu. Posvečen je bil leta 1886. Nato je bil vzgojitelj v družini grofa Sigrayja v kraju Ivanc (1886—1890) in kaplan v Kőszegu (1890—1895). Župnik v Dobrovniku je bil od marca 1895 do marca 1909. V Dobrovniku je postavil novo župnišče in gospodarska poslopja ter v cerkvi nabavil nove orgle, oltarje in klopi.

Leta 1909 je postal župnik v Lendavi do leta 1929. Leta 1907 je postal dekan v lendavski dekaniji in leta 1915 častni kanonik. Kot lendavski župnik je napisal zgodovino lendavske župnije (rokopis).

Pavel Volper (1909—1935)

Rodil se je 15. januarja 1869 v Szombathelyu. Posvečen je bil leta 1894. Kaplan je bil pri Gradu (1894), v Črensovcih (1894—1896), v Körmendu (1896—1897), v Lendavi (1897—1902), v Zalaegerszegu (1902—1907) in nato župnijski upravitelj v Lendavi (1907—1909). Župnik v Dobrovniku je bil v letih od 1909—1935. Znal je tudi slovenski.

Štefan Lejko (1935—1942)

Rodil se je 28. novembra 1890 v Soboti. Posvečen je bil 27. junija 1914. Kaplan je bil v Beltincih (1914—1915), vojaški duhovnik (1915—1918), nato zopet kaplan v Beltincih (1918—1922), v Turnišču (1922), pri Gradu (1922—

1923), v Lendavi (1923—1925), v Dobrovniku (1925—1929), v Turnišču (1929—1930) in v Dobrovniku (1930—1935), kjer je leta 1935 postal župnik. To službo je opravljal do konca leta 1942, ko se je kot upokojeni župnik naselil v Bakovcih pri družini mlinarja Franca Lukača. Tam je umrl 25. februarja 1957.

János Kiss (1943—1945)

Rodil se je 26. februarja 1902 v Uraiujfalu. Posvečen je bil 19. junija 1927. Bil je kaplan na več krajih, župnijski upravitelj v Csesztregu (1939—1941), v Récicsu (1941—1943) in v Dobrovniku od leta 1943 do 15. aprila 1945, ko se je vrnil na Madžarsko. Živi kot upokojeni duhovnik v kraju Jakfa.

Jožef Smej (1945)

Rodil se je 15. februarja 1922 v Bogojini. Posvečen je bil 8. decembra 1944. V Dobrovniku je z odlokom generalnega vikarja za Prekmurje služboval kot upravitelj cerkve (rector ecclesiae) od 15. aprila 1945 do 1. junija 1945. Stanoval pa ni v župnišču, ker je bila tam ruska vojska, ampak pri kmetu Zemliču, sosedu župnišča.

Ivan Camplin (1945—1977)

Rodil se je 23. junija 1912 v Bogojini. Posvečen je bil 7. julija 1935. Najprej je bil kaplan pri Sv. Juriju v Prekmurju (1935—1936), nato stolni kaplan v Mariboru in hkrati tajnik Prosvetne zveze. Od 30. novembra 1937 do 1. novembra 1939 je bil izseljeniški duhovnik v Franciji s sedežem v Parizu. Od 1. novembra 1939 do 1. avgusta 1940 je bil kaplan v Lendavi, nato škofijski tajnik v Mariboru (1940—1941). Od 1. februarja 1941 do 29. oktobra istega leta je bil župnijski upravitelj pri Nédeli v Gornjih Petrovcih, ko so ga madžarske oblasti aretirale in obsodile. V budimpeštanski ječi je prebil od 29. oktobra 1941 do 22. decembra 1943. Nato je dobil bolezenski dopust, ki ga je preživel v Bogojini. Junija 1944 je bil nastavljen za kaplana v Bánokszentgyörgy. Po vojni je bil 1. junija 1945 nastavljen za župnijskega upravitelja v Dobrovniku. Aprila 1956 je postal župnik prav tam, dokler se ni 1. novembra 1977 odpovedal dobrovniški župniji. Najprej se je naselil v Genterovcih, nato pa v Martinju. Od 8. julija 1981 slušbuje kot župnijski upravitelj pri Nédeli v Gornjih Petrovcih.

Njegovo dušnopastirstvo in drugo delo v dobrovniški župniji je bilo veliko in vsestransko. Posebej je vredno omeniti: v dobrovniškem župnišču so bile dvakrat duhovne vaje, prve je vodil Pavel Berden leta 1948, druge pa, naslednje leto, pisatelj, župnik in dekan Ksaver Meško; leta 1952 elektrifikacija cerkve; nov križev pot leta 1954 (delo akademskega slikarja Lajčija Pandurja); leta 1962 misijon (voditelja kanonik Ivan Jerič in prelat dr. Tibor Géczy); leta 1963 je bil po načrtih arh. Janeza Valentinčiča dvignjen stolp župnijske cerkve za približno 4 m; nova kapela v Radmožancih (1970—1972); leta 1972 misijon (voditelji Sándor Berecz iz Temerina, Imre Soti iz Sente in P. Berden); leta 1975 nova kapela na dobrovniškem pokopališču in leta 1976 nova kapela v Genterovcih. — Leta 1977 je bil imenovan za duhovnega svetovalca mariborske škofije.

Franc Krampač (1977—)

Rodil se je 28. januarja 1947 v župniji Lendava. Posvečen je bil 29. junija 1975. V Dobrovniku je bil najprej kot duhovni pomočnik (1975—1976), nato pa kaplan (1976—1977). Od 1. novembra 1977 deluje v Dobrovniku kot župnijski upravitelj.

Poleg rednega dušnega pastirstva se je takoj lotil obnove župnijske cerkve: freske v prezbiteriju (delo akademskega slikarja Jožeta Zela iz Maribora), ozvočenje, dva nova zvana, nov daritveni oltar, nova okenska stekla, prepleskanje, lesena obloga itd. Lepo je obnovil tudi župnišče.

Šolstvo v dobrovniški župniji

Kot stara župnija je imel Dobrovnik tudi šolo. Kantor-organist je bil tudi učitelj. Gotovo je bilo tako že v srednjem veku, čeprav o tem nimamo podatkov.³⁷

Leta 1649 je bil učitelj v Dobrovniku Mihael Horvath. Ob njegovi navedbi so našteje tudi dajatve, ki jih je dobival za poučevanje in zvonjenje.³⁸

Dvajset let pozneje — 1669 — je bil učitelj Martin Kovač. Bil je katoliške vere, srednje izobrazbe in brez učencev.³⁹ Šola je stala blizu župnišča. Kmetje iz Žitkovec so dajali učitelju-kantorju 7 mernikov žita. Od pogreba je dobival 2 ali 3 krajcarje (groše). Ob blagoslavljanju hiš ob božiču in Treh kraljih je dobival po 1 kračo. — Od šolarjev je dobival od učenca po 1 floren na leto. Tako stanje je bilo leta 1688.⁴⁰ Vendar so to stare dajatve, ki so bile v navadi že v srednjem veku.

Leta 1699 je bil učitelj-kantor Ivan Szeley.⁴¹

Ko je leta 1716 vizitiral dobrovniško župnijo arhidiakon Janez Musinich, je zapisal, da je bil v Dobrovniku učitelj Franc Deak.⁴²

Leta 1747 pa je naveden učitelj-kantor (ludimagister) Janez Legradi.⁴³

Ignac Horvath je bil dobrovniški učitelj-kantor leta 1778. Bil je iz trga Nemthy (= Lenti), star 31 let, v tej župniji je že 11 let. Prej je bil učitelj (praeceptor) 5 mesecev v Lendavi. Učitelj Ignac Horvath je imel še pomoč: učitelja Štefana Rudaša, ki je bil star 22 let. Bil je iz dobrovniške župnije in je bil učitelj v Dobrovniku že 1 leto.⁴⁴ — Šola je bila lesena in je imela eno sobo za pouk. Tudi leta 1768 je omenjeno, da je v učiteljskem stanovanju ena šolska soba.⁴⁵

Leta 1811 je bil učitelj-kantor Peter Ritoc (Ritotz) iz Dobrovnika, star 50 let in je v tej župniji že 18 let. Zna madžarski in je prej služboval v župnijah Mihaldi in Tarnok. Ima tudi učitelja Janeza Fliszarja iz Dobrovnika. Šolska zgradba je lesena, s slamo krita, z dvema sobama, ena za učitelja-kantorja in druga za šolski pouk.⁴⁶

Naslednji dobrovniški učitelj-kantor je bil Jožef Čisar (Csiszár). Omenja se leta 1830: po rodu iz Lentija, zna madžarski in je star 47 let. Prej je služboval v Letenyu, Lentiju in v Kutasu. V Dobrovniku je že 14 let. Učitelja nima, sam poučuje.

Šola je v slabem stanju, da se kmalu zruši. Stari dohodki dobrovniškega učitelja-kantorja so bili naslednji: vas Žitkovci mu daje 7 mernikov žita, iz drugih vasi pa mu dajejo kmetje po četrtn mernika žita. Od pogreba dobiva 8 krajcarjev; ako poje in čuje ob mrliču ponoči, dobi 45 krajcarjev, od petja pri maši 15 krajcarjev.

Od pouka otrok dobiva letno: od dečkov 1 floren in 30 krajcarjev in od deklic po 1 floren in nekaj drv ter nekaj zbirce: lanu in sočivja.⁴⁷

Leta 1868 je bil objavljen zakon o ljudski izobrazbi in z zakonom je bila uvedena splošna šolska obveznost. V Dobrovniku je nastala težava, ker je bila šolska zgradba v slabem, razpadajočem stanju, z eno samo sobo za pouk, ki more sprejeti 50—60 učencev. Vseh šolskih obvezancev pa je bilo v dobrovniški župniji 120—130.⁴⁸

Leta 1853 je bilo v dobrovniški šoli 52 učencev.⁴⁹

Leta 1859 je bil učitelj-kantor Jožef Nemethy, ki je imel 76 učencev.⁵⁰

Dobrovniška šola je imela od leta 1880 stalno dva učitelja. Tako sta bila tega leta: učitelj-kantor Bela Stampf in učitelj Nikolaj Berenyi; imela sta 130 učencev.⁵¹

Leta 1882 sta poučevala v Dobrovniku: Bela Stampf in Janez Mak; učencev sta imela 111.⁵²

Leta 1889 je bil še vedno učitelj-kantor Bela Stampf. Pomožni učitelj pa je bil Ignac Tóth, učencev pa je bilo 174.⁵³

V Dobrovniku je bila stalno župnijska šola. Tudi leta 1910 je navedena kot župnijska šola, ki ima dva učitelja.⁵⁴

Statistična tabela prebivalcev dobrovniške župnije

Leto:	1698	1778	1811	1830	1853	1880	1889	1914
Število prebivalcev:	1701	2246	1981	2128	3310	3358	4431	5432

Pri številu iz leta 1853 je priključeno tudi Kobilje. Podatki so povzeti po vizitacijskih zapisnikih in šematizmih.

Opombe:

¹ Ivan Zelko, *Historična topografija Slovenije — Prekmurje do leta 1500*. SAZU. Pomurska založba. Murska Sobota, 1982, 31.

² Josip Buturac, *Popis župa zagrebačke biskupije od godine 1334*. Zagreb, 1944, 42. — Kovačić, *ČZN* 1926, 7.

³ Ivan Zelko, n. d., str. 48.

⁴ *Visitatio canonica* 1811; škofijski arhiv Szombathely.

⁵ *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Sabariensis pro anno MDCCCXXXI*, 111. — (Schem. 1831).

⁶ *Schematismus* ... 1853, 112.

⁷ *Schematismus* ... 1880, 87; 1882, 99.

⁸ *Schematismus* ... 1889, 14.

⁹ *Schematismus* ... 1914, 113.

¹⁰ Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 1/I. — *Acta visitationum canonicarum*, Tomus XIII, ab anno 1622 usque 1649.

¹¹ Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 3/III; *visitatio canonica* 1669.

¹² Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 75/VI; *vis. can.* 1747.

¹³ *Visitatio canonica* Szilyjana 1778. Škof. arhiv Szombathely.

¹⁴ *Visit. canonica* 1811. Škofijski arhiv Szombathely.

¹⁵ *Vis. canonica* 1830. Škofijski arhiv Szombathely.

¹⁶ Franc Kovačić, *Gradivo za prekmursko zgodovino*. Časopis za zgodovino in narodopisje (= ČZN). Maribor, 1926, 7.

¹⁷ Ivan Škafar, *Gradivo za zgodovino kalvinizma in luteranstva na ozemlju belmurskega in beksinskega arhidiakonata*. *Acta ecclesiastica Sloveniae*, št. 3. Ljubljana, 1981, 84—88, 120.

- ¹⁸ Ivan Škafar, n. d., *Acta ecclesiastica*, št. 3, 103.
- ¹⁹ Sándor Payr, *A dunantuli evangélikus egyházkerület története*. I. kötet. Sopron, 1924, 410.
- ²⁰ S. Payr, n. d., Sopron, 1924, 410.
- ²¹ Ivan Škafar, Jezuitski misijoni v krajini med Muro in Rabo za časa katoliške obnove (1609—1730). *Acta ecclesiastica Sloveniae*, št. 1. Ljubljana, 1979, 149.
- ²² I. Škafar, n. d., *Acta ecclesiastica*, št. 1, str. 150.
- ²³ I. Škafar, n. d., *Acta eccl.* št. 1, 156.
- ²⁴ I. Škafar, n. d., *Acta eccl.* št. 1, 162.
- ²⁵ I. Škafar, n. d., *Acta eccl.* št. 1, 163.
- ²⁶ *A katolikus Magyarország 1001—1901* (uredila: dr. Kiss János in dr. Sziklay János). Budapest, 1902, II. kötet, 659.
- ²⁷ *A katolikus Magyarország 1001—1901*. Budapest, 1902, II., 1094.
- ²⁸ *A katolikus Magyarország 1001—1901*. Budapest, 1902, I. kötet, 203.
- ²⁹ *A katolikus Magyarország 1001—1901*. Budapest, 1902, II., 1094.
- ³⁰ *A katolikus Magyarország 1001—1901*. Budapest, 1902, I, 340.
- ³¹ Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 1/I. — *Acta vis. canonicarum...* ab anno 1622 usque 1649.
- ³² Fr. Kovačić, *Gradivo za prekmursko zgodovino*. ČZN, 1926, 17.
- ³³ Fr. Kovačić, *Gradivo...* ČZN, 1926, 18.
- ³⁴ Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 73/IV — *Archidiaconatus Bexin...* Anno 1716—1720.
- ³⁵ Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br.: 75/VI — A. Bekšin.
- ³⁶ Vsi podatki za naslednje župnike v knjigi: Dr. Gefin Gyula, *A szombathelyi egyházmegye története*. 3 kötet. Szombathely, 1935.
- ³⁷ Finaczy Ernő, *A középkori nevelés története*. Budapest, 1914, 220; prim.
- Kotnyek István, *Alsófoku oktatás Zalamegyében 1918-ig*. Zalai Gyűjtemény 9. sz., Zalaegerszeg, 1978, 5.
- ³⁸ Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br.: 1/I — *vis. can.* 1649.
- ³⁹ Fr. Kovačić, *Gradivo...* ČZN, 1926, 17.
- ⁴⁰ Fr. Kovačić, *Gradivo...* ČZN, 1926, 18.
- ⁴¹ Fr. Kovačić, *Gradivo...* ČZN, 1926, 19.
- ⁴² Nadb. arhiv Zagreb. Protokoli: Br.: 73/IV — *Archidiaconatus Bexin*, 1716—1720.
- ⁴³ Nadb. arhiv Zagreb. Protokoli: Br.: 75/IV — *Archidiaconatus Bexin*.
- ⁴⁴ *Vis. canonica Szilyiana 1778*. Škof. arhiv Szombathely.
- ⁴⁵ Fr. Kovačić, *Gradivo...* ČZN, 1926, 19.
- ⁴⁶ *Vis. canonica 1811*. Škof. arhiv Szombathely.
- ⁴⁷ *Vis. canonica 1830*. Škof. arhiv Szombathely.
- ⁴⁸ I. Zelko, *Šolstvo v lendavski občini*. Kronika, 1981, str. 259.
- ⁴⁹ *Schematismus...* 1853, 113.
- ⁵⁰ *Schematismus...* 1859, 98.
- ⁵¹ *Schematismus...* 1880, 117.
- ⁵² *Schematismus...* 1882, 129.
- ⁵³ *Schematismus...* 1889, 150.
- ⁵⁴ Kotnyek István, *Alsófoku oktatás Zala megyében 1918-ig*. Zalai Gyűjtemény. Zalaegerszeg, 1978, 205.

Turška oblast v Prekmurju

Po bitki pri Mohaču (1526) so Turki udarili na sever in pustošili tudi v Prekmurju. Poročilo iz leta 1579 pravi, da so po bitki pri Mohaču Turki opustošili vas Rankóvce.¹ — Še do leta 1541 se vas Rankóvci ni mogla opomoči. Tega leta so bile v vasi le tri družine (urbar 1541).

21. oktobra 1600 je padla mejna trdnjava Velika Kaniža v turške roke — in sicer po izdajstvu trdnjavskega poveljnika Jurija Paradeiserja. Padeč Kaniže v turške roke je prinesel širši pokrajini žalostno stanje. Turki so močno utrdili kanižki grad in iz njega so skoraj 100 let strahovali daljno okolico tako zelo, da je večina prebivalstva pobegnila, ali se je umaknila v utrjene gradove.

Že 6. januarja 1600 sta poslala turška poveljnika Mehmet in Ibrahim tatarske čete v Mursko dolino, da so z ognjem in mečem pustošili in plenili.

8. januarja 1601 je pisal Ibrahim paša iz Szekesfehervara (Ladorfejevvar = Nandorfejevvar) Krištofu Banffyju v Lendavo, »da vam hočemo dati na znanje, da kraji, ki so pod oblastjo Franca Batthyányija — to je v Orsegu« — in po imenu našteje vse kraje, — »naj dajejo turškemu cesarju davek, ako hočejo biti njegovi zvesti državljan«. Med temi kraji so tudi: Hodoš, Krplivnik in Bükallya (jugovzhodno od Domanjševca). Listina med drugim pravi: »da boste v navedenih vaseh in krajih zares zvesti silnemu turškemu cesarju, vsako leto oddajte paši v Kanižo po sto forintov za cesarja...«²

To je primer, kaj so bile dolžne dajati vasi turški oblasti kot redni davek. Sicer so pa ropali in v sužnost odpeljali ljudi v vsakem času. Tudi takrat, ko ni bilo vojno stanje.

Prav zato je navedeno v naslovu listine, ki govori o ljudeh, ki so jih Turki odpeljali v sužnost s področja turniške pražupnije: »v času svetega miru«.

Leta 1636 je prišel vzhodni del Prekmurja v turško področje — in sicer: turniška pražupnija, Martjanci, Sv. Benedikt, Križevci, Gornji Petrovci — in seveda vsi slovenski kraji vzhodno od Turnišča, Martjanec in Sv. Benedikta — kot Kobilje in drugi kraji in vasi.

Srednjeveško Kobilje je bilo v celoti uničeno od Turkov že v začetku 17. stoletja: tako naselje ob Kobiljanskem potoku kot naselje na griču sv. Martina, kjer je bila cerkev.

Leta 1640 je beksinski arhidiakon vizitiral cerkve v svojem arhidiakonatu. Zaradi turške neravnosti ni šel čez Muro, da bi vizitiral prekmurski okraj. Dolnjelendavski župnik Franc Kőrmendi je prišel v Selnico v Medžimurju in tam poročal vizitatorju o stanju svoje cerkve.³

Kako so Turki širili svoje področje, nam pričata primera v Šalovcih in Vučji gomili. Listina iz leta 1643 poroča o cerkvenem vinogradu martjanske župnije v Vučji gomili in pravi, da je prišel v turško področje leta 1604.⁴

Isto velja o Šalovcih. Oba kraja sta v sosesčini Stražne Krajine (Őrséga).

Leta 1640 so prišli Turki v Melince, Izakovce in Bistrico ter izterjevali dajatve. V naslednjem letu je paša iz Kaniže zahteval podložništvo od vasi tja do Rabe in okolice Radgone.⁶

Leta 1648 in 1653 je imela župnija Zala svoj shod v Železni županiji (v Kőrmendu). Zalska županija je bila pod turško oblastjo.

Listina iz leta 1648 pravi o Turnišču, da so prebivalci podvrženi grozni oblasti sovražnikov krščanskega imena — in podvrženi ropanju različnih okrog divjajočih sovražnikov.⁶

Da so bili Martjanci tudi pod turško oblastjo, dokazuje spor med luterani in kalvinci, ker so se obrnili leta 1652 za razsodbo na turško oblast v Kanižo.

Po bitki pri Monoštru leta 1664 je nastopilo za Prekmurje delno olajšanje. Turki niso izvajali popolne oblasti v deželi.

Leta 1669 so bile vizitirane cerkve v prekmurskem distriktu (okraju): v Lendavi, Turnišču, Bogojini, Dobrovniku, Reszneku, Csesztregu, Széchi-szigetu, Kerka-Szent Miklósu in Szemenju. Ostalo področje prekmurskega distrikta nasproti Kaniži je bilo še vedno turško področje. Ob koncu vizitacijskega zapisnika je dodano: »So še druge župnije v smeri Kaniže, ki jih upravljajo krivoverci in katere nam ni bilo dovoljeno vizitirati tako zaradi strahu pred krivoverci kot pred Turki. Vendar je pri vsem tem nekaj dobrega, ker slušbuje župnik-licenciat. V teh župnijah delajo katoličanom mnoge neprijetnosti in nasprotovanja, največkrat zaradi zakramenta sv. zakona: zaradi dvoženstva in ropa žen. Kar se ne da drugače ovirati in krotiti, kot po zemljiških gospodih«.

Ker je bilo gornje Prekmurje v sosesčini Stražne krajine (Orsega), zato je bil ta del tako dolgo v turški odvisnosti kot Orseg. — Ko so zasliševali priče ob vizitaciji leta 1721 v Gornjih Petróvcih, Križevcih, na Hodošu in pri Sv. Benediktu, so priče izjavile, da so morali plačevati davek Turkom. Seveda je bilo to pred letom 1670.

Ponovno se je uveljavila turška oblast v letih 1678—1683, ko se je s Turki povezal Imre Thökölyi in je skupaj s turško vojsko prodiral proti Dunaju.

Splošni zgodovinski atlas izkazuje v teh letih kot turško področje celotno Prekmurje in vse madžarsko ozemlje vzhodno od reke Rabe.⁷ — Verjetno je bilo tako stanje v Prekmurju samo v letih 1680—1683.

Ker je turška vojska s Thökölyjevo vojsko korakala čez Prekmurje, zato je bilo zelo prizadeto. Okoli leta 1683 so turške čete povzročile strašne požare in so pogorele cerkve na Tišini, v Markovcih (Čepincih), v Velikih Dolencih¹⁰ in v Lendavi.

Kako nevarni so bili turški časi tudi v mirnem razdobju, ko ni bilo vojaških spopadov, pričajo primeri, kako so Turki ropali in odvedli v sužnost mnogo ljudi.

Tako so v letih 1626, 1630 in 1631 odpeljali v sužnost s področja turniške prazupnije okoli 230 ljudi. Listina je pisana v madžarskem jeziku in tudi imena. Objavljamo v slovenskem prevodu.

Naslov listine, ki o tem poroča, se glasi:¹¹

Število odvedenih sužnjev s področja turniške prazupnije za časa svetega miru

(Az szent Bekességhez alat Cherneneczszegeöl evitteteth rabok száma.)

Leta 1626

12 Polane so odgnali:

Mateja, sina Štefana Szabója; Franca, sina Jurija Polanščaka in njegovega hlapca Martina; Heleno, hčerko Marka Polanščaka; Jurija, sina

Štefana Domše; Jurija, sina Valentina Polansčaka in Štefana, njegovega hlapca.

Iz Črensovec:

deklo (služkinjo) Martina Žizka; ženo Petra Čergoľa in z njo štiri člani družine; ženo Ivana Žizka in z njo pet članov družine.

Leta 1630

Iz Polane:

Mateja, sina žene Valentina Hozjana; Marto, hčerko žene Ivana Trajbarja; jermenarja (Szijarto) Adorianczi (Odranskega) so pobili.

Iz Bistrice:

Blaža Ščapa in z njim pet članov družine; Jakoba Petkoviča in z njim tri člani družine; Jakoba Rigla (Rigel) in z njim dva člani družine; Martina Bedernjaka so pobili in ženo s petimi člani družine odpeljali.

Leta 1631

Iz Bratonec:

Ivana, hlapca Jurija Tratnjaka (Jurija Tratnjaka so pobili).

Iz Lipovec:

Heleno, hčerko Sebastijana Tratnjaka.

Iz Gančan:

Uršulo, ženo Tomaža Fratarja in sinova Tomaža in Ivana; Barbaro, ženo Blaža Fotivca in hčerko Uršulo; Elizabeto, ženo Tomaža Donše in sinova Mihaela in Jurija ter hčerki Heleno in Dorico; Jero, hčerko Ivana Sobočana; Andreja, sina Jurija Palka; Uršulo, hčerko Filipa Raja; Ivana, sina žene Mihaela Korošca; Katarino, hčerko Blaža Zelka; Elizabeto, hčerko Nikolaja Hermaniča; Uršulo, hčerko žene Ivana Domitriča in sina Iztoka ter vdovo teto Katarino.

Iz Renkovec:

Jurija, sina Ivana Lebarja (Leppar) in hčerke: Dorotejo, Heleno in Polono; očeta Ivana Lebarja pa so pobili; Marjeto, ženo Tomaža Koroša; Heleno, ženo Mihaela Koroša in sinove Ivana, Marka in Iztoka ter hčerko Heleno; Nikolaja, sina Blaža Penteka in hčerki Dorotejo in Agato; Blaža, sina Nikolaja Bičuliča in hčerko Lucijo; Mihaela, hlapca Štefana Koroša; stražarja Ivana in Stanka Nikolaja Janše in sina Mateja ter hčerki: Dorotejo in Magdo; Agato, ženo Blaža Bičuliča in hčerki Magdo in Heleno; Dorotejo, ženo Nikolaja Eršeka in sinova Ivana in Mihaela; Katarino, ženo Jakoba Bičuliča, hčerko Katarino in vnuka Ivana in Iztoka ter hlapca Ivana; Elizabeto, ženo Ambrozija Šumana in sina Nikolaja; (očeta Ambrozija so ubili); Magdo, deklo Jurija Bičuliča; Marka, sina Jurija Koroša in hčerko Heleno; Nikolaja, sina Štefana Koroša in hčerko Heleno; Heleno, hčerko Ivana Penteka.

Iz Turnišča:

Uršulo, ženo Jurija Kvatra, sina Iztoka in kočarico Uršulo; Nikolaja, sina Iztoka, sinova Blaža Bičuliča; Jurija, sina Blaža Korošca; Blaža, stra-

žarja Nikolaja Šoštarija; Mihaela, sina Mihaela Kvartra; Juriija, sina Luke Turnerja; Gregorja Bakana; Mihaela, sina Adama Goloba; Iztoka, sina Štefana Bagolja; (očeta Štefana so ubili).

Iz Nedelice:

Katarino, ženo Marka Vučka in sinove Iztoka, Ivana in Mikolo; Ursulo, ženo Gregorja Hujsarja in sina Iztoka; Nikolaja Adama; Katarino ženo Juriija Adama in sinova Marka in Ivana; Magdo, ženo Nikolaja Koroša; Dorotejo Kranjec in hlapca Gregorja; Nikolaja in Ivana, sinova Franca Škafarja in hčerko Elizabeto; Ivana Čeha, njegovega sina Iztoka, mater Heleno in stražarja Matijo; Nikolaja, sina Ivana Terboča.

Iz Gomilic:

Marjeto, ženo Sebastijana Petka in hčerko Marjeto; Mihaela Senico, njegovo ženo Heleno, sina Juriija in hčerko Katarino; Štefana Senico in mater Agato; Blaža Erdoša; Mihaela in Juriija, hlapca Ivana Šoštarija; Petra, hlapca Ambrozija Serda; Marjeto, ženo Štefana Turnerja; Marka, sina Marka Zvera in hčerko Agato; Nikolaja Tivadarja; Marka, hlapca Nikolaja Turnerja; Štefana, sina Nikolaja Raja; Katarino, ženo Mateja Turnerja in hčerko Marto; Mateja, sina Stanka Kalmána in hčerko Marto; (očeta Stanka so ubili); Blaža Voita; Katarino, hčerko Mateja Bočkaja; Ivana in Štefana, sinova Ambrozija Košterca; Juriija Martoniča; Pavla Saboja; Juriija Bergleza; Mikolo, sina Blaža Barliča; Ivana in Štefana, sinova Martina Pongraca; Heleno, ženo Česnikovo in hčerko Heleno; Juriija Dravca.

Iz Brezovice:

Ivana Ritlopa; Štefana Hrašćana.

Iz Lipe:

Petra Ritlopa in sina Martina; Juriija, hlapca Andreja Škafarja; (Andreja Škafarja so pobili); Štefana Duha in sina Ambrozija; Ursulo, ženo Štefana Podleska in sina Marka; Heleno, hčerko Blaža Sobočana; Marka, sina Nikolaja Krizana; Franca, sina Ivana Martoniča; Agato, hčerko Juriija Toplaka; Katarino, ženo Juriija Petrič in snaho Dorotejo; Ursulo, ženo Jakoba Zvera in hlapca Štefana; Andreja, sina Juriija Tratnjaka in hlapca Ivana; Katarino, hčerko Martina Kovača; Heleno, ženo Nikolaja Koceja in sinova Marka in Ambrozija; Valentina Zallaija in ženo Agato; Katarino, ženo Nikolaja Fejera in hčerki Barbaro in Dorico; Gregorja Pauleka; Ursulo, dekle Štefana Zvera; Katarino, hčerko Blaža Zvera; Marka, sina Štefana Bolykana; Nikolaja Speroviča; Mihaela Koczorja; Martina Mikoviča, ženo Sofijo in hčerke Doro, Agato in Barbaro; Juriija Obrana; Mihaela in Franca, sinova Mihaela Domjana; Barbaro, ženo Nikolaja Zvera; Agato, ženo Štefana Matka in stražnika Mateja; (Štefana Matka so ubili); Katarino, ženo Petra Lipiča in hčerke Ano, Agato in Heleno ter sina Ambrozija.

Iz Odranec:

Nikolaja, sina Ambrozija Koceja; Martina Bukovščaka; Jero, ženo Ambrozija Kotra; Mateja, hlapca žene Valentina Szijartó; razen tega (še) eno Ano.

Število ljudi, ki so bili pobiti (razsekani):

Iz Odranec:

Martin Kranjec, Marko Mertuk, Matej Cigan.

Iz Bratonec:

Jurko (Jurij) Tratnjak.

Iz Renkovec:

Ivan Lebar (Leppar), Štefan Bičulič, Ambrozij Šuman.

Iz Turnišča:

Štefan Bagoly.

Iz Gomilic:

Mihael Zver, Stanko Kalman.

Iz Lipe:

Andrej Škafar, Nikolaj Martonič, Lovrenc Banko, Nikolaj Fejer, Stefan Matko, Nikolaj Koce.

Iz Črenovec:

Lovrenc Zorko.

Vseh ljudi, ki so jih odgnali v sužnost, je bilo okoli 230. Večina je bila mladih: fantje in dekleta. — Ob koncu je poročilo, koliko je bilo ubitih. Ubiti so bili večinoma gospodarji — očetje, ki so vsekakor branili, da ne bi članov njihovih družin odpeljali v sužnost.

Iz Beltinec niso odpeljali nikogar v tem času v sužnost. Ker je bil v Beltincih grad, ki so ga varovali vojaki, zato turške tolpe niso šle v Beltince, kjer bi se gotovo spopadli z vojsko.

Iz Lendave (Lynduarol):

Število in imena tistih, ki so jih odvedli v Kanižo:

Uršiko, hčerko žene Janeza Palfa; Mihaela Illosa in hčerko Ilonko; Marjeto, služkinjo Matije Varga; Jurija, sina žene Janoša Touta; Ursulo, ženo izdelovalca opeke in hčerko Heleno; Elizabeto, ženo Gregorja Olaza; Ursulo, ženo mlinarja Janeza Chika; Katarino, ženo Valentina Syar-toja — ženo peka Bubika; Marjeto, služkinjo žene Tomaža Sulle; Jurija, sina ključavničarja (Lakattyarto) Mihaela; Mihaela Vargo in ženo Katarino; Katarino, ženo sedlarja Farkaša; Heleno, ženo Gregorja Kassaija; Dorico, ženo Tomaža Szabója; Dorico, ženo Franca Aghaja; Stefana Kovača.

Izmed teh so Turki sami spremili v Kanižo Mihaela Illosa in Mihaela Vargo. Šla sta v Kanižo po hčerko Heleno in po ženo Katarino.

Število in imena tistih, ki so jih za denar — za 3 forinte — vrnil (vrednost treh forintov danes približno 2.000 n. din):

hčerko žene Valentine Szijartója; hčerko Petra Kovača; ženo in hčerko

Martina Kovača; sina in hčerko Petriča Varga; sina žene Tomaža Sulle; sina Jurija Vegha; sina Gabriela Kovača; sina Nikolaja Vegha; ženo Blaža Tore; ženo in hčerko Andreja Szabója; Vargovo ženo in dva sina; hlapca pisarja (deak) Lukača; Katarino, ženo Valentina Molnarja. Za Mihaela Nagy Vargo so izdali za odkup 80 forintov.

Ljudje, ki so jih Turki odpeljali v Kanižo, so bili verjetno iz zunanjega dela trga Lendave. Notranji del trga je bil bolj zavarovan. Ker so bili med odpeljanimi obrtniki, kot mlinar, ki je moral imeti mlin na reki Ledavi in izdelovalec surove opeke (téglavető) in še drugi sklepamo, da so bili v zunanjem prostoru trga.

Prvotna Marijina cerkev v Lendavi je bila ob cesti — v zunanjem prostoru trga. Zato je tudi v turških časih propadla. Novo kapelo sv. Katarine, ki je pozneje postala lendavska župnijska cerkev, so začeli graditi že leta 1510 v notranjem prostoru trga.

Turki so ugrabljenec, ki so jih odpeljali, držali nekaj časa v Kaniži, od koder so poročali ceno ali pogoj za njih odkup.

V Lendavi so imeli organizacijo za odkup ugrabljenecv iz turške sužnosti. Če so katerega od tržanov ugrabili Turki in ga odpeljali s seboj, so bili ostali tržani dolžni, da jih osvobodijo. Pri tem je pomagal lendavski župnik, kakor poroča vizitacijski zapisnik iz leta 1688.¹²

Primer iz leta 1631 priča o tej organizaciji.

Opombe:

¹ Batthyány (ng. levéltár — P 1313 — Raktári szám: 79; ladula 9; sorszám: 162 — Fölsőlendva és Borhida köztli határügy 1550-től 1582-ig. — Madž. drž. arhiv, Budapest.

² Magyar Országos Levéltár — Batthyány cs. körmendi levéltár — Missiles I — 20699—20702 — Ibrahim pasa lindvai Bánffy Kristófhöz.

³ Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 1/I. Kanonske vizitacije: Različne.

⁴ France Stele, Građivo za prekmursko zgodovino. Časopis za zgodovino in narodopisje. Maribor, 1927, 8.

⁵ Bogo Grafenauer, O turški oblasti in o nastanku drobne zemljiške posesti v Prekmurju. Prekmurski Slovenci v zgodovini. Murska Sobota, 1961, 85.

⁶ Jožef Klekl ml., Törniscse. Kalendar Srca Jezušovoga za 1910, 60.

⁷ Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 3/III. — Acta visitationum canonicarum ab anno 1650 usque 1669. Tomus XIV.

⁸ Festetich — Saller Levéltár — P 285 — csomoszám: 8; fasc. 54, num. 16. — Madž. drž. arhiv, Budapest.

⁹ Barthos-Kurucz, Egyetemes történelmi atlasz. Budapest, 1932.

¹⁰ Visitatio canonica Kazóiana, 1698.

¹¹ Az Eszterházy család herceg levéltára — P 108 — repositorium: 71—479 csomó 26/a. — Madž. drž. arhiv, Budapest.

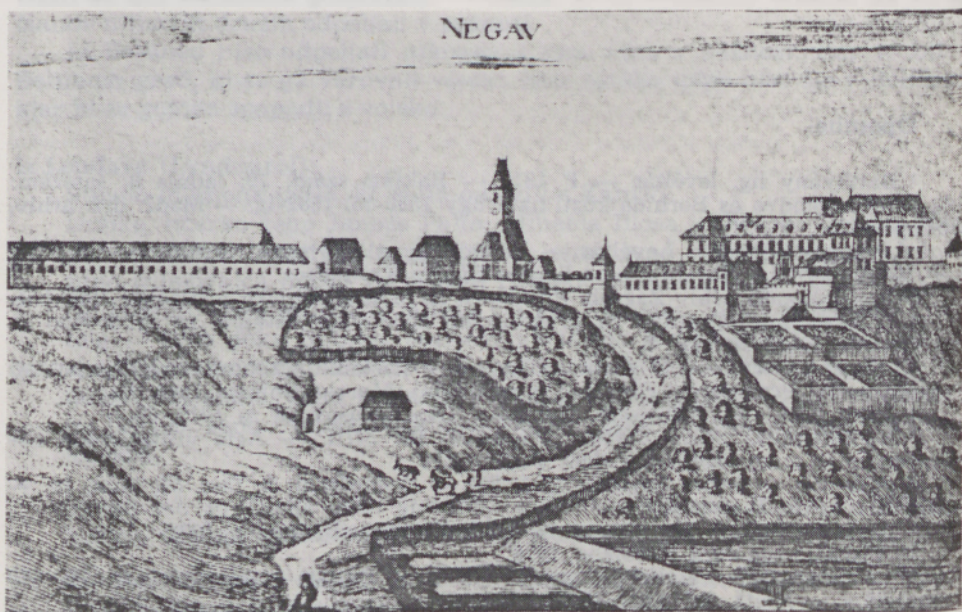
¹² Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 70/I. — Kanonske vizitacije A. Bekšin — Archidiaconatus Bexin, anno 1688—1693.

Negova in okolica

Nihče ne ve, tudi ni napisano, kdaj se je naselil človek v teh krajih, si postavil kolibe, še prej pa živel po zgledu prav starih prebivalcev. Privabil ga je rahlo božajoči valoviti svet z vzpetinami, poraščenimi s temnimi gozdovi, v katerih se je podila divjačina. Vse drugo pa je nastalo pozneje: pašniki, polja, sadonosniki, ponekod vinogradi. Ribe so lovili v bližnji Ščavnici in oddaljeni Muri, kjer jih je bilo mnogo in tudi v številnih ribnikih v skritih dolinah.

Primeren za obrambo je bil ta svet in za potovanje proti severu. Zgodaj ga je odkril naš prednik. Bogat je z izkopaninami vseh vrst od kamene dobe dalje. Orožje, orodje, razne posode, okraski in drugo nam priča o težkem življenju takratnih ljudi. Znane so negovske čelade. Rimljani so si napravili cesto preko teh krajev in zapustili številne gomile, v katerih so v našem času našli mnogo dragocenih zgodovinskih predmetov in jih odnesli v razne muzeje. Bogata je bila rimska država in velika. Po njenem razpadu so bile selitve narodov. Tedaj so ti kraji dobili svoje nove stalne naseljenike Slovence, katerih pozni nasledniki so sedanji Slovenci. Okrog šestega stoletja po našem štetju so bili ti premiki.

Znana je Ščavniška dolina, pred njo pa imovita vas Ivanjci, ki je dobila ime po naših najstarejših prebivalcih. Polna je slatin, tla pa zamočvirjena. Ob robu so posamezne bele hiše, ponekod cela vas z vsem potrebnim za življenje. Na rahli vzpetini proti Radgoni zagledamo prelepo naravno sliko, ki je ne vidimo zlahka. V primerni razdalji na prijaznem griču, obrob-

Negova — cerkev in grač nekoč

ljenem z zelenimi gozdovi je veličasten grad z lično cerkvijo, nekaj novih hiš, obdanih z visokimi jagnedi in drugimi drevesi. To je Negova, ki se ponosno ozira po dolinah.

Negova je vas z gručastim jedrom na terasi zahodno od osrednjega dela Ščavniške doline v nadmorski višini 285 m, ki je nastala v bližini gradu. Vse druge hiše so oddaljene. Spodaj ob potoku Krčevina je Negovska vas z nekoč večjimi kmetijami. Na jugu in zahodu sta razloženi naselji Kunova in Ločnjak, kjer je bilo pred nedavnim več s slamo kritih hiš, ki pa zginjajo druga za drugo, pojavljajo pa se sive strehe. Toda mi se pomudi-mo v Negovi, v središču teh vasi.

Ob asfaltirani cesti proti Ivanjcem in zahodu je vrsta novih zgradb šola s telovadnico, sodobna trgovina, gostilna ter grad in cerkev. Zelo lepa je, lepo oskrbovana.

Marijina cerkev v Negovi je bila mnogo let podružnica cerkve sv. Benedikta v Slovenskih goricah, kjer sta bila nameščena dva kaplana. Eden od teh je prihajal ob nedeljah in praznikih opravljat božjo službo v Negovo. V času protireformacije, leta 1592, je dobila lastnega katoliškega duhovnika Aleža Pichlerja. V gradu je imel hrano in stanovanje. Bil pa je odvisen od župnika pri Sv. Benediktu in mu pomagal pri cerkvenih opravilih. Samostojna župnija je postala šele v začetku 18. stol., najbrž leta 1710, ko je bila postavljena sedanja cerkev. Kremlj trdi v svojih »Dogodivšinah Stajerske zemlje«, da se je to zgodilo leta 1720. Pripadala je dekaniji Radgona, potem sv. Križu pri Ljutomeru in sv. Lenartu v Slovenskih goricah.

Prvotna cerkev je stala, kakor trdi ljudska govornica, na mestu sedanje-ga prezbiterija. Zidana je bila v gotskem slogu, majhna, vendar je imela tri oltarje. Okoli nje je bilo pokopališče, obdano z močnim zidom. S podporo grofa Trautmansdorfa in faranov so cerkev leta 1710 povečali. Cerkev v sedanji obliki ni posebno prostorna, a je bila za takratne razmere dovolj velika, lična in zelo svetla. Prizidan ima zvonik, v katerega pritličju je zagrad. Leta 1850 je bila cerkvi na severni strani prizidana kapela sv. Križa. Na vhodni strani ima nekaj lepih kipov. Nekoč je imela majhno zemljišče na negovskem bregu, ki ga je upravljal organist, in dva vinograda. Leta 1798 sta bila prodana.

Ne ve se natanko, kdaj je nastal negovski grad. Vas se prvič omenja med letom 1106—1124. Prvi znani lastniki Negove in okolice so bili grofje Sponheimi, ki so kraj okoli leta 1120 podarili šentpavelskemu samostanu na Koroškem. Prvotni grad je verjetno postavil plemič Negroj, po katerem je dobil kraj svoje ime. Negroj je živel okoli leta 1190 v Pesnici. Lastnik gradu v 13. in 14. stol. ni znan. Konec 14. stol. ga je posedovala plemenita rodovi-na Winden (lastniki Maribora in Betnave), nato pa rodovina Pernegg.

V 15. stol. so bili pogosti boji med Avstrijo in Madžarsko. V bojih med cesarjem Friderikom in ogrskim kraljem Matijo Korvinom je imel kralj Matija (kralj Matjaž) več vojnih uspehov. Zasedel je Nižjo Avstrijo do Anize. Dunaj se mu je vdal leta 1485. Pokrajine med Dravo in Muro so bile Ogrske, vključena pa tudi Ormož in Negova. Leta 1487 je kralj Matija Korvin zasedel negovski grad in okolico. Kmalu pa je prepustil imetje Juriju Zagorskemu, sinu Jana Vitovca, ki mu je dal za zameno Krapino. Po smrti kralja Matije, leta 1490, je dobil vsa posestva njegov zvesti stotnik Jakob Sekelj. Ta je obljubil cesarju zvestobo in mu dal vsa posestva, ki so jih Ogri za-

sedli na Štajerskem. Grof Jurij je moral zapustiti Negovo in se vrniti v Zagorje. Negovo je cesar Friderik ponovno zapustil Jerneju Perneggiju za plačilo. Jernej je dal Negovo svojemu bratu Štefanu. Kmalu nato zasledimo Negovo v posesti slavne družine Trautmansdorfov.

Negova — cerkev in grad danes

Trautmansdorfi so dali mnogo hrabrih junakov in modrih državnikov. Spadajo med najstarejše in najslavnejše plemenite rodbine na Avstrijskem. Njihova domovina je Štajerska, zasledimo jih že leta 984. Zanimiv je rodbinski grb, ki je nad vhodnimi vrati starega gradu. Prvotni grb je ščit, od zgoraj navzdol razdeljen v dve polovici: ena je bela, druga rdeča. V sredini je šestperesna roža z zlatim popkom. Rože pomenijo blaginjo, njihova rdeča barva pa spominja na kri, ki jo morajo preliti za domovino, vladarja in Cerkev. Rože v grbu so posebno častno znamenje. Bele rože pomenijo nedolžnost srca, čednost, hrabrost in čisto ljubezen. Grb se je spreminjal po tem, kako so grofje širili posestvo z porokami ali vojnami.

Grofje Trautmansdorfi so imeli grad Negovo z okolico v posesti od 16. do konca 19. stoletja.

Prvi znani lastnik izmed Trautmansdorfov je bil Adam, ki se je leta 1529 bojeval proti Turkom. Po smrti ga je dedoval brat David, za njim pa najmlajši sin Janez Friderik, ki je 25. decembra 1579 kupil od Sigmunda Welzerja pl. Ebersteina še Gleichenberg. V začetku je bil vnet protestant, nato pa je postal katoličan in ustanovil kaplanijo v Negovi leta 1592. Bil je predsednik dvorskega vojaškega svetovalstva in zvesto služil trem cesarjem: Ferdinandu I., Maksimiljanu II. in Rudolfu II.

Leta 1605 so Turki napravili veliko škodo na gradu in okolici, a ga je dal leta 1612 popraviti. Dedoval ga je najmlajši sin in najslavnejši Traut-

mansdorf Maksimiljan, drugi ustanovitelj Negove. Leta 1615 je dal sezidati novi grad. Udeleževal se je vojnih pohodov, leta 1648 (po končani 30-letni vojni) pa odločal pri mirovni pogodbi kot odličen državnik. Kot tajni svetovalec je umrl na Dunaju leta 1650. Poročen je bil z grofico Marijo in imel 7 sinov. Njegovo posest je dobil Ferdinand Ernest kot fideikomis (neprodajno dedno rodbinsko posestvo), ki je moral braniti Negovo pred divjimi Kruci, ki so pogosteje ropali kot Turki. Lastnik je bil tudi Maksimiljan Sigmund, ki je umrl leta 1731. Težko je reči, kdo je nato dobil Negovo, verjetno Franc Norbert Trautmansdorf, ki je umrl leta 1786, za njim pa njegov sin Ferdinand.

V tem času je imela Negova svojo sodnijo. Sodno oblast so opravljali oskrbniki, ki so oskrbovali posestvo. Posest je merila 10.554 oralov. Skoraj polovica je zavzemala gozdove, mnogo je bilo njiv, manj travnikov in pašnikov, znatno manj pa vinogradov. Grajsko delo je bilo opravljeno s tlako, ki je bila odpravljena leta 1848. Za obdelovanje in oskrbo vse grajske posesti so morali kmetje veliko dni prebiti na grajskem posestvu in delati kot tlačani.

V 19. stol. je grad Negova vedno bolj propadal. Lastniki so živeli na pomembnejših posestvih, grad pa je postal pristava. Med prvo svetovno vojno so bili lastniki graščine Trautmansdorfi. V stari Jugoslaviji je agrarna reforma vzela nekaj zemljišča, upravniki pa so svoj položaj izkoriščali. Grad je hitro propadal, del poslopja pa je leta 1938 uničil požar.

Med drugo svetovno vojno so si lastniki priborili pravico do svojih posestev. Po vojni se je položaj zopet precej spremenil. Lastniki so se umaknili v Avstrijo, posestvo pa je postalo ljudsko imetje. Grad še danes propada.

Zgodaj se je začela šola v Negovi. Učili so »ludimagistri« in učitelji. Cesarica Marija Terezija je s svojo reformo šolstva, posebno pa cesar Jožef II. (1780—1790) napravil v šolstvu znaten korak naprej. Križi namesto podpisov so polagoma izginjali. Po imenu je znan Adam Škorjanec, ki ga navaja graščinski račun iz leta 1612. Sledila je vrsta drugih, od katerih so bili nekateri zelo prizadevni. Šola v pravem pomenu je bila ustanovljena leta 1783, v naslednjih letih od leta 1784 do 1786 pa je bila postavljena učilnica in mežnarija, saj je bil učitelj v začetku tudi organist. Zaradi povečanja števila otrok je bila zgrajena leta 1860 današnja stara, leta 1908 pa nova šola, ki so jo v novi Jugoslaviji preuredili in dozidali telovadnico. K temu je prilagojen pouk in število učnih moči. Danes je osemletka, ima 225 otrok.

V času druge svetovne vojne je Negova zelo trpela. Spominska plošča na šoli to dokazuje. Po prihodu Nemcev so selili zavedne družine v pregnanstvo, za tem pa so padale žrtve druga za drugo po izdajstvu ali v borbi, bile so v zaporih in taboriščih, več je pogrešanih, mnogo pa jih je trpelo doma. Kakor drugod so nacisti najprej odstranili in onemogočili delo prosvetnega kadra. Odpeljali so župnika Ivana Granfola, učiteljstvo z družinami in druge. Mnoge so zaprli, njihovi svojci in drugi pa so trpeli v neprestanem strahu za življenje. Upokojenega župnika Franca Bratkoviča so zaslišali nemški orožniki 10. 12. 1941, ker je oznanil sv. mašo za srečno vrnitev izgnane družine Lah. Moral je svoje stanovanje zapustiti občinskemu uradu, za odkazano pa plačevati najemnino, v kateri so mu vzeli lastno peč

za kurjavo sredi zime. Župan je dal izprazniti svinjak, da bi ga tam nastanil, a so bili Nemci uvidevnejši. Razume se, da je morala slovenska beseda izginiti iz šol že prvi dan, slovenski napisi — tudi na križevem potu — pa preplepti. Vse organizacije, razen nemških so bile prepovedane. Preseljevanje odraslih in mladine je teklo v polni meri. Po vojni je nastopil čas, ko je bilo treba te sledove zabrisati in se zavzeti z vso ljubeznijo za delo v novi Jugoslaviji.

Četudi je bila Negova odročna, naseljena v veliki večini s kmečkim prebivalstvom, je živela. Prizadevala si je, da bi šla v korak s časom. Leta 1894 je bilo ustanovljeno Bralno društvo v Negovi. Kmalu je bilo zbrano lepo število knjig in časopisov v več izvodih, ki so si jih Negovčani izposojevali. Na ustanovni občni zbor je prišlo mnogo ljudi, slavnostni govornik pa je bil sosed, videmski domačin dr. Franc Ilešič. Leta 1898 je imela Negova 150 članov Mohorjanov. Razumljivo, da je živela in se krepila med obema vojnama.

V Negovi se je rodilo in delovalo več pomembnih domačinov. Matej Slekovec se je rodil 6. avgusta 1846 v Kunovi št. 29 ter je bil 23. junija 1871 v Mariboru posvečen za mašnika. Služboval je v Središču, v Cirkovcih in Sv. Marku niže Ptuja. Tu je zbolel in je moral v Gorico na Primorskem. Potem je kaplanoval pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju, kjer je bil do leta 1888, ko je nastopil župnijo pri Sv. Marku niže Ptuja. Kot izreden izobraženec je z neizmerno pridnostjo zbiral dragoceno zgodovinsko gradivo na podlagi zanesljivih listin in objavil več zgodovinskih spisov. Napisal je kroniko za Ljutomer, Križevce, Veržej, Malo Nedeljo, Gornjo Radgono, Sv. Jurij ob Ščavnici in mnogo drugega. Za Negovo je napisal obsežno kroniko. Bil je predsednik Zgodovinskega društva v Mariboru. Umrli je leta 1903 v Ljubljani kot upokojeni župnik in arhivar.

Andrej Senekovič. Rodil se je 17. novembra 1848 na Ščavnici št. 62 kot sin kmečkih staršev. V šolah je bil vseskozi odličnjak, napravil maturo z odliko in se podal v Gradec na vseučilišče učiti se filozofije. Oktobra 1873 je naredil izpit iz fizike in matematike za celo gimnazijo, septembra 1874 pa je bil imenovan za profesorja na realki v Ljubljani, nato pa za ravnatelja gimnazije v Novem mestu in gimnazije v Ljubljani. Bil je šolski inšpektor. Njegovo delovanje je bilo predvsem vzgojiteljsko, vendar zavzema kot strokovni pisatelj odlično mesto. Objavil je več znanstvenih razprav, največje njegovo delo pa je »Fizika za nižje razrede srednjih šol«, ki je izšla leta 1883 ter »Fizika in kemija za meščanske in 8-razredne ljudske šole«, ki sta veljali dolga leta za zelo cenjeni učni knjigi. Deloval je tudi v društvih, bil predsednik »Muzejskega društva za Kranjsko«.

Andrej Fekonja. Rodil se je 30. novembra 1851 v Negovskem vrhu št. 24. Že kot bogoslovec, prvoletnik, je pričel pisati in od tiste dobe priobčeval svoje spise v raznih slovenskih listih. Baval se je posebno z jugoslovansko zgodovino, t. j. slovensko, hrvaško in srbsko, nekoliko tudi češko in slovaško, pa tudi cerkveno zgodovino, slovensko in nekaj srbske.

Ti in drugi, še živeči, so pomembni rojaki, predvsem akademik prof. dr. Anton Trstenjak, ki zavzema odlično mesto kot znanstvenik-psiholog v svetovnem merilu. Rodil se je 8. januarja 1904 v Rodmošcih in obiskoval kot šolar osnovno šolo v Negovi.

Zemlja je manj rodovitna, vendar zraste na poljih zadovoljiv pridelek ob skrbni obdelavi. Sadno drevje daje dobro sadje, ki pa se ne more meriti s tistim iz negovanih sadovnjakov. Po okusu ima nekdanjo veljavo, v ostalem pa je za industrijsko predelavo. Vinska trta uspeva, v nižinih pa raste kislja trava. Nekoč je bilo v okolici več večjih in manjših ribnikov, v katerih je bilo obilo rib. Poleg opuščeni je ohranjen največji — Negovsko jezero. Zaliva dve zamočvirjeni dolini, vidimo lokvanj in štorčijo z dolgim kljunom, kako ponosno stopa po visokem ločju, ne da bi jo bilo strah pred nami. V bližini na visokem električnem drogu ima gnezdo in mladiče. Zvečer je žabja pesem, brez katere ne more zaspati dolinec blizu jezera. Vse to, predvsem pa ribe, vožnja po jezeru in kopanje privabi iz leta v leto več tujcev, da prebijejo življenje v miru.

Viri:

1. Matej Slekovc: Negova, grad in cerkev — kronika
2. Pavlič Slavica: Zgodovina Negove — izpisek iz razprave
3. Ustno izročilo

Jože Zadavec

„Iz prsti si jih naredil...“

Vedno manj je glinene posode, vedno več porcelana in kovine. Tudi lončarjev je vedno manj, le redkim je veselje oblikovati glino. Mimo so časi, ko so se lončarji z vozovi polnimi glinene posode odpravljali na dolgo pot po prekmurskih, medjimurskih in štajerskih vaseh.

Vilma Palatinova iz Pečarovec na Goričkem sedaj posedla pod krošnjami ali v sobah še nedograjene hiše, nekoč je imela hitre roke in noge, bila je zgovorna. Z možem sta prepotovala veliko sveta, srečala toliko ljudi, ki sta jim ustregla z glineno posodo — za kuho, vino, vodo, zaseko. V tistih časih njenih zgodnjih zakonskih let še ni bilo toliko porcelana in drugega kovinskega posodja, kot ga je to dandanašnji.

Teža let ji zdaj krivi hrbet in vendar, ko spregovorijo spomini, postane živahna.

»Osem let je že, kar me je zapustil mož Karol. Odšel je, kamor ga je Bog poklical. Ne bo dolgo, ko bo tudi mene odpoklical. Noge mi odpovedujejo, vid mi peša, na polje ne morem...«

Nekaj se ji je zasvetilo pod očesom. Požrl sem svojo težko misel, pomagal ji k sedežu na hodniku. Karol je petdeset let gnetel glino, ustvarjal čuda stvari. »Vse od takrat, ko sva se vzela, to je od leta 1932. V Šalamencih sva si najela hišo in začela s tem delom. Po treh letih sva si že toliko privarčevala, da sva si kupila hišo tu v Pečarovcih.«

Odranci so ji ostali v lepem spominu. Dobri in plemeniti ljudje so tam, mi je zagotavljala. Radi so ju imeli. »Prinašala sva jim dobro robo. Midva sva jim dajala posodo, oni pa nam dobre mere zrnja ali denar.«

Vilma Palatin iz Pečarovec

Najprej so otovorjene vozove vlekli krave, potem pa konji, zet pa danes vozi z avtomobilom. Tudi on se je namreč vrgel po očetu. Mož Karol je moral vstati zelo zgodaj, da je nahranil krave ali konje, pot je bila dolga in bilo je treba čim prej od doma. Robe je primanjkovalo, Karol je imel urne roke, Vilma je morala pomagati, pripravljala je ilovico.

»Včasih je bilo treba delati do polnoči, pa še dlje, in zgodaj zjutraj vstati, da sva do določenega dne imela dovolj posod. Strank nisva smela pustiti na cedilu.«

Vse je kazalo, da bo z očetom izginila obrt, pa se je vendarle zet odločil, da pri hiši nadaljuje to delo, zdaj pa se privaja še njegov sin. Pred petdesetimi leti je bilo v Pečarovcih zelo veliko lončarjev. Ko se je napovedoval kakšen sejem v prekmurskih vaseh, se je iz Pečarovec vila dolga kolona vozov, ki so odnašali prsteno posodo, delo svojih rok, zemljin zaklad, ki ga je posvetila roka pečarovskega lončarja.

»Tako smo si takrat služili kruh. Delo ni bilo lahko, toda vsak lončar si je s svojim delom prislužil kakšno hišico, nekaj zemlje. S Karlom sva si po treh letih, kar sva se poročila kupila grunt, počasi pa še majhno kmetijo.«

Zdaj pa je tako, kakor je. Leta so ji šteta — tone v svojo misel priletna Vilma. Ni ji žal. Tako mora biti. Prenekateri lonec, ki sta ga izdelala z možem, ni prestal vročine v peči, ali pa se je razbil že kje na poti. Človekovo

Oblikovale so nas spretno roke

življenje pa se skoraj nikdar ne razbije. S koncem doseže le svojo dopolnitev.

Pečarovski kmetje danes obdelujejo zemljo in tu in tam pa še hodiyo v službo, prenekateri pa je šel v Nemčijo ali Avstrijo — tam je zaslužek večji. Lončarska obrt ne omamlja mladih ljudi, prezahtevna je, garaška, podoba je celo, da prej ali slej ne bo povpraševanja po prsteni posodi.

Tako je mislil in tako se je bal mladi Franc, najmlajši sebesčanski lončar. Še trideset jih nima. Saj se je bilo težko odločiti in dostikrat je omahoval med službo v mestu in lončarsko obrtjo doma. Zdaj je to delo postalo — kot mi je dejal — nekaka njegova ljubezen.

Dva otroka sta radovedno zrla vame in se stiskala k mlademu očetu, ko sem se, tujec, bližal vhodnim vratom. Na očetovo željo sta se umaknila v notranjost hiše.

Odstiral je pravljico svoje ljubezni.

Velika čutarica, težka 82 kg, do grla vanjo lahko zliješ 133 litrov vode, vina ali kar je kaj tekočega. Tudi šnops — toliko bi ga zmogli komaj trije pečarovski kmetje. Pet tednov je »pokal« to čutarico, ki sva jo oba komaj prenesla iz lončarske delavnice na plano. Ni verjel, da se mu bo posrečilo, toda Trefaltova srečanja so mu podvojila vero in zaupanje v lastne moči. — Če kdo meni, da ima nekaj, česar drugi nimajo, naj se oglasi. Če se mu zdi, da je to, kar ima, nekaj posebnega, kar bi zbudilo posebno zanimanje pri gledalcih, naj sporoči. Če... kdo, če... se zdi... ima, česar drugi ni... ma... Potem...

»Potem se je v meni nekaj preblisnilo: moja čutarica je nekaj posebne- ga, ne samo, da je sosed nima, tudi Pečarovci skupaj bi je ne zmogli, še

Franc Zelko iz Pečarovec

zdaleč pa ne Ljubljana. Čutarica, ki sem jo imel zgotovljeno, je bila manjša, dvajset litrska. Sporočil sem na navadni dopisnici — in zgodbo prepustil času. Ne duha ne sluha...«

Bila je zima. Na dvorišču se zaustavi avto — RTV Ljubljana. Iz njega je izstopila Trefaltova žena, ogledala si je čutarico in se zmenila za srečanje v januarju 1981. France se je odločil, da bo med tem naredil drugo — večjo. (103 l) Posrečilo se mu je. Potem se je odločil, da bo naredil še večjo. Kljub strahu, da mu ne bo uspelo, se je čutarica dobro izkazala. Z ženo sta naredila posebno peč, v kateri se je tretja — največja — čutarica peklila za posebno vseslovensko občinstvo. Francetova čutarica je odnesla zmago na Trefaltovih srečanjih v aprilu 1981.

«Pripisujem golemu naključju, da mi je uspelo to narediti. Sedaj je pri meni, imam jo kot okras. Ne sme od hiše, preveč dela in preveč tveganja je bilo pri njenem oblikovanju. Odjemalci imajo dovolj drugih izdelkov na razpolago... Čudno je to, odjemalcev je ničkoliko, lončarjev pa nas je vedno manj. Mladi se za to delo ne zanimajo. Pred petimi leti nas je bilo na kakšnem sejmu kar pet lončarjev in vsak je le nekaj krame prodal. Danes pa mi skoraj ni treba iti od doma, povpraševalci pridejo kar sami k meni in mi odpeljejo, da imam včasih komaj kaj na zalogi.»

Čuda lončarjev se je zbralo v Faenzi blizu Ravene. Tekmovanje lončarjev na evropski ravni, ki se ga je udeležil tudi France s svojim očetom. Okrog petdeset se jih je zbralo z vseh strani Evrope. Prejela sta posebno

priznanje. Tudi na domačih tleh sta z očetom požela okrog petnajst priznanj.

Zelkov France iz Pečarovec — zatrjuje — nič več ne niha med »bi in nebi«. Vztrajal je doslej in bo tudi poslej. Tako nadaljuje rodovno izročilo. Že njegov stari oče je bil lončar, za njim njegov sin Ljudvik (Francetov oče).

»Oče je moral v bolnico. Zjutraj sta ga odpeljala Slavka — žena — in mati. Že dalj časa je bolehal. Nekaj dni bo moral ostati tam. On mi je pravzaprav vlival poguma, da sem ostal pri tem delu. Vsak oče je vesel, če gre kakšen od njegovih otrok po njegovih stopinjah. Mikalo me je, da bi si, kot moji vrstniki, našel v mestu kakšno službo. Pred štirinajstimi leti sem se oprijel tega dela. Ko sem se pa vrnil iz vojske, sem sklenil, da pojdem na sezonsko delo v Avstrijo ali Nemčijo. Ne vem že, kakšno naključje je botrovalo, da sem le ostal pri očetu. Danes sem prepričan, da je to najlepše delo — vsaj zame. Ne zamenjam ga za nobeno drugo. Največja sreča je zame, kadar vidim, da sem uspešno dokončal izdelek. Saj delo zahteva vso tvojo energijo, vsa pozornost mora biti tu nazvoča. Tu ni določene ure — delo je treba končati. Delo je garaško in vendar lepo. Ta posel ni za ženski svet, temveč za moške. Slavka pa je kljub temu moja desna roka, saj mi pripravi glino — toda, tisto narediš, pa lahko greš. Jaz pa moram biti vedno zraven, v glini, v vlagi, ko pa žgeš, pa spet na vročini.

Kadar mora France na njive, je delo na zemlji — pravi — prava igrača, razvedrilo. Poleti se začne obojno delo — na šajbi in na polju. Pozimi pa ne dela na šajbi, »saj bi si samo beteg napravil«.

Spretni prsti — umetniški izdelek

Vsak posel zahteva od človeka potrpežljivost, izdelovanje prstene posode — na šajbi — pa še posebno veliko mero. Velika zbranost in pozornost. Samo na ta način tudi napreduješ pri iskanju prave oblike. Včasih pa lončarju le zmanjka moči, pa kdaj tudi volje. Takrat je potreben počitek ali — delo na polju. Nekateri lončarji so si za svoje delo oskrbeli ustrezne stroje, France še vedno dela na vreteno. Roka se navadi, da skoraj sama teče — pritiska, zmanjšuje energijo, dodaja ilovico — in oblikuje. Cudež človeškega hotenja, ki se strni v tistih nekaj prstov na roki.

»Največje zadovoljstvo čutim, ko sem denimo vrč izdelal, kakor sem si ga zamislil. Prav tako je človek nagrajen, kadar čutiš, da so tvojega izdelka veseli tudi tvoji odjemalci. S posebnim veseljem se občasno odpravim s svojimi izdelki na sejem v Mursko Soboto, Gornjo Radgono, Crensovo in drugam. Ljudem se posebej dobro zdi, da izdelek prejmejo iz rok samega obrtnika. Takrat imajo občutek, češ, roke same so izdelale to, kar mi ponujajo!«

Še v letu 1950 je bilo v Pečarovcih okrog petnajst lončarjev, zdaj pa sta le dva. Do lanskega leta je bil lončar tudi Francetov stric. Pri petinšestdesetem letu je moral opustiti delo. Glina, posebno vlažna, pusti v človeku tudi svoje sledove — beteg. Bratranca nočeta nadaljevati očetove obrti. Še vedno pa je izdelovalec prstene posode Francetov bratranec Jože, o katerem je pripovedovala Vilma.

France je odstrl zaveso svoje lončarske skrivnosti. Otroka, Darja in Milena, sta občasno prihajala k očetu in zrla s svojimi drobnimi očmi v mene — tujca. Moral jima je kaj vzeti iz omare, potem iz miznice, potem jima je moral odgovarjati na vprašanja: Kdaj se vrne mama, stara mama in kdaj stari oče. Samo za trenutek sta bila zadovoljna in spet zbrana, potem se je povpraševanje začelo znova. Ko pa je avto zaropotal na dvorišču, ju ni mogel več nihče zadržati. Mamica je prišla. Zares. Bilo je vse drugače, ponovno živahno. Ko bi bil France postal sezonski delavec kje v tujini, bi ne mogli živeti tako pravljичno kot zdaj, ko so vse dneve in noči skupaj.

Na njive, senožeti in razkošje zelenih gozdov je tolklo sonce, tisto opoldansko. Razložena pečarovska vas je ta dopoldan nekako počivala. Kdo bi delal v tisti opoldanski žeji. Za zidovi pečarovskih hiš so si z izdelovanjem prstene posode domačini služili svoj vsakdanji kruh. Ob nedeljah so šli po svetu, če so bili doma, pa k maši, tja v cerkev sv. Sebeščana, ki jo sedaj krasijo slikarije prekmurskega akademskega slikarja Karla Jakoba.

»Nekaj posebnega se dogaja v Filovcih, ko šibajo sem in tja ljubljanske registracije in tam na robu vasi televizijske kamere...« Bojncov Alojz se je nasmehnil, prišleca pozdravil, se vsedel za vreteno in nadaljeval svoje delo. Lončarja ne moti sredi njegovega dela! pomislim.

»Že nekaj časa so tukaj: kamere, snemalci, znani igralci, režiser Stiglic. Z zaupanjem jih ne gledamo...« Šajba se vrti, kepa dobiva vedno določnejšo obliko. To bo vrč. Tisti velik — pomislim. Prvi del visoke vaze gre h koncu. Izdelek postavi na podstavek ob steni. Raido igra. Klasika se ujema s tišino lončarjeve delavnice. Bojncov si obriše roke — ob predpasnik, ki je že tako ves ilovnat. Nekaj več minut traja, preden spet nadaljujeva pogovor. Kepa je na šajbi, lončar pogleda, srečanje z očmi.

»Pravijo, da snemajo novi film po predlogi Kranjčevega romana 'Striči so mi povedali'. Ne vem, kaj se bo iz tega spet izcimilo. Kaj dobrega nam

Alojz Bojnec, Filovci

ni pričakovati. Ljudje so nejevoljni, češ, spet nam bodo kaj zasolili, potlej pa se nam bodo — Prekmurcem — ljudje rezali in norce brili. Miško Kra-
njec ni kaj prida pisal o nas«.

Na dvorišču filovskega kmeta so snemalci morali postaviti kapelo. Kmet se je upiral, moral je posredovati župnik Gjuran. Duhovniku ljudje še vedno najbolj zaupajo. »Ljubljančani« so med filovskim ljudstvom našli tudi edinega kmeta menda, ki je še večš narediti iz vrbovih viter plot ali ograjo. Okolje, kjer se plete filmska zgodba, se mora ujemati s časom, o ka-
terem pripoveduje avtor romana.

Na vretenu se dogaja nekaj več, kot nama jo nudi filmska zgodba, o kateri sva načela pogovor. Prsti zmanjšujejo kepo, ki kmalu izgine, postaja oblika. Kot bi prejemala neko življenjsko obliko. Iz mrtve snovi se poraja življenje. Ni Stvarnika, ki je nekoč mrtvi snovi vdihnil dušo. Bojnečeva no-
ga enakomerno poganja obsežno leseno kolo. Vstopi lončarjeva žena in pri-
nese vode k ilovici. Ona pripravlja zemljo. Prinaša jo z njiv.

»Začetki moje obrti segajo desetletja nazaj. Takrat, pred vojno, nas je trla revščina, pa tudi po vojni. Nekaj sva pa vendarle privarčevala, da sva si z ženo nakupila nekaj zemlje. Zemlja ostane. Če vse drugo odpove, na njej bo še vedno kaj zraslo. Kaj pa sem vedel, kako bo s to obrtjo, saj je v po-
vojnih letih vse rinilo v tovarne. Lončarsko delo ni sicer ravno prijetno, reči moram, da bi ga več ne mogel izpustiti iz rok«.

Bili so časi, ko je bilo v Filovcih izredno veliko lončarjev. Ni bilo prek murskega proščenja, na katerem se ne bi kar z vseh strani gnetli lončarji in ponujali svojo robo.

»Izdelke smo vozili po vaseh. Dvakrat napolnjena posoda z zrnjem. Odjemalec je postal lastnik posode, lončar pa zrnja. Tako samoupravno, čisto in pošteno, kakor ga ni dandanes. Zdaj pa nam ni potrebno okrog voziti. Odjemalci sami pridejo izdelke iskat na dom. Naročijo iz Ljubljane, Maribora in še iz drugih slovenskih mest«.

Starejši sin se sicer poskuša z lončarsko obrtjo, ni pa pripravljen, da bi se povsem posvetil temu delu. Alojz dela pozimi in poleti. Uredil si je centralno, da tudi pozimi dela na toplem, ogreje glino — da se ne naleze betega!

Ilovnati svet obdaja prekmursko vasico Filovce — gručasto so se ustalili na robu ravnine pod Filovskim bregom, ki obsega Gaj in Trnovski breg, na površini jugovzhodno od Bogojine. Tja v hrib se tesni vinska trta in sadno drevje, vmes pa so stare kleti s stiskalnicami. Od časa do časa v tamkajšnje gozdove — pravijo domačini — zaidejo tudi jeleni in divje svinje z Madžarskega.

O filovskih lončarjih je vedela vsa Slovenija. Nekoč so bili Filovci pravo lončarsko naselje, potem pa je prišla industrijska posoda vseh vrst in iz različne snovi in Filovčani so opuščali lončarsko obrt.

Lončar Jože Ošljaj iz Filovec

Ošlaj, daleč znan filovski lončar, pa še zdaj izdeluje prstene izdelke, čeprav že tudi on toži, da mu je ilovica prinesla med drugim tudi beteg.

»Glino še vedno vozimo z Goric. Tam je najbolj ilovnati svet. Ko sem začel — dolgo je to, kar petintrideset let — je bilo vse drugače, kot danes. Ob sejmih, žegnanjih in drugih priložnostih smo se Filovčani z velikimi kmečkimi vozovi napotili daleč po svetu in ponujali ljudem svoje lončarske izdelke. Zdaj pa nam — kolikor nas je pač lončarjev ostalo — ni treba od doma. Odjemalci pridejo kar sami na dom in odpeljejo naročeno robo«.

Ošlaj tako kot drugi prekmurski lončarji se je prilagodil novemu času in izdeluje predvsem dekorativne keramične predmete po naročilu.

Kakor je bilo v tej vasi nekoč veliko lončarjev, tako je bila skoraj vsaka druga hiša »Ošlajeva«.

»Za bogojanskega župnika sem prišel takoj po vojni«, pripoveduje duhovnik Jožef Gjuran. »V Filovcih se je takrat 56 hiš imenovalo Ošlaj. Zdaj pa tudi teh ni več veliko«.

Tudi oče Jožeta Ošlaja je bil lončar, za njim pa so nadaljevali lončarsko obrt kar trije sinovi. Tudi stari oče po materi je bil lončar. Ko je s petnajstimi leti začel izdelovati prsteno posodo, so bili v Bogojini le trije lončarji in pečarji. Še po zadnji vojni pa je bilo v Filovcih še 35 lončarjev.

»Za časa Vogrov pa smo imeli celo svojo zadrugo, za Franca Jožefa so se vodile cehovske knjige, pozneje so nam knjige odnesli«.

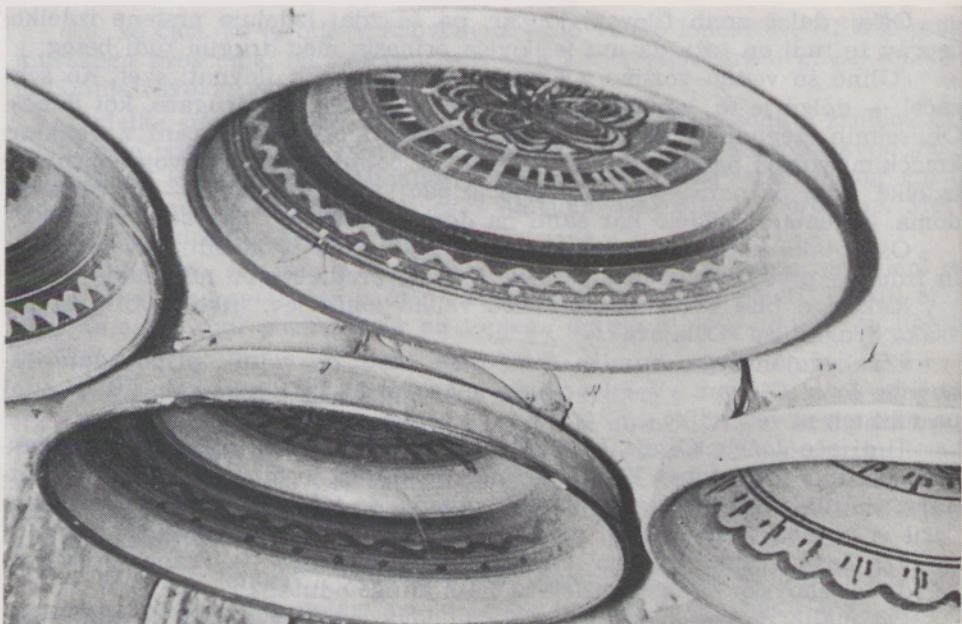
Od malih nog je gnetel na vretenu ilovico. Njegove roke so oblikovale čuda stvari. V dnevih poletnih mesecev je začel že zgodaj zjutraj in končal pozno v noč. Delo mu je v krvi, ilovica neločljiva prijateljica. Strašno ga je to delo veselilo, v kri mu je prišlo. Živeti moraš, zato moraš tudi delati. Zadovoljen, ko mu tisoče izdelkov navrže dobiček, toda največje veselje in ponos je bil zanj, da je lahko nekomu pokazal, kaj vse zmore zemlja, česa vse ni človek zmožen narediti s svojimi rokami. Brez vsakega modela. Kar tako iz glave. Misel pride, obliko začutiš kar v sebi. Vidi jo v sebi. Potem je le še vprašanje časa, kdaj se bo znašla na soncu in ko se nekoliko posuši, gre v peč, kjer se v ognju prekali. Teh deset prstov je naredilo neštivilne lonce, pütre, tepsije, vrče, bajdle, dolge lonce, kavinske piskre, rengle, čebre, rumove lonce, različne modele za potice, peči, bidrača, vinske vrče, čutarice, skleda, ročke, tejlina, cvetlične lonce, mouzarje, vaze ali amfore... Kdo bi jih vseh naštel!

»Zdaj pa je prišlo, kar je moralo priti. Toliko desetletij gnesti ilovico! Beteg me je ujel. Kmalu bom zato moral prenehati s tem delom. Ne vem, kako dolgo se bom še lahko veselil tega življenja. Vsa leva stran mi nekako odpoveduje. Kmalu bom tudi stopil v šestdeseto leto!«

Ošlaj je živel svoje delo. Vsak dan znova se ga je veselil. Ljubil je zemljo, kakor jo ljubi vsak pravi kmet in če je po srcu Prekmurec, sin tistih ravnih polj, jo ljubi toliko bolj. Kljub letom in betegu, Ošlaj prijazno nagovori vsakega. Na obrazu mu je še vedno prisrčen nasmeh in na ustih lepa beseda.

Majhna vas so Filovci, zdaj je kakšnih 165 hiš, med lepimi novimi hišami so še tudi stare, pokrite s slamo, stare — potegnjene, tipično prekmurske. Te so spomeniško zavarovane.

Morda bodo lončarji iz Filovec in od drugod izginili, morda bodo, denimo, prihodnji rodovi opustili to obrt, ostala pa bo bogojanska cerkev, ki

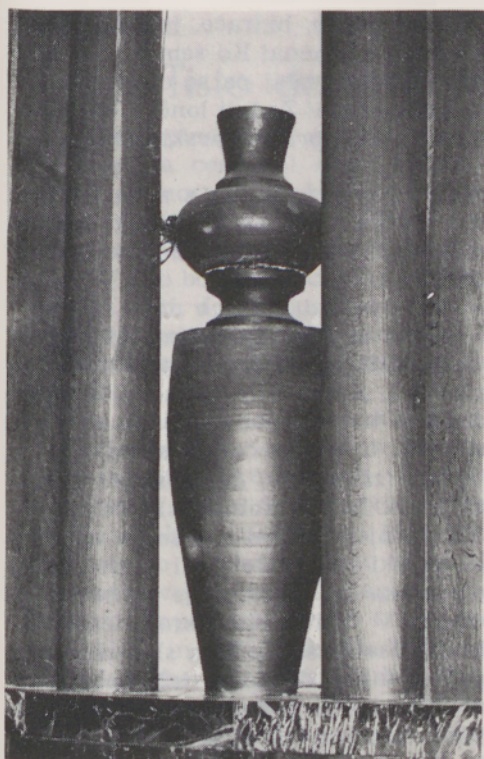
Lončarjevi izdelki na stropu bogojanske cerkve

bo v svojo simboliko — amfor, tepsij in skled — pričala o nekdanjih lončarjih. Govorila bo tudi o tem, da so lončarji bili verni ljudje, kajti njihovo delo jim je nenehno govorilo o Stvarniku — oblikovalcu, njegovi ustvarjalni roki, ki je ustvarila človeka in vse, kar biva.

V Martinju na Goričkem pa ni več lončarjev. Toda morali so tudi tam biti, o čemer prča domačija, imenovana »Črpnjak«. O tem imenu pravi domačin Kozarjev Lojzek: »V zadnjem času vse bolj poudarjajo ē, čeprav mnogi, predvsem starejši, ta e sploh izpuščajo pri izgovorjavi, naglas pa prenašajo na 'a'. Tako pravijo: Bil sem pri Črpnjaki. Nekako splošno prepričanje ljudi je, da izvira priimek Črpnjak iz besede 'črepnja', kar pomeni, da je beseda izpeljana ali povezana z izdelovanjem glinenih posod«. Kaj pomeni »črepnja«? To je kakršnakoli razbita glinena posoda. V Martinju je tudi hiša, kjer je še oče sedanjega gospodarja izdeloval glineno posodo. Tudi tej domačiji se po domače pravi »Črpnjakni«, pa tudi pišejo se Črpnjak.

Že kdaj sem si spet zaželel prijaznega nasmeha in leksikonske izčrpnosti turniškega rojaka Štefana Nemca. Kot odprta knjiga je, kadar gre za življenje in običaje prekmurskih ljudi. Umirjeno in zbrano bo pripovedoval. Pustil bo delo in se prepustil pogovoru. O lončarjih mu ne zmanjka besed.

»Tudi če sem bil v hlevu ali v zaprti izbi, kadar so prišli lončarji s svojimi obloženimi kmečkimi vozovi, je odmeval njihov glas: Pütre, lonce, sklede, vrče, bidrače, tepsije, kropnjače... Najraje so prihajali po žetvi in ženske so takrat dajale eno, dve ali tri merice rži, pšenice«.

Lončarski izdelek — okras v cerkvi

Pütre so si oskrbovali za vodo, v njih se je ohranila hladna. Nesli so je na njive, da so se od časa do časa odžejali. Zdaj pa v njih nosijo vino. Z lončenimi vrči so zajemali vodo iz studencev, kovinastih vedr še v času njegove mladosti ni bilo. Vedno so kakšnega imeli v rezervi, da je takoj nadomestil tistega, ki se je po nesreči spremenil v črepinje. Lončarji so nekoč delali tudi »kipilne vehe«, to je lončena posoda, ki so jo dali na sod ob vretju mošta; skozi posebno odprtino je izhlapeval ogljikov dioksid. Na Stefanovem sodu je še sedaj kipilna veha, ki se, kot pravi, veliko bolj obnese kot nove plastične kipilne vehe. Podobna pütri je bila posoda, ki so ji rekli »kabar«. V tej posodi je voda dolgo časa ostala hladna.

»Živeti je bilo treba!« je poudaril svoj spomin na lončarska leta Imre iz Kobilja v večernem kramljanju.

Ze opoldne sem ga iskal na domu. Rekli so mi, da je šel kosit na travnik — Imre pri osemdesetih letih kosi? Zdaj je počival v kuhinji, žena mu je pripravljala nekaj za večerjo. On je čakal in hkrati umirjal svoje telo.

Ni več krepkih mišic, kot so bile nekoč. Kosti pokriva koža. Motrim to izpito telo in občudujem Imretov spomin in bister duh, ki ga zaznavam, ko mi odstira zaveso s svoje preteklosti.

»Kar se je dalo zgnesti iz ilovice, vse so naredile te roke, ki se sedaj vedno bolj sušijo in postajajo nemočne. Tako pride. Ni druge pomoči. Sprijazniš se, ker je pač Bog tak svet in takega človeka ustvaril. Naj bo hvaljeno njegovo ime! Od leta 1922 do 1960 je bilo v teku moje vreteno, moja

šajba, na kateri so se rojevale vse vrste reči: pütre, bidračé, tanjeri, čebri, lonci, sklede — sto stvari, kdo bi si zapomnil vsa imena! Ko sem v letu 1922 začel z obrtjo, nas je bilo na Kobilju 32 lončarjev, zdaj pa so ostali le spomini na tisti čas in dobo lončarske obrti. Pa je škoda! Zadnji lončar kobiljanski sem! Tudi Evgen Šabjan je do smrti vztrajal pri lončarski obrti. Pred nekaj leti je umrl«.

Zena mu je bila desna roka, pripravljala je ilovico, šla z njim na pot, ko sta se s težko naloženim vozom podala na pot — na Madžarsko, v Medžimurje, na Štajersko, največ pa po prekmurskih vaseh. Tudi med vojno Ferencekov Imre ni zmanjšal tempa lončarskega dela.

»Delati je bilo treba včasih kar cele dneve in tudi dolgo v noč . . . Včasih je bilo treba prekiniti lončarsko delo. Vabilo je delo na polju. Od tam si spet hitel domov. Morda je bilo treba napolniti peč, v katero je šlo do 250 izdelkov. Vse ni prišlo iz peči nepoškodovano. S tem sem se moral sprijazniti. Je že bila v kakšnem drobnem koščku koreninica, da je ob pečenju tam počilo. Nobeno človeško delo ni popolno, to sem v cerkvi slišal!«

Preveč rad je delal tiste lonce in igrače za otroke, da bi se ne vračal v tisti čas, ko so ga še roke povsem ubogale. Zadnji kobiljanski lončar ne skriva svoje nekdanje ljubezni do zemlje, do njenih izdelkov. Se na začetku tega stoletja je na Kobilju domala vsak moški znal izdelovati lonce. Glino so kopali v bližini na več mestih, kremenjaka za oblikovanje in barvanje loncev pa je bilo dovolj v domačem potoku. V vasi je bilo okrog deset lončarskih peči. Ko Imreta več ne bo, se bo izbrisala zadnja živa sled kobiljanskih lončarjev. Spet bo izpisana ena zgodba, lahko da bo postala celo pravljica o dobrih starih prekmurskih lončarjih, ki so pomagali revnemu našemu ljudstvu, tistemu, mislim, iz davnih časov, na svoj preprosti, skromni način. Za merico pšenice, rži, koruze, ali za denar. Kakor je kdo mogel! Vilma in Imre, ki jima spomin na delovna leta razživi oči in obraz, zdaj bolj sanjata že neko drugo Obalo, kjer so plaže večnosti. Vsi gremo tja. Vsak čas umiramo za tisti praznik. Od rojstva naprej se oblikujemo zanj, za življenje in nesmrtnost. Nikogar nisem imel v življenju rajši od svojega očeta. Z življenjem mi je pričal za to nesmrtnost. Nikdar mu nisem verjel tako močno kot zdaj, ko ni več živ na način, kot sem jaz. Vem pa, da je zdaj, ko ga ni več, veliko bolj živ, kot kdajkoli v življenju.

Tisto deževno nedeljo...1937. leta

Tisto septembrsko nedeljo 1937, ko so odkrili spominsko ploščo Miklošu Kuzmiču na cerkveni steni pri Sv. Benediktu in nagrobni spomenik dr. Francu Ivanocyju na benediškem pokopališču, je močno deževalo. Zaman sem se oziral skozi okno. Oblaki so bili gosti in debeli, iz njih je lilo. In ta kulturni dogodek bo minil brez zastopnika prekmurskih katoliških študentov? Kdo bo tam zastopal Zavednost?

Dež gori, dež doli, sramota bi bila, če ne bi bilo nobenega naših tam, da bi spregovoril besede pozdrava in zahvale nazaj v zgodovino.

Mama so mi rekli: »Vej pa ne hodi! Vidiš, kak ide dešč! Ves boš premočen!«

»Ja, drugi bodo tam, naših pa, ki isto mislimo in čutimo, nobeden?«

Govorček sem sestavil po Novakovi in Zelkovi knjižici. Vtaknil sem ga v žep sukniča. V torbo sem vzel kos domačega, rženega kruha in nekaj jabolk. Potem sem oddirjal v dež in veter.

Blato, blato, bela ilovica in pesek po kolovozih do Motvarjevec... Nisem vedel, da so Pordašinci tako blizu Motvarjevec. Dež je že davno prodril do kože, toda vreme je bilo blago in veter ne prehladen. Od znotraj se je odvijal protinapad: znoj je od kože prodiral ven in se srečaval z dežjem v perilu, obleki in tudi v plašču. Kadilo se je od mene. Kjer je bilo bolj zložno, sem navkreber vozil, kjer je bilo bolj strmo, sem kolo rinil v breg. Toda pri triindvajsetem letu so notranje peči močne in grejejo.

V Prosenjakovcih sem pri Vargovi gostilni zavil na levo proti Selu. Svet se je vzpenjal. Večkrat je bilo treba iti peš. Bal sem se, da ne bi zamudil. Potem bi ves ta nečloveški napor bil zaman.

Po poti sem spraševal, kod se gre, ker nisem poznal poti. Moj meh je sopihal, da nozdrvi niso zdržale, treba je bilo dihati včasih skozi usta.

Prispel sem pravočasno, moker kot miš. Najprej je bila slovesnost odkrivanja plošče. Iz Sobotne in od drugod so se pripeljali z avti. Poznal sem duhovnike in študente iz Sobotne, člane KPA (Klub prekmurskih akademikov — op. J. S.).

Vilko Novak je imel opravek z gosti. Ljudi je bilo nekaj sto. Počutil sem se med njimi kakor odrinjeni proletarec, toda ni mi bilo žal, ker smo slavili dva heroja idealizma.

Ko je prišla vrsta na mene, sem povedal, kar sem imel na srcu.

»Da, na srcu. Kajti po vsej poti se mi je nabiralo. Čutil sem se eno z ljudstvom, ki sta zanj darovala življenje Mikloš Kuzmič in dr. Franc Ivanocy. Čutil sem, da nosim v sebi iste vodilne misli evangelija, ki so njihju vodile. Čutil sem, da je moja beseda pristrčna in pristna.

In če ne bi rinil tri ure daleč s kolesom v te hribe? Ne bi bilo nobenega od Zavednosti, ki bi bil povedal, da sta onadva naša in da smo mi njuni.

Med mašo me je mrazilo. Bil sem premočen do kože in še tešč zaradi obhajila. Po maši smo šli na pokopališče, kjer so nam predstavili nov nagrobni spomenik dr. Ivanocyju po načrtu arh. Fr. Tomažiča, Plečnikovega učenca.

Po slovesnosti je župnik F. Faflik povabil goste v bratovo restavracijo v Soboti, ker jih v župnišču ni mogel pogostiti. Zdaj vidim, kako sem bil ta-

krat »diplomatsko« še nedorasel, brez samozavesti, kajti tudi jaz bi bil moral iti z njimi in se nekoliko ogreti, če že ne razgovoriti. Šel sem na župnijsko gumno in pojedel svoj kos kruha in jabolke. Med tem se je v mojem srcu nekaj dvignilo kot protest. Nikomur nisem nič pomenil in vendar sem pririnil v tem dežju tako daleč po gorički ilovici. Ali sem pričakoval, da me bo kdo iskal in povabil? Morda. Zastopniki KPA, soboški meščanski, gosposki sinovi, so se drugače znašli.

Jaz, odrinjeni proletarec, sem pa sedel na kolo in se v dežju spet kake tri ure vozil po kolnikih do doma. Doma sem takoj legel v posteljo, imel sem že vročino, ki me je tri dni kuhala. Mama mi je kuhala čaje. Edina je bila, ki jo je zanimalo, kako je bilo in kako mi je bilo težko. Njeni čaji so bili posladkani s toplino materinske ljubezni in z nekim ponosom name. To mi je dobro delo kot zdravilo.

Kmalu po tistem sem šel spet v Ljubljano, nadaljevat delo in učenje.

Ko imam danes v roki Smejevi knjigi: »Po sledovih zlatega peresa« in »Muzo Mikloša Kuzmiča«, desetkrat več vem o njem kot takrat. Prav tako o Ivanocyju, tudi zaradi Smejeve knjige »Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga«. Smej ju je izbrskal iz arhivov, da sta oživela pred našimi očmi. Danes mi je nekako v tolažbo, da sem tedaj v tistem dežju in blatu šel k Bedeniku.

* Pričujoči Berdenov zapis je obležal v arhivu uredništva Stopinj. Vsekakor bi bila škoda, če ne bi bil objavljen, vsaj zdaj po avtorjevi smrti. Prekmursko muzejsko društvo je v nedeljo, 12. septembra 1937, proslavilo pri Sv. Benediktu v Kančevcih dvestoletnico rojstva pisatelja Mikloša Kuzmiča in osemdesetletnico rojstva narodnega buditelja dr. Franca Ivanocyja. Ob tej priložnosti so prvemu odkrili spominsko ploščo, drugemu pa nagrobnik. O slovesnosti so Novine 24 (1937) 38, 2 poročale med drugim tudi tole: »Zaradi velikega dežja je prišlo le malo ljudi. Gostje so se iz Söbote z avtobusom pripeljali v Kančevce. Slovesno mašo je imel kanonik dr. Alojzij Ostrc, v šoli pa je slovesnost začel predsednik Prekmurskega muzejskega društva prof. Vilko Novak. V imenu Zavednosti je spregovoril Pavle Berden, v imenu Kluba prekmurskih akademikov pa R. Čačinovič« (op. — J. S.).

Pšenično zrno v zemlji

Za menoj je desetdnevno (24.8.—4.9. 1982) študijsko ekumensko romanje po Rusiji, ki ga je organiziral Slovenski ekumenski svet. Pred menoj, bolje rečeno, na pragu moje zavesti pa je polje vtisov, ki ga bo še potrebno z voljo razuma in srca očistiti raznovrstnega plevela. Zato bo sledeči zapis zajel le gredico neprečiščenih vtisov o ruski Cerkvi, delčke o njeni zgodovini in nekaj utrinkov o vernosti sedanjega ruskega kristjana. Ne, ne bo to potopis od Moskve preko Leningrada do Kijeva; ne, kvečjemu potopis občutij, ki kristjana, domačina dežele, kjer naj bi bila vernik in nevernik »tovariša«, navdajajo, ko se sreča z bratom po narodnosti in veri in ko se sreča z njegovo deželo.

Cerkev Vasilija Blaženega na Rdečem trgu v Moskvi (sedaj državni muzej)

Romanja se je udeležilo 64 potnikov in potnic iz vse Slovenije. V skupini so imeli dvetretjinsko večino duhovniki. Bogato duhovno dediščino ruske pravoslavne cerkve in njeno sedanjost nam je približeval dr. Stanko Janežič. Našo radovednost o deželi in ljudeh so še tešili ruski vodniki. Krivico, duhovno, bi naredil, če ne bi v zapis ujel ime »vodičke« Leningrajčanke Maše, ki nam je res pristržno in vljudno skušala približati dušo dežele in ruskega človeka.

V Stopinjah iz preteklosti je rojak zapustil misel: Ko potujem v tujino k rojakom, nisem turist, ampak romar. Da, romarji smo. Romarji k ruskemu človeku, ki se je stoletja ponašal s Kristusovim imenom. V tistem hipu, visoko nad oblaki, v letalu, ki nas je mirno nosilo z Brnika proti Beogradu, razmišljam, kaj bi bilo boljše biti na ruskih tleh: »romar ali študent«. Odločim se, da bom na trdnih tleh prvo. V zraku pa deloma tudi drugo, da lažje pozabim na dejstvo, kako lahko tisti, ki visoko leta, nizko pade. Očitno z enajst tisoč metrov višine to ne bi bilo prijetno. Zato v ruskem polvelikanu s priimkom Tupoljev, ki vzleti v Beogradu, na krovu nas je menda imel okrog 200, začnem vdrugo brati zapis o ruski Cerkvi.

Korenine krščanstva v SZ (beri Sovjetski zvezi) segajo v drugo polovico devetega stoletja in v sredino desetega. Vendar je krstitelj Rusije postal šele knez Vladimir (978—1015). Na rusko krščanstvo so imeli velik vpliv tudi učenci sv. Cirila in Metoda. V začetku je bil središče Cerkve Kijev, dokler ni bil sedež metropolije prenesen (1326) v Moskvo, ki je vse bolj postajala središče države. Sporedno z razvojem države je rasla tudi Cerkev. Pri njenem utrjevanju so vodilno vlogo imeli samostani.

Svoje samostojnosti se je ruska Cerkev začela zavedati sredi 15. stol. Leta 1459 je sinoda v Moskvi to potrdila. Prvi patriarh ruske pravoslavne Cerkve je postal moskovski metropolit Job. Sredi 17. stoletja je prišlo v ruski pravoslavni Cerkvi do razkola med staroverci in staroobredovci. Tudi do nasprotij med carjem in patriarhom je prihajalo. Car Peter Veliki (1682—1725) je patriarhat ukinil in vodstvo prenesel na sveti sinod, da bi Cerkev lažje reformiral po protestantskem zgledu. V 18. stoletju, posebno pa še v 19. so za pristno krščanstvo v ruski Cerkvi veliko storili menihi »starci« s svojim globokim duhovnim življenjem. Tik pred revolucijo je vsenarodna ruska sinoda obnovila patriarhat in na izpraznjeni sedež postavila moskovskega nadškofa Tihona z namenom, da bi iztrgala Cerkev iz državnega absolutizma in iz zaostalosti. Čas po oktobrski revoluciji je zaznamovan posebej v obdobjih: 1922—1923, 1929—1930 in 1937—1938 s težkimi preganjanji. Nekoliko strpnejši odnos med Cerkvijo in državo je bil v letih druge svetovne vojne. Po vojni pa je zlasti prva polovica šestdesetih let znova zaznamovana s protiverskim bojem.

Bleščeče bele ovčke oblakov, ki jih je pasel večni pastir na pašnikih neba, se niso dosti menile, ko jih je naš Tupoljev proti vzhodu prehiteval. Zgodovina je mimo, tu je sedanjost, lepota višine, ki vsrkava poglede. Luč sonca razsvetljuje nebo tja do neskončnih obzorij. Tudi globina pod nami, raztegnjena v prostranstva polj, gozdov, rek, je bila deležna luči in toplote. Z užitek bi pritisnil na sprožilec fotoaparata, da bi tudi za druge oveko-večil lepoto vendar ni priporočljivo, celo prepovedano je. Letališče Šeremetjevo, Moskva. Prvi vtisi. Mogočna letališka zgradba mi s svojim resnobnim molkom in mračnostjo odvzame nekoliko sonca, vedrosti. Skoraj v žalost

(Solženicina) me pa spravijo obredi ob carinskih formalnostih in opazovanje, kako za carinskimi predpisi izginjajo sv. pisma, odkrita v naših kovčkih. Namenjena so bila kot dar pravoslavnim bratom. Nekaj božje besede pa le ostane pri nas. Zaradi naše iznajdljivosti ali božje previdnosti? Bog ve. Po dobrih dveh urah zadoščevanja carinskim predpisom mineva za nami letališče. V dveh avtobusih drvimo proti Moskvi, o kateri drobi vodnik (zelo dobro govori srbohrvatsko) podatke: leži na 900 km², ima 8 milijonov prebivalcev. Večino podatkov preslišim. Preveč sem zavzet z mislimi. Je bila molitev, ne vem, ko sem zaželel Tolstojevi domovini mir, ne vojno, in z Dostojevskim vsem ponižanim in razžaljenim vstajenje, ter v duhu edinosti vsem bratom Karamazovim po svetu in v Rusiji edinost v različnosti. Za nami so medtem predmestja Moskve in že nas s svojim udobjem, še bolj pa ogromnostjo (polovico nemajhne župnije bi spravil noter) vsrka hotel »Kozmos« z dokaj lepim razgledom na mesto.

Naslednji dan smo po maši z avtobusi odpotovali v Jasno poljano, rojstni kraj pisatelja Tolstoja. Pot nas je vodila proti jugu skozi mesto Tulo. Cesto, ne ravno prvovrstno, izmenoma spremljajo vasi in gozdovi, pretežno brezovi, ki mi pritegujejo prizore iz filma »Vojna in mir«, ter razvrščajo osebe: knez Nikolaj, knez Andrej, Nataša ... Drobim misli. Koliko trdnosti, zaverovanosti vase, koliko ljubezni do domovine je bilo v korakih kneza Nikolaja, ko se je sprehajal ob belih brezah, simbolu ruske pokrajine. Ruski človek je ljubil domovino, je ljubil vero.

Isakijevska stolna cerkev v Leningradu (sedaj muzej arhitekture)

Kako čutijo podeželani? Vodniki ne kažejo volje, da bi se ustavili v kakšni vasi. Zato, ker kažejo bolj borno podobo? Kdo ve? Je to vzrok, da se ustavimo zunaj naselja? Nazaj grede pa se vendar ustavimo v eni izmed vasi med Tulo in Moskvo. Nakupimo jabolka, ki jih prodajajo domačini. Pogovori, ki stečejo s »prodajalci«, nanesejo tudi na versko življenje. Vsak odgovor ženice in njenega moža mi je hkrati spodbuda, obtožba in vznemirjanje vesti. Verouka ni, versko vzgojo daje družina (kako bi jo opravljale naše družine?). Molijo skupaj (mi tudi?). Vas nima cerkve, pred revolucijo so menda imeli duhovnika, sedaj hodijo več kot 40 kilometrov k bogoslužju v Tulo. »O ja, pa radi hodimo«.

Ne morem si kaj, da ne bi sebe z našimi družinami in župnijami za primerjavo postavil med Moskvo in Tulo. Kakšni bi bili mi? Bi nam vera še bila luč? Koliko naših družin in mladih bi ostalo vernih? Tukaj že tri, štiri generacije prenašajo iz roda v rod z besedo in življenjem Gospodovo blagovest.

Kakšen dan pozneje, ko hitimo iz Leningrada na ogled Novgoroda, mi razlaga ženina in neveste, (ponovno smo se ustavili v neki vasi in ne bi bili Slovenci, če ne bi zadeli ob »ta pravo« hišo — z gostijo namreč), da se še sicer nista poročila cerkveno, se pa ... (?) in pa slika Bogorodice (Marije) na steni, pomaga odkrivati resnico: »Duh veje kjer hoče ...«. Toda potrebno je biti odprt božjemu delovanju. In spet se z neko trpkostjo preselim domov. Koliko duhovnih vrednot se nam ponuja doma po verouku, verskem tisku, duhovnih vajah ... nam duhovnikom, družinam, mladini. Smo dovolj odprti delovanju božje milosti, da bi gradili notranjo Cerkev, svetišča v sebi in iz sebe (misel pravoslavnega duhovnika)?

Večji vpogled v globino religioznosti ruskega vernika dobimo naslednji dan. Na vrsti je bil celodnevni izlet v Zagorsk. Korenine tega verskega središča segajo v čas Sergija Radoneškega (1314—1392), ki je bil oče ruskega meništvaja na severu države. Podobno kot v preteklosti njegov samostan, poznejša Sergieva lavra, je danes Zagorsk žarišče duhovne kulture. Tu je sedež ruskega patriarhata, tu je tudi bogoslovje in duhovna akademija.

Naslednja točka bi po predvidenem, našem načrtu lahko bila višek našega »zunanjega ekumenizma«: srečanje s patriarhom Pimenom (1970. leta je nasledil patriarha Aleksija). Žal patriarha ni bilo, menda se je mudil v Moskvi. Zato nam je pa profesor z duhovne akademije na podlagi naših vprašanj približal stanje v ruski pravoslavni Cerkvi. Cerkev obsega 74 škofij (okrog 60 milijonov vernikov). Za duhovniški naraščaj skrbijo tri bogoslovja (Zagorsk, Leningrad, Odesa) in dve duhovni akademiji (Zagorsk, Leningrad). V Zagorsku je na rednem študiju v semenišču in na duhovni akademiji okrog 500 študentov. Zadnjih pet let število duhovnih poklicev narašča. Vseh nikoli ne morejo sprejeti. Prihajajo z vseh strani SZ. Letos so jih v semenišče in na akademijo sprejeli sto, vsakega tretjega od prijaviteljih. V semenišče in na duhovno akademijo pred dovršenim 18. letom po zakonu ne morejo sprejeti nikogar. Cerkev še ima tudi 16 aktivnih samostanov (8 ženskih in toliko moških). Prej je bilo recimo samo v okolici Novgoroda 47 aktivnih. Ogromno cerkva je zaprtih. V osem milijonski Moskvi jih je odprtih 47, od teh ena katoliška, v Leningradu 19 itd. V vsej SZ jih je odprtih okrog 7000, ostale so spremenjene v muzeje, kot spomeniki arhitekture ali uporabljene v druge namene. Poleg ruske pravoslavne Cerkve

so še precej močne katoliške skupnosti Belorusov, Rusinov in Ukrajincev ter protestantov — baptistov.

Na vprašanje, od česa Cerkev živi in se vzdržuje, smo od razlagalca dobili zanimiv odgovor: »Naši ljudje so bogati in podpirajo svojo Cerkev!«. Povsem realen odgovor vsekakor ni bil, če smo ga primerjali z opazovanji.

Bogoslužje v Zagorsku, delavnik

Precej velika cerkev je polna ljudi. Vsi stojijo, čeprav njihova slovesna maša lahko traja več kot tri ure. S stojo se pokaže spoštovanje do Boga, zato sedežev v pravoslavnih cerkvah ni. Stali so ure in ure. Le nemirni vzgibi ustnic in neštetokrat romajoče roke od čela preko prsi na ramena pričajo, da so združeni s Stvarnikom in sledijo daritvi, čeprav so poglavitni

Zagorsk — sedež patriarha ruske pravoslavne Cerkve

deli maše za ikonostasom (steno, ki loči prezbiterij od cerkvene ladje). Verniki sodelujejo glasno le z molitvijo vere, očenaša in s spevom, ki ga med obhajilom ponavljajo. Gospodin pomiluj, se šepetajoč pridružujem zboru, ki prosi za pomoč in odpuščanje. Gospodin pomiluj, saj so v cerkvi večino ma starejši ljudje, med njimi je dosti zelo mladih. Pogrešam obraze srednjega rodu. Torej ni laž, kar sem doma prebral v časopisu, da se ruske cerkve polnijo. Tedaj mi duša vzdrhti. V rokah nekaterih vernikov opazim liste, »prepognjene« v molitvenike; približam se ženi, lastnici takega zasebnega molitvenika in vidim s svinčnikom napisane molitve. Sedaj razumem, to je hrepenenje po Bogu, razumem, zakaj nas »tujce« ljudje po cerkvah sprašujejo po podobicah in svetinjicah. Celo gostinci ne zanemarjajo te vrste dejavnosti. Težko je priti do nabožnih stvari. Toda božji duh je

»tenak« in najde pota, ki jih zabeleži tudi navaden svinčnik. Ko se začne pridiga, ljudstvo tišči v bližino duhovnika (jih pri nas naši mikrofoni odganjajo?), da ujame razlago božje besede. Pri stranskem vходу vstopa oficir z zaročenko. Odkriva se. Čemu? Ker nekateri moji soromarji spreminjajo bogoslužni prostor s šklocanjem fotoaparatorov v filmski atelje, jih ženice, ki skrbijo za sveče in lepoto svetišča (mimogrede, vse »aktivne« cerkve so zelo lepo negovane), vljudno in »malo manj vljudno« opozarjajo, da so v svetišču. Dolge vrste za obhajilo. Obhajilo se deli pod obema podobama, tudi majhnim otrokom.

Pred menoj žena srednjih let pade na kolena nato na obraz in pobožno poljublja tla pred ikono Matere božje. Ti ljudje se oprijemljejo vere, kljub vsemu, ker najbrž čutijo, da je v njej korenina človeškega dostojanstva.

Bogoslužje v Leningradu, praznik Marijinega vnebovzvetja

Hitimo v cerkev Sv. Trojice. Rahlo rosi. Hoče počastiti Vnebovzeto tudi nebo? Trenutek se pred cerkvijo ustavimo na pokopališču ob grobu velikana pisane besede F. M. Dostojevskega. Ko vstopamo v cerkev, me spremljajo besede, ki so vklesane v njegov nagrobnik: »Če pšenično zrno ne pade v zemljo...« Mogočna cerkev je že polna. Po urejenosti in slogu je podobna našim katoliškim cerkvam. Kot gostje smo deležni »prave pozornosti«, smemo pred ikonostas, na nekoliko vzvišeni prostor.

Začne se bogoslužje. Pozoren postanem na petje. Zbor, tudi za moja topa ušesa, čudovito opravlja svojo dolžnost. Ljudje: ponovi se slika iz Zagorska. Morda je še več mladih in po drži in urejenosti sodeč tudi nemalo izobraženih.

Ljudje molijo — z rahlo zaprto otožnostjo — ne, ne poznam jih dovolj. Na nasprotni strani cerkve opazim skupino otrok. Več kot dve uri že traja maša, pa se ne dolgočasijo (niti z žvečilnim; hvala Bogu, da te »pridobitve« zahoda tam nil). Vonj kadila, raznolikost mašnih oblačil, ubrano petje duhovnikov, molk ljudstva, vse to in še mnogo več je strnjeno v besedah Dostojevskega: »Ostani siromašna... ostani sama in uboga... in delaj«. Ne vem, zakaj mi spomin obišče te besede. Obhajilo. Pred nas prinesejo koščke blagoslovljenega kruha, v znamenje dobrodošlice, sprejetja, bratstva, edinstvi..., si laično razlagam. Povabljeni smo, da bi zapeli tudi mi. Odpadejo vsi okovi predpisov in ločenosti. Marija, Bogorodica je v pesmi z nami. V svetišču tudi kor umolkne, doni le slovenska Marijina pesem med slovanskim vernim ljudstvom. Ljudje jočejo, duhovniki še želijo eno. Mati edinstvi, Marija, kaj počenjaš... Odhajamo še pred koncem maše. Na desetine rok nam ob izhodu želi srečo in podarja pozdrav zahvale; usta šepetaje sprašujejo: Ste Poljaki? Od kod ste? in naročajo: Molite za nas! To je edinstvo; polnost razumevanja Gospodovih besed: »Oče, daj, da bodo vsi eno...«. V grlu me stiska. Brez sramu zapišem, da skrivaj obrišem solzo. Zvečer v hotelu »Leningrad« sklenem zapis o preteklem dnevu: »Preizkušnje so statve, na katerih se tke človek«.

Sledili so dnevi obiskov po samostanih in cerkvah, ki so večinoma »samo« kulturni ali arhitekturni spomeniki, v Moskvi, Leningradu, Novgorodu, Kijevu. Spomin je zajel cerkev Vasilija Blaženega na Rdečem trgu, kakor

tudi Leninov mavzolej. Oko se je ustavljalo v galerijah Ermitaže, v muzejih, kjer živita v sliki, kipu in pisani besedi, molče v kar lepem sožitju, vera in brezboštvo. Čudili smo se velikosti »Moskovske univerze«, pogled so vabili

Bleščeče kupole cerkve — simbol ruske pokrajine

stavbarski dosežki. Genialnost carja Petra Velikega smo občudovali tudi skozi 144 raznih vodometov v njegovem dvorcu. Na filmih so ostali posnetki Isakijevske stolne cerkve, Petropavlovske cerkve . . .

V Novgorodu so številne cerkve in samostani z neprecenljivimi freskami razkošno pričali, kako globoko je bil ruski narod v preteklosti povezan z Bogom.

Kijev nam je s svojimi cerkvami: sv. Sofije, sv. Vladimirja in s Kijevsko — pečersko lavro, pričeval, da je pionir (začetnik) ruskega krščanstva.

Nenazadnje je nepopisno doživetje ob pogledu, ko se velika ptica (letalo) dviga v večerno zarjo proti nebu, v daljave neskončnih obzorij, da se ustavi tam, kjer si doma . . .

...vendar nikjer na vsem popotovanju — romanju nisem našel kot »bogoiskalec« toliko razodetega Boga kot v ruskem vernem človeku, ki moli. Strmi in kleči ter pada z obrazom življenja pred Bogom v prah. »Ruska Cerkev je res bogata«. Bogata je duhovno. Neredko tudi v preizkušnjah, ki, zdi se, vedno v novih rodovih tkejo obličja novih kristjanov. Dejal bi z Dostojevskim, da ni greh, če je človek reven, toda greh je biti bogat in prizadevati zlo.

Ali vere stenj sveti, tli ali ugaša...

... drobci misli iz stopinj mladih

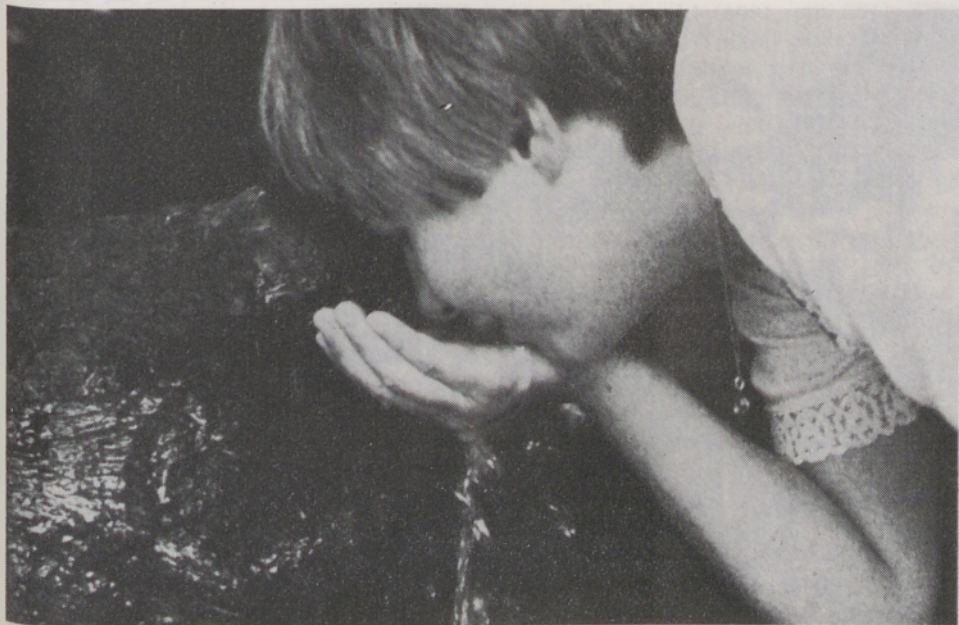
Stenj vere v življenju mladih — o njem in o njih sprašujem. Upravičeno?! Več ali manj, da. Saj vemo, da so mladi usmerjeni v prihodnost, pa naj bo to njihovo delo ali beseda. Pogled na mlade je torej v najslabšem primeru vsaj »mežikajoč pogled« v prihodnost. Sedanje versko in cerkveno življenje pomurske poosnovnošolske mladine je vsaj do neke mere pokazatelj bodočega verskega in cerkvenega življenja v naši pokrajini.

S pomočjo statistike niti ne bi bilo težko ugotoviti, da »cerkvenost« mladih v pomurskih župnijah gleda na povprečje v škofijskem in vseslovenskem merilu, ni preslaba. Redke so župnije v pomurskem pastoralnem prostoru, ki ne bi imele vsaj ene mladinske veroučne skupine. Niso pa redke tudi z več skupinami. Tudi ne bom daleč od resnice, da je bilo v pastoralu mladih v polpreteklosti vložena nemalo truda s strani pomurskih pastoralnih delavcev; in da so prav v našem prostoru bili storjeni prvi koraki (ali vsaj med prvimi) slovenskih pošolskih katehez. Iz leta v leto je verjetno večje tudi število fantov in deklet, ki poglobljajo svoje versko življenje na duhovnih vajah. V nekaterih župnijah (Beltinci, Crensovci, Murska Sobota, Tišina, Turnišče ...) so postali že prav priljubljeni duhovni vikendi, ko skupina mladih preživi skupaj z duhovnikom ali mentorjem skupine dva, tri dni. Dneve bogatijo z molitvijo, medsebojnim pogovorom in tudi razvedrilom; škoda je le, da naše pastoralno področje nima primernih

prostorov na kakem kraju tišine, kjer bi utihnile druge stvari, da bi govoril Bog. Gotovo pa je še število vernih, ki niti ne vem kako cerkveni niso, dosti večje.

Žal statistike lahko odkrivajo o naši mladini tudi drugo plat; število brezvoljnih, ničesar iskajočih, osvojenih od alkohola in mamil narašča.

Približno tako osvetljujejo stanje odsevi števil. Kaj pa življenje? Bo prevladalo mnenje rajne sosede, ki mi je v sanjah dejala: Ko mi pomrjemo, nihče več ne bo hodil v cerkev in veroval? Bližje od sanj mi je mnenje »življenja«, ki se še bohota v petinsedemdesetletniku, in ki si je mladostna leta klesal v obličje zavednega Slovenca in kristjana ob Kalendaru Srca Jezusovoga in ob Marijinem listu. Dejal je: »Dobra je, ni slaba naša mladina; škoda le, da vse dobi na lahek način, zato jih življenje zmeraj ne utrjuje, ampak zanaša; tudi pristno veseli ne znajo biti, zato potrebujejo vzpodbudila: alkohol...; morda zato ne znajo živeti pristnega veselja, ker živijo premalo zavestno z Bogom; ja, premalo molijo«.

Da, ljudje smo zmeraj otroci svojega časa. Toliko bolj je to mlad človek, ki se išče in utrjuje svoje smeri v življenje. Sodoben človek — tudi naša mladina (če se bomo pogumno ozrli, bomo morda sebe opazili pred njimi) — pa je tako usmerjen k zemeljskim resničnostim (od imeti do užiti), da so mu prve na lestvici vrednot. Zato tudi mladina z obeh strani Mure s težavo dviga oči k duhovnim vrednotam, k stvarim, ki jih oko in uho ne moreta zaznati — k Bogu. Priznati bomo morali, da so najprej tu razlogi, ki v naši dobi marsikateremu fantu in dekletu iz naših družin odščipnejo ali pa celo odvzamejo sposobnost »verovati«. Če temu dodamo še vrsto drugih činiteljev: neodgovornost, neodločnost, opuščanje..., potem ni nič čudnega, če mnogi mladi ne opravljajo naloge evangelijske luči in soli.

Vendar pa pogled v ravnanje in teženje mladih priča, da neredke svet pridobitev, ki jih je prineslo dvajseto stoletje z asfaltom, betonom, z uničevalnim atomom, s človekovim poseganjem v ravnotežje narave — ne zadovoljuje. Iščejo in se ponovno ustavljajo ob Bogu, ki ga je človeštvo naše dobe vpričo napredka hotelo odriniti.

Odmev vračanja mladih k Bogu so razna verska gibanja v svetu in ne nazadnje tudi zbiranja v malih občestvih (skupinah), kjer se po molitvi združujejo z Bogom. Klic časa je bil prav gotovo tudi v tem, da so se začeli nekateri mladi iz Pomurja v jeseni 1979 shajati k molitvenim srečanjem, ki so bila vsako zadnjo nedeljo v mesecu v Beltincih. Srečanj se je povprečno udeleževalo 30—40 fantov in deklet iz vsega Pomurja. V treh letih so se v molitvi skupine zvrstili: križev pot; v adventu molitve pričakovanja; z molitvijo je bil objet svet trpečih, lačnih; prosili so za ljubezen in mir v družinah za mladino Pomurja, za nove oznanjevalce evangelija; polzele so skozi prste jagode rožnih vencev; v tišini ob diapozitivih in glasbi je šepetal Bog, da so resnične besede dekleta: »Sedaj čutim, kaj pomeni, če sta dva ali trije zbrani...«.

Zaželimo vse lepo in dobro mladim Pomurja s pisateljem Lojzetom Kozarjem: Pojdi ti naš Pej (mladenič in mladenka) skozi temno noč (vere), da se prebudiš in stopiš v svetel dan. Mi vsi te spremljamo z ljubeznijo in naša skrb ti govori: Pazi, da se ne spotakneš!

Prekmurščina in njeni pisatelji v ruski knjigi

Prekmurški pisatelji so bili že od začetka 19. stoletja dalje na kratko omenjeni v tujih znanstvenih knjigah, nemških, madžarskih in tudi ruskih. Sedaj pa je v estonskem Tallinu izšla knjiga profesorja univerze v Tartuju, A. D. Duličenka: *Slavjanske literaturne mikrojazyki* (1981, str. 324). Urednik knjige je profesor moskovske univerze, Nikita I. Tolstoj (pravnik pisatelja Leva Tolstoja), ki je bil rojen v Jugoslaviji in pozna tudi prekmursko ljudsko življenje po naših spisih. On je bil tudi pobudnik pričujoče knjige, saj je sam med prvimi poudarjal pomen raziskovanja »majhnih slovstvenih jezikov«, ki so bili do zadnjega časa zanemarjeni v jezikoslovni znanosti. Skoro v vseh evropskih deželah najdemo narečja, v katerih je pisano večstoletno slovstvo, ki pa se je moralo zaradi zgodovinskega razvoja umakniti vsenarodnemu ali vsedržavnemu slovstvu. Nekateri deli takih narodov pa se imajo za samostojen narod (npr. v Franciji, Angliji).

Duličenkova knjiga obširno, izčrpno obravnava kar dvanajst slovanskih »literarnih mikrojezikov«, v katerih je bilo ali je še pisano slovstvo. Med slovanskimi narečji, ki so imela slovstveni značaj, piše o prekmurščini in rezijanščini. Od hrvaških obravnava sosednjo kajkavščino, gradiščansko hrvaščino (v Avstriji in Madžarski), čakavščino in jezik molizanskih Hrvatov v srednji Italiji. Pisatelj v štirih poglavjih raziskuje pogoje za nastanek teh malih slovstvenih jezikov, njih narečno-govorno podlago, najboljše in pa vprašanja v zvezi z njih zapisovanjem, urejanjem, črkopisom in pravopisom, končno pa »zunajjezikovne dejavnike v njih obstoju in obstanku«. Tako obravnava pisatelj tudi naše narečje in njegove pisatelje v vseh teh poglavjih. Čudimo se njegovemu natančnemu poznavanju vsega, kar je bilo o njih napisano, njegovi vestnosti in nepristranosti. Komaj mu uide kaka napaka, npr. da dvakrat govori o drugi svetovni vojni namesto o prvi, da piše, da je bilo vse Prekmurje v zagrebški škofiji (v resnici le manjši del) in še kaka malenkost.

Ruski znanstvenik natančneje pozna značaj in razvoj našega slovstva, kot ga poznajo mnogi naši slovenisti. Nadrobno razpravlja o ravensko-goričkem govoru kot temelju začetkov naših knjig in o uvajanju dólinskega govora v katoliški publicistiki na začetku 20. stoletja. Omenja prevzemanje besed iz protestantskih osrednjeslovenskih pisateljev XVI. stoletja, v 19. in 20. stoletju iz knjižne slovenščine, vpliv kajkavščine na rokopišne pesmarice in prve pisatelje, madžarski črkopis in pravopisne spremembe. Vsa ta vprašanja obravnava primerjalno s stanjem v drugih v knjigi raziskanih slovstvenih jezikih, pri čemer ugotavlja marsikaj skupnega, pa tudi razlike. Omenja tudi pisanje v prekmurščini v Ameriki do zadnjega časa, pa tudi najnovejše tiske pri nas, v katerih so sledovi narečja (tevangeličanska pesmarica). Posebej se ozira na rabo narečja v leposlovne in zabavne namene, pri čemer mu marsikaj ni znano (npr. Starišinstvo, prevodi iz madžarščine), čeprav je v navajanju pisateljev tudi v tem odstavku zelo natančen. Kot primer našega tiskanega narečja objavlja v dodatku pesem Jožefa Klekla st. Naš materni jezik (iz Kalendara SJ 1913).

Natančneje tu ne moremo govoriti o tej strokovni knjigi, ki bo seznanila mnoge strokovnjake po svetu z našim trdoživim slovstvom, ki priča o

narodni in verski zavesti naših prednikov, o njihovem kulturnem prizadevanju. Kakor nas veseli zanimanje zanj v tujini, tako nas ne veseli premajhno zanimanje za našo preteklost doma. Knjige in razprave, ki o njej pišejo, so našim dijakom in izobražencem premalo znane — še slabše pa je, da se med mlajšimi nihče več ne posveča raziskovanju naše slovstvene in zgodovinske preteklosti. Dela je še veliko, starejši delavci odhajajo — in kdo bo opravil to nalogo, če ne rojaki?!

Jožef Smej

Ivan Zelko, Prekmurje do leta 1500

Naš najbolj priznani strokovnjak za zgodovino srednjega veka v prostoru med Donavo in Muro, zgodovinar dr. Ivan Zelko, čigar ime slovi tudi zunaj naše države, kot je poudaril prof. dr. Štefan Steiner ob Zelkovi promociji, nas je v začetku leta 1982 razveselil s knjigo **Prekmurje do leta 1500**. Knjigo je izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, zgodovinski inštitut Milka Kosa, kot I. del historične topografije Slovenije pri Pomurski založbi. Obsega XX + 112 strani. Spremno besedo je napisal akademik dr. Bogo Grafenauer in je prevedena v nemški in madžarski jezik. V spremni besedi piše Grafenauer, da so bile zlasti Zelvove razprave o srednjeveški prekmurski zgodovini, objavljene v Kroniki, podlaga, da so na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa povabili Zelka, da bi prevzel zbiranje virov za zgodovino Prekmurja ali nekdanjih »ogrskih Slovencev«, kar je iz lastne pridnosti delal že nekaj desetletij poprej. Prav ob tem delu je Zelko pripravljaval seznam vseh v srednjeveških virih za Prekmurje omenjenih krajev z vsemi različnimi oblikami in navedbo virov zanje. Tako so Zelka pritegnili k izvajanju dolgoročnega načrta za srednjeveško zgodovino Slovencev. Gre za pripravljanje dela, ki bo zajemalo vsa krajevna imena na Slovenskem, ki jih navajajo viri do leta 1500. Tako je s tem delom zajet tretji del Slovenije, tisti del današnjega jugoslovanskega dela Slovenije, ki je od 11. stoletja naprej spadal k Ogrski in ki je doslej v slovenskem zgodovinopisju vse preveč ob strani.

Gradivo za historično topografijo Prekmurja do 1500 je urejeno v dveh abecednih seznamih krajevnih imen. Prvi je narejen po današnjih krajevnih imenih in pri tem seznamu so pri vsakem kraju navedene tudi vse oblike, v katerih se ime navaja v virih, v drugem seznamu pa so navedene vse izvirne oblike imen v srednjeveških virih z gesli, pod katerimi so vsi drugi podatki v prvem seznamu: npr. Bogojina (v prvem seznamu), ad villam Bogma, 1208 (Szentpétery, Reg. I, 76); M. Kos Gradivo, V, št. 900). Bezlaj (I, 72) bere zgodovinski zapis iz leta 1208 kot Bogina, kar je verjetno pravilneje. Bagonya, 1322 8/V (DL 2103) itd. Bogina, Bogma — Bogojina (v drugem seznamu).

Pred seznamom je kratek uvod, nato pa razlaga madžarskih besed, ki označujejo pomen in lego krajevnih, vodnih in ledinskih imen.

Knjigi je Zelko kot priloge dodal še štiri zemljevide: Tótság — Slovenska krajina z označbo prvotne zavarovane ogrske meje med leti 955 do

1088; zemljišče Lyndwa (Gornja Lendava—Grad) leta 1208; Prekmurje v srednjem veku I. (imena naselij, ki so obstajala že v srednjem veku in so ohranjena do danes); Prekmurje II. (izginula imena krajev, potokov in ledinskih imen). Imena so izginila iz različnih vzrokov: bodi da so jih Turki uničili, bodi da se je naselje spojilo s sosednjo naselbino. Na tem zadnjem zemljevidu pogrešamo kraj Lindolueschiricum (840—859) ali če kraj napišemo narazen: Lindol-ves-chiricum — Cerkev v Lendavski vasi (prim. Ivan Zelko, Dopolnilo k zgodovini lendavske župnije, v: Stopinje 1982, 42), posebno ker je izginuli kraj Buzinci (840—859) označen.

Če preberemo knjigo ali vsaj prvi seznam krajevnih imen, čutimo, da smo našli osnovno oprijemališče, nekakšno šifro ali izhodiščno točko, ki nam nedvomno kaže, da je bilo srednjeveško Prekmurje, v katero je spadalo tudi zemljišče Dobra, naseljeno s Slovenci še pred prihodom Madžarov. Ob branju knjige čutimo, da imamo pod seboj trdna tla. Menimo, da je to knjiga, ki jo bodo z veseljem in predvsem s koristjo vzeli v roke tudi tisti, ki niso poklicni zgodovinarji ali jezikoslovci. Avtorju moramo biti zares hvaležni. Čim večji pa je avtor, tem bolj nas tudi zanima njegov življenjepis.

Ivan Zelko se je rodil 14. maja 1912 v Črensovcih očetu Marku in materi Katarini, roj. Kolenko. Po petih razredih ljudske šole v domačem kraju je bil sprejet v prvi razred gimnazije v Murski Soboti. Stanoval je v dijaškem domu Martinišče. Po štirih letih gimnazijskega študija je moral iti v Ljubljano, kjer je začasno obiskoval peti razred gimnazije, vendar se je sredi leta vrnil v Sobotu. Osmi razred pa je spet študiral v Ljubljani, ker so višje razrede v Soboti ukinjali. Po maturi na III. realni gimnaziji v Ljubljani se je vpisal v geodezijo na zagrebški univerzi, vendar se je takoj odločil za študij teologije in bil 17. oktobra 1931 že sprejet v Mariborsko bogoslovje. K temu, da si je Zelko izbral duhovniški poklic, je veliko pripomogel njegov štiri leta starejši rojak Danijel Halas s svetlim zgledom veselega duhovniškega služenja. V duhovnika je bil Zelko posvečen 7. julija 1935 v mariborski stolnici. Teden dni pozneje, 14. julija, je v Črensovcih pel novo mašo. Za novomašnega pridigarja si je izbral gorečega in zglednega duhovnika Štefana Bakana, lendavskega župnika (umrl kot cankovski župnik in dekan leta 1969). Bakanova pridiga ob Zelkovi novi maši, objavljena v Marijinem lestu 31 (1935) 187—191, bo po svoji svetopisemski in teološki globini zmeraj sodobna. Po novi maši je bil Zelko še eno leto semeniški duhovnik, nato dve leti kaplan v Dobrovniku (1936—1938), en mesec pri Sv. Jakobu v Slov. goricah, nato dve leti v župniji Sv. Martin pri Vurberku. Kot kaplan v Dobrovniku je zbolel na pljučih in se zdravil v sanatoriju Vurberk pri Ptujju in nekaj mesecev v okrevališču v Naklem na Gorenjskem. Med vojno je služboval kot duhovni pomočnik v Alsóságu, pri Gradu, v Salköveskutu in na Cankovi, po vojni pa v Gornji Radgoni, najprej kot kaplan, nato pa kot župnijski upravitelj, a že 1. avgusta 1946 je prišel v Špitalič, kjer je še zdaj aktiven župnik.

Zelko je že pred vojno objavljajl članke iz prekmurske zgodovine v Novinah, Kalendariju Srca Jezušovoga in v Časopisu za zgodovino in narodopisje, nato pa v Kroniki, Bogosloynem vestniku, Stopinjah itd. Med vojno je študiral in zbiral slovenska krajevna imena na področju Kocljeve

Dr. Ivan Zelko v delovni sobi

kneževine, in o slovenski verski terminologiji, ki so jo Madžari v začetku svojega pokristjanjenja sprejeli od panonskih Slovencev. Iz tega gradiva je leta 1948 pripravil kot doktorsko disertacijo: »Sledovi slovenstva na ozemlju Kocljave kneževine« (prek 200 tipkanih strani). Toda do njenega sprejema tedaj ni prišlo.

Leta 1957 je Zelko sodeloval pri razpravi graškega nadarhivarja dr. Franza Pichlerja: »Captain John Smith in the light of Styrian sources« — v reviji: *The Virginia magazine of history and biography*, No. 5. july 1957 — Cammbrigh, America, — z razlago krajevnega imena: Olimpach = Al Limbach = Dolnja Lendava.

Z odlokom z dne 9. 10. 1969, št. 1816/2 nadškofijskega ordinariata v Ljubljani je bil Zelko postavljen za honorarnega predavatelja zgodovine Cerkve v Jugoslaviji na teološki fakulteti v Mariboru, ker je prof. dr. Maks Miklavčič zbolel in ni mogel prihajati predavat v Maribor. To službo je opravljal do leta 1974, ko je sam zbolel.

Leta 1971 je Zelko predaval na Marijinem kongresu v Zagrebu: o Marijinem češčenju pri panonskih Slovencih (*De Deiparae cultu apud Slovenos in Pannonia*). Predavanje je bilo objavljeno v knjigi: *De cultu Mariano saeculis VI-XI. Romae, Pontificia Academia Mariana Internationalis*, 1972, str. 333—339.

Leta 1975 je na podlagi razprave *Gospodarska in družbena struktura turniške pražupnije po letu 1381*, ki jo je leta 1972 izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter na podlagi dopolnila te razprave v Bo-

goslovnem vestniku 35 (1975) 453—480 dosegel doktorat iz cerkvene zgodovine. Med samostojnimi Zelkovimi bibliografskimi enotami (knjižice, brošure, ki jih je napisal) moramo omeniti še: Mikloš Kuzmič, skupaj z V. Novakom, ki je pisal o Francu Ivanocyju, Sobota 1937; Sad ljubezni do Boga in domovine skupaj z G. Hozian, 1972; Domanjševci, skupaj z M. Zadnikarjem, 1974; Špitalič (zgodovina župnije), 1978 in prispevek v Zborniku občine Lendava, 1981, na straneh 16—35. — Posebno pomembne so Zelkove razprave o Soboti in Prekmurju v srednjem veku v časopisu Kronika, npr. Soboški jobagioni (IX—1961/3, 160—164), Murska Sobota (X—1962/1, 20—30), Murska Sobota kot sedež arhidiakonata in cerkveno-upravna pripadnost Prekmurja v srednjem veku (XI—1963/1, 38—49), Ime Tótság in sedež belmurskega arhidiakonata (XI—1963/2, 95—101), Zemljišče Belmura (XI—1963/3, 167—178), Krog in Buzinci (XII—1964/1, 45—55).

Poleg velikega znanstvenega dela je Zelko z vsem srcem duhovnik, oznanjevalec božje besede, katehet in spovednik. Ob njegovi 70-letnici mu želimo še mnogo zdravih let, da bi mogel s svojimi članki iz domače zgodovine še naprej bogatiti naše Stopinje.

Ivan Zver, dipl. pravnik

Francoske pokojnine

S tem skromnim sestavkom nimam namena sprožiti nikakršnega kompetenčnega spora s pristojnimi socialnimi organizmi doma, niti me ne nadleguje skušnjava, da bi se skušal okititi z nimbom priložnostnega čudotvorca. Ne. Vse tako ali podobno je tuje moji naravi in mojemu pojmovanju poklicnih dolžnosti. Ker pa sem sin tega obrobnega dela naše slovenske domovine, ki mu radi pravimo Prekmurje, sem vedno pripravljen s srcem prisluhniti toplim glasovom z naših poljan.

Naj torej tudi tokrat razum brez vsakršnih miselnih pridržkov svobodno opravlja svoje delo z edinim namenom, da bi pričujoči sestavek mogel biti v pomoč mojim dragim rojakom pri njihovem prizadevanju za doseglo zaslužene pokojnine.

Pa preidimo sedaj k bistvu vprašanja.

S konvencijo med Jugoslavijo in Francijo, ki je bila podpisana že leta 1975, je stopil v veljavo zakon, ki določa, da bodo pristojne francoske oblasti začele izplačevati jugoslovanskim delavcem in delavkam, ki so bili pred vojno zaposleni na kmečkih posestvih, primerno odškodnino za čas njihove službe v tej državi. Zakon se je kasneje raztegnil tudi na pripadnike ostalih vzhodno evropskih narodov, kar je bilo razumljivo in tudi pravilno, da se pravica, pridobljena iz delovnega razmerja deli med vse prizadete.

Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije v Ljubljani je prevzela težko nalogo, sprožiti izredno zamotan administrativni postopek, ki pa se ga je naša oblast lotila s hvalevredno prizadevnostjo. Prošnje z vso potrebno dokumentacijo obenem s predpisanimi dvojezičnimi obrazci je strokovna služba Pokojninskega zavoda začela kmalu pošiljati na Centralno zbirno kaso kmečkega zavarovanja v Parizu. Ta organizem

je postal potem edini vrhovni razsodnik in delilec pravice. Ni torej težko razumeti, zakaj je tako dolga pot od dneva vložitve prošnje, pa do njene rešitve. Tisoči in tisoči prosilcev, vsako prošnjo spremlja pet do šest dokumentov, ki zadevajo prosilčeve osebne podatke, njegove družinske in premoženjske razmere. Prošnje gredo od oddelka do oddelka, da jih čimprej registrirajo in razvrste po narodnostih in departementih, v katerih so delavci nekoč delali. Težave nastanejo, če oblast ugotovi, da so prosilčevi podatki pomanjkljivi ali se pa ne ujemajo z njihovimi registri. Nekoč se mladi ljudje, ki so prišli na tuje, niso zanimali za to, ali je uslužbenec na delovnem uradu iz Petra naredil Pavla, iz Hozjana Korjana, iz Ane Agnes in jim obesil še druge spakedranke na upognjeni hrbet. Sedaj pa se vse to maščuje in je postopek popravka imen zamotan in izid često dvomljiv, ker pri denarju ni nikjer širokosrčnosti. Žal je tudi dostikrat tako, da se naše dobre mamice in dedki, ki so morali trdo delati na tujem, prehitro zazibljejo v sladke sen o milijonih, ki bodo, kot upajo, padli kmalu kot mana z neba in pošljejo oblastem ali pomanjkljive ali pa celo zgrešene podatke. To velja zlasti za imena delodajalcev in krajev njihove zaposlitve... In tako se rado zgodi, da če kaj ne »štima«, kot pravimo, oblast prosilcu pošlje »rumeni papir« in z bogom sladki obeti.

Skušal bom sedaj malo natančneje opisati ves postopek s temi francoskimi kmečkimi pokojninami. Začel bom pri prvih korakih, da bi tako ljudje dobili čim podrobnejši vpogled v celoto.

Prvo, kar Centralna kasa v Parizu stori, ko dobi novo prošnjo za kmečko pokojnino, je to, da raziskuje, ali je bil prosilec socialno zavarovan, ali ne. Pred vojno namreč socialno zavarovanje v Franciji ni bilo obvezno. Delodajalcu je bilo dano na voljo, da je delavca zavaroval, ali ne. Delovne pogodbe ali kontrakti, kot jim običajno pravimo, niso nikak dokaz o zavarovanju, ampak le dokument, ki je delodajalca in delavca vezal na enoletno delovno razmerje in jamčil delavcu pogojeno mezdo. Seveda so se pri takem stanju stvari delale delavcem često velike krivice. Delodajalec, ki ni nikoli prišel v spor s svojo vestjo, je z izgovorom, da mora plačevati socialni prispevek, delavcu vsak mesec odtrgal nekaj frankov, ne da bi ga v resnici zavaroval. Kamenček k kamenčku, je računal. Taki primeri so bili na srečo redki, a so obstajali, kar se je kasneje dokazalo. Moram pa poudariti, da je napačno tolmačenje, da je delodajalec zagrešil težak prestop, ker delavca ni zavaroval. Toliko v vednost in v pomirjenje.

Pa pojdimo dalje z analizo postopka.

Če so se raziskave glede zavarovanja delavca ali delavke izkazale ugodne, pozitivne, se pravi, da je Centrala v Parizu našla v registru predvojnih zavarovancev ime prosilca, njegovo zavarovalno številko in število prisluženih točk, potem ni več dvoma, da je prosilcu rojena pravica na sorazmerni odškodninski delež iz naslova njegovega delovnega razmerja in s tem obenem zagotovljena penzija do konca njegovih dni.

To je prvi in dokaj preprost primer konca postopka s prošnjo za kmečko pokojnino. Francoska oblast pošlje potem čez čas odločbo o dodelitvi penzije, v kateri je naveden znesek, ki se je kapitaliziral v 30 ali 40 letih in tudi višina trimesečne pokojnine, s katero bosta potem mamica ali dedek lahko po mili volji kupovala »šifrice« in druge dobrote svojim vnukom in vnučkinjam.

Ob tej priliki bi rad obvestil vse žene pa tudi otroke, katerih možje ali očetje so umrli, preden so dobili odločbo, da lahko uveljavljajo po njegovi smrti pravico do tistega enkratnega zneska in sicer iz naslova dedovanja. Za življenja zasluženi odškodninski znesek predstavlja namreč v tem primeru zapuščinsko maso in se po izpolnitvi določenih pogojev razdeli kot dediščina vsem dednim upravičencem. Pokojnina pa je samo osebna pravica in ne pride v zapuščinski sklad. Preživela žena pa ima pravico dobivati po pokojnem možu polovico njegove penzije, v kolikor sama z morebitno lastno penzijo ne bi preseгла višinske meje.

Seznamimo se sedaj še z drugim postopkom, ki ga francoske oblasti dopuščajo, da nesrečniki, ki so jih nekoč njihovi delodajalci prepustili lastni usodi, ne bi bili orožani vseh pravic. To prosilec zve tako, da mu Centrala iz Pariza pošlje zloglasni »rumeni papir« in mu sporoči žalostno novico, da pri njegovi vpisni številki niso našli vplačila socialnih prispevkov, ali pa, da delodajalec ni plačal niti enega celega trimesečnega obroka.

Vendar tudi v tem primeru ni treba takoj vreči puške v koruzo. Nasprotno, treba je takoj seči po sredstvih, ki jih zakon delavcu daje na voljo. Potrebno je nemudoma zaprositi nekdanjega delodajalca ali njegovega zakonitega naslednika (sin, hči, zet) za potrdilo o zaposlitvi. Včasih je koristno, če se prizadeti obrne tudi na krajevnega župana za nadrobno informacijo o usodi nekdanjih delodajalcev. V tem primeru se socialno breme prevladi na delavca, ki mora praviloma plačati za nazaj vse, kar bi nekoč morali kriti delodajalec sam. Včasih pa se le zgodi, da je ta pripravljen plačati sam za delavca, posebno, če ga je ohranil v dobrem spominu. V tem ali onem primeru je delavcu vedno vredno prevzeti nase to malenkostno denarno breme.

Glede postopka v zvezi s to novo prošnjo za dodelitev starostne kmečke penzije na podlagi potrdila o zaposlitvi, je treba vedeti, da se prošnja ne vloga več pri Centralni kasi v Parizu, ampak pri tisti socialni skupnosti, kamor bi moral nekdanji delodajalec nekoč nakazovati zavarovalne prispevke. Poseben vladni odlok z dne 9. junija 1975 govori namreč izrecno o dopustnem vplačilu takih prispevkov.

Nujno je treba poudariti v prošnji, da je prosilec pripravljen sam plačati zavarovalne prispevke za nazaj. Brezpogojno pa mora biti prošnja priloženo potrdilo o zaposlitvi, na katerem mora krajevni župan overoviti delodajalčev podpis. Dobro je, če prizadeti razpolaga s kakim drugim izvirnim dokumentom, kot so plačilni listi, osebna izkaznica ali odrezki o poslanem denarju. Naj vedno priloži le fotokopije teh papirjev, a nikoli originalov, ker se lahko zgubijo. Oblasti včasih še sprašujejo, kaj je delavec delal pred odhodom v Francijo in s čim se je preživljal po vrnitvi. O tem odgovor ni težak.

Še to bi rad h koncu dodal, da delavce in delavci, ki niso delali pri kmetih morajo uveljavljati svoje pravice na penzijo preko splošnih socialnih kas, ki veljajo za uslužbenca v obrti, trgovini in industriji. S takimi kmečke zavarovalnice nimajo kaj opraviti in je zgrešeno in često tudi usodno, če se prošnje pomotoma naslavljaajo na te ustanove.

Teološko izobraževanje pomurskih kristjanov se nadaljuje

Teološki tečaj o važnih vprašanjih za zavzete in versko prebujajoče se kristjane v Pomurju je prišel že v navado. Že četrtilič ga je pripravilo Pomursko pastoralno področje v Beltincih in sicer v prvi polovici marca 1982.

Predavatelji so se dvakrat zapored vrstili ob večerih v petek, soboto in nedeljo s svojimi skrbno pripravljenimi predavanji in izčrpnimi odgovori na postavljena vprašanja so opravičili potrebnost in nujnost teoloških večerov.

Prvi večer je spregovoril škofijski asistent pastoracije študentov, sociolog dr. Vinko Potočnik. Skušal je odgovoriti na vprašanje: »KAKO JE Z VERNIKI ZUNAJ CERKVE? Pojav vernikov zunaj Cerkve ni dejstvo samo neke zahodnoevropske družbe, marveč tudi naše slovenske in pomurske. Taki verniki pravijo: Verujem v Boga, toda nočem pripadati nobeni Cerkvi. Predavatelj je najprej podal podobo razsežnosti cerkvene religioznosti (vernosti), da bi potem lažje razložil danes močno razširjen verski pojav vernikov ali kristjanov zunaj Cerkve, ki smo mu vsi priče. V tretjem delu se je vprašal o vzrokih, ki k temu vodijo, da bi tako pojav zunaj cerkvene vernosti lažje ovrednotili in si skušali odgovoriti, kaj pomeni za nas in za Cerkev v celoti — danes in v prihodnosti. Potočnik misli, da se bo v bližnji prihodnosti skupina cerkveno vernih še manjšala, skupina od Cerkve oddaljenih ali odtujenih vernikov pa večala. »Poleg tega pa veroslovci poudarjajo, da se vračanje modernega človeka k religiji že vrši in se bo tudi v prihodnje odvijalo največ zunaj meja priznanih verskih ustanov — torej tudi preko skupine vernih brez Cerkve«. Obe skupini, skupina cerkveno vernih in vernih brez Cerkve bosta tudi v prihodnje obstajali in živeli druga ob drugi ter doživljali medsebojne vplive. Potočnik je tudi prepričan, da »skupini cerkveno vernih in vernikov zunaj Cerkve pomenita druga drugi neprestan izziv«.

Vsi smo z velikim pričakovanjem prisluhnili dr. Antonu Stresu, ki nam je govoril o »Krščanskem dostojanstvu«. Kristjani smo v manjšini. Manjšini kot taki pa pretita dve nevarnosti:

Prvič: da se manjšina zapre vase — npr. Židi,
— dobra stran tega pojava je v tem, da se manjšina na ta način ohranja,
— slaba stran pa je v tem, da manjšina, ki se zapre vase, ne gre s časom in svetom naprej.

Druga: manjšina se vda. Začne se s čutom manjvrednosti, nato se vedno bolj prilagaja večini in končno preneha biti to, kar je bila. In prav to, da kristjan klone pred ateistično družbo, oziroma da krščanska množica klone in se utopi v brezverski družbi, je naša največja nevarnost. Moje oziroma vaše geslo mora biti: Ostati to, kar sem, vendar iti s časom naprej. Kristjan mora biti vesel in ponosen, da je kristjan.

Najprej moram spoštovati sam sebe in svoje prepričanje, potem me bodo spoštovali tudi drugi.

Zakaj naj bom ponosen nase? Ker sem človek, ki je dostojanstveno bitje. Stvari in predmeti imajo ceno, človek pa nima cene; smo neprecenljiva

bitja. Človek razvija svoje sposobnosti, svoje vrednote, stremi vedno dalje, hoče preko sebe, se pravi presega sam sebe. Da presegam sebe, svojo »omejenost«, mi je potreben nekdo drugi, ki mi pomaga in me dviga. To je lahko:

- drugi človek, prijatelj, mož, žena;
- to je končno Bog.

Če hočem biti jaz — človek neka vrednota, cilj in ne sredstvo, potem moram biti dostojanstveno bitje. In če zaslužim biti nekaj danes, potem zaslužim biti to tudi čez sto ali tisoč let; moje upanje je torej vera v posmrtno življenje. Če pa je moj cilj samo to, da na neki način ostanem nesmrten samo v potomcih ali v svojih delih, pa to pomeni, da z menoj nekdo manipulira, da nisem več človek.

V čem je dostojanstvo nas kot vernikov? — Biti močnejši od vplivov ateistične družbe, biti ponosen na svojo vero, biti v svoji veri močan, kajti sv. Pavel nas bodri: Dvignite glave!

Medškofijski asistent pastoračije študentov in organizator teološkega tečaja v Ljubljani dr. Rudi Koncilija si je izbral temo za predavanje z naslovom »Učlovečenje v totalno stisko«. Razmišljanje je osredotočil na Kristusa, ki more edini človeku odpreti prihodnost, tudi v najbolj obupnih razmerah. »Ljudje pa kljub temu obupujejo, se jezijo, se vdajajo v usodo. Ob njih čaka Kristus obzirno, svobodoljubno, potrpežljivo, skrbno, ljubeče, kdaj bo kdo pripravljen začeti samo nanj graditi vse svoje življenje«.

V drugem delu tečaja je konvertit Matjaž Puc prepričljivo, zdravo samozavestno in skromno odgovarjal na vprašanje »Ali je Jezus revolucionar?« Svojega odgovora ni črpal iz nobene filozofske modrosti in logike, marveč iz Kristusovih besed in njegovega evangelija. »Takrat, ko sprejmemo zakone božjega kraljestva in z Njegovo pomočjo zmagamo, se nam šele odpre zavest, ki je drugačna od navadnega človekovega spoznavanja sveta. Temni vratar je moral pobegniti pred dobrim pastirjem. Kakor da bi se nam odprlo nebo, v resnici spoznamo, da so zakoni ljubezni in nenasilja božji zakoni in da smo se mu s svojo poslednjo zmago približali. Vse prepeva o večni zmagi in Njegovi slavi. Ljubezen in trpljenje sta ključ tega edino resničnega Kraljestva, kjer ni smrti; smrt je premagana iluzija, to je Bog živih!« Ni ključno vprašanje, ali je bil Jezus revolucionar, ampak: »Ali je Kristus v meni revolucionar?«

Mariborski profesor teologije dr. Jože Rajhman bi naj v predavanju odgovoril na vprašanje: »Bi morali tudi danes doživljati take čudeže, kot so jih v prvi cerkvi? Izostreno kritično predavanje je končal: »Cerkev potrebuje čudeže, ker je Kristusova Cerkev. Vendar odklanja vsako 'sumljivo' čudežno prikazovanje. Zlepa ne daje svoje potrditve, kolikor sploh izrecno ne prepove zbiranja na krajih, kjer naj bi se godili čudeži (prikazovanja). Gre za navidezno nasprotje: zanjo je rešenje človeka 'izvršena' stvar; čeprav zagovarja čudeže v Kristusovem času, jih gleda iz zgodovinske perspektive kot nujen, pa vedno v službi človeku podrejen dogodek, si takšnih 'predstav' v sodobnem svetu ne želi. Zadovolji se s koncilsko izjavo o 'poslušnosti vere'. Sveti Duh 'odpira duhovne oči in daje vsem lahkoto, da resnici pritrdijo in jo v veri sprejmejo' (prim. BR 5). S tem hoče Cerkev navajati tudi krščanskega človeka, da ne išče svoje vere v 'čudežih', temveč v dejavni ljubezni do bližnjega. Še enkrat naj ponovimo:

pristna vera ne potrebuje 'vidnih' čudežev. Sicer pa je to izpričano tudi v naši krščanski in duhovni zgodovini od Trubarja do Slomška in Jegliča.«

Zadnji večer je govoril profesor in naslovni škof dr. Vekoslav Grmič. Spregovoril je o »Skrivnostni božji volji«. V sklepnih mislih je strnil bistvo predavanja in dejal: »Razum nas ne pripelje do nobene jasnosti, posebno še, če zida le na svoji spoznavni moči. Pač pa človeku daje neko trdnost, zaupanje v Boga, ki je ljubezen, ki je odrešenik in hoče, da bi se vsi ljudje zveličali in bi nekoč vse stvari dosegle svojo polnost. Čim bolj si torej človek prizadeva, da po svojih močeh sodeluje z Bogom pri uresničevanju tega načrta, se pravi, čim zvesteje služi človeku in svetu v duhu evangelijskih vrednot, čim dosledneje skuša živeti po vesti, tem zanesljiveje spolnjuje božjo voljo in tem laže mu bo sprejeti Pavlovo izjavo: 'Vemo pa, da tistim, ki Boga ljubijo, vse pripomore k dobremu' (Rimlj. 8,28), tem laže mu bo upati.«

Četrty teološki tečaj za pomurske kristjane je ponovno dokazal potrebnost takih tečajev, kar je razvidno predvsem iz lepega obiska in mnogih vprašanj, ki so jih udeleženci postavljali predavateljem. Upravičeno lahko rečemo, da bi mnogi že kar redni obiskovalci teološkega tečaja za laike čutili veliko vrzel, če tečaja ne bi vsako leto organizirali. Zato bo predvidoma spet v marcu leta 1983 za vse tri pomurske dekanije v Beltincih.

Jože Zadavec

Človek, ki je ljubil resnico!

»O Edvardu Kocbeku, prijatelju po srcu in narodni viziji, bom molčal vsaj še deset let. Njegova literarna in človeška veličina to zahtevata.« Prenekateri mi je že tako dejal, nedavno pa vidnejša literarna osebnost na naših tleh.

Zadnja leta je Kocbek bil povsem osamljen, mesece pred smrtjo pa še posebej. S smrtjo se mora vsak bojevati sam. Ko pa je umrl, v tistem trenutku, pa je kaj naglo postal last vse narodne skupnosti. K pogrebu na ljubljanskih Žalah se je zgrnilo vse, kar ga je v življenju tiho spremljalo v njegovi človeški, krščanski, pisateljski viziji in tisti, ki so ga pritiskali v mrtvo točko družbenega življenja, da bi resnica, ki jo je razkrival, ne zmanjševala njihove veljave.

Njegov pogreb je bil veličastna narodna manifestacija. Dan prej se je društvo slovenskih posateljev zbralo v prostorih Pen kluba v Ljubljani k žalni slovesnosti. V naznanilu njegove smrti so Skupščina SR Slovenije, SZDL Slovenije ter Zveza združenj borcev NOV Slovenije sporočile slovenskemu ljudstvu njegovo moralno legitimacijo: Slovenski pesnik, član OI OF, odposlanec Kočevskega zbora, podpredsednik IO AVNOJ, poverjenik za prosveto NKOJ, minister za Slovenijo v vladi DFJ, podpredsednik prezidija ljudske skupščine LR Slovenije in član glavnega odbora OF Slovenije, nosilec partizanske Spomenice 1941 in drugih visokih odlikovanj. Pokopan z vsemi častmi, ki pripadajo državniškemu odlikovancu, nosilcu oblasti, revolucionarju za svobodo, z nagovorom v žalski poslovilni dvorani.

Njegov življenjsko ustvarjalni lik je orisal predsednik Skupščine SRS Milan Kučan, ob odprtem grobu pa je spregovoril tudi slovenski pesnik Tone Pavček. Obredne molitve je ob grobu opravil ljubljanski škof dr. Stanislav Lenič. Velika večina pogrebne množice je s škofom vztrajala v molitvi — ob odprtem grobu kristjana Kocbeka.

»Zemlja, iz tebe se dotikam vsega, zemlja, vate se vračam...« Pesnikova refleksija je bila v tistem trenutku njegova edina resnica. Njegov odhod k Zemlji smo tiho spremljali, verujoči s slutnjo tiste »velike mutacije, ki je ne pričakujejo le znanstveniki, futurologi in vedeževalci, ampak predvsem poetje«. Spremljali smo ga k njegovem »neizrekljivemu«, k Bogu, ki je bil zanj Oče in Stvarnik. »Za njim hitim,« pravi v svoji Veliki hvalnici, »kakor kozlič za pastirjem, kakor senca za telesom, kakor draga za ljubim in sem tiho ob njem kakor premajhna roža pod soncem.«

Osupljivo enotno smo se poslavljali od njega, tisti, ki so šli skozi revolucionarna leta z njim ramo ob rami in tisti, ki so nezaupno spremljali njegovo pero kritičnega kristjana. Saj so ga vsi občudovali in verovali vanj, vendar jim je vsem bilo težko prenašati njegovo glasno pesem, ki je neusmiljeno greblo v resničnost in odkrivalo laži.

Vsem je bilo v tistih dneh jasno, da se je iztekla življenjska pot »uglednemu slovenskemu mislecju, politiku, partizanu in pesniku«, esejistu, prevajalcu, filozofu in profesorju romantike, premočrtnemu, vedno bolj prepričljivemu in pogumnemu pričevalcu, poštenemu, odkritemu, z ljubeznijo prevzetemu Slovcu. Upravičeno so trdili počez in podolž, da bo njegova pričujočnost v slovenski kulturi in umetnosti še naprej živa, saj je v minulih petdesetih letih ustvaril »veliko dobrega, pometnega in koristnega za nas vse,« marsikaj je bil »v resnici dejanje poguma, bistrovidnosti in svobode«. Premočrten je bil v prizadevanju »za kulturno svobodo in politično dostojanstvo slovenskega človeka in ljudstva«, neoporečen je bil njegov »prispevek k našemu narodnoosvobodilnemu boju, nastanku nove slovenske in jugoslovanske države in razvoju humanistične vizije družbe in človeka,« neoporečen je bil »njegov delež politika in krščanskega socialista...«, da ga tudi »čas zadnjih tridesetih let ne more zmanjšati in ne razvrednotiti«, kot pesnik in pisatelj je »najbrž eden najbolj nedvoumnih, notranje doslednih in koherentnih pojavov v slovenski literarni ter družbeni sedanosti, celo na artistski ravni«.

Kljub vsem priznanjem, pohvalam, manifestacijam, ostajajo še vedno živa in aktualna nekatera nesoglasja v zvezi z njegovim delom in imenom. Literarni zgodovinarji zapisujejo o njem, da je bil lirik. »Tako pa, ko začno govoriti o njegovi prozi, postanejo kulturni in politični zgodovinarji, pa tudi filozofi,« je pred desetletjem zapisal slovenski pisatelj. Pred očmi imajo posledice, ki so jih ti spisi s svojimi ocenami povzročili v slovenskem političnem in sploh zgodovinskem življenju. Tako Kocbekove knjige »Strah in pogum« v letu izida (1951) nikakor niso doumeli kot pesniško in pisateljsko dejanje. Posledice tega čuti celo Kocbek na lastni koži, kot zapisuje v drugem povojnem pariškem dnevniku: »Ko sem poprosil za vizum, da bi mogel odpotovati v Francijo, me je obiskal Tone Fajfar in mi sporočil, da ni zadržka za moje potovanje. Obenem mi je po istem sporočilu izjavil, da s tem končujejo zame nerazumljivo hudo desetletno prepoved objavljanja spisov, s katerim so me politično kaznovali ob knjigi Strah in pogum.

Vse na svetu ima svoj smisel. To sporočilo mi je moral prinesiti prav tisti, ki je začel v Ljudski pravici s splošnim napadom na moje novele.«

Kocbekovi partizanski dnevniki pričajo, da se je bojeval »s seboj in z razmerami, v katerih je želel uresničiti samega sebe z nenehnim izpraševanjem in iskanjem resnice o sebi in svetu, katerega del je bil kot strasten iskalec osvoboditvenih poti človeka; zapisal je svoje spoznanje, da sta krščanstvo in komunizem velika zgodovinska pojava, ki kljub pomembnim razlikam gresta proti istemu zgodovinskemu cilju, torej proti svobodnemu človeku«. Morda bi govornikovim besedam Kocbek pokazal na stran svojega dnevnika Pred viharjem, kjer navaja filozofa Šestova: »Človek začne resnično premišljati šele, ko se prepriča, da ne more ničesar storiti, da ima zvezane roke. Verjetno zato se mora vsaka globoka misel začeti z obupanostjo.« Še ustreznjša bi bila misel, navedena na drugem mestu, sporočena enemu izmed slovenskih kulturnikov: »Zato mi daje veliko misliti Tvoja hrupna udarnost, kakor da imaš resnico v zakupu... in da bi se spomnil, da je za vsemi svetovnimi nazori in njihovimi blodnjami odprto neizprosno vprašanje — poštenosti.« Kot pisatelj je bil zavezan resnici, kajti resnični umetnik, kar je Kocbek tudi bil, ne dela kompromisov s politiko domnevnih kulturnikov. V naših dneh to Kocbekovo stališče potrjuje pismo, ki ga je Kocbek pisal tržaškemu pisatelju Alojzu Rebuli v aprilu 1975. Med drugim piše: »Vidmar zavrača Cankarjevo vseodpuščanje in vserazumevanje pred obličjem večnosti. Z drugimi besedami: Vidmar oznanja sovraštvo in neodpustljivost. Predvsem pa porablja sodbo o Cankarju za to, da ugotovi, kako sem jaz, Kocbek, trideset let pozneje v Strahu in pogumu ponovil Cankarjevo kretnjo... Vidmarjevo pojmovanje spornosti je na fašistični način ekskluzivno: oznanja popolno uničenje sovražnika in ne dopušča nobene funkcije in vrednosti nasprotniku in njegovi poziciji... To je zabloda človeka, ki je vse življenje ljubil in spoštoval le srečo in sovražil nesrečo, izbiral in cenil je beli kruh ter zaničeval črnega, skratka, navduševal se je le za svojo osebno slepo srečo in za nič drugega... Vidmarjev primer je strašilna podoba kultiviranih divjakov, ki lahko počenajo, kar jim pride na estetskem pojmovanju dobrega in zlega na pamet...«

Ostati zvest svoji človečnosti in jo doživljati v vsej prvinski resničnosti — to je bil njegov življenjski imperativ. Bivanje je temeljna in brezpogojna človeška vrednost. Živeti naravno, preprosto sredi prvinskega, zemeljskega, blagoslovljenega sveta predmetov. Ni verjel v ideološke apriorizme! Preobrazba resničnosti se je vselej izvršila drugače, kot so jo ideologi predvidevali.

Svoja obzorja razširja predvsem ob francoskih mislecih (Maritaine, Mounier, marksistu Garaudy in drugih). Poleg Romana Guardinija ga je najbolj navdihoval krščanski mislec, znanstvenik in mistik jezuit Teilhard de Chardin. Ob branju Maritainea zapisuje: »Družba ne more živeti brez predanosti in brez človekovega osebnega napora, brez izvora plemenitosti, ki je skrit v globini življenja in v posameznikovi svobodi. Pravičnost, pravne ustanove, naraven razvoj sistema in prijateljstvo med državljani so mogoči le s pomočjo notranjih sil, to je edina pot človeštva do višjih stopenj organizacije in enotnosti, kakor odgovarjajo višjim stopnjam kolektivne zavesti«. Ob razmišljanju Jaspersovih misli v knjigi »Duhovni položaj časa« motri slovenski trenutek ter ugotavlja, da je naš človek začel dvomiti že celo o »vrednosti medsebojnega srečanja, dvomiti o vrednosti

jezika, besede . . . o vrednosti duha . . . » in to po vsej pravici, kajti »pravega, vročega, toplega, ljubezenskega, spodbudnega, bližajočega, stvariteljskega duha ni nikjer, skoraj povsod se je spremenil v sistem, v teorijo, v dogmo, v postavo, v definicijo, v tradicijo in v ukaz«. Postavlja edino veljavno valuto: »Človeka je mogoče razumeti le iz njegove transcendence.«

Ob Garaudyju, francoskem marksistu, postavlja drugo devizo: »Tega, kar je krščanstvo prineslo novega — od Avguština do Kierkegaarda, od Janeza od križa de Claudela — marksizem ne more izbrisati, ne da bi pri tem sam ne obubožal. Tudi v mističnih oblikah krščanstva tičijo mogočne sile in vrednosti. Marksizem bi pohabil samega sebe, če tega ne bi hotel videti.« Motreč duhovno podobo slovenskega prostora in časa je ugotavljal, da namesto »pisanega in raznovrstnega, pluralnega sveta«, nastaja iz dneva v dan bolj »brezbarven, monoton, lažniv, steril in pust razumski in totalitaren svet, ki daje človekovemu čustvu in globljemu doumevanju kamen namesto kruha. Prav zato nastaja lakota za izrednim in čarobnim, čudežnim in skrivnostnim. Prav zato danes v stiski vidijo ljudje nekaj, česar morda ni. Toda to ni slabost človeka, ki trpi, temveč slabost življenjskega sistema, ki je človeku trpljenje povzročil«. V načelih katoliške etike vidi odločilne vzmeti človekove odrešitve. Ta nas povsem določno usmerja v tisto »območje veselja, kjer je vsakdo izmed nas sprejel svojo kri in jezik, svoje starše in narod, družbo in kulturo, v tisto območje časa, ki je identično z našim življenjskim časom in ki v njem sprejemamo svoje oblikovanje«. Kamorkoli bo že šla znanost in tehnika, morda v vrtoglave višine, tako da se bo človek čutil suverenega nad naravo, ostalo bo nezamorljivo vprašanje, ki ga nihče ne more spregledati: »Gre za dejstvo, da je človek smrtno bitje in da je to najvažnejši del suverenosti narave. Če se bo marksizem še dalje ogibal tega vprašanja ali se ga ideološko in naivno otrešal, bo nekega trenutka izgubil sapo, ker bo spoznal, da ni več povezan z najglobljo človekovo resničnostjo.«

Kocbek pretiplje obzorje nemškega znanstvenika s področja fizike ter ob koncu zapisuje svojo misel: »Če neumno mislimo, jemo, pijemo, delamo, spimo in se veselimo s svojimi vsakdanjimi mislimi, umremo in prenehamo. Če pa svoje življenje dosledno mislimo, prej ali slej dospemo pred vrata svetega, ki skoznje prihaja življenje z rojstvom, usodo in ljubeznijo. Blagor tistim, ki častijo sveto. Težko tistim, ki spoštujejo, kar ni sveto. Tu, na koncu našega sveta in na koncu našega življenja, stoji pred nami grozeča dvojnost neba in zemlje, alternativa duha: Prekletstvo ali odrešenje.«

To je le nekaj isker iz Kocbekovega filozofskega in literarnega obzorja, povsem dovolj, da vemo, kje so koreni njegove »afere«, ki naj bi je ne bili še »sposobni razbrati«. Njegove pesmi in prozna dela pa to tem bolj potrjujejo. V njih je nezamorljiv narek Tišine, ki se podarja slehernemu človeku pod Triglavom kot svoboda in resnica iz večnostne Biti. Iz tega vira teče našin zaupni, prijateljski, krščanski pogovor.

Religija ne bo nikdar začela smrtno hirati. Neugonobljiva in nepomirljiva je človekova potreba po nadnaravnem dopolnilu, nezamorljivo je pri človeku to domotožje. S krščanstvom pa je zaževa sploh še mnogo bolj skrivnostna. Bog, ki vanj verujemo, je tako oseben, da nas sili v elementarnost in strastnost — ali ga ljubiš ali zavržeš. Na milijone in milijone ljudi ga je doslej ljubilo z največjo ljubeznijo, kar je premore človeško src. Kako bi se moglo zgoditi, da bi ne bilo tistega, ki se človek v največji stiski obrača nanj? Lenin ga je imel za »neizrekljivo nizkoto«, sleherni duhovnik mu je bil brez izjeme nekaj zavrčnega. Jaz pa

sem čutil tolikokrat divjo potrebo, da se pogovorim z Bogom, v katerega sem veroval. Zbrati se, približati se Bogu, povsem sproščeno. V navalu izvirne potrebe mi niti očenaš, prastara in pralepa molitev, ni zadoščala. Hotel sem stopiti z Bogom v tesno zaupno razmerje in biti skrivnost Svetega Duha, tako da bi me prevzel z vsem mojim novim izkustvom, da bi mi prebudil najbolj moško kretnjo in besedo za božjo slavo. Hotel sem resnično moliti, ne da bi Boga prosil za varnost ali za življenje, ne da bi moledoval za uspeh ali zmago, ne da bi ga rotil za jasnost in notranji mir. Moliti sem hotel tako, kakor so ga molili verniki vseh časov in veroizpovedi, ko so v molitvi bolj poslušali kakor govorili. Molitev ni usmerjanje duha v neznano in skrivnostno, temveč obračanje v osebno določeni cilj, pogovor z bitjem, ki je docela resnično in navzoče.

Bog ne biva manj, kadar se ljudje odvrnejo od njega. Verujoči in neverujoči smo enako člani mističnega občestva, ki je po svoji naravi naravnano v ljubezenski misterij. Motreč svet, ljudi, dejanja, dogodke me je prenekaterikrat prevzelo veličastno razsvetljenje, slovesna vednost o nečem, kar je v bistvu nedopovedljivo, neizrazljivo — milost Bitja, ki vodi razvoj veselja v znamenju ljubezni. Povezanost z Bogom je v popolni in pošteni predanosti vzornemu svetu, verovati vanj je mogoče le iz središča naše človeškosti, prav iz koordinatnega križišča sveta in življenja, iz vseh procesov našega bivanja — v metroju, na morski plaži, v uradu in v gorski samoti, no odru in v gneči, na vlaku. Vera vanj je nenehno odprt proces vsega bitja, izraz svobode in odgovornosti. Vera sama še ne da neposredne intuicije o Bogu, nikakih formalnih razvidnosti, nikakih predprav in nobenih privilegiranih spoznanj o čemerkoli. Vera v Boga je pričevanje, ki premaguje osnovno človekovo paniko, prerašča nasprotja v svetu in življenju ter ukinja vse človekove alienacije.

Jože Smej

Pavlu Berdenu, soustanovitelju Stopinj ▽ spomin

Umrl si na cesti, z glavo
na mrzlem kamnu,
in ni bilo brata človeka,
ki bi ti zaprl oči.
V tvoje mrtve, odprte oči
je sanjal dan, ves grozen in siv.

Zato ti postavljam spomenik, romar.
(Srečko Kosovel, konec v zbirki
Zlati čoln, Ljubljana, 1974, 114)

V ponedeljek, 21. decembra 1981, malo po 18. uri je na poti blizu vrta jezuitske rezidence v Mariboru zadet od kapi umrl p. Pavel Berden. Tako so se na njem, neutrudnem romarju, spoznile navedene vrstice pesnika Srečka Kosovela, ki ga je Berden tako zelo cenil. Isti dan, okrog poldne, me je še poklical po telefonu in kmalu potem še enkrat, vendar me ni dobil, ker sem odšel na pogreb nekdanjega škofijskega tajnika v Črešnjice. Tisti dan je pritisnil hud mraz. Berden po mnenju zdravnikov v hudi zimi ne bi bil smel na pot, ker je že nekaj let bolehal na srcu. To mi je povedal tudi sam (prim. njegovo pesem Sam sebi, v: Stopinje 1975, 130). Leta 1976 je pisal

svojemu nasledniku, provincialu in zdravniku p. dr. Šefu, da se čuti bolnega, utrujenega, da takoj zaspi, ko se usede, da se ne more zbrati, misliti, da ni več kos naporu ljudskega misijonarja itd. Že prej je na prvi strani Stopinj 1973, objavil preroške vrstice: »Sej, moja duša, sej, / saj dolgo ne boš več sejala! / Sej — in na trude ne glej, / počitek ti večnost bo dala!« Do pogreba je ležal v kapeli Srca Jezusovega, blizu spovednice, v kateri je v štiriintri-desetih letih svoje duhovniške službe presedel ure in ure, odpuščal, tolažil in dvigal. Na steni ob krsti je visel lepak, na katerem je bila z lepimi velikimi črkami napisana ena izmed njegovih pesmi. Ko sem ga prišel kropit in se mi je na obrazu zarisala žalost, me je modri, izkušeni pater, doktor filozofije in teologije, nekdanji profesor na Gregorijani, takole potolažil: »Bodite prepričani, da je s patrom Berdenom mariborska škofija dobila svojega novega priprošnjika, posebej še njegovo rodno Prekmurje in zbornik Stopinje«. Pokropit sta ga prišla tudi ljubljanski pomožni škof dr. Lenič in stolni župnik msgr. Anton Smerkolj.

Pogreb je bil v četrtek, 24. decembra, ob 12. uri na pobreškem pokopališču v Mariboru. Pogrebno slovesnost je vodil mariborski škof dr. Franc Kramberger. Ob grobu je spregovoril najprej provincial p. Jože Kokalj, ki je orisal njegovo življenje in njegov duhovni profil. Župnik njegove rojstne župnije, Franc Halas, je poudaril pokojnikove zasluge za Kobilje kot kraj in kot župnijo. Po pogrebu je bila v kapeli Srca Jezusovega maša zadušnica, ki jo je ob somaševanju p. provinciala in podpisanega vodil škof Kramberger.

Ob smrti p. Berdena sta predstojništvo Družbe Jezusove in uredništvo Stopinj prejela mnogo ustnih in pismenih izrazov sožalja. »Ravno sem se

Pavel Berden, prijatelj in vzgojitelj mladih

pripravljaj,« piše pisatelj prof. Vinko Beličič iz Opčin pri Trstu, »da se Pavlu Berdenu zahvalim za Stopinje 1982, ki mi jih je poslal s toplo mislijo, kar sta mi osmrtnici v današnjem Delu naznanili tudi njegov odhod s tega sveta. Nova žarna luč mi je ugasnila.« Druga oseba je pisala: »Kljub žalosti ob tako nepričakovani izgubi, mi je v veliko tolažbo zavest, da bo božična noč prva, ki se bo razgrnila čez njegov grob. On je v moje življenje prinesel božič«. Tretja oseba izrazi podpisaneu sožalje kar na cesti in reče: »Prosim vas, zberite njegove pesmi. Gotovo jih je veliko še neobjavljenih, bodisi v rokopisni zapuščini ali pa pri osebah, ki jim je voščil in pisal tudi v verzih. Izdajte jih v posebni knjigi. Pripravljene smo jo takoj založiti.«

Vrstice v spomin Pavlu Berdenu bi lahko pisali otroci, ki jih je ob misijonih znal tako navdušiti za vse dobro, lepo in plemenito. Lahko bi jih pisali odrasli poslušalci njegovih misijonskih pridig in stanovskih govorov, v katerih se je ogenj njegovega srca prelival v vsako srce, ki se ni do kraja zaprlo, saj je kot misijonar obšel vse dele Slovenije in se je njegovo uho privadilo na vsa slovenska narečja. Lahko bi mu vrstice v spomin pisali bogoslovci, duhovniki, redovniki in redovnice, katerim je rad poudarjal, da bodo prej ali slej čutili, da jim nekaj manjka, če ne bodo napredovali v popolnosti. Lahko bi jih pisali bolniki, ki jim je skoraj vsak dan nosil sv. obhajilo. Lahko bi jih pisali bralci Stopinj, katere je duhovno bogatil s članki in pesmimi, saj je za njimi stala njegova osebnost, ki je dozorela ne le na dveh fakultetah, ampak predvsem v trdih preizkušnjah. Vsekakor bi to bolje storili drugi, a k temu zapisu me žene posebna hvaležnost do pokojnega Pavla. O njegovem življenju, delu in odhodu so pisali Družina 31 (1982) 2, 4, Sporočila slovenske VP DJ št. 40, z dne 9. 1. 1982, Sporočila mariborskega škofijskega ordinariata 1981 — XIII — 177 in Slovenski jezuiti 16 (1982) 1, 14—29, spomnili pa sta se ga tudi Mladika 26 (1982) 1, 17 in Ameriška domovina (23. 2. 1982). Sam je o svojem življenju povedal nekoliko več, ko je odgovarjal na vprašanja urednika Slovenskih jezuitov (prim. Razgovor s p. Pavlom Berdenom DJ, v Slovenski jezuiti 14 — 1980 — 1, 13—22). Tu bomo poleg drugega skušali poudariti njegovo delo pri urejevanju Stopinj. Že vnaprej se opraščamo, če bo ta zapis nekoliko daljši, saj ne kaže njegovega življenja stisniti v nekaj letnic in suhoparnih številka.

Naródil se je 25. januarja 1915 na Kóbilju. Takrat je še nedotaknjena narava dajala njegovemu rojstnemu kraju poseben čar. Kóbilje je bilo gosto naseljeno, potok poln brzic in tolmunov in vrbam še niso nastavili sekir na korenine, ribice še niso odplavale v Črno morje in ljudje so v poletnem večernem hladu imeli čas sanjariti, kaj je tam za Bogojino, kamor gre sonce spat (prim. njegovo pesem Moj rojstni kraj, v: Stopinje 1980, 126 in njegovo 46 strani obsegajočo brošuro o zgodovini Kóbilja, ki jo je izdal leta 1968: Kóbilje — nekdanj in danes). Berdenovi so imeli poldrugi oral zemlje, oče je moral večkrat zdoma, da je kot sezonski delavec še kaj prislužil družini. Bil je globok kristjan. Kadar je bil doma, je on vodil večerno molitev, posebno če ob nedeljah niso mogli v 6 km oddaljeno župnijsko cerkev v Dobrovniku. Mati je opravljala prve petke in hodila tešč daleč čez hrib k jutranji maši v župnijsko cerkev. Takrat so bile vse pridige v dobrovniški župnijski cerkvi, kamor je spadalo tudi Kóbilje, samo v madžarskem jeziku, čeprav je Kóbilje štelo več kot tisoč Slovencev. Pavel je tako že kot otrok mimogrede ujel v uho madžarski jezik, ki si ga je pozneje spopolnil iz knjig

in to znanje mu je v življenju prišlo prav. Po osnovni šoli bi moral ostati doma za gospodarja, a učitelji in katehet so pritiskali na očeta in mater, naj ga pošljejo v soboško gimnazijo. To ni bilo lahko, saj je v gimnaziji bil že Pavlov starejši brat Ludvik. Še za njega so težko plačevali. Za vpis v nižjo gimnazijo je bil potreben sprejemni izpit. Pavel je pri tem izpitu padel, ker ni znal analizirati stavka. Domača vaška šola mu tega znanja ni dala. A še isti dan je delal pri profesorju Janku Severju popravni izpit. Na koncu prvega gimnazijskega razreda je bil že odličnjak in je od ravnatelja Vagaje dobil za nagrado Jurčičev zvezek zbranih spisov. V gimnaziji se je naučil ministrirati in je potem vsa štiri gimnazijska leta ministriral katehetu profesorju Lojzetu Pavliču. Ko so v Soboti ukinili višjo gimnazijo, je odšel v Ljubljano. Tam je maturiral na prvi državni gimnaziji. Od začetka šeste gimnazije se je vzdrževal sam z inštrukcijami. Hranil se je po raznih menzah, na porti pri frančiškanih, v Marijinem domu pri usmiljenkah itd. Za stanovanje so mu prispevali duhovniki Slavič, Pečjak, Rožman in drugi. Katehet Pavlič mu je priskrbel kosilo in večerjo v hotelu Soča pri Vidmarjevih. Dajali so mu, kar je gostom ostalo. Bilo je dobro, toda malo, posebno ker ni imel zajtrka. Po zgledu drugih dijakov se je obrnil na pekarno Trček, da so mu vsako jutro, ko je šel v šolo, dali starega kruha ali trdih žemelj, ki so jim od prejšnjih dni ostale.

Po maturi se je najprej vpisal na matematiko, vendar je čez kaka dva tedna zbolel in bil mesec dni v bolnišnici. Ko se je vrnil, ga je prof. Zupančič poklical in odslovil. Imel je preveč slušateljev. Vpisalo se jih je 54, hotel jih je imeti le 8. Rekel mu je, da ne bo mogel dohiteti tega, kar so ta mesec vzeli. Dal mu je priporočilo, da se je vpisal na pravno fakulteto, kjer je bil že prvo leto odbornik Akademске zveze, deloval je v Zavednosti, sodeloval pri evharističnem kongresu leta 1935, pri kongresu Kristusa Kralja in pri kongresu Pax Romane v Ljubljani. Stanoval je v Oražmovem domu. Prof. Ehrlich mu je ponudil brezplačno kosilo pri svoji mizi. To je bila za Berdena visoka šola duhovnega življenja. Profesor Ehrlich je znal poslušati in spraševati, saj ga je zanimalo vse, kar je bilo v zvezi s Prekmurjem. Berden je rad poudarjal, da se ima za svoj duhovniški in redovski poklic zahvaliti temu profesorju, saj ga je le-ta poleg drugega naučil premišljevalne molitve. Nekoč je vprašal študente: »Kdo od vas je že prebral celotno sv. pismo?« Molk. »Kdo od vas je prebral novo zavezo?« Nekaj rok se je dvignilo. »Kdo od vas je prebral evangelije?« Spet se dvigne nekaj rok. In profesor je dvignil glas in rekel: »Vi hočete biti zavedni kristjani in ne poznate sv. pisma?« Že takoj naslednji dan je Berden šel v Ljudsko knjigarno in si kupil žepno izdajo nove zaveze. In potem jo je bral in bral, nekatere dele po trikrat. Kupil si je tudi celotno sv. pismo in poleti sta z očetom doma tekmovala, kateri ga bo prej prebral. Med študijskim letom je Pavel z novo zavezo v rokah vsako jutro šel k frančiškantom k maši, premišljeval novo zavezo in prejemal sveto obhajilo. Na Brezmadežno, 8. decembra 1937, si je zapisal v dnevnik: »Danes sem ves dan razmišljal o tem, zakaj ne bi bil duhovnik.« Srečal je mnogo duhovnikov, ki so mu storili marsikaj dobrega, zato se mu je duhovniški poklic zdel idealen, čeprav je zidan na žrtvah. Čez nekaj mesecev pa si je postavil vprašanje: »Zakaj ne bi postal misijonar, redovnik, jezuit?« V cerkev je hodil k frančiškantom in delal pri njihovi Vincencijevi konferenci; dobro je poznal salezijance in la-

zariste, a predvsem ga je osvojil duh sv. Ignacija, ustanovitelja Družbe Jezusove.

Ko je na ljubljanski univerzi končal pravno fakulteto, se mu je odprla široko pot k raznim donosnim službam. Zanj so se zanimali politični voditelji, toda Pavel se je 4. marca 1940 s p. Patetom odpeljal v Zagreb v jezuitski noviciat. Slovo od prijateljev je bilo zanje težko, zanj lahko. S poklicem si je bil na čistem, saj je že leto prej vsakih štirinajst dni zahajal k p. Žibertu in se z njim pogovarjal. Kot novinec Družbe Jezusove je Pavel objavil v Novinah 27 (1940) 28, 2 članek z naslovom Žetev. V njem je med drugim zapisal tudi tole: »Zopet smo dočakali čas, ko se zrelo klasje upogiba po naših poljih I...I. Jezus nam veli: ‚Prosimo Gospoda žetve, naj pošlje delavcev na svojo žetev.‘ Prosimo torej nebeškega Očeta, sedaj, v mesecu žetve in novih maš, da nam dā dosti dobrih duhovnikov in da iz našega ljudstva pokliče mnogo misijonarjev in misijonarke. Ti pa, ki to čitaš, fant ali dekle, abiturient ali preprost človek, vprašaj se, ali ne bi mogel prav ti iti na Gospodovo žetev za delavca. Ako čutiš v sebi Jezusov glas, ki te zove, odzovi se mu!« Podpisani sem bil prav takrat, ko je 14. julija 1940 izšla ta številka Novin, abiturient z odličnim spričevalom o zrelostnem izpitu. Zdelo se mi je, da je bil Pavlov članek namenjen prav meni. Še tisto jesen sem se vpisal na medicinsko fakulteto ljubljanske univerze. Stanoval sem v Oražnovem domu. V sobi nas je spalo več študentov. Starejša snažilka me je vprašala, ali vem, na kateri postelji spim. Še preden sem utegnil odgovoriti, mi je dejala: »Prav na tej postelji je spal Pavel Berden, a je odšel k jezuitom v Zagreb.« Spet nov opomin zame in tako sem konec oktobra 1940 zapustil medicinsko fakulteto in se vpisal na Visoko bogoslovno šolo v Mariboru.

Berden je bil posvečen v duhovnika 22. avgusta 1947 v Zagrebu. Dve leti je služboval kot duhovni pomočnik v kapeli Srca Jezusovega v Mariboru. V tem času je že vodil duhovne vaje za duhovnike od 23. do 26. avgusta 1948 v Dobrovniku. Takrat so bile duhovne vaje za duhovnike samo v Ljubljani. Če si se hotel kot duhovnik iz Prekmurja udeležiti duhovnih vaj v Ljubljani, si zaradi slabih prometnih zvez že za pot tja in nazaj zgubil dva dni. Tako so že zaradi tega pomurskim duhovnikom zelo ustrezale duhovne vaje v Dobrovniku. Po predpisani jezuitski probaciji (1950—1951) je Berden postal superior v Mariboru, od leta 1952 do 1955 je bil v zaporu, in sicer v Mariboru, Ljubljani in na Igu. Od leta 1955 do 1963 je bival na Bogenšperku pri Litiji in kot ljudski misijonar vodil misijone in tridnevnice po raznih župnijah Slovenije. Od leta 1966 do 1969 je spet opravljal službo superiorja v Mariboru. Na praznik Marijinega vnebovzjetja 1969 je bil imenovan za prvega provinciala slovenske viceprovincije Družbe Jezusove. V tej odgovorni službi je ostal vse do leta 1975, ko se je spet posvetil ljudskim misijonom. Pri svojem delu ni poznal počitka, čeprav je zadnja leta bolehal na srcu. Za življenjsko geslo si je izbral besede apostola Pavla: »Vse premorem v Njem, ki mi daje moč«.

Kot jezuita je p. Pavla odlikovala vdanost in posebna ljubezen do papeža. Ko se je kot provincial udeležil 32. generalne kongregacije jezuitskega reda v Rimu, je imel priložnost, da se je ponovno srečal s papežem Pavlom VI. Njemu v spomin je napisal pesem, v kateri med drugim pravi: »Rad bi zajel v besedo, rad bi izrazil s podobo, kaj nam je Pavel bil, kaj nam boš ti, ki prideš za njim I...I. Prijatelj, ki vabi na nikodemski razgovor in obeta raz-

plesti zapletene niti srca l...l. Svetilnik na morski obali, ki kaže ladjam pravo smer, da jih obvaruje brodoloma. Veliki zvon, ki doni čez vsa zemeljsko oblo, oznanja mir in vabi v skupno Očetovo hišo. Kristalna čaša, ki ima na dnu tolikokrat grenko usedlino razočaranj in bolečine« (Slovenski jezuiti, avgust 1978, str. 66).

Berden je bil velik častilec Srca Jezusovega. Zaupano mu je bilo vodstvo Apostolstva molitve. O Mariji je zapisal takole: »V mojem srcu in v mojem življenju naj Marija zavzema tisto mesto, ki ga ima v načrtu božjega odrešenja. Želim biti ves in popolnoma Marijin otrok... Po Marijinem zgledu in na njeno priprošnjo želim služiti Cerkvi« (P. Pavel Berden, Za duhovno življenje, Maribor 1964, 27—28). S sodelovanjem drugih je napisal tudi šmarnično branje Mati krščanske edinosti, Maribor 1966.

V zgodovino pomurskega pastoralnega področja pa bo Pavel Berden neizbrisno zapisan kot eden izmed prvih pobudnikov zbornika Stopinje. Dne 11. maja 1971 je zbral v Mariboru pastoralne delavce, predstavnike pomurskih župnij. Sklenili smo, naj ob 900-letnici soboške cerkve (1071—1901) izide prva številka Stopinj. Res je izšla za božič 1971. Od takrat naprej je pisal zapisnike o pogovorih o Stopinjah, skrbel za sliko naslovne strani, za uvodno besedo in za članke. Razpošiljal je vabila za sodelovanje, opominjal in spodbujal zamudnike, ki so odlašali s članki, popravljaj in dostikrat tudi pretipkal neustrezno tipkane članke, pilil in brusil pesnikom začetnikom njihove pesmi, tako, da so bile nazadnje že bolj Berdenove kot avtorjeve, ki je bil podpisani. V pismu nekemu takemu pesniku piše med drugim tudi tole: »Vaše pesmi so izliv razpoloženja, kakor vam je priteklo tisti trenutek pod pero. Nikjer ni nobene okrajšave, nobenega popravljanja, nobenega brušenja 'kristala'. Vzemite zbrane pesmi Janeza Menarta Statve življenja (1979). Na str. 312 imate njegov rokopis, ki pokaže, koliko in kako je popravljaj l...l. Pesem je zelo tankočutna stvar, melodija l...l, zato uporabljaj izbrane besede l...l. Pesem ni razlita, kalna Mura, pesem je bister gorski potok s čisto vodo in z globokimi tolmoni, ki jim ne vidiš do dna. Če pišete na široko, in z mnogimi besedami vse poveste, je to razlita Mura. Večina vaših pesmi je predolgih. Moral bi nepotrebne reči krajšati. In pesniki pustijo tu in tam v pesmi kak globok tolmun, da se bralec zaustavi in razmišlja l...l. Zelo se čudim, da med vašimi pesmimi nisem našel nobene, ki bi se dvignila k Bogu. Kaj ta svet za vas, ki ste verni, ne obstaja? Francoski pesnik Lamar-tine je rekel, da ni prave pesmi, če ni v tej ali oni obliki molitev« (iz prepisa Berdenovega pisma v arhivu uredništva Stopinj).

Noben pisatelj in pesnik, noben umetnik ni vseh 24 ur na dan ustvarjal kot umetnik. Kar se mu posreči bistvenega in trajnega, se zgodi zmeraj samo v nekaterih redkih trenutkih navdihnjenja. Tako je bilo tudi z Berdenom. Ko sem v soboto, 6. februarja 1982, stopil v njegovo sobo na Ljubljanski 13, je pater dr. Remec urejeval njegovo rokopisno zapuščino. Na mizi, policah, v predalih in škatlah, med knjigami in pridigami si lahko našel raztresene lističe, popisane z verzi. Pavel je bil pesnik. Kar mu je v ugodnem trenutku prišlo na misel, je hitro vrgel na papir. Pozneje pa je to brusil in pilil. Zato toliko lističev. Sam je zapisal: »Ko bom umrl, / za mano bo ostal nered. / Ne znam živeti v škatli. / V tem nisem dober zgled« (Stopinje 1980, 128). Med spisi, pridigami in pesmimi pa je tudi precej njegovih risb, akvarelov, portretov ipd. Mnoge sobrate duhovnike je portre-

tiral, nekatere, ko je bil z njimi v zaporu, druge pa pozneje, ko je pri njih opravil misijon ali tridnevniko (prim. njegovo barvno sliko na naslovni strani Stopinj 1973; na drugi strani je po pomoti izostala obrazložitev: barvna slika z naslovne strani: Mlin na Muri P. Berden. Ta mlin / naj bo zate opomin, / da pišeš, ustvarjaš, / ker čas beži, odteka / kakor voda v Muri...; prim. tudi njegovi risbi Jožef Klekl, v: Stopinje 1974, 86 in Stanislav Lah, v: Stopinje 1977, 128).

Ta zapis v spomin soustanovitelju Stopinj je nepopoln. Tudi vsak drug zapis bi bil prav tako nepopoln, saj za vse življenjepisce velja, kar je P. Berden zapisal v Slovenskih jezuitih (december 1976, 180): »Tega in še marsičesa zgodovinarji ne morejo videti in vedeti. Oni nabadajo groba dejstva, letnice rojstva in smrti, letnice vstopov, izstopov, selitev in premestitev... Nebeški Kronist pa z integralnim računom in z atomsko natančnostjo prišteva, sešteva, beleži kreposti, leta in dneve in ure življenja«.

Naj mu ta Kronist sešteje vsa njegova dobra dela, slabosti in pomanjkljivosti pa milostno odpusti in odšteje.

Jože Smej

Ob odhodu Ivana Kolenca in Matije Rousa

Na 4. postno nedeljo, 21. marca 1982, je v svojem rojstnem domu v Gomilicah umrl Ivan KOLENC, župnijski upravitelj na Hotizi, potem ko je še tisto nedeljo opravil v hotiški cerkvi dve maši in popoldne še križev pot.

Po križevem potu se je odpeljal z avtom v Gomilice, kjer ga je zadela srčna kap.

O njem smo ob njegovi 70-letnici že pisali (prim. Stopinje 1979, 171).

Obnova notranjščine in zunanjščine Marijine romarske cerkve pri Gradu, nova kapela Srca Jezusovega v Motovilcih, povečana ali bolje skoraj na novo postavljena kapela sv. Antona Padovanskega v Vidoncih, povečana veroučna učilnica na Hotizi, ozvočenje hotiške župnijske cerkve in nove klopi v njej, predvsem pa božje kraljestvo, ki ga je utrjeval v vernikih obeh župnij, bodo še dolgo pričali o gorečem delovanju Ivana Kolenca. To je poudaril mariborski škof dr. Franc Kramberger na dan pogreba, 23. marca v Gomilicah, kjer si je Kolenc ob očetu in materi izbral svoje počivališče do vstajenja.

+ + +

Na svoj god, 14. maja 1982 (po novi ureditvi koledarja) je v Gornjih Petróvcih umrl po skoraj štiri leta trajajoči bolezni tamkajšnji župnik Matija ROUS.

Njegova življenjska pot se je začela 1. februarja 1910 v Beltincih. Po srednji šoli je stopil v mariborsko bogoslovje in bil 4. julija 1937 posvečen v duhovnika. Njegove kaplanske postaje so bile kratke: Črensovci, Sobotna in Paka. Daljše pa je bilo njegovo samostojno službeno mesto v Gornjih Petróvcih, kjer je služboval kot župnijski upravitelj in župnik prek 40 let, od februarja 1942 do svoje smrti. Na ozemlju starodavne nedelske župnije (tako že od nekdanj imenujejo domačini katoliško cerkev in župnijo v Gornjih Petróvcih) živi v enajstih vaseh sicer 3300 prebivalcev, a od teh je le 626 katoličanov, drugi so po večini evangeličani. Z gorečnostjo dobrega Pastirja je obširno župnijo neštetokrat prehodil po dolgem in počez, tudi v snegu, dežju in blatu, mnogo let brez prevoznega sredstva, samo da je prišel do svojih vernikov: bolnikom je prinašal tolažila vere, pokojne pa je spremljal na vaška pokopališča. Prav ob pogrebi, ko so se v velikem številu zbrali verniki,

tudi evangeličani, je znal z neminljivo svetopisemsko besedo osvetliti velikonočno skrivnost in utrditi vero in upanje v posmrtno življenje. S svojim nesebičnim dušnopastirskim delovanjem si je pridobil spoštovanje tudi pri evangeličanih.

Po vojni se je takoj lotil obnove starodavnih božjih hramov, župnijske cerkve pri Nedeli in podružnice sv. Ane v Boreči. Poleg dušnopastirskega dela je preštudiral tudi dostopne knjige o kmetijstvu, sadjarstvu in vinogradništvu, da je lahko s svojo izkušnjo in modrimi nasveti pomagal tamkajšnjim kmetom.

Oktobra 1978 ga je zadela delna kap. Skoraj vsak dan do svoje smrti je opravil doma v pisarni daritev sv. maše in tudi sicer je veliko molil za župljane.

Pogreb je vodil škof dr. Franc Kramberger. Ob oltarju, ki je bil postavljen zunaj župnijske cerkve na nedelskem bregu, se je ob škofu zbralo 43 duhovnikov in mnogo ljudstva.

Župnik Rous je bil po naravi skromen, tih in redkobeseden. Rad je imel goričko samoto in svoje vernike. Naj se spočije od svojega truda!

Dekanijska konferenca 18. 6. 1952 pri Sv. Juriju v Prekmurju (sedijo od leve proti desni: Franc Gomboc, Ivan Kolenc, Andrej Berden, dekan Štefan Bakan, Alojz Gabor, Janez Gregor, Štefan Tratnjek; stojijo od leve proti desni: Ivan Pucko, Janez Eljaš, Ludvik Varga, Janez Bejek, Matija Balažic, Matija Rous, Jože Gutman in Jože Smej)

Ob odhodu Ivana Ifka

Na sliki lahko bralci Stopinj vidimo župnijsko cerkev St. Johann 43 Essen — Altenessen pri Karlsplatzu. V tej cerkvi in ob njej je župnik Ivan Ifko skoraj dvajset let zbiral slovenske izseljence k božji službi in jih utrjeval v veri in narodni zavesti. Tudi stanoval je blizu te cerkve. Tu je predvsem pomurskim izseljencem delil in priporočal Stopinje.

»Komaj smo se vrnili z dopustov, je že zarezala med nas bolečino nenadna vest, da smo izgubili Ivana Ifka, župnika za Slovence v essenski škofiji. Vsi smo ga cenili predvsem zaradi njegove iskrene požrtvovalnosti in dobrote.« Tako so cerkvena oznanila za Slovence v škofijah Aachen, Essen, Münster in Paderborn sporočila smrt Ivana Ifka. Umrli je zadet od srčne kapi v četrtek, 26. avgusta 1982 pozno zvečer v essenski bolnišnici.

Župnijska cerkev St. Johann v Essnu-Altenessnu, kjer je župnik Ivan Ifko zbiral slovenske vernike

Rodil se je 27. marca 1920 na Gornji Bistrici, župnija Črenšovci. Po petih razredih osnovne šole doma in osmih razredih gimnazije v Murski Soboti je leta 1940 stopil v mariborsko bogoslovje. Tam je končal le en letnik. Med vojno so ga madžarske oblasti v Prekmurju zaradi sodelovanja z začetnim slovenskim osvobodilnim gibanjem aretirale in postavile pred sodišče, kjer je za las ušel smrti. Po enoletni internaciji je nadaljeval bogoslovne študije

v Szombathelyu in po vojni na teološki fakulteti v Ljubljani. V duhovnika je bil posvečen 10. oktobra 1948 v mariborski stolnici. Kaplanoval je v Slivnici pri Mariboru (1948—1950), nato pa v Vitanju (1950—1953). Vmes je bil imenovan za vikarja namestnika na Skomarju. Poleg neumornega dušnopastirskega delovanja je moral prestati še hudo preskušnjo. Po zaporu je leta 1956 s potnim listom odšel v Avstrijo, kjer je pet let deloval kot kaplan v Presbaumu v dunajski nadškofiji. Leta 1961 je na povabilo dr. Janeza Zdešarja, delegata slovenskih duhovnikov v zahodni Evropi, prišel v essenško škofijo. Najprej je opravljal dušnopastirsko službo za Slvence v Oberhausnu, nato pa v Essnu — Altenessnu.

Župnik Ifko je hotel biti po besedah apostola Pavla vsem vse. Ob dušnopastirskih obiskih med slovenskimi izseljenci se je ves predal reševanju nešteti socialnih in družinskih vprašanj. Mnogim je pomagal na težavni življenjski poti, jih rešil obupa in jim vliil veselje in upanje. Mnoge je dvignil iz duhovne smrti in iz nesmisla v življenje milosti in božjega otroštva. Če je doma v Sloveniji kak novoporočenec, ki je bil rojen v Nemčiji ali Avstriji, potreboval krstni list, pa ni vedel za kraj svojega krsta, je župnik Ifko pisaril na vse strani, dokler ni dobil potrebnega dokumenta. Rad se je udeleževal vseh sestankov, ki so jih prirejali slovenski izseljenki duhovniki. Na teh sestankih je znal sobrate razveseliti z duhovitim in šaljivim prikazovanjem razmer. Nikoli ni manjkal tudi na duhovnih obnovah svoje dekanije v Essnu. Vernike, slovenske izseljence, raztresene po mestih škofij Essen, Aachen, Munster in Paderborn, je rad obiskoval. Poznal jih je že po imenu. Če kakega ni bilo v nedeljo pri božji službi, mu je že telefoniral ali ga obiskal, da se je prepričal, če morebiti ni bolan. »Izgara se je za Boga in slovenstvo tu v Nemčiji«, je navedeno v prej omenjenih cerkvenih oznanilih. »zato se nam v tej za nas vse bridki uri še bolj jasno kažejo vrednote, ki jih je oznanjal s svojim življenjem.«

Njegovo srčno dobroto kaže tudi naslednji dogodek. Bogoslovca mariborske škofije Bernard Geršak in Zvonko Podvinski sta se v počitnicah odpravila na delo v Nemčijo. Oglasila sta se pri župniku Ivanu Ifku v njegovem stanovanju Bausemshorst. Imel je samo eno sobo. Ni ju vprašal po dokumentih, le rekel jima je, naj kar prenočita v njegovi sobi, sam pa je šel spat drugam. Dal jima je tudi denar za pot in kosilo. Ko sta prišla drugič, ga nista našla doma. Njegova sestra Mariča, ki stanuje blizu, je telefonirala bratu, da bogoslovca želita prenočiti. Odgovoril je po telefonu, naj kar prenočita, hkrati pa tudi povedal, v katerem predalu si naj vzameta denar za večerjo, zajtrk in kosilo. Takšen je bil rajni Ifko.

V torek, 31. avgusta, so bile zanj v cerkvi St. Johann v Altenessnu večernice, ki so se jih poleg essenškega pomožnega škofa Angerhausna in ljubljanskega nadškofa in metropolita dr. Šuštarja udeležili slovenski izseljenki duhovniki in verniki, kakor tudi nemški duhovniki essenške dekanije in njihovi verniki. Po besednem bogoslužju je imel essenški dekan lep govor, v katerem je poudaril kako je bil Ifko priljubljen tudi med nemškimi verniki. V sredo 1. septembra je bila ob 8. uri maša zadušnica. Med mašo je imel nadškof Šuštar homilijo, med katero je razložil Jezusovo priliko o talentih in se hkrati rajnemu župniku tudi v imenu mariborskega škofa in škofa dr. Leniča kot ravnatelja slovenskega izseljeniškega dušnega pastirstva zahvalil za njegovo požrtvovalno dušnopastirsko delovanje. V imenu

essenške škofije se je od župnika poslovil essenški pomožni škof Julius Angerhausen. Nato je 37 duhovnikov (od teh je bilo 14 slovenskih izseljenskih dušnih pastirjev) spremljalo rajnega sobrata na mestno pokopališče Nordfriedhof Essen-Altenessen blizu Karlsplatz. Poleg stolnega prošta in generalnega vikarja Jožeta Smeja, ki je vodil pogreb, so se od rajnega poslovili še Ciril Turk, župnik za Slovence v Stuttgartu in zastopniki slovenskih vernikov in društev. Njegov grob v duhovniški grobnici pod mogočno platano bo Slovencem v Porurju še dolgo oznanjal, da je tisti, ki v njem počiva, kot nekoč apostoli vse zapustil, svoj dom, starše (ki mu še živijo), brate in sestre, samo da se je lahko popolnoma posvetil svojim rojakom.

Mladi bralci Stopinj, vprašamo vas, kdo ga bo zamenjal?

N. N.

Teta Mara

»Teta Mara, kje je teta Mara?« Tako sprašujejo otroci v dnevih veroučnega leta po radgonskem župnišču. Že davno pred začetkom veroučne ure prihajajo učenci iz domače in okoliških župnij. Teta Mara, upokojena učiteljica, je katehistinja za nižje razrede osnovne šole Janka Šlebingerja.

»Izpit za poučevanje verouka sem napravila in dobila diplomu že na učiteljišču, od tega je že 60 in več let«, rada pove. In kako prav pride sedaj katehetom v Gornji Radgoni, ko jim že mnogo let odvzema nekaj veroučnega bremena, saj ima tukajšnja veroučna šola 53 oddelkov.

»To so moji srčki«, pravi teta Mara o svojih učencih, »težje se učijo, so pa zato tembolj prizadevni in navdušeni«. Kaj ne bi bili navdušeni, ko se vsakemu izmed njih čisto osebno posveča, se na vsako uro — kljub temu, da poučuje že leta in leta — skrbno pripravlja in priprave spisuje, učence (če treba) v svoji sobi ure in ure prenaša, če so nekateri zaradi avtobusne zveze prehitro prišli. V njeni sobi se seveda vedno najdejo tudi kakšni bononi in druge dobrote.

Posebno skrb posveča pripravi na prvo spoved in obhajilo. Učenci te šole prejmejo ta zakramenta v tretjem razredu. V minulem veroučnem letu je teta Mara sedemnajst svojih gojencev pospremila, ko so prvič užili kruh iz nebes. Kar ganljivo je, s kakim veselim pričakovanjem se pod njenim vodstvom pripravljajo na ta svoj veliki dan. Človeku silijo solze v oči, ko jih posluša, s kakim zanosom ponavljajo kesanje, Gospod nisem vreden in pridi dobri Jezus, da bo po pogostem ponavljanju šlo vsaj tako gladko kakor onim prvoobhajancem iz redne šole. V teti Mari najdejo mnogi izmed njih nadomestilo za materinsko ljubezen, ki je doma ne uživajo, saj izhajajo nekateri iz zelo nesrečnih in neurejenih družin.

Tako se razdaja teta Mara Puncer še ob svojem osedmesetem letu življenja tem malim prijateljem, kakor se je v času aktivnega službovanja v šoli, vse svoje življenje pa tudi svojim številnim sorodnikom.

Fotokronika

Drobni razgledi

»Bog se naveliča velikih kraljestev, nikdar pa drobnih cvetk!« Tako mi je pravil že marsikdo, podobno misel sem že večkrat prebral tudi v pisanih virih. O tem sem se že tudi sam prepričal. Veš, da pripadaš vesoljni Cerkvi, ta zavest je včasih še predvsem osrečujoča, zavedaš se svoje vključenosti v krajevno Cerkev. Podoba je, da je najbolj razveseljivo in najbolj doživeto pač tisto, s čimer se najbolj neposredno srečujem. To so srečanja v domači župniji, praznik župnijskega zavetnika, najrazličnejša srečanja pri verskih večerih, srečanja z misijonarji, s plemenitim človekom, ki je dosleden kristjan, srečanja z mladinskimi skupinami. V tem mozaiku cerkvenega dogajanja se poraja človekova notranja svoboda in zavest, da pripadaš velikemu človeštvu.

Sv. Benedikt v Prekmurju

Škof Kramberger je že v prvem večeru, 16. septembra navzočim v mariborski stolnici spregovoril o Slomškovi svetosti. Hotel je predvsem poudariti tiste vrline, ki jih je Slomšek sam priporočal svojim duhovnikom. Hotel je, naj bi duhovniki oblikovali dobre vernike in poštene državljane. Navedel je Slomškove besede: »Vsak izmed nas naj bo goreč za splošno dobro... Ne plavati proti toku, pač pa zajeti tok časa v zvestem sodelovanju in ga usmeriti v korist in blagoslov našemu ljudstvu, to je naša naloga. Bodite prijatelji

napredka, toda napredka k dobremu! Povejte ob vsaki priložnosti vernikom: večja svoboda prinaša s seboj tudi večjo odgovornost pred Bogom! — Bodite modri v presojanju dogodkov našega časa! Ne prenažite se ne v besedah ne v dejanju«. — V imenu slovenskih kulturnikov je v nedeljo spregovoril tudi prof Mirko Mahnič. Med drugim je poudaril: »Cerkev Slomska se ni razglasila za svetnika, naše ljudstvo pa si je v tem že dolgo na jasnem... Pravijo, potrebni so čudeži. Ali jih ni že mnogo naredil? Pravih, velikih! Ni čudež že njegovo sveto in delavno življenje, njegovo milo govorjenje, pisanje, petje? Ni čudež, da nas je pomagal rešiti narodne smrti? Da nas je veliki apostol veselja prebudil iz splošno znane slovenske žalosti v radostno zavest neminljivosti? Bogu bodi hvala za vse! je rekel pred smrtjo. Tudi mi se zahvalimo Bogu zanj, za blagega slovenskega vladiko, za enega naših najveljavnejših kulturnih delavcev, za našega narodnega svetnika, ki naj v nebesih prosi za zdravje našega rodu in srečo naše domovine, za našo mladino, za lepoto, moč in rast našega jezika, za razcvet naše stvarne in duhovne kulture, za ohranitev lepote naše zemlje, za čist zrak, za krščansko edinost, za zmago duha, za prostost vsega človeštva, za veselje in mir na svetu.«

Sredi septembra smo v naši mariborski stolnici praznovali 120-letnico smrti božjega služabnika Antona Martina Slomskega. Od 16. do 19. septembra so ob večerih vrstili nagovori, ki so osvetljevali duhovno podobo svetniškega škofa Slomskega. Osrednja proslava je bila v nedeljskem popoldnevu. Z našim škofom Krambergerjem je somaševalo pet škofov gostov, med njimi tudi ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar, poleg škofov pa tudi 130 drugih somaševalcev, predvsem duhovnikov mariborske škofije.

Množica ljudstva in duhovnikov se je ob proslavi 120-letnice Slomškove smrti zgrnila v mariborsko stolnico. Pomeni, da je duhovna podoba velikega Slomška še vedno živa in njegova misel prepričevalna tudi za sodobnega človeka. V tem je ustvarjalna moč Cerkve. Še v naših dneh ohranja veljavo Slomškovo geslo: »Prava vera bodi vam luč, materin jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike.«

Poleg mladinskih srečanj v različnih krajih Prekmurja, se naša prekmurska mladina rada udeležuje različnih srečanj na slovenski ravnini. V soboto, 18. septembra, so se mnogi udeležili srečanja slovenske verne mladine v Stični. Letošnje srečanje v Stični, ki se ga je udeležilo okrog 4000 mladih, je bilo ubrano na misel sv. Frančiška — vesoljno bratstvo.

Mladinsko srečanje v Turnišču

Ob srečanju prekmurske mladine z misionarji v Turnišču so bogoslužje spremljali združeni otroški pevski zbori lendavske in soboške dekanije.

Srečanje mladinskih verskih občestev v Bogojini!

V poletnih mesecih je obiskal domače salezijanski misijonar Avguštin Horvat, doma iz Lipovec, župnija Beltinci. Povedal je veliko zanimivega o svojem delu v centralno afriški državi Burundi.

Katehet domačin tudi svojim odraslim rojakom oznanja in pogloblja evangelijski nauk.

Srečanje na ulici, pogovor v domačem jeziku (desno misijonar Horvat)

Pigmejci so stari znaci našega misijonarja. Izdelujejo lonce. Lončarstvo je njihova edina obrt. Nekoč so bili lovci, sedaj pa ni več divjadi, zato so prešli na lončarstvo. Z njimi je posebej povezan misijonar Jože Mlinarič, doma iz Bratonec.

Pred katehetsko šolo v Rukagu po končani šolski uri. V župnijski šoli je okrog 5000 otrok, ki tu prejemajo osnovnošolsko izobrazbo. Država vseh otrok ne more sprejeti v šole, ker primanjkuje učiteljev, prostorov, denarja. V župnijski šoli je zaposlenih 36 katehisticin in katehetov oziroma učiteljev. V šolo prihajajo otroci le dva dni. Vsi se zvrstijo v enem tednu. Tako čez vse leto.

Az újmisé

Azzal a tennyel, hogy közzéteszem az újmisémmel kapcsolatos eredeti naplójegyzeteimet, az is celom, köszönetemet, halamat kifejezni mindazok iránt, akik a Jézus Urunk által szívembe ültetett papi hivatást bennem ápolták, nevelték, erősítették, támogattak: nagyszüleim, edesszüleim, papok, akikkel fiatal koromban találkoztam. Nagyszüleim és edesszüleim igen valóságos földművesek korán magukkal vittek a vasárnapi és unnepnapi szentmisekre a lendvai templomba. Foky Aladár kaplan a szülőfalum Csente-völgy elemi iskolájában tanított az örök boldog élet igazságaira. Holzedl Henrik volt hittanárom az alsólendvai szlovén nyelvű polgari iskolában (meščanska šola). Az ő irányításával jutottam a realgimnaziumba. Occsével Holzedl Antallal korán kezdtem barátkozni, és barátságunk az ő haláláig tartott. Klekl Józsefre, Jerič Ivanra, Bakan Istvánra, Halasz Dadielre, Koren Ivánra mint példaadó jó papokra, még teológus koromban is úgy néztem föl, mint követendő mintákra. Halasz Daniel vitt el 1934. júl. 29-én Bogojinara Berden József primiciájára. Koren Ivánnal mentem 1936. júl. 19-én Lipára (žup. Turnišče) Zver Štefan újmiséjére. Zverrel azóta is tartjuk a jóbarátságot. Az újmisémen (1938. júl. 17.) kezvezetóm volt Bakan Istvan, a szlovén nyelvű szónokom Jerič Ivan, a magyar nyelvű Halasz Daniel volt. Koren Ivan mint ceremonarius, főrendező faradhatatlan szorgalommal buzgólkodott az újmisé külső körülményeinek, unnepségeinek a megrendezésében. Mintának vette a teológuskoromban általam is megcsodált szlovén újmiséket. Az én szülőfalumban vagy egyáltalán nem volt azelőtt újmise, vagy már olyan régen volt, hogy nem emlékeztek rá. Utanam Bernad József újmiseje következett Csenteben 1969. aug. 3-én. Józsi azóta Lendván kaplan, 1982-től plebános. — Itt mondok halás köszönetet mindazoknak a rokonaimnak és jóbarataimnak is, akik biztosították primiciám külső keretének lélekemelő szépségét, a csentei szülőházamtól a lendvai plebania-templomig a 3 km-es impozáns kórmenetnek a gyönyörű megrendezését: zenekar, szlovén és magyar énekkarok, szlovén és magyar Mária-kongregantisták, az egyenruhas tőzoltók fegyelmezett felvonulása, a lendvai plebania több ezernyi résztvevője, hívőserege, apraja-nagyja.

Ha ez az irásom a muravidéki nagyszámú olvasó közül csak egyetlen egyben is kisse megerősíti az időközben talán megcsappant hitet, a kedvezőtlen körülmények hatására lecsökkent vallásosságot, a meggyöngült buzgóságot, vagy még inkább, ha egyetlen egy ifjuban is megerősíti valamelyest a szunnyadó papi hivatást, akkor megerte, akkor nem kár a fáradságért, akkor használt az események leírása 1938-ban, és most 44 év után is.

Naplójegyzeteim a primiciámmal kapcsolatban

Bécs, 1938, július 10. — Szombathely. Pappaszentelésem áldott napja. Seidl püspök ur szentelt pappá. Semmi különösebb izgalom nem vett rajtam erőt, hiszen önként és jó előre meggondoltam biztosan mentem és vállalkoztam mindarra, ami a szenteléssel következik. A püspök megerkezett. Főlkisértük szokas szerint gyertyas menetben kis kápolnánkba, ahol a szent-

mise alatt papokká szentelt bennünket. Felejthetetlen pillanatokat éltem át, ezen a szent misén. Boldog voltam végtelenül. Mise után áldást osztottam a szentesre összegyűlt híveknek. Voltak köztük ismerősök is. Nekem nedvesek lettek szemeim, ők is sirtak örömben. A püspöknél való tisztelegés és rövid reggelizes, majd búcsúvetel után kisiettem a vasutállomásra. Taxin utaztunk Börzsei és Sarvály tisztelendő urakkal. Egy kis félreértés miatt a portás abba a taxiba rakta be csomagainkat, melyet a püspök részére rendeltek oda. Epp az utolsó pillanatban sikerült a püspök úr részére is egyet odararendelni.

Boldogan utaztam hazafele.

Szombathelyen a zárdában nagy meglepetésemre, ott találtam Katit, unokanővere (Valeria nővert), akit a főnöknő iderendelt, hogy velem találkozhassék. Sokaig elbeszélgettünk.

Csentevölgy, 1938. július 11. Hazafele Zalaegerszegen kestem pár órát, mialatt meglátogattam Gerencsereket, Pehm prelatus urat, Vogl tanár urat, Kovácsékat, Szigethyékét és Siposékat. D. u. 4-kor értem a redicsi állomásra, ahová Koren tisztelendő úr eljött elem a Balkányi autóján. Rövid volt az út hazáig, csupán a plebanian késtünk pár pillanatot. Otthon nagy volt a viszontlátás öröme. Mindnyájan otthon voltak. A szakácsnők már sűrögtek-forogtak a konyhan. A kis szoba gyönyörűen kidiszítve várt rám. A plebanos úr úgy mondta, hogy az autóval menjek is vissza hozzá és ott nala a vendégszobában lakjam egész héten, mert az otthoni zaj nem való nekem. Én azonban a mai éjszakát itthon fogom eltölteni, majd csak hónap estétől fogva lakom bent Alsólendván.

Alsólendva, 1938. július 13. Mise után Hosszúfaluban eltemettem egy 15 hónapos kis fiút. Ez volt első temetésem. Meglátogattam Zaunfuchs Juliskát, keresztszüleimet és jelentkeztem a községhez. Otthon már allnak a sátor rudjai.

Csentevölgy, 1938. július 14. Szentmise után voltam a lendvai apacáknál Halasz tisztelendő urral.

Csentevölgy, 1938. július 15. Póka György tisztelendő úr megerkezett. Koren tisztelendő úr félreértésből a pincel hatarra ment ki motorbiciklin elébe; azután elrobogott a szabólakosi hatarra is, de útközben elkerültek egymást. Így a kis tisztelendő egész Csenteig gyalog jött.

Balkányinál elkészült a szaz darab levelezőlap nagysagu primiciai emlékek. A házban es körülötte már a sürges-forgás nagy. Csak a konyhan dolgoznak már valami tizenketten.

Alsólendva, 1938. július 16. Szombat. Délutóban értem ki Csentebe. A sátor ma már teljes díszben áll: belül teljesen, bevonták zöld galyakkal és rengeteg rózsával es díszlampakkal díszítettek fel. Délután már a díszkapukat allították fel. Délután Póka tisztelendő urral aludtunk egyet a zoknyakian a pincenknél lévő szobában. Estefele megerkeztek a magyarországi rokonaink. Mint a nagyvasáron, olyan sürges-forgás van egész nap az udvarunkon.

Vacsora alatt, melyet Póka-tisz tisztelendő urral együtt költöttem el, az énekkar a kantor úr vezetésével szerenadót adott, amelynek első szama a pacci induló volt. A kollégám nézett nagyot, hogy ezek a csenteiek honnan tudják ezt az éneket. Nemsokara megerkeztek a csaktornyai zenészek is, akik szintén zeneszóval vonultak be udvarunkba. Természetes, hogy az

egész udvarunk és az út tele volt nézőközönséggel. Eppen éjfel volt, mire beertem Alsolendvara. Útközben négy diszkapu alatt bicikliztem el. Az ötödiket, a templom előtt ép akkor fejezték be Halász kaplan úr vezetése mellett. Tele boldogsággal hajtottam fejemet pihenésre.

Csentevölgy, 1938. július 17. Lendván a plebaniahazban fel ötkor felebredtem. Sirtam, de magam sem tudtam, miért. A boldogságtól. Fel nyolc órákor a plebános úr kocsiján elindultam hazafelé. A jó Isten mintha csak különöskepen áldani akarna falunkat, olyan szépen verte vissza egy felhő a napsugarakat le Csentevölgyre, egész feltűnően csak határára. A kocsinak is szemébe ötlött ez a szép látvány. Láttam a nagy előkészületet és ünnepélyes fogadás részeit, mely ott var rám. Beszélni sem tudtam, csak sirtam szüleim, testvéreim, öregmama, rokonok és sokan mások is, mikor én zokogva nyakukba borultam és megköszöntem nekik, hogy lehetővé tettek nekem ezt a nagy örömet. A falu tele néppel. Más falukból is jöttek.

Megkezdődik a búcsúvétel a szülői háztól. Ennek részletei: a két kongregáció felköszöntése, a ceremóniarius búcsúztatója, apai és anyai áldás és a kereszt átadása. A pacci induló ütemére elindultunk a szülői háztól. Közben a zenekar játszott templomi énekeket, a hívek pedig énekeltek. Szüleimmel a város kezdetéig kocsin mentünk, csak onnan gyalog a templomig. Egész úton öt diszkapu alatt mentünk keresztül. Két oldalt tömve volt a járda nézőközönséggel. A templom előtt vártak rám a papok és szentelvízhintes után bevezettek az oltárig. Gyönyörűen szólt az orgona a kántor keze alatt. szüleim, rokonok és a meghívott vendégek feljöttek utánam a szentélybe. Megkezdődött a szentmise, az első szentmisém. A lendvai plebános úr volt a manuduktorom. Poka Gyuri a diakonusom, Györffy Aladár meg a szubdiakonusom. Evangélium után Jeriç esperes úr szlovén nyelven, Halas kaplan úr pedig magyarul prédikált. Szentmise után pápai áldást osztottam. Az újmisei áldásnak d. u. fel kettőkor lett vége.

Bakán plebános urral az ő kocsiján utolsónak indultunk el Csentevölgy felé. Otthon a sátor már tele vendégekkel. Megkezdjük az ebédet. Utána a csentei kapalnában litániát tartottunk. Azt követte a fényképezés. Vacsorával megkezdődött az éjszakai multság, jókedv, nótázás.

Csentevölgy, 1938. július 19.

Szentmise a kapalnában. Poka és Györffy tisztelendő urnak minisztráltak. Sokan vettek részt falubeliek. Delelőtt Györffy, delután Poka utazott haza. Ma a sátrat szétbontották, és estére a pajtában a legények és leányok még egyet rámulattak az újmisére.

Pomursko pastoralno področje

PPP je kratica za Pomursko pastoralno področje. Obsega dekanije Lendava, Ljutomer in Murska Sobota s skupaj 35 župnijami in z nekako 130.000 prebivalci. Prevladuje podeželski značaj, če odmislimo večja središča kot Murska Sobota, Gornja Radgona, Ljutomer in Lendava. Ljutomerska dekanija je v verskem in jezikovnem pogledu dokaj enotna, ostali dve pa sta versko in jezikovno mešani. Toda kljub večjim razlikam imajo vse tri dekanije precej skupnega, predvsem se soočajo s približno podobnimi versko-pastoralnimi problemi. Posebej to dejstvo je pred kakim poldrugim desetletjem spodbudilo zavzete pastoralne delavce pod vodstvom takratnih dekanov, da je prišlo do tesnejšega medsebojnega sodelovanja. Danes so te tri dekanije enotno pastoralno področje.

Pastoralno delo v PPP je, kolikor je mogoče, usklajeno. Vsakih nekaj let je takoimenovani »plenium«, zasedanje vseh pastoralnih delavcev, na katerem se nakažejo smernice za delo v dušnem pastirstvu. Izvolijo se področni referenti za katehezo, oznanjevanje, župnijske svete, družinsko pastoralo, liturgijo in cerkveno petje, bolnike ter posebne naloge. Dolžnost področnih referentov je, dajati pobude in usmerjati delo v vseh treh dekanijah.

PPP ima na začetku veroučnega leta katehetski tečaj, ki obravnava tematiko sodobne kateheze. To je hkrati skupna rekolekcija za vse tri dekanije. Na teh in podobnih katehetskih srečanjih se posveča velika pozornost tudi mladinskemu verouku oziroma nadaljevanju verske vzgoje po končani osemletki.

Srečanje ministrantov pri Benediktu

Za mladince prirejajo zadnje čase pristojni referenti duhovne vaje, romanja, srečanja v okviru dekanij in za področje. Prav posebej molitveno srečanje za mlade se je zadnji dve leti lepo obneslo, zlasti v adventnem in postnem času.

Priprava na zakon v PPP ima že več kot desetletno zgodovino. Obstaja posebna ekipa predavateljev, ki vodijo tečaje v župnijah. Večje župnije jih prirejajo vsako leto, manjše po potrebi. Lansko leto je trajal tečaj šest ur in je obsegal predavanja: »Pota do zakona«, »Vezi zakona«, »Nekateri psihološki pogledi na zakon«, predavanji z dogmatično in moralno vsebino in še predavanja o neposredni pripravi na zakon. Za kandidate, ki se tečaja v domači župniji niso mogli udeležiti, jev Murski Soboti stalni tečaj v skrajšani in zgoščeni obliki, dvakrat po dve uri. Tudi ta tečaj vodijo pastoralni delavci in delavke iz domačega PP.

Kolikor je znano, imajo vse župnije PPP župnijske svete. Bolj ali manj uspešno delo le-teh je odvisno od večje ali manjše zavzetosti domačih dušnih pastirjev. Večinoma imajo pastoralni delavci z župnijskimi sveti dobre izkušnje. Za poglobljanje znanja, potrebnega članom ŽS, so študijska in molitvena srečanja. Na letošnjem pomladanskem srečanju smo obdelali temo »Člani ŽS in vest«. Enkrat na leto, navadno v jeseni, je srečanje vseh ŽS celotnega PPP. Ob študijskih in molitvenih srečanjih imajo člani raznih ŽS lepo priložnost, da se med seboj spoznavajo, izmenjajo si mnenja in izkušnje. Pretežna večina članov ŽS se srečanj rada udeležuje.

Za ministrante prireja PPP vsako leto srečanje, ki ima versko-poglobitveni značaj, pa tudi prijetna zabava najde svoje mesto. Ministranti lendavske in soboške dekanije so imeli skoraj vsa zadnja leta duhovne obnove pri Sv. Benediktu na Goričkem, ljutomerski pa pri Sv. Duhu. Vodil jih je področni referent.

Tudi v PPP se vedno bolj čuti pomanjkanje organistov, s tem pa nazadovanje cerkvenega petja. Po zaslugi dušnih pastirjev, zavzetih za cerkveno petje, je bil uveden tečaj za organiste tudi v Beltincih. Tako je dana področju lepa priložnost, da bi lahko imela vsaka župnija sposobnega pevovodjo. Le tako smemo upati, da bo cerkveno petje v naših dekanijah zopet na približno isti ravni, kot pred leti. Nekaj župnij ima odlične mladinske pevске zборе, večinoma po zaslugi cerkveni glasbi predanih dušnih pastirjev. Enkrat na leto imajo nastop združeni mladinski pevski zbori, menjaje se v raznih župnijah PPP.

Cerkev je vedno skrbela za bolne in ostarele vernike. Tudi v PPP jim pešvečamo veliko skrbi. Področje ima za nje skupnega referenta, vsaka dekanija pa še svojega. Vsako leto priredi dekanija za bolnike posebno romanje, povezano z verskim programom in skromno pogostitvijo. Teh srečanj se bolniki radi udeležujejo.

Za izobražence je vsako leto meseca marca vrsta teoloških predavanj v Beltincih. Predavajo priznani strokovnjaki teologi, pa tudi kak laik. Zanimanje za ta predavanja je običajno precejšnje.

Za duhovno poglobljanje pastoralnih delavcev in delavk ima vsaka dekanija mesečne rekolekcije. Te so vsakokrat v drugi župniji in so skoraj vedno povezane s sveto mašo, ki jo oblikujejo vsi navzoči. Meditacijo pripravljajo po vrsti vsi aktivni duhovniki. Sledi razgovor o meditaciji, poročila dekanijskih referentov in še razgovor o tekočih zadevah dekanije.

Kakor imamo skupno področno rekolekcijo v začetku veroučnega leta, tako tudi zaključimo veroučno leto s skupno rekolekcijo v mesecu juniju ob obletnici mašniškega posvečenja. Lani smo imeli zaključno rekolekcijo na Svetini nad Štorami, letos pa v Grižah. Junijska rekolekcija je za nas pastoralne delavce in delavke obenem prijeten izlet z ogledom lepih cerkva in drugih znamenitosti.

PPP pomaga širiti obzorja našega dušnopastirskega delovanja in nas zbližuje. Če bi gledali zgolj iz zornega kota svojega pastoralnega delokroga in če bi bili morda preveč k sebi usmerjeni, se verjetno sobratje ne bi tako dobro poznali med seboj. Marsikateri problem, ki žuli sobrata, bi ostal le njegov problem, marsikateri uspeh bi ostal znan kvečjemu še njegovemu sosedu, marsikatera radost bi bila samo njegova uteha in morebitni neuspehi samo njegovo breme. Povezani v veliki družini pa se med seboj bolje poznamo, probleme skušamo reševati skupno in uspehov sobrata se skupno veselimo. Ali ne pravi tudi pesnik: Gorje mu, kdor v nesreči biva sam, a srečen ni, kdor srečo uživa sam?!

Nekako po sredi PPP teče reka Mura, ki pa je samo zemljepisna ločnica. Mura nas ne loči, ampak zbližuje. Saj služimo vsi istemu Gospodu. Vsi delamo za isto stvar. Vsi vodimo naše vernike k istemu cilju — k VEČNI BOŽJI LJUBEZNI.

Važnejši dogodki preteklega leta v pomurskih župnijah

BAKOVCI — Ustanovitev nove župnije Bakovci in slovesna razglasitev v letu 1981, ni bilo samo neko pravno ali formalno dejanje, ampak je v resnici pomenilo začetek novega župnijskega občestva. To občestvo se je sicer začelo že takrat, ko se je začela gradnja župnišča, v polnosti pa je zaživelo z razglasitvijo nove župnije.

Pri maši med tednom se je zbiralo 50-60 ljudi, obisk nedeljske maše je porastel za 50 %. Okrog 200 otrok (skoraj vsi) se je prijavilo in redno obiskovalo verouk. Tudi mladinska skupina je zaživela in začela iskati novih poti poglobitve na molitvenih srečanjih, na duhovnih vajah itd. Nova veroučna učilnica ni mogla sprejeti vseh udeležencev na tečaju o pripravi na zakon. Mladina je pripravila poleg svojih srečanj pri skupini tudi molitveno uro na veliki četrtek, in pri božjem grobu. Brali so tudi Pasijon itd. Otroci so se z veseljem udeleževali molitve rožnega venca v oktobru, adventnih maš v decembru. Zbirali so slamice svoje pridnosti in jih na sveti večer položili v jaslice. Iz vrst osmošolcev smo dobili mladega organista, ki spremlja ljudsko in otroško petje.

Postne maše med tednom so bile dobro obiskane. Višek pa je bil dosežen zadnje tri dni z Velikega tedna. Prvič je nova župnija imela obrede velikega četrтка z umivanjem nog, velikega petka in velike sobote. Za božji grob so dobri župljani darovali nad 500 nageljnov. Domačin Bencak, ki sicer živi v M. Soboti, je z umetniško roko naslikal lepo ozadje za božji grob. Župnijsko občestvo je z veliko udeležbo pri obredih in pri svetem obhajilu pokazalo, kaj jim nova župnija pomeni.

Božji grob v Bakovcih

Velikonočno jutro je bilo nepozabno. Tisočglava množica se je kakor morje razlila po cesti med obema mostovoma. Navdušena pesem in molitev je odmevala na obeh bregovih Mokuša. Enak prizor se je ponovil tudi na praznik sv. Rešnjega Telesa in Krvi. Štiri utice so bile slovesno okrašene, desetine otrok v belih oblekah pa je spremljalo in trosilo cvetje Njemu, ki med nami prebiva.

Prvo sveto obhajilo in izpoved vere osmošolcev je sklenilo enoletno praznovanje v novi župniji.

Za dostojno obhajanje bogoslužja in župnijskih slovesnosti pa je nova župnija potrebovala tudi novih prostorov. Zato so se Bakovčarji takoj, ko so bili odplačani dolgovi pri novem župnišču, odločili povečati in lepšati svojo župnijsko cerkev. Mnogi so rekli: Želimo, da bo tudi cerkev tako lepa kot je župnišče. Drugi pa so takole sklepali: Potrebna nam je cerkev, sedaj smo župnija, doslej smo imeli samo kapelo.

Po idejnem načrtu, ki ga je naredil ing. arh. Jože Kregar iz Ljubljane je Projektivni biro M. Sobota izdelal načrt za adaptacijo in povečavo cerkve. Prizidek je sedaj pod streho. Cerkev je s tem pridobila lepšo in mogočnejšo zunanjo obliko. Vsi župljani so se velikodušno odzvali in s svojim pridnim delom in darovi omogočili obnovo cerkve.

Župnika pa je pri vsem tem delu neprestano spremljala beseda svetega pisma: Če Gospod ne zida hiše se zaman trudijo zidarji. In še ena prošnja je v njegovev srcu: Gospod ohrani v novi župniji to vneto in navdušenje.

BELTINCI — Beltinska župnija je doživela novi sončni žarek na praznik dela 2. maja, novo mašo. Novomašnik je salezijanec Martin Vörös iz Bratonec. Nova maša je vedno sad trdega dela in vzornega življenja družine in tudi molitev in žrtev župnije. Najstarejši duhovniki umirajo, dobijo pa prav kmalu naslednike, zato je število duhovnikov v župniji vedno nekje pri številu 37.

Drugi žarek duhovne pomladi in verske poglobitve pa je bil čisto duhovnega značaja. Prvič v zgodovini župnije so bile v mesecu avgustu zaprte tri-dnevne duhovne vaje za mladino, iz Pomurja. Z duhovnim voditeljem in tre-

Novomašnik Martin Vörös s sestrami in bratoma

mi pomočniki je 20 prekmurskih fantov in deklet v molitvi in molku doživljalo duhovno pomlad v svojem verskem življenju. Za duhovne vaje v Beltincih so bile urejene v tem letu spalnice na podstrežju župnijskega doma. Tri spalnice z 28 posteljami omogočajo duhovne vaje vsem stanovom in družinam tudi v Beltincih. Tem duhovnim vajam so se pridružile še mnoge druge duhovne obnove in srečanja.

Vsako zadnjo nedeljo v mesecu imamo molitveno uro z mladino Pomurja, ki lepo uspeva tako po številu kakor po vsebini srečanja.

Naša mladina se je udeležila v treh skupinah duhovne obnove na Homecu pri Slovenj Gradcu. Tudi sedmo-in osmošolke so opravile duhovno obnovo na Homecu, ministranti pa pri Sv. Ignaciju na Pohorju. Starši so lahko hvaležni Bogu, da imajo otroci in mladi toliko smisla za duhovne vrednote v mladosti. Naše prizadevanje za pouk v veri se nadaljuje pri otrocih, mladini, s starši in še posebej z očetmi 7. in 8. razreda osemletke, ko otrok nujno potrebuje očetovo pomoč za ohranitev vere.

Spalnice v Župnijskem domu v Beltincih

Beltinska in črensovska mladina na duhovni obnovi na Homcu

Verniki iz župnije pa radi poromajo v velika Marijina božja pota doma in v tujini: Sv. gora, Stična, Brezje, Ptujška gora, Mariazell in še kam.

V župniji pa se zopet oglašja naš lepi Marijin zvon, Marijo radi častimo zato imamo v župniji kar štiri Marijine kapele in dva oltarja v župnijski cerkvi.

Na beltinskem pokopališču pa stoji ob novi mrliški vežici stolpič z zvonom »Moj mir«, ki se oglašja na koncu spreveda v večno bivališče naših vernikov.

Tudi delo župnijskega sveta je bilo vsestransko bogato pri vzdrževanju cerkvenih poslopij in sodelovanju pri bogoslužju.

Župnija ima tako vse potrebne prostore za vse oblike dušnega pastirstva in samo želimo, da se poglobljeno duhovno življenje nadaljuje in rodi čim več sadov zglodnega krščanskega življenja.

BOGOJINA — V preteklem letu smo imeli predzakonski tečaj, katerega je obiskovalo 36 fantov in 33 deklet.

23. maja je bilo v Bogojini srečanje mladinskih veroučnih skupin. 14. julija je bila v Bogojini zlata maša. 50-letni mašni jubilej je obhajal salezijanski duhovnik Franc Horvat, doma iz Filovce.

8. avgusta smo romali s 3 avtobusi v Ludbreg in k Mariji Bistrici. Pri prvem obhajilu, 6. junija je bilo 36 prvoobhajancev. Toliko jih ni bilo že več kot 20 let.

Za poživitev prvih petkov in prvih sobot imamo mašo vsak prvi petek tudi v Strehovcih in vsako prvo soboto tudi v Filovcih.

Zlata maša Franca Horvata v Bogojini

CANKOVA — Zelo redko se zgodi, da bi v naši župniji v enem letu obhajali kar tri zlate poroke. Bog pa nam je v letošnjem letu dopustil to veselje. 3. februarja sta s sveto mašo in med svojimi domačimi slavila zlati jubilej Leopold Pančor in Frančiška r. Fuks doma v Domajincih. Vaščani, pa tudi župljani smo jima hvaležni, da že preko trideset let skrbita kot zvonarja za čistočo in lepoto kapele svete Marjete v Domajincih. Bog daj, da bi ostalo tako še dolgo let. 20. aprila pa sta se z jubilejno sveto mašo zahvaljevala Bogu za petdeset letno srečno in zvesto zakonsko življenje Alojz Markovič in Viktorija r. Vogrinčič iz Gornjih Črncev.

Domači župnik se je v imenu župljanov zahvalil Alojzu in njegovemu sinu Viktorju za velike žrtve, ki sta jih doprinesla pri obnovi župnijske cerkve že za časa Štefana Bakana, župnika in dekana na Cankovi, pa tudi pozneje. Zlasti nevesti Viktoriji pa za molitve in vzorno vzgojo svojih otrok; močno je bila povezana tudi s svojim bratom, salezijanskim duhovnikom, ki je kot župnik umrl na Kapeli.

Ko smo se začeli pripravljati na žetev, pa sta 25. junija obhajala zlato poroko Avgust Lovenjak in Marija r. Reiter; najprej v cerkvi in nato še na domu na Cankovi 37. Marsikatera gostija prav tako tudi slovesnost v župnišču in drugod je »šla skozi roke« zlate neveste Marije. Avgust pa je bil dolga leta zaposlen pri Kmečki hranilnici na Cankovi, ki jo je ustanovil Drago Oberžan, ko je bil kaplan na Cankovi. Vsem šestim zlatoporočencem je v posebnih pismih čestital tudi mariborski škof dr. Kramberger ter jim izrekel zahvalo in željo, naj jih Bog še dolgo let ohranja v srečnem zakonskem življenju. Tudi starost je lahko lepa! Dvanajstim parom, ki so se letos poročili v

Pogreb osemletnega Andreja na Cankovi

naši župniji, smo prav to želeli, da bi v ljubezni in zvestobi tudi oni dočakali zlati jubilej in še čez.

Vsi, ki so v tem času odšli v večnost, so se poslovili z božjim blagoslovom in molitvijo, naj jih Bog sprejme in jim da plačilo zvestega in dobrega služabnika. Posebej pa smo žalovali za štirimi mladimi: štirinajstletnim Antonom Flisarom iz Skakovec, trimesečno Slavico Horvatovo iz Domajinec, osemletnim Andrejem Cehtelom, ki je umrl po prometni nesreči v Ingolstadtu in od katerega so se posebej poslovili na domajinskem pokopališču njegovi sošolci — prvošolci, ter triletnim Milonkom Baranja iz Zenkovec, ki je bil tudi žrtev prometne nesreče. Za župnijo pa je tolažilno to, da je bilo več rojstev in seveda tudi krstov, kot pogrebov. Da se naša mladina resno pripravlja na prihodnje družinsko življenje, govori dejstvo, da je letos pozimi obiskovalo veliko fantov in deklet tečaj o daljnji pripravi na zakon; na tečaju so z zavzetostjo predavali predavatelji iz našega področja. Izmed bogoslužja in drugih verskih slovesnosti naj omenimo samo dve: na nedeljo po božiču — Sveta Družina in izseljenska nedelja — je bogoslovec Jožef Jug, skupaj z našim organistom Janezom Gjergjekom in mladinskim pevskim zborom pripravil lepo akademijo za zdomce, pa seveda tudi za nas, ki ostajamo doma; druga slovesnost pa je bila ob priliki farnega patrona, svetega Jožefa — 19. marca. Vođil jo je tedanji spiritual dr. Stanko Lipovšek; s seboj je pripeljal tudi bogoslovce. Bog jim povrni!

Letos smo dvakrat romali na Svetino pri Celju in ob 120-letnici smrti škofa Slomška molili na Slomu in v Ponikvi, da bi ga smeli častiti tudi na naših oltarjih kot svetnika. Letos smo imeli med seboj našega domačina, ki sicer

Schnurerjeva srebrna maša na Cankovi

misionari v Južni Ameriki, v Čilu, salezijanskega duhovnika Franca Schnurrerja. Letos ima 50 let redovništva in 42 let dohuvništva. Slika pa je ob priliki srebrne svete maše na Cankovi, ko je bil prvič v rojstnih Topolovcih, kot duhovnik. Nazadnje je bil doma pred 7 leti. Ko je v septembru odhajal nazaj v Čile, smo mu rekli: Vaše skrbi, naše molitve; naše skrbi, vaše molitve! Navsvidenje, gospod, božji služabnik. Ko boste dobili Stopinje v roke in jih boste brali, bo v naši župniji sveti misijon, če Bog da in sicer od 3. do 4. adventne nedelje. Molite, lepo prosimo, za njegov uspeh.

CEZANJEVCI — Osrednji dogodek v naši župniji je bila birma, ki smo jo slovesno obhajali v nedeljo, 2. maja. Vseh birmancev je bilo 153. S pripravo na zakrament svete birme smo začeli že v jeseni, ko smo začeli novo veroučno leto. Vse nedelje do birme smo se birmanci, starši in cerkveno občestvo zbirali pri pozni maši in se duhovno pripravljali ob božji besedi, daritvi in obhajilu na birmo. Imeli smo tudi sestanke za starše in botre na katerih so zavzeto vsi sodelovali. Tudi doma, v družinah, so skupno molili in se duhovno pripravljali. V začetku devetdnevnice v čast Sv. Duhu je bila skušnja. Otroci so na vprašanja odlično odgovarjali. Navzoči so bili starši in večina botrov. Na dan birme smo imeli lepo sončno vreme. Birmovalec, gen. vikar dr. Jože Smej je zato lahko delil zakrament sv. birme zunaj cerkve. Med birmovanjem je vladal popoln mir. Opazno je bilo lepo sodelovanje birmancev, botrov in ostalih vernikov. Ob koncu birme je birmovalec toplo priporočal birmancem, naj živijo zavzeto krščansko življenje in naj se varujejo greha, zlasti nečistosti. Popoldne ob 15. uri smo imeli dekanijski duhovniki molitveno bogoslužje za duhovne poklice, pete litanije in blagoslov.

V nedeljo 15. avgusta smo praznovali god farnega zavetnika — sv. Roka. Slovesnost praznovanja je povzdignil s svojo navzočnostjo letošnji novomašnik Franc Brunšek. Pri pozni maši smo imeli župnijsko srečanje ostarelih, bolnikov in invalidov. Ob zgledu sv. Roka je vse navzoče novomašnik tolažil in bodril v njihovem trpljenju in preizkušnjah. Ob koncu srečanja je vsem navzočim podelil novomašni blagoslov.

22. julija smo s tremi avtobusi poromali na Brezje. Bilo nas je 130. Na Brezjah smo se ob Mariji Pomagaj zadržali tri ure, se duhovno obnovili in po maši nadaljevali pot po naši lepi Sloveniji. To romanje nam bo ostalo v lepem spominu.

ČRENDOVCI — Konec leta 1981 smo leseni pod v črensovski cerkvi zamenjali z novimi preprogami, ki imajo poleg praktičnega pomena še lep estetski videz.

Znano je, da je črensovska cerkev precej neakustična in le redki pridigarji so jo »obvladali«. Tudi stare zvočne naprave iz leta 1959 niso pripomogle k boljši slišnosti. Lani smo staro ozvočitev zamenjali z novo, znatno močnejšo. V zadovoljstvo vernikov, ki govornike sedaj slišijo mnogo bolje.

Okolica cerkve na Gornji Bistrici je bila urejena zemljiško-knjižno. Ploščad pred cerkvijo je dobila več deset metrov robnikov, ob meji je bila zasa-

jena živa ograja. Zakristija je bila opremljena z vodovodom in stanovanjski del je bil obnovljen. Veroučna soba ima nove mize, stole in šolsko tablo.

Kapela v Trnju je bila okrašena z novimi kipi: z velikim križem, z Marijo in svetim Jožefom. Slovesno jih je blagoslovil generalni vikar dr. Jože Smej v nedeljo 25. julija.

Tudi župnijski dom je bil temeljito obnovljen. Zidarska dela je opravil Štefan Horvat iz Črenovec, pleskarska pa Jože Sonc iz Žižkov.

Po božiču je imela župnija tečaj za predzakonske, vsega 6 ur. Vodili so ga predavatelji iz Pomurskega pastoralnega področja.

Doživeli smo tudi nekaj zlatih porok. Med slavljenci sta bila zakonca Martin in Kristina Ifko, ki imata znatne zasluge za našo župnijo.

Na binkošti je 66 otrok doživelo slovesnost prvega sv. obhajila.

Naslednji dan, na binkoštni ponedeljek, pa je bilo srečanje bolnikov in ostarelih vernikov v žup. cerkvi. Ta slovesnost ima že svoje izročilo in se ga bolniki že vnaprej veselijo. Kar veseli odhajajo na svoje domove z zavestjo, da imajo celo važno mesto v farni skupnosti, ko trpijo, molijo in se žrtvujejo. Vsi so opravili sv. spoved in večina jih je prejela sv. maziljenje.

Za odhajajoče osmošolce je bila lepa slovesnost. Vsi so bili pri svetem obhajilu. Dana so jim bila koristna priporočila za življenje. Če se jih bodo zvesto držali, bodo doživeli znatno manj razočaranj v življenju.

Po dolgi in hudi bolezni je 15. 8. v soboški bolnici umrla gospodinja v tukajšnjem župnišču, Uršula Gjerek.

Srčno se je veselila vsakoletnega romanja gospodinj v župniščih. Upala je, da ji bo zdravje toliko dopuščalo, da se bo tudi letos srečala s stanovskimi tovarišicami pri Sv. Roku nad Šmarjem. Vendar je Gospodar življenja odločil drugače. Na praznik Marijinega vnebovzeta se je srečala s Kristusom v večnosti.

Rojena je bila 30. 1. 1911 na Dolnji Bistrici. Kot hči revnih staršev je morala zgodaj iskati službo. Najpreje je bila gospodinjska pomočnica v Skopju, nato pa dolga leta v Beogradu, več let pri nekem konzulu. Med vojno je bila internirana in je doživljala vse grozote taborišča Dachau. Kljub nepopisnemu pomanjkanju je preživela to hudo preskušnjo. Po vojni se je zopet vrnila v Beograd. Posledice taborišča so ostale in se je morala predčasno invalidsko upokojiti. Za dve leti se je naselila na domu na Dolnji Bistrici, tik pred birmo leta 1971 pa je prišla za gospodinjno na župnišče v Črenovce. Enajst let je opravljala službo gospodinjne z veliko vnamo in veseljem. Župnišče ji je postalo drugi dom.

Leta 1979 je začela resneje bolehati in po veliki noči 1982 se je zatekla v bolnico v M. Soboto, najprej na interni oddelek in slednjič za tri mesece na kirurškega zaradi gangrene na desni nogi. Pomoči ni bilo. Ob potrpežljivem prenašanju hudih bolečin in večkrat okrepečana s tolažili vere je na Veliko mašo zgodaj zjutraj zaspala v Gospodu. Njena želja, da bi ležala mrtva v sobi, kjer je prebila 11 let in da bi počivala na črenovskem pokopališču, je bila izpolnjena. Dne 17. avgusta 1982 smo jo pospremili na njen zadnji dom. Pogreb je vodil g. generalni vikar dr. Jože Smej. Poleg domačega župnika in kaplana so se od duhovnikov udeležili pogreba še dr. K. Bedernjak, župnik L. Ratnik in kaplan I. Magdič.

Pokojna Uršula Gjerek je v letih svojega bivanja v Beogradu nesebično podpirala tamkajšnjo katoliško župnijsko cerkev, za časa njenega bivanja do-

ma pa zopet črensovsko. Za duhovnike je mnogo molila in za njih darovala vse trpljenje v hudi bolezni. Več desetletij se je strogo postila vse petke in sobote in to žrtev je naklanjala za duhovne, redovne in misijonarske poklice. Misijonov in lačnih otrok v tretjem svetu se je spomnila posebej v svoji oporoki. **NAJ POČIVA V MIRU!**

DOBROVNIK V PREKMURJU — Nekaj novosti iz naše župnije ob meji z Madžarsko.

13. aprila 1982 smo začeli z obnovo ladje župnijske cerkve: beljenje in zamenjava oken. Dela so se končala 1. maja. Že dva dni zatem smo se nekoliko s strahom lotili obnove župnišča (obnova fasade). Vendar je naš strah bil odveč. Spretni in veščji zidarji so župnišče obnovili popolnoma v stari obliki v zadovoljstvo vseh.

Akademski slikar Jože Zel je dokončal freske v župnijski cerkvi in 14. maja začel novo delo: poslikanje oltarne stene z akrilnimi barvami v podružnični kapelici v Radmožancih. Tu smo 30. maja ob žegnanju blagoslovili tudi obnovljeni križ (cestno znamenje) v vasi, ki so ga obnovili vaščani na lastno pobudo in stroške.

Posvetitev novega oltarja v Dobrovniku

6. junija (na praznik sv. Trojice) popoldne ob 15. uri je ordinarij dr. Franc Kramberger podelil zakrament birme 54 deklicam in 44 dečkom in obenem opravil vizitacijo župnije.

5. septembra smo imeli ponovitev nove maše dominikanca p. Ivana Arzenška iz Dramelj pri Celju. Obenem smo prosili Dobrega pastirja za nove duhovniške in redovniške pokltice, zlasti še za našo župnijo, ki že nad 200 let ni dala nobenega duhovnika.

DOKLEŽOVJE — Po dveh letih smo zopet imeli tečaj za pripravo na zakon, ki se ga je udeleževalo 45 fantov in deklet. Tudi za mlade zakonce se je vršil tečaj.

Dne 6. februarja smo pokopali cerkvenega pevca Jožefa Vindiša, očeta 9 otrok. Dočakal je komaj 53 let. Bil je zelo delaven, veselega značaja in globoko veren. V petju je dajal duška svojemu veselemu razpoloženju. V njegovi družbi je bilo vedno prijetno. Veliko se je moral truditi, da je mogel preživljati svojo številno družino in otrokom omogočiti primerno izobrazbo. Res se je vsega razdal za družino. Vsi ti veliki napori so načeli njegovo sicer trdno zdravje. Lotila se ga je težka, neozdravljiva bolezen, čeprav je sam vedno upal na ozdravljenje. Proti koncu je silno trpel in z njim tudi njegovi domači. Številno spremstvo ob njegovem pogrebu je izpričalo, kako so ga vsi imeli radi in spoštovali.

Po veliki noči smo se lotili potrebne obnove cerkve. Prepleskali smo jo zunaj in znotraj v prvotnih barvah. Župljani so velikodušno prispevali za kritje stroškov. Naši župljani radi romajo. Že dolgo prej sprašujejo, kam bomo šli. Letos smo se podali na Pohorje k Sv. Kunigundi nad Zrečami. Ob 10. uri smo imeli skupaj z domačimi župljani mašno bogoslužje, med katerim

Dokležovje — posnetek z romanja

sta prepevala domači mladinski in naš mešani zbor. Župnik Voroš nas je ljubeznivo sprejel, nam razložil zgodovino župnije in še pogostil.

Na povratku smo obiskali vzorno urejeno kmetijo Kukovih v Konjicah. Ne moremo pozabiti njihove domačnosti in gostoljubnosti. Očetu Antonu smo

Dokležovje — prvoobhajanci s starši

morali zapeti še tisto »Glejte, že sonce zahaja«, pri kateri se je orosilo oko že priletnemu očetu in še marsikomu izmed naših. Kar težko smo se ločili od gostoljubne družine.

Obiskali smo še Mater božjo na Ptujski gori, kjer smo imeli večernice. Sedaj se pripravljamo na misijon, ki bo v začetku februarja 1983.

GORNJA RADGONA — Veliko smo romali. Današnji tempo življenja človeka sili, da za kak dan izpreže vsakdanjost in nekam gre. Gotovo sodobni želji po romanju poleg verskih motivov za pobožno molitev in prejem zakramentov botruje tudi želja oditi za en dan od doma, kaj videti in se razvedriti. Kaka vrednota je, da se na romanju ljudje spoznajo in medsebojno spoprijeteljujejo, saj so sicer naši časi polni odtujenosti. Tako smo romali z Mavrico k Sv. Trojici, na prvomajsko srečanje na Goro Oljko, v cerkve Prekmurja, k Mariji Bistrici, z župnijskim svetom in drugimi cerkvenimi sodelavci v Slovenjgradec in na Pungart, večkrat na Brezje, iz Brezja smo se povzpeli enkrat tudi na visoki Razor, na Ptujsko goro pa najprej s kolesi, ob dekanijskem romanju pa z avtobusi.

Tečaj priprave na zakon je zopet opravilo 85 naših fantov in deklet, na teološkem tečaju v Beltincih pa smo bili zopet ena od najštevilnejših skupin.

Okoličani v naselju Črešnjevci so zelo lepo in temeljito obnovili svojo kapelo in sedaj jo vsak teden napolnijo predšolski učenci verouka, ki tam v sosesčini obiskujejo otroški vrtec.

Kakor vsako leto smo binkoštno popoldne posvetili našim bolnim, ostarelim in trpečim. Kruh božje besede in Evharistije jim je lomil škof Grmič, naše gospodinje pa so jih na agapi bogato pogostile z zemeljskimi dobrotami.

27. februarja so se številni sorodniki in prijatelji v Stični udeležili pogreba brata Celestina Irgoliča, tukajšnjega rojaka. Ni bil duhovnik, pa si je kot brat nabral nevenljive zasluge za stiški samostan, kateremu je nadvse zvesto služil od svojih mladih let do pozne starosti. Ob priliki prelepe pogrebne slovesnosti za zidovi samostana je to dejstvo poudaril stiški opat.

Bogu hvala, srečno smo asfaltirali in uredili okolje župnijske cerkve, sedaj je na vrsti popravilo orgel.

GRAD — V središču pozornosti je bila v preteklem letu priprava na sv. birmo. Ker ni bilo posebnih zunanjih del, ampak samo redna vzdrževalna dela in urejanje okolice, posebno okrog župnišča, je bilo življenje v župniji usmerjeno predvsem na duhovno pripravo že od začetka šolskega leta. Doživetja, ki se vrstijo in hočejo vzpodbujati osebno rast v veri, so samo iskrice na tej poti.

Birmanci spoznavajo svojo župnijo posebno, če hodijo po njej z »odprtimi očmi«. Ob slehernem zasebnem, vaškem ali župnijskem znamenju odkrivajo sledove vernosti naših prednikov. To tiho govorico spomina ali opomina posreduje občestvu ob predstavitvi. Adventni in postni čas je bil posebej posvečen srečanju s starši in botri birmancev. Devetdnevica pred sv. birmo, posebno še zadnji trije dnevi, ko je nudil duhovno pomoč tudi p. Klemen Verdev iz Ptuja, nas je notranje pripravila na slovesnost sv. birme. Ni manjkalo tudi zunanjih priprav. Tako je 110 birmancev višjih razredov iz domače župnije ob birmovalcu dr. Vinku Frangežu, stolnem kanoniku ter zbranim župnijskem občestvu 2. maja 1982 doživljalo »nove binkošti«.

Župnijski praznik, dan celodnevnega čiščenja sv. Rešnjega Telesa smo obhajali zadnjič na god sv. Uršule, tj. 21. oktobra. Ob tej priložnosti je bil v duhovno pomoč nekdanji grački kaplan Ivan Pucko, sedaj dekan in župnik v Zavrću. Z novim letom prihaja v veljavo nov spored čiščenja sv. Rešnjega Telesa in v naši župniji ga bomo obhajali na god sv. Simona in Juda Tadeja, t.j. 28. oktobra.

Materinski dan so mladi počastili s posebnim recitalom. Obredi velikega tedna, kakor tudi praznovanje praznika Gospodovega vstajenja je bilo doživetje ob sodelovanju birmancev in duhovne pomoči p. dr. Vinka Škafarja iz Ptuja in Janeza Eljaša iz Radinec.

Slovesnost prvega sv. obhajila je bila zelo prisrčna. Na binkoštni praznik je 36 otrok prejelo prvo sv. obhajilo. Ko so prvoobhajanci v znak hvaležnosti staršem, ki so jim omogočili, da so tudi božji otroci, izročili nageljček, ter svoje nežne roke sklenili okrog njihovega vratu, se je zalesketala solza v očesu marsikaterega očeta, ne samo matere. Skupaj s svojimi malčki so doživljali veselje in srečo.

Velikonočna procesija pri Gradu

Praznik sv. Trojice je zbral okrog oltarja naših 35 osmošolcev. Okrašena velikonočna sveča jih je spominjala božjega življenja, ki so ga prejeli pri krstu. Tako se izpoved vere nadaljuje v življenju.

Doživetje za župnijo sta bila 17. in 18. julij 1982, ko je bila naša župnija gostiteljica udeležencev EKUMENSKIH POGOVOROV. Množična udeležba ljudi različnih veroizpovedi je bila posebno v nedeljo dopoldne pri božjih službah, pri katerih so sodelovali predstavniki različnih veroizpovedi. Evangeličanski list je takole zapisal: »V medsebojnih pogovorih, predvsem pa pri skupnem hvaljenju Stvarnika — pri božji službi v soboto zvečer, katero so obikovali mladi verniki iz vseh verskih skupnosti; pri evangeličanski božji službi v nedeljo predpoldne, katero sta opravila duhovnika L. Jošar in G. Erniša; pri katoliški maši, ravnotako v nedeljo predpoldne, katero je vodil prof. dr. Janežič ob sodelovanju domačega duhovnika Š. Kuharja — skoraj da ni bilo čutiti nobenih »plotov«, kajti v lepem in zgodovinsko pomembnem katoliškem svetišču smo vsi doživljali povezanost v veri.« (1982, šte. 9, str. 5).

Pri evangeličanskem bogoslužju, ki je bilo po mnogih letih zopet v naši cerkvi, so tudi mnogi katoličani prvič sodelovali. Člani župnijskega sveta in župljani so pripravili ob koncu prvega in drugega dne skromno pogostitev. Naj zaključimo s poročilom iz Družine: »Če srečanja vodijo k boljšemu medsebojnemu sporazumevanju in prijateljskim odnosom, potem je posredi Duh istega Jezusa Kristusa, ki vse povezuje v eno« (1982, šte. 30, str. 4).

Dogodek, ko se župnijska družina na poseben način zbira okrog svoje nebeške zavetnice Marije Vnebovzete, je vsakoletno proščenje. Na letošnje praznovanje smo se posebej pripravljali s tridnevnicco. Zadnji dan tridnevnice je bil že pri nas prof. dr. Stanko Ojnik iz Maribora, ki je vodil tudi slovesnost prazničnega dne. V tem delu Goričkega je to zgodovinsko pomembno svetišče Marije Vnebovzete za vernike okolišnjih župnij tudi romarsko svetišče. Posebno doživeta je bila slovesna romarska maša, pri kateri je sodelovala tudi godba na pihala iz Mogersdorfa (iz Modincec) iz sosednje Avstrije. Z odlomki iz Haydnove maše so sodelovali pri vstopu, slavi, med bhajilom ter za konec Tebe Boga hvalimo. Vmes pa je bilo ljudsko in zborovsko petje. Cerkev je bila premajhna, tako da je veliko romarjev moralo ostati zunaj.

Veseli in žalostni trenutki se v našem življenju nenehno prepletajo. Tako je v župniji močno odjeknila prometna nesreča, ko se je 28. 1. 1982 močno poškodoval Vili Kovač, kaplan v Rušah in grački domačin. Po dolgem in počasnem okrevanju, ko mu je bilo življenje »na nitki«, je bil 25. 4. 1982 prvič v domači cerkvi pri daritvi sv. maše. Ko se mu je zdravje toliko zboljšalo, je na svoj god, 25. 6. 1982 tudi sam začel opravljati daritev sv. maše. Skofija mu je dodelila enoletni bolezenski dopust, ki ga preživlja doma.

Zvonovi gračke cerkve so v ponedeljek 22. 3. 1982 oznanili, da je prejšnji dan v Gomilicah na svojem domu umrl dolgoletni grački župnik Ivan Kolenc. Polnih 37 let je živel in deloval v grački župniji, vse do svoje upokojitve. Farnani so mu darovali venec ter se z avtobusom in osebnimi avtomobili pripekljali na pogreb v Gomilice. Grački pevci so svojemu nekdanjemu župniku zapeli v slovo na pokopališču, kjer se je tudi v imenu župnije od pokojnika poslovil ter se mu zahvalil za njegovo delo, trpljenje in molitve sedanji dušni pastir. Mnogi so se spomnili rajnega župnika pri pogrebni sv. maši v grački cerkvi ter zanj darovali sv. maše. Od truda polnega dela, naj se pri Bogu spočije v družbi Marije, ki jo je nadvse ljubil.

HOTIZA — Od oktobra naprej smo se pripravljali na misijon, ki je bil od 23. do 31. januarja. Vodila sta ga salezijanec dr. Janez Jenko iz Želimlja in lazarist Anton Pust iz Ljubljane. Vreme je ugajalo, zimske šolske počitnice so bile tudi, dela ni bilo posebnega, zato ni čudno, da je bila udeležba 92 %. Razdeljenih je bilo 3039 sv. obhajil. Na zaključek misijona je prišel tudi škof dr. Franc Kramberger in sosednji duhovniki. Hvala dobremu Bogu za veliko milost misijona.

Na 4. postno nedeljo, 21. marca, je na svojem domu v Gomilicah, ki ga je imel tako rad, umrl naš duhovni oče Ivan Kolenc. Na Hotizi je opravil dve maši, sejo župnijskega sveta in križev pot. Po križevem potu popoldne se je odpravil z avtom na svoj dom, kjer ga je zadela srčna kap.

Na dan pogreba v torek, 23. marca, se je naša župnija poslovila od njega ob 10. uri popoldne v cerkvi med sv. mašo, ki jo je vodil dekan Franc Tement, nakar so ga po njegovi želji odpeljali v Gomilice, kjer je pogrebne slovesnosti opravil škof Kramberger. Na pogrebu so se zbrali številni duhovni sobratje — nekaj čez 50 — in verniki iz treh župnij: hotiške, gračke in turniške. Škof se mu je zahvalil za njegovo goreče dušnopastirsko delovanje in skrb za vernike. Tudi član župnijskega sveta in mladinec sta se poslovila od njega. Hotiza mu

Zaključek misijona na Hotizi 31. 1. 1982

Pogreb † župnika Ivana Kolenca

je hvaležna za vse, kar je v sedmih letih storil v cerkvi, župnišču in posebej v dušnopastirskem delu. Dva dni pred smrtjo je pripravil veliko spoved za župnijo. Naj mu dobri Bog poplača z večno radostjo vse njegove trude za našo župnijo!

5. junija ob 9. uri dopolne je bila pri nas birma. Škof Kramberger je birmal 45 naših otrok, ki so se lepo pripravili na sv. birmo. Slovesnost — čeprav v žalosti za pokojnim župnikom — je potekala prisrčno, lepo in spodbudno.

Firma na Hotizi 5. 6. 1982

Kosilo je bilo na župnišču, čeprav še nismo imeli novega rednega dušnega pastirja. Na koncu birme je škof naznanil vernikom, da župnija ne bo več vdova, ker dobi v kratkem novega dušnega pastirja. Od prvega julija ima naša župnija zopet rednega dušnega pastirja, Štefana Zvera, da dušnopastirsko delo v župniji teče nemoteno naprej.

17. julija smo obhajali slovesnost zlate poroke Ivana Duha in Agate r. Zelko, 21. avgusta pa Jožefa Farkaša in Ane r. Horvat. V krogu otrok, ki so od daleč prišli na to lepo slovesnost — vnukov in prijateljev in sorodnikov so se zahvalili Bogu in Mariji za vse dobro in hudo v 50 letih zakona.

KANČEVCI — Ker v Stopinjah za l. 1982 ni bilo objavljeno poročilo o delu in življenju bedeničke župnije, naj bo omenjeno vsaj to, da je tudi to leto bilo polno skrbi in dela v tej izjemni župniji Prekmurja. Zgrajena je bila nova kapela v Prosenjakovcih, nadaljevali smo z obnovitvenimi deli v Selu,

rotunda je v celoti dobila nov opečni tlak in lep daritveni oltar iz marmorja. Tudi zvonovi so prišli na svoje mesto. Zgrajen je bil nov lesen zvonik po načrtih višjega gradbenega tehnika J. Požauka iz Maribora, delo pa je opravil tesarski mojster Ivan Mertuk iz Bratonec. Plačniki so bili v večji meri verniki in dobrotniki. Bog plačaj vsem!

V duhovnem oziru je bilo v tem letu kar precej dela, imeli smo 10 porok, to je izredno lepo število za majhno bedeničko župnijo, 14 vernikov se je poslovilo od tega sveta, kar 12 žensk, sv. krst pa je prejelo kar 20 otrok. 21. avgusta smo imeli lepo romanje, nad 50 vernikov je poromalo na Koroško k Mariji na Homcu, pri Slovenj Gradcu.

Birmanci s svojim škofom pri Sv. Benediktu 11. 7. 1982

V leto 1982 smo stopili s prošnjo, daj Bog, da bi tudi to leto bilo leto duhovne poglobitve naše župnije, saj smo imeli birmo. V tem letu je naše župnišče dočakalo stoletni jubilej, zato smo sklenili, da ga temeljito obnovimo. V maju smo ga olepšali z novo fasado, na pročelje smo 13. maja namestili lep kip Fatimske Matere božje, kateri smo se posvetili v cerkvi prejšnjo nedeljo, 10. maja, naj nas čuva, kakor je čuvala sv. očeta papeža Janeza Pavla II. Veliko skrbi in sredstev smo vložili v župnišče in druge cerkvene zgradbe v župniji v zadnjih letih, vse z najboljšim namenom, za dvig in rast verskega življenja. Zato je tembolj boleče odjeknila novica tik pred birmo, da bo dosedanji dušni pastir po škofovi odločitvi in potrebi Cerkve prestavljen drugam. V zvezi s tem je bilo veliko govoric, dogovarjanj, pogajanj itd., rešilo pa se je tako: Franc Kodila, župnijski upravitelj pri Sv. Benediktu po 11-letnem delu v rojstni župniji odide s 1. avgustom v Veliko Polano. Bedeničko župnijo prevzame v soupravo Štefan Recek, župnijski upravitelj v Murski Soboti.

v bedenički župniji pa se stalno naseli kot duhovni pomočnik Ernest Veleberi, upokojeni župnik iz Velike Polane. Gospod škof pa je 30. junija vernikom obljubil, da bo prihodnje leto k Bedeniki poslal stalnega dušnega pastirja. Daj Bog, da bo to obljubo lahko tudi izpolnil! V takem vzdušju se je pripravljala in opravila slovesnost sv. birme, ki je bila v nedeljo 11. julija, na god sv. Benedikta.

Na začetku devetdnevnice na čast Sv. Duhu smo imeli lepo tridnevno duhovno obnovo pod vodstvom p. dr. Gabrijela Receka, kapucina iz Maribora, prekmurskega rojaka od sv. Jurija, birmanci so zelo resno vzeli to pripravo, vse dni so polnoštevilno prihajali vseh 45 dni iz 21 vasi naše raztresene župnije. Ta žrtev je odbrodila lep sad; birmanska slovesnost je bila izredno lepa. Bila je na dan farnega prošenja, na dan ko sta pred 100 leti v Györu na Madžarskem bila posvečena za duhovnika pomembna naša rojaka; dr. Franc Ivanocy in Peter Kolar, na ta dan pred 11 leti je bila tudi zadnja nova maša v župniji, daj Bog, da bi tudi v sedanjosti in prihodnosti bila bedenička župnija in celo Prekmurje »Engadi« za duhovne poklice. Birmovalec, generalni vikar dr. Jožef Smej, je na večer pred birmo obiskal obnovljeno rotundo v Selu in ob njej blagoslovil novi zvonik. Tam in drugi dan pri Bedeniku je med drugim razložil, zakaj bo s 1. avgustom prišlo do spremembe v župniji. Odločitev je težka, vendar so jo vsi sprejeli z razumevanjem, Bog daj, da bi tudi ta obojestranska žrtev obrodila sad, posebno še nadaljnjo rast v veri in nove duhovne poklice. Prav birmanska slovesnost je pokazala, da tu živi še zdrav, na zunaj preprost, a v globini tudi veren rod. Tudi slovo dušnega pastirja in sprejem novega je bila potrditev tega.

KOBILJE — Zanimivost naše lanskoletne in letošnje župnijske kronike je, da je začetek obeh let bil zaznamovan z žalostnim dogodkom. Dne 9. 1. je v ognju izgubil življenje naš povratnik iz Francije, Štefan Bukovec, št. 155.

Velikonočni prazniki so bili zelo lepi, predvsem zaradi lepega vremena in velikega števila udeležencev pri procesiji. Na belo nedeljo, 18. IV. je 11 naših otrok prvič pristopilo k obhajilu.

Dva tedna za tem smo imeli birmsko slovesnost. 45 birmancem je podelil zakrament birme škof Franc Kramberger. K slovesnosti se nas je poleg g. škofa zbralo 11 duhovnikov.

Misijonskega srečanja otrok lendavske in soboške dekanije se je udeležilo 45 otrok in 7 odraslih.

Naše letošnje romanje smo posvetili nam manj znanim krajem mariborske škofije — osrednjemu delu Kozjanskega. Kot skoraj vsako leto, smo se tudi letos ustavili najprej v ptujskogorski cerkvi, nato pa nadaljevali pot do naše osrednje točke, Planine pri Sevnici. Na željo domačega župnika smo opravili skupno daritev svete maše. Po maši in medsebojnih pozdravih smo si ogledali to lepo planinsko vas z njenimi zanimivostmi. Župljani so nas po ogledu njihovega župnijskega središča povabili na izborno kosilo. Nato smo nadaljevali pot v Jurklošter, kjer smo si ogledali razvaline znamenite kartuzije in cerkve. Ustavili smo se še v Šmarjeti pri Rimskih toplicah in v Laškem, kjer nam je župnik, naš prekmurski rojak, Jože Horvat, doma iz polanske župnije, razložil zgodovino cerkve in župnišča ter velike skrbi, ki jih ima z obnovo le teh.

Birma na Kobilju

Dekanijska srečanja ŽS v Črensovcih se je udeležilo 11 članov našega ŽS. Na Jakobovo nedeljo so naši pevci bili povabljeni k sodelovanju pri slovenski maši v Dobrovniku, ki jo je opravil škof Grmič.

21. VIII. so nas obiskali župljani župnije Škocjan na Dolenjskem.

V nedeljo po godu svetega Roka, sozavetnika naše župnije, je tudi obletnica posvetitve naše cerkve. Letos naj je ob tej priložnosti s svojim obiskom počastil generalni vikar mariborske škofije dr. Jože Smej.

Po maši je imel krajši pogovor s člani ŽS o vprašanju duhovniških in redovniških poklicev. Naši člani župnijskega sveta so zavzeto sodelovali pri pogovoru.

Na prvi petek zvečer v mesecu septembru, 3. IX. nas je obiskala misijonarka s. Marjeta Mrhar z Madagaskarja. Po večerni maši je imela zelo lepo skioptično predavanje ob kar lepi udeležbi vernikov.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU — Naši farani radi poromajo na razna božja pota. Tako smo ob koncu oktobra poromali v Marijino svetišče v Novi Štifti in si ogledali med potjo še druge znamenitosti.

V soboto, 14. 11. 1981 sta slavila svojo biserno poroko srečna zakonca Ivan in Marija Klemenčič iz Borec. V družbi svojih potomcev sta bila na svojem domu pri sv. maši in vesela obhajala svoj biserni jubilej.

Biserna poroka Ivana in Marije Klemenčič iz Borec

Nova maša Jožefa Šomena iz Grab, 4. 7. 1982

Po vsej župniji se je lepo opravljala šmarnična pobožnost. V župnijski cerkvi z mašo zjutraj in zvečer, po vaških kapelah pa v večernih urah. — Popravili smo orgle, da nam zopet lepo pojejo.

Glavni in veseli dogodek v naši župniji je bila nova sv. maša, ki jo je daroval novomašnik Jožef Šomen iz Grab. Množica ljudi je prihitela od blizu in daleč in spremljala novomašnika v lepo okrašeno cerkev, ki že precej dolgo ni doživela takega slavlja. Vsa slovesnost je bila v nedeljo, dne 4. julija 1982.

V sredo, 4. avgusta smo poromali z dvema avtobusoma na goro Oljko, od tam pa še v Logarsko dolino. Domov grede smo se ustavili v Mariboru, si ogledali frančiškansko cerkev ter obiskali še na novo urejeno stolnico in na Slomškovem grobu zapeli njegovo pesem *V nebesih sem doma* ter pomolili, da bi bil prištet k blaženim.

V sredi avgusta smo še romali k Mariji na Višarje, ob koncu avgusta pa smo se še udeležili rednega dekanijskega romanja na Ptujsko goro v Marijino svetišče.

Ob vseh stenah župnijske cerkve smo naredili oblogo iz oblikovanih hrastovih desk. Obloga je lična in topla, prijetna posebno za tiste, ki se radi naslanjajo na stene.

KUZMA — »Naj se spočije od svojega truda, zakaj njih dela gredo z njimi«. Slika prikazuje eno izmed del pokojnega akademskega slikarja Lojzeta Perka v naši župnijski cerkvi. Slika je toliko bolj pretresljiva, ker je v njo vstavljenih 11 zidakov, ki so bili prinešeni iz cerkve v Odrancih, ko se je tam ob zidavi zgodila nesreča.

Umetnine Lojzeta Perka ob krstnem kamnu v Kuzmi

Osrednja dogodka sta bila letos za našo župnijo gotovo farna praznika: sv. Kozma in Damijan ter Vnebohod. Ob praznikih se verniki duhovno poglobijo ter skušajo spoznati; »človek ne živi samo od kruha, ampak od vsake božje besede, ki prihaja iz božjih ust«. Slovesnost za »kuzmanovo« je imel župnik Friderik Gumilar iz Pečarovec, za vnebohod kaplan iz Tišine Jože Hozjan.

Da slovenski narod rad časti Marijo in rad poroma v njena svetišča, so dokazali tudi naši verniki. 24. julija smo poromali v Marija Zell z avtobusom in se kot delegacija župnije zahvaljevali, prosili za božji blagoslov in varstvo.

Zalostni dogodek, ki je presunil našo župnijo je bil letos v avgustu. Komaj 6 letna Anica Rajbar iz Kuzme je tako nesrečno padla s kolesom, da je po osmih dneh v Ljubljani v kliničnem centru umrla. Zaman je bilo prizadevanje soboške bolnišnice, prevoz s helikopterjem v Ljubljano in operacija v kliničnem centru.

Važna tehnična pridobitev za nas krajane je nova avtomatska telefonska centrala. 40 gospodinjstev nas je dobilo telefonske priključke.

LJUTOMER — Dobrodošla osvežitev za našo župnijo je bila lanska adventna duhovno obnova v dneh od 16. 12. — 20. 12. 1981, ki jo je uspešno vodil p. Maks Klajnšek, provincial oo. minoritov iz Ljubljane. Poseben poudarek je imela na misijonih, saj nam je gospod pater dodatno pripravil več predavanj o delu slovenskih misijonarjev oo. minoritov v Zambiji, ki so jih spremljali zanimivi in lepi diapozitivi in originalna pesem in glasba iz tamkajšnjih misijonov.

Velikonočna procesija v Ljutomeru 1982

Nič manj potrebna in važna za naše župnijsko življenje je bila gotovo tudi duhovna obnova v postnem času od 24. 3. — 28. 3. 1982, katero sta modro vodila dr. Anton Stres in Vinko Klajnčar, lazarista iz Ljubljane. Udeležba je bila zadovoljiva, naši verniki pa so bili zelo zadovoljni z zelo tehtnimi, praktičnimi in sodobnimi govori za razne stanove. Ob tej priliki smo zajeli tudi precejšen del mladine, ki je z zanimanjem sledila premišljevanju — meditaciji dr. Antona Stresa o trpljenju in smislu življenja. Premišljevanje je bilo še bolj učinkovito, ker so ga spremljali lepi diapozitivi, prilagojeni vsebini premišljevanja.

Letošnja velikonočna procesija je prvič šla po mestu in sicer po Kerenčičevi ulici, preko glavnega trga, Prešernovi in ulici Cirila Jureša. Udeležba je bila obilna, kot vsako leto pa je procesijo tudi letos spremljala domača godba na pihala z lepimi velikonočnimi pesmimi!

Za otroke smo imeli ob sobotah šolarske sv. maše in sicer razdeljeno po razredih! Tako smo jih lažje pripravili na prvo sv. obhajilo in na sv. birmo, ki je letos bila v Cezanjevcih, 2. maja, kamor smo poslali okrog 20 otrok iz višjih razredov. Sodelovanje staršev je bilo nezadovoljivo, saj so se maloštevilno udeleževali roditeljskih sestankov.

Mladinski pevski zbor, ki ga vodi s. Mirjam, je s svojim petjem olepšal bogoslužje svetih maš. V soboto 1. maja se je skupina naših otrok udeležila srečanja Mavričarjev pri Sv. Trojici v Slov. goricah.

S hvaležnostjo moramo omeniti, da nam je pri delu v župniji poleg župnika in kaplana bil v veliko pomoč diakon Bernard Geršak, ki je prihajal k nam kot nedeljski pomočnik. S svojo veliko zavzetostjo za delo in vedrino je vodil skupino mladih pri srečanjih ob sobotah zvečer, na katerih se je spopol-

Ljutomerski prvoobhajanci

njevala v krščanskem življenju. V veliko pomoč nam je bil tudi pri bogoslužju, pri raznih drugih farnih prireditvah in pri pripravi otrok na prvo sv. obhajilo.

Slovesnost prvega obhajila smo obhajali v nedeljo 16. maja in sicer je prejelo prvo sv. obhajilo 95 otrok. — Letos smo prvič po novem razporedu obhajali dvodnevno češčenje Presv. Reš. Telca, in sicer 3. in 4. junija. Na pomoč je prišel p. Vinko Klajncar, lazarist iz Ljubljane.

Janževo žegnanje smo letos obhajali iz razumljivih vzrokov v nedeljo 20. junija! S svojimi odličnimi 3 govori je navdušil mladino in starejše dr. Anton Stres iz Ljubljane.

S 15. julijem letos je bil s škofijskim odlokom za stalno upokojen dosednji župnik Ludvik Duh, ki je deloval v Ljutomerski župniji 23 let. Za župnijskega upravitelja je bil imenovan Izidor Veleber, doslej župnik in dekan v Jarenini. Slovesno in z veseljem smo ga pozdravili v nedeljo 18. 7. t. l. Z ve-

Ob nastopu novega župnika Izidorja Veleberija v Ljutomeru

drino in zavzetostjo se je lotil dela v novi župniji. 24. 7. v soboto smo poromali z 2 avtobusoma k sv. Križu pri Belih vodah.

25. 7. v nedeljo smo obhajali Aninsko žegnanje pri Sv. Ani na Podgradju. Popoldne je opravil slovesno bogoslužje Ivan Stuhec, kaplan v Slov. Bistrici, popoldne pa novi župnik.

26. 7. pa so pohiteli ministranti in minastrantke na prijeten nagradni izlet na Boč.

V četrtek, 26. 8. smo imeli lepo in prisrčno slovesnost, srečanje duhovnikov rojakov z novim župnikom.

Zabeležiti pa moramo tudi žalostno vest, da smo v letošnjem letu izgubili farana, in sicer Antona Košarja iz Stročje vasi, očeta križniškega župnika Antona Košarja v Ormožu, in pred nedavnim Ludvika Dijaka iz Ljutomera, brata zlatomašnika frančiškana patra Karla Dijaka iz Kamnika, tudi rojaka iz Ljutomera.

MALA NEDELJA — Na župnijski cerkvi sv. Trojice smo obnovili streho. Pri tem delu se je pokazala velika požrtvovalnost župljanov. Saj je vsak dan iz druge vasi delalo okrog 30 ljudi. Pod vodstvom gradbenega odbora, ki smo ga v ta namen posebej izvolili, so se po vaseh zbirali denarni prispevki in les, ki ga je potem še nekaj ostalo za prodajo.

Prav tako smo obnovili misijonski križ za cerkvijo in na pokopališču.

Obnovljeni križ pri Mali Nedelji

Na slovesno blagoslovitev prenovljenega križa in cerkvene strehe smo povabili dekana Alfonza Korbuna, ki je vodil bogoslužje, pri katerem je sodelovala tudi domača godba na pihala. Pred sv. mašo se je dekan Alfonz Korbun v imenu škofije zahvalil za 20 letno dušnopostirsko delo dosedanjemu župnijskemu upravitelju Alojzu Sunčiču, ki se je zaradi starosti župniji odpovedal. Priporočil je tudi novega župnijskega upravitelja, dosedanjega kaplana Branka Ogrizka.

Kratko in jedrnato pa se je zahvalil vsem župljanom za opravljeno delo predsednik gradbenega odbora in cerkveni ključar Rudolf Ludvik.

Ob prisotnosti velikega števila župljanov je imel ponovitev nove maše v rojstni župniji svoje matere križevski novomašnik Jože Šömen. Molimo in upamo, da bo kdo od mladih šel po njegovih stopinjah.

Župnik Alojzij Sunčič pri Mali Nedelji

MARKOVCI — Tudi na majhni župniji se v enem letu zgodi in doživi mnogo manjših dogodkov, ki jih zapisujemo v kroniko. Letos se bomo tukaj omejeli le na večje, ker je tudi teh precej.

Namesto dotrajanega lesenega poda v cerkvi smo nabavili tekače, ki se lepo ujemajo s slogom opreme cerkve.

Ker smo pred dvema letoma naredili novo fasado celotne cerkve, je kar bodlo v oči, da bi to naredili tudi na stolpu. Stari omet je že skoraj 100 let star in pločevina na stolpu tudi že nad 40 let. Zato je bila potrebna obnova. Vprašanje denarnih sredstev in izvajalcev dela nas je najbolj mučilo.

Pogodili smo se z Graditeljem, gradbenim podjetjem iz Beltincev, da je to delo prevzel. Tesarski mojster Rudolf Poredoš je v juliju postavil oder. Vaščani pretežno iz Markovec so odstranili omet, verniki iz Čepincev pa so v cerkvenem gozdu sekali les in smo tako dobili precej denarja. Sneg je skoraj popolnoma uničil mlade gozdove v letošnji zimi.

Potem je Milan Kodba iz Veščice s svojima pomočnikoma pločevino zaščitil in pobarval. Stolp je na novo ometan in pobeljen. Pri zbiranju denarnih sredstev so nam lepo pomagali naši, ki delajo v tujini in naši izseljenci po svetu, ki radi prihajajo domov in še zmeraj čutijo z domačo cerkvijo.

Stolp v Markovcih se pomlaja

O republiških delovnih brigadah 82 je že bilo veliko napisanega v naših časopisih. V treh velikih skupinah so prihajali skozi vse počitnice in urejali cesto od Šalovec do čepinskega zadružnega doma, to je 7 km, so jo razširili, skopali jarke in propustne mostove. Vaščani iz obeh vasi so jih sprejeli z veseljem in tudi gostoljubno postregli. Morda bomo kmalu dobili asfalt.

Naš cerkveni ključar Elemer Gašpar in žena Marija iz Markovec sta v nedeljo 3. 1. slovesno obhajala zlato poroko. Zbrala se je večina faranov. Za skoraj 40-letno zvesto delo službe cerkvi se mu je posebej zahvalil župnik in ji ma podaril sliko Brezjanske Matere božje.

Ob koncu šolskega leta smo imeli lepo slovesnost prvega sv. obhajila in slovo osmošolcev. Ob tej priliki se je učenka Silva Časar v verzih zahvalila župniku za 35 letno dušnopastirsko delo v župniji. Pesmico je sestavila z materino pomočjo.

K vsemu naj še dodamo, da so imeli pri nas 16. 5. člapi župnijskih svetov soboške dekanije vsakoletno srečanje. Udeležba je bila lepa.

ŽUPNIJA MURSKA SOBOTA — Težko je v nekaj stavkih podati natančno poročilo o življenju tako velike župnije, kakor je Murska Sobota. Še posebej zato ker je duhovniško delo tako malo vidno človeškim očem. Božja beseda se razsipno oznanja otrokom, mladini, staršem, bolnim in ostarelim, neštetu spovedovanj, sprevidenj, srečanj, sestankov, romanj in raznih slovesnosti, kdo bi mogel vse naštet. Izmed tisoč stvari, ki jih veter odnese, ki jih trnje

uduši, ki jih sonce posuši, mogoče požene ena sama korenina in še ta je vidna samo božjim očem. Pa bodi tako! »Ko storite vse, kar vam je bilo ukazano, recite: Ubogi hlapci smo, storili smo, kar smo bili dolžni storiti« (Lk 17,10).

Življenje je žalost slovesa in radost spoznavanja. To je čutila tudi soboška župnija, ko se je v žalosti poslovila od dosedanjih kaplanov Franca Hozjana in Janeza Nerada. Eden odhaja v župnijo Prevalje, drugi v Hrastnik. Z veseljem pa smo pozdravili dva nova kaplana Ignaca Magdiča, dosedanjega kaplana v Celju in Srečka Reherja, novomašnika.

Župnija Murska Sobota že dolga leta čuti potrebo po novih ustreznih veroučnih prostorih. Zato smo se letos, kljub stabilizacijskim časom, odločili za gradnjo novega župnijskega veroučnega doma. Načrte zanj je izdelal ing. arh. Aleksander Šmidlehner. S prizadevnostjo faranov smo v 30 dneh pozidali hišo v merah 17 x 10 m. Prav ta gradnja je pokazala pripravljenost in dobro voljo vseh župljanov, obenem pa je to znamenje, da ogenj na ognjišču ni zamrl in tleči stenj ni ugasnil. Veliko je dobrote v človeških srcih, veliko ljubezni, morda jih v vsakdanjem življenju ne opažamo.

S 1. avgustom smo prevzeli soupravo župnije Kančevci. V duhovni oskrbi soboških duhovnikov in ob pomoči Ernesta Veleberija je sedaj poleg mesta M. Sobota še 30 vasi v okolici in na Goričkem. Za pomoč pri poučevanju verouka je s 1. avgustom nastavljena katehistinja Marija Sraka.

ODRANCI — Za božič so naši mladi pripravili lepo prireditev pred polnočnico: Marija nese Jezusa. Prizor je po prekmurski narodni pesmi Marija je po pouli šla priredil Lojze Kozar. Nastopajoče osebe so igrale mladinke, spremljal jih je otroški pevski zbor, ki pa mu je kmalu pritegnila vsa cerkev in je sodelovalo vse navzoče božje ljudstvo, se videlo v prvih dveh deklicah-romaricah, ki jima je blišč sveta zastrl pogled na prave vrednote, in si zaželelo posebiti se s tretjo deklico-romarico, ki se sicer ne čuti vredne, da bi nosila Jezusa, pa vendar ko tretja vora zabrni na rokaj Jezusa drži.

Ob novem letu 1982 smo se zdrznili ob dejstvu, da nas je v prejšnjem letu zapustilo 28 naših vernikov, skoraj dvakratno poprečje, ki so prestopili prag večnosti. Sedem jih je umrlo od kapi, devet od razne vrste raka, dva pa v nesreči. Tako imamo samo pet krstov več kot smrti. Umirajo mladi moški in poleg drugih vzrokov je eden izmed važnih tudi ta, da nekateri preveč garajo in ob tem uživajo tudi alkohol. To pa je dvakratna telesna obremenitev, zato je človek potem lahek plen te ali one bolezni, saj nima dovolj odpornih moči, da bi jih premagal. Ugotovili smo tudi, da sicer počasi, vendar vztrajno pada obisk maše ob nedeljah in smo prišli že za nekaj desetink pod 70 % nedeljnikov. Nekoliko nas tolaži veliko število obhajil, saj jih pride 45 na enega vernika. Verskega tiska imamo precej, družina se suče okrog 270 naročnikov, napreduje Ognjišče, pada pa število Mohorjevih naročnikov.

V začetku marca smo dobili zvonove, ki smo jih naročili že prejšnje leto in sicer tri. Preden jih bomo namestili, moramo povišati stolp pri cerkvi, sicer zvonov v vas ne bi slišali. Zvonovi tehtajo skupaj 1.544 kg.

Naš otroški cerkveni pevski zbor se je udeležil skupnega nastopa šestih otroških pevskih zborov iz lendavske in soboške dekanije v Turnišču. Prireditev je bila v zvezi z otroškim misijonskim dnem. Posebej so naši mali pevci

zapeli tri pesmi: Premrlovo Rože za Marijo, narodno Marija z Ogerskega gre in narodno iz našega Porabja Edna ptička priletejla, ki so jo zapeli v porabskem narečju in je vsem najbolj ugajala.

Naša mladina se je dvakrat udeležila duhovne obnove pri Sv. Ignaciju na Pohorju. Vodil in usmerjal jih je v življenje naš rojak Franc Jerebic DJ, dva zastopnika mladine pa sta se udeležila tudi zaprtih tridnevni duhovnih vaj v Beltincih.

Letos v letu ostarelih je naša župnija priredila srečanje bolnikov, invalidov in starih ljudi na binkošno nedeljo. Sveto mašo je pri tej slovesnosti opravil in zbranim govoril č. kan. dr. Drago Oberžan iz Maribora, po maši pa so jim otroci zapeli nekaj pesmi, župnijski svet pa je poskrbel za pogostitev. Naši bolniki so se udeležili tudi romanja v Turnišče, kjer se okrog praznika Marijinega vnebovzeta zberejo bolniki iz vse lendavske dekanije v tolikem številu, da je cerkev vedno čisto polna. Zelo lepo in pohvalno je, da se ob tej priliki pri nas ponudi toliko voznikov s svojimi avtomobili za prevoz bolnikov tja in nazaj, da jih nekaj ostane celo brez »strank«. Vsi opravijo prevoze čisto zastoj.

Člani župnijskega sveta se duhovno oblikujejo na rednih sejah, poleg tega pa še na skupni duhovni obnovi na dekanijski in področni ravni.

Romali smo v tem letu v zelo velikem številu v Turnišče, z dvema avtobusoma pa tudi po naši lepi deželi k Sv. Kunigundi nad Zrečami.

PEČAROVCI — Najvažnejše delo, ki nas je čakalo v preteklem letu, je bila prenova zunanjščine župnišča. Naredili smo popolnoma novo pročelje, dogradili vhodno lopo na zahodni strani in naredili betonsko stezo okrog župnišča in do zakristije. Ta dela je vodil zidarski mojster Alojz Žižek iz Murske Sobotе. Vsi verniki, ki so k tej obnovi prispevali, so sedaj veseli in ponosni, da ima naše župnišče lepšo podobo. V soboto, 26. junija smo imeli slovesnost birme. Čeprav je bilo malo birmancev, je bila slovesnost lepa. Gospoda škofa dr. Franca Krambergerja je pozdravila birmanka Miranda Fujs. Prisrčno pa se mu je ob koncu zahvalila birmanka Danila Zelko.

Drugo slovesnost smo imeli v nedeljo, 8. avgusta v ekumenski kapeli svetega Petra v Šalamencih. Blagoslavljali smo novi, večji zvon. Tudi to je opravil gospod škof Kramberger ob sodelovanju evangeličanskega seniorja Ludví-Novaka. V pozdrav mu je šolarica Bernardka Pintarič lepo orisala pomembnost zvona in gospoda škofa povabila, da bi še večkrat prišel med nas. Z zanimanjem pa smo vsi prisluhnili dekletu, ki je gospoda seniorja pozdravila v prekmurskem narečju. Oba cerkvena voditelja sta v svojih nagovorih utrjevala vero v poslušalcih in krepila bratsko slogo in ekumenskega duha v vaščanih. To je potrjeval tudi napis na slavaloku: Vera, upanje, ljubezen v srcih naj živi! Obred blagoslovitve so spremljali cerkveni pevci obeh veroizpovedi. Na koncu škofove maše pa smo vsi pritegnili vsem tako ljubi pesmi: Marija skoz življenje. Razhajali smo se z željo, da si podobnega ekumenskega slavlja še želimo tudi v prihodnje.

Sedaj v tej kapeli dva zvona pomagata dušnim pastirjem vabiti vernike k bogoslužju. In kdo bi le preslišal njihov glas? Bratsko kosilo smo imeli pri zaslužnem cerkvenem ključarju Karčeku Žoharju, kjer nas je škofova domačnost še bolj razveselila.

Blagoslovitev zvona v Salamencih

S škofom pri bratski mizi v Salamencih

Župnijsko romanje smo priredili v Savinjsko dolino k Mariji Zvezdi v Novo Štífto. Ogleдали smo si tudi veličasno cerkev v Gornjem Gradu. V Radmirju pa nam je župnik Vratinar na duhovit način razložil tamkajšnjo zakladnico. Ob povratku smo se še ustavili v Vitanju in pri Mariji vnebovzeti na Hriberci opravili pete litanije njej v čast. Znamenitosti obeh cerkva nam je lepo razložil župnik in dekan Vili Gumilar ter nas bogato pogostil v župnišču.

Za vse lepe slovesnosti in doživetja smo hvaležni Bogu, od katerega pride vsak dober dar. Ne nehajmo ga tudi prositi za bratsko razumevanje in slogu v župniji, pri čemer nas podpira tudi gospod škof v svojih molitvah. To pa je lepa povezanost z vesoljno Cerkvijo.

PERTOČA — Izrednih slovesnosti tega leta nismo imeli. Slovesnost prvega obhajila, ki ga je prejelo 12 dečkov in 6 deklic, smo imeli 6. junija. Na dan praznovanja zavetnice cerkve svete Helene je govoril p. Stanko Grošelj, jezuit iz Ljubljane, da nas je spodbujal za udeležbo in sodelovanje pri župnijskem misijonu.

V juliju smo na četrto nedeljo imeli procesijo s Škapulirsko Marijo h križu, ki ga oskrbuje družina Avgusta Receka. Križ je bil sedaj obnovljen in ga

† Jakob Lang

je župnik blagoslovil ter sporočil zahvalo gospoda škofa oskrbniku križa, ki ga je dal prenoviti.

Zadnji dan julija smo poromali z avtobusom k Devici Mariji v Puščavi, kjer smo imeli bogoslužje in poslušali razlago tamkajšnjega župnika. Ogleda-

li smo si cerkev v Radljah, kjer smo bili v župnišču prijazno sprejeti. V Slovenj Gradcu smo si ogledali obe cerkvi in muzej v župnišču. Ogledali smo si novo cerkev v Šoštanjju, nato šli v Vitanje, kjer nas je pri obeh cerkvah lepo sprejel župnik Gumilar, rojak z Goričkega. Domov grede smo si ogledali cerkev v Konjicah. Nad vse zadovoljni smo se vrnili z romanja, saj to je bil kratki skok iz naše vsakdanjosti.

Našemu rojaku iz Ropoče v Franciji, duhovniku redovniku Jakobu Langu je župnik voščil za god. Ko je prejel odgovor je bil gospod Jakob že 2 dni v grobu. Umrli je 7. avgusta in bil 9. avgusta pokopan pri Sv. Antoninu du Var, kjer je bil nazadnje dušni pastir. — Rajni je bil rojen 25. 7. 1914 v Ropoči. Do konca osnovne šole je rad ministriral in zato jutro za jutrom 3-4 ure daleč hodil v cerkev. Želel je biti duhovnik, toda starši niso zmogli šolanja. Kot mlad fant je šel v Francijo na delo, s poklicem v srcu. Božja previdnost je ukrenila, da je prišel v službo k verni katoliški družini, kjer so spoznali njegovo hrepenenje po duhovništvu in mu k njemu pomagali. Stopil je v red oblatov (oblat = darovan) Marijinega brezmadež. spočetja. V mašnika je bil posvečen 1. 7. 1945 in je drugi dan pri Naši Gospe od Luči opravil novo mašo brez prisotnosti svojih domačih. Kaj je takrat čutil, je izrazil na novomašni podobici (v francoščini): O Jezus, ko te prvokrat darujem, razlivaj svoj preobilni blagoslov na moje starše, prijatelje, na vse — naj so živi ali že umrli —, ki so mi pomagali priti do oltarja in na vse duše, ki mi bodo zaupane«. Rajni je večkrat prišel domov na obisk in je bil do zadnjega z domovino povezan po tedniku »Družina«. Počiva v Marseille v redovni grobnici.

V avgustu je bila asfaltirana steza po hribu navzgor do cerkve, ko so asfaltirali cesto, ki pelje iz doline na hrib in se konča ne daleč od Kūharovega brega (višine 359 m).

Prvi letošnji naši romarji so bili otroci (47), ki so 1. maja pohiteli v Gradišče k pobožnosti za otroke. Naše zadnje letošnje romanje smo opravili 28. avgusta v Mariazell. Bilo nas je 64. Po prihodu v čudovito lepo baziliko je najprej bila priložnost za spoved. Že opoldne pa smo imeli mašo pri milostnem oltarju, kjer kraljuje v lepoti Marija z Jezuškom na rokah. Domov grede smo obiskali tudi dve novejši cerkvi in proti desetim zvečer smo se duhovno poživljeni vrnili.

PETROVCI — NĚDELA — V nedeljo 21. 2. 1982 smo proslavili 40-letnico pastirovanja župnika Rousa pri NĚdeli. V soboto 17. 4. je bila pri nas birma. Delivec je bil stolni prošt Dr. Jože Smej. Za obe slovesnosti smo v župnijsko cerkev pripeljali tudi župnika Rousa.

V petek, 14. maja pa je po skoraj 4 leta trajajoči bolezni župnik Rous umrl. V ponedeljek 17. maja smo ga pokopali pri NĚdeli, kjer počiva poleg svojih prednikov župnikov Kūharja in Čiriča. O Roušovem življenju je poročala »Družina« 13. junija.

V nedeljo 12. septembra nas je 44 poromalo s posebnim avtobusom v Ponikvo, rojstno župnijo škofa Slomška. Popoldne smo občudovali zakladnico dragocenih liturgičnih oblek v Radmirju, proti večeru smo se ustavili v cerkvi sv. Trojice v Slov. goricah.

SV. JURIJ OB ŠČAVNICI — V minulem letu se je vršil pri nas tečaj za predzakonce. Udeleževalo se ga je 76 fantov in deklet. Predavatelji so iz vseh strani osvetljevali važnost in potrebo, kako se je treba pripraviti na zakon. Vseh predavanj je bilo osem. Zaključno predavanje je imel dr. Marjan Šef z diapozitivi o nastanku življenja in razvoju človeku. Z veliko zavzetostjo so sledili slušatelji tolmačenju posameznih slik.

Svetišče nove cerkve pri Sv. Juriju ob Ščavnici

Sv. misijon so vodili oo. jezuitje. Uvodno razmišljanje je imel p. Edi Böhm. Ostale govore sta skozi ves teden imela p. Franc Cerar in p. Lojze Markeš. Poleg skupnih govorov sta imela tudi stanovske govore. Otroci so gledali film o Marijinem oznanjenju. Misijonarji so obiskali tudi bolnike po vaseh.

Na sv. misijon se je župnija pripravljala z molitvijo po večerih v cerkvi in doma po družinah.

Izredna slovesnost je bil pogreb † Alfonza Markoviča iz Stanetincev. Pogreba sta se udeležila metropolit dr. Alojz Šuštar in škof dr. Kramberger.

G. nadškof se je hotel oddolžiti s. Emi Markovič, ki vodi gospodinjstvo v nadškofijskem domu. Naš g. ordinarij pa je pokazal svojo veliko bratsko ljubezen do svojega sobrata duhovnika, župnika Franca Markoviča pri Sv. Jakobu v Slov. gor.

Pogreb Alfonza Markoviča

Pogreba se je udeležilo 22 duhovnikov in 12 redovnic, sosester s. Eme.

Po nedeljah in praznikih se župljani zbirajo v novem delu cerkve. Čakamo na nadaljno ureditev prostora.

Ob 800-letnici smrti sv. Frančiška smo tudi razmišljali poleg šmarničnega branja o njegovi veliki osebnosti, saj je v župniji bil zelo močan tretji red.

Rekli in obljubili smo: Vsi hočemo postati prijatelji sv. Frančiška, sončnega Brata.

SV. JURIJ V PREKMURJU —

Vas Kramarovci leži ob avstrijski meji. Ob koncu vojne je vas imela 45 hišnih številk. Po letu 1945 je del vasi, ki meji na Fikšince, bil priključen v Fikšince. Med vojno je vas spadala v župnijo Sv. Ana na Igu in Veliki Nemčiji. Po vojni je bilo nekaj vaščanov izseljenih. Precej hiš je tako ostalo praznih in so jih porušili. Sedaj ima vas 19 hišnih številk z 88 prebivalci. To je najmanjša vas v župniji.

Kapela v Kramarovcih

Sredi vasi stoji kapela sv. Florijana. Zidana je bila leta 1840., ko je bil župnik pri Sv. Juriju Adolf Augustich. Bila je nekajkrat prenovljena. Zdaj pa je bila potrebna temeljite prenove. Ostrešje je bilo popravljeno, streha prekrita in napravljena nova fasada. Krajanji so prispevali z deli in denarjem, brez razlike vere. Pomagali so tudi verniki iz Ocinj. Blagoslovitev prenovljene kapele je bila 25. 10. 1981. Pred mašo je član ž. sveta Jožef Šadl prečital imena darovalcev. Učenka Bernardka Gomboc je s pliložnostno deklamacijo pričela slovesnost. Berili sta čitali: Majda Holsedl in Suzana Antoiin. Po pridigi se je župnik zahvalil vsem vsem darovalcem.

Jezusu in Mariji najljubši so bolniki in zapuščeni stari ljudje. Ti so se dne 11. 10. 1981 zbrali v župnijski cerkvi popoldne ob dveh k svojemu bogoslužju. Najprej so bili pri spovedi, nato je bila maša z nagovorom, skupnim

obhajilom in bolniškimi maziljenjem. Po maši so imeli prijateljsko srečanje ob prigrizku in pijači v veroučni sobi. Sklenili so, da prihodnje leto spet pridejo.

Dne 20. 2. 1982 sta obhajala biserno poroko zakonca: Štefan in Julijana Šinko iz Serdice. Imela sta dvanajst otrok, od katerih jih živi osem; dva sina in šest hčerk. Sin Janez je poročen na domu in skrbi za starše. Vsi otroci, vnuki in pravnuki so se zbrali okrog slavljenca pri maši in za njiju molili. Vnukinja Slavica ju je pred mašo pozdravila in v imenu vseh čestitala. Pri pridigi je župnik orisal njuno življenje, delo, skrbi in težave. Vera jima je dajala moč, da sta številno družino vzgojila in oskrbela. Čestitamo!

Marija Mekiš iz Nuskove je obhajala 80-letnico rojstva. S svojim možem sta pozidala kapelo presvete Trojice v Nuskovi. Svoje otroke sta krščansko vzgojila. Sin Štefan gospodari na domu in po umrlem očetu tudi vodi gostilno. Oba sina in hčerki so se na obletnico zbrali v cerkvi in pri zahvalni božji službi molili za mater ter prosili še za nadaljna zdrava leta.

Peljali smo se z avtobusom. V Puščavi smo molili Marijine litanije in peli Marijine pesmi. Nato nam je župnik J. Tovšak razkazal cerkev, slike in podo-be. Z učenci je ob spremljavi kitare zapel nekaj pesmi. V Mariboru smo šli na Slomškov grob ter tam molili za njegovo beatifikacijo. Še dve cerkvi smo v Mariboru obiskali:

Matere Milosti in Sv. Jožefa. Po kosilu smo se odpeljali na Pohorje. Nazaj grede smo se ustavili pri Sv. Trojici v Slov. goricah.

Letos so naši župljani romali k Mariji Bistrici dne 3. 7. 1982. Obiskali smo tri cerkve. Najprej smo se ustavili v proštijanski cerkvi v Ptujju. Po maši nam je župnik razkazal cerkev, opisal njeno zgodovino. Potem smo nadaljevali vožnjo k cilju svojega romanja k Mariji Bistrici.

Spomnimo se nekaterih umrlih:

a) V Fikšincih je dne 12. 5. 1982 umrla dolgoletna gospodinja v župnišču v Veliki Polani Terezija Holsedl. Več let je gospodinjala pri bratu Antonu. Po njegovi smrti pa pri župniku Ernestu Veleberiju. To leto pa ji je bolezen preprečila nadaljno služenje in se je bolna vrnila na svoj dom v Fikšince k bratu Rihardu.

b) Še enega nenadno umrlega iz Fikšincev omenimo: Alojza Gomboca, gostilničarja. Dne 2. 6. 1982 je s traktorjem vozil deske domov. Traktor se je prevrnil in ga pokopal pod seboj. On in žena sta več let delala v Avstriji. Postavila sta si hišo in odprla gostilno. Zasadil si je nov vinograd. Velika množica, ki se je zbrala na pogrebu je pokazala, kako je bil priljubljen.

c) Dne 17. 6. 1982 je nenadoma umrla Terezija Recek iz D. Slaveč, žena Franca Recka, mehanika, mati štirih otrok. Bila je zgledna vernica, ki je vsako leto organizirala romanje. Tudi letos, toda teden prej je umrla. Bila je v bratovščini rožnega venca in skrbela za maše umrlih članic.

č) 5. julija smo pokopali uglednega kmeta iz Nuskove, Jožefa Mariča. Pri spravljanju slame je padel in dobro srce je obstalo za vedno. Razen na kmetiji doma, je hodil na delo tudi v Avstrijo. Bil je član ŽS, zgleden družinski oče in mož. Na domu se mu je v imenu župnije zahvalil župnik za njegovo delo.

TISINA — Polnočnice smo imeli ob pol enajstih. Ob tričetrt na deset je bila božičnica, »Marija nese Jezusa«, prizor ob prekmurski narodni pesmi Marija je po pouli šla, ki jo je pel mladinski zbor.

Ob novem letu smo kakor po navadi oznanili statistiko verskega življenja in verskega tiska. V letu 1981 je bilo krščenih 21 otrok, poročenih 14 parov, umrlo jih je pa 27. Sv. obhajil smo razdelili 36.000.

Naročnikov Mohorjevih knjig je bilo 102, Družine 500, Ognjišča 300, Mavrice 140, Prijatelja 30, salezijanskih knjižic 100, Stopinj 260, Marijinega kalendarja 250. Zelo je priljubljena Družinska pratika, nad 200 smo je prodali. Pri širjenju verskega tiska veliko pomagajo širitelji, ki jih je v župniji 22.

Molitveno osemdnevnicico za edinost kristijanov imamo vsako leto z mašo. Udeležujejo se je starejši in tudi otroci.

Za verouk je bilo prijavljenih 422 otrok (20 se jih ni prijavilo, to so predvsem Romi, ki so prejšnja leta lepo obiskovali verouk). Od prijavljenih otrok k verouku ga je 418 redno obiskovalo. Imamo tudi predšolski verouk, ki ga je

Prvo obhajilo na Tišini 1982

obiskovalo 65 otrok. Za ves verouk smo imeli razgovore s starši, ki so se jih starši lepo udeleževali.

Prvoobhajancev je bilo 54.

Slovesne izpovedi vere se je udeležilo 62 otrok.

Prvoobhajanci in osmošolci so bili pogoščeni v veroučni učilnici.

V veroučnem letu 1981/82 smo nabavili nove stole in mize za novo učilnico. V učilnici je bila narejena tudi centralna kurjava. Vse sobe v učilnici so

pobeljene - pobarvane, prav tako vrata in okna premazana. Podstrešno stanovanje je urejeno. Narejena je izolacija s tervolom, namesto ometa so plošče iz mavca obdane s tapetami, ki so prepleskane. Pri delu so pridno pomagali tudi župljani. Letos bomo uredili tudi zunanost velike nove stavbe.

Na binkoštno nedeljo 30. maja smo imeli župnijsko srečanje bolnikov. Med mašo so bolniki prejeli sv. maziljenje. Po končani slovesnosti so bili pogočeni v učilnici. Veseli in srečni so odhajali domov.

Skupnega nastopa otroških zborov v Turnišču 9. 5. se je udeležilo tudi naših 50 pevcev.

Osmošolci pri pogostitvi

Ob 120-letnici smrti A. M. Slomška smo 21. avgusta romali z dvema avtobusoma na SVETINO pri Celju in na Slomškov rojstni dom; obiskali župnijsko cerkev na Ponikvi, kjer je bil Slomšek krščen. Ogledali smo si tudi župnijsko cerkev v Ločah pri Polčanah, razvaline Žičkega samostana in cerkev v Špitaliču. Domov grede smo se ustavili v mariborski stolnici in molili na Slomškovem »grobu«, da bi bil kmalu prištet k blaženim.

Farno proščenje 8. 9. smo slovesno obhajali. Pridigal in maševal je domačin Alojz Ratnik, turniški župnik. Popoldne ob 4. uri je bilo nad Tišino in sosednimi vasmi hudo neurje. Prav posebno je bila poškodovana koruza. Na Krajni je prejšnji dan nagle smrti umrl vzoren član župnijskega sveta Kolo-man Šostarec, 72 let star. Na dan prošenja je bil pogreb. Ob koncu pogreba je strašen naliv premočil pogrebee.

TURNIŠČE — Na zahvalno nedeljo smo se zahvalili za srečno opravljena obnovitvena dela na župnijski cerkvi. Kot zadnje delo v tem letu je bila namestitev stolpne ure po zamisli in izvedbi znanega mojstra Ivana Mariča iz Beltincev. Odslej nas vse mimoidoče naša ura opozarja na minljivost našega življenja, zakaj minuta izgubljena ne vrne se nobena.

Turniška mladina

V mesecu novembru so nas obiskali mladi iz župnije Kodeljevo in Ig. Skupaj z našo mladino so se srečali pri oltarju, v razmišljanju in delu po skupinah in končno po družinah naših mladih, kjer so bili gosti družin naše mladine. 75 fantov in deklet je obisk vrnilo v nedeljo 19. aprila 1982. Ponovno srečanje je še bolj utrdilo prijateljske vezi.

Večletna želja vernikov je bila ogrevanje cerkve, v mesecu decembru se je to končno posrečilo. Po načrtih znanega strokovnjaka dipl. ing. Kržana iz Ljubljane in po odlični izvedbi domačega mojstra Žižka nas je vso zimo ob nedeljah in praznikih obdajala prijetna toplota.

V mesecu februarju je 75 fantov in deklet opravilo enotfedenski tečaj priprave na zakon. Pri tem tečaju niso bili le poslušalci, ampak so tudi sami veliko razmišljali o podobi zakona svojih staršev, o idealih, ki jih hočejo uresničevati v svojem zakonu, o posvečenosti in duhovnosti krščanskega zakona. Prav lepa slovesnost v mesecu februarju je bila, ko je bilo pred oltarjem več kot 50 parov, ki so obhajali 25., 30., 35., 40. in 50. obletnico svoje zakonske ljubezni in zvestobe.

Na seji ŽS smo se dogovorili za dvodnevno duhovno obnovo članov župnijskega sveta. Povabili smo patra Vinka Škafarja, ki je vodil to duhovno srečanje. Pogovarjali in razmišljali smo o pogovoru in molitvi v družini. Kot

Posvetitev novega oltarja v Turnišču

sklep te duhovne poglobitve je bil, da vsak član vsak dan moli skrivnost rožnega venca za uspešen apostolat ŽS in za župnijo.

V postnem času smo povabili može k molitvenemu srečanju. Sad teh srečanj je bil, da smo na novo ustanovili 13 moških rož živega rožnega venca.

Mavričnega srečanja pri Sv. Trojici se je udeležilo 100 (sto) naših otrok. Drugo soboto v mesecu maju smo poromali s tremi avtobusi k Mariji Pomočnici na Rakovnik, obiskali Salezijanski zavod v Želimljem, kjer so nam salezijanski gojenci pripravili enourni program in nas navdušili s svojim mladostnim poletom. Na tem romanju smo se srečali še z veliko redovno skupnostjo sester Sv. Križa v Mali Loki, kjer tudi dve naši mladi dekleti dajeta svoje življenje Bogu in ljudem v redovni skupnosti.

Zadnjo nedeljo v mesecu maju je 72 prvošolčkov prejelo Jezusa. Drugo nedeljo v juniju pa je 65 osmošolcev še naprej obljubilo zvestobo Kristusu in Cerkvi.

Vseslovenskega srečanja bolnikov, invalidov in starejših se je udeležilo 50 naših trpečih bratov.

Zadnje dni junija smo začeli postavljati odre v cerkev in pripravljati za tonsko pleskanje. Odre smo postavljali sami s prostovoljnimi delom in prevozi. Pleskarska dela po določitvi barv duhovnika arhitekta Petra Požauka pa so izvedli mojstri podjetja Sobota. Po končanih pleskarskih delih smo po načrtih Petra Požauka uredili prezbiterij in namestili novi daritveni oltar. Dela so odlično izvajali delavnica priznanega mojstra Lebarja in odličnega strugarja Štefana Lebarja.

Osrednji dogodek je bil prihod g. škofa ordinarija dr. Franca Krambergerja med nas 14. avgusta, ko je škof obdan z dekanjskimi duhovniki posvetil oltar, ki je srce cerkve in srce božjega ljudstva, ki se zbira ob oltarju.

Avtobus romarjev se je konec julija podal v večno mesto Rim. Srečanje z začetki in središčem krščanstva, srečanje z bogastvom kulture, ki jo je navdihoval evangelij, srečanje z grobovi prvih pričevalcev vere v katakombah in doživetje maše na grobovih mučencev, srečanje s sv. očetom in deležnost posebne pozornosti, ko nas je sveti oče nagovoril in vzpodbujal v slovenskem jeziku, papež se je z nami tudi rokoval, in pogovarjal v domačem jeziku, vse to je na nas naredilo izreden vtis. Marsikomu je solza drsela po licih. Doživeli smo, kaj pomeni biti član vesoljne Kristusove Cerkve. Bogu hvala.

Na praznik župnijskega proščenja so nas duhovno pripravili patri kapucini. Prvi dan tridnevnice 12. avgusta bomo odslej imeli drugi dan našega celega češčenja v letu. Na predvečer praznika smo imeli romarsko srečanje mladih pri Mariji. V molitvi rožnega venca, premišljevanju, petju in daritvi so zročali svoja življenja skupni Materi in jo prosili za zvestobo Bogu. Sledilo je srečanje pomurskih zakoncev. To srečanje je vodil škof Kramberger, ki je v mašnem nagovoru zakonce navduševal naj bodo njihove družine male domače Cerkve.

Vso noč je več sto romarjev bedelo pri Mariji. Opolnoči je bila maša in od zgodnjih jutranjih ur so se množice vernih zgrinjale proti Turniški Mariji Vnebovzeti. Glavno romarsko slovesnost je vodil škof Kramberger. Očividci pravijo, da toliko romarjev še ni bilo, ogromno vernih je opravilo zakrament sprave, na razpolago je bilo 22 spovednikov, 8550 razdeljenih obhajil na sam praznik; vse to govori o nešteti množici vernih pri Mariji in o neomajnem zupanju v njeno priprošnjo in pomoč. Še enkrat smo se drugo nedeljo v me-

Sprejem pri papežu Janezu Pavlu II.

secu septembru podali na božjo pot k Mariji na Brezje s posebnim vlakom in se pridružili ogromni množici molilcev za rast duhovnih poklicev na slovenskem. Seveda smo tudi v tem letu glavno skrb posvetili oznanjevanju in pri tem oznanjevanju dali prednost staršem in mladini. V letu ostarelih so posebne pozornosti deležni naši starejši in bolniki. Vsak prvi petek jim po kapelah omogočimo srečanje z zakramenti in mašo, obiščemo pa tudi vse bolne doma. Po kapelah jih prejme vsak prvi petek zakramente okrog 330 po domovih pa še od 50 do 70 bolnih. Vse to v prepričanju, da so trpeči tisti člani Cerkve, ki posredujejo največ božje ljubezni za župnijo in za ves svet.

VELIKA POLANA — 13. maja 1982 je bila v domači vasi Fikšinci v župniji Sv. Jurij v Rogašovcih pokopana Terezija Holzedl. 34 let je delala na župnišču v Vel. Polani, zato so se ji župnik iz Vel. Polane in nekaj vernic zahvalili za dolgoletno službo polanski župniji.

V župniji smo 11. oktobra imeli slovesen dogodek: Vernik polanske župnije Stanko Matjašec iz Vel. Polane št. 202 je v domači cerkvi ob oltarju Srca Jezusovega, vpričo svojih predstojnikov in zbranega občestva opravil večne, slovesne zaobljube kapucinskemu redu. Ob njem je slovesne zaobljube obno-

vila s. Terezija Žerdin, članica sester Sv. Križa samostanskega III. reda sv. Frančiška Asiškega v Mali Loki pri Domžalah.

Očetje kapucini so polansko župnijo na to veliko slovesnost pripravljali s tridnevno. Obred je bil zelo slovesen in naj bi mladini zbudil zanimanje za duhovniške in redovniške poklice. Zvečer je p. provincial Štefan Balažič vernikom prikazal film o življenju sv. Frančiška Asiškega. Tako se je župnija vključila v proslavljanje osemstoletnice asiškega ubožca.

11. oktober bo poleg slavnosti v cerkvi ostal tudi v žalostnem spominu za celo župnijo zaradi velike nesreče. Popoldne je domači župnik peljal 3 članke župnijskega sveta na duhovno obnovo v Dobrovnik. Na nepreglednem

Slovesna zaobljuba brata Stanka Matjašeca in sestre Terezije Žerdin v Veliki Polani 11. 10. 1981

ovinku v Brezovici so trčili v drug avto. Karamboliran avto so mu vlekli domov. To je gledala tudi štiričlanska družina Šalika iz Gaberja. Obiskali so sorodnike v treh polanskih družinah. Ob 4 h popoldne so se vračali domov. Na začetku Hotize se je vanje zaletel drugi avto in vsi štirje so bili takoj mrtvi. Ker je bila mlada mati iz Vel. Polane in se je tik pred smrtjo poslovila od sorodnikov v treh hišah, je vsa župnija žalovala. To se je pokazalo tudi na pretresljivem pogrebu v Gaberju.

Župnik Ernest Veleberi je bil z 18. majem invalidsko upokojen. S 1. avgustom ga je mariborski g. škof razrešil službovanja v Vel. Polani. 2. avgusta se je priselil novi dušni pastir Franc Kodila. 8. avgusta, na Donatovo proščanje, je bil slovesno sprejet. Doma je iz župnije Sv. Benedikta v Prekmurju. Tam je tudi 10 let služboval. Je daljnji sorodnik dr. Franca Ivanocyja. Naj bi v to župnijo Jezusovega Srca prinesel tudi Ivanocyjevega duha.

VERŽEJ — Kot je razvidno iz dokumentov v mariborskih škofijskih arhivih, so se že leta 1701 pogajali benediktinci, da bi v Veržeju ustanovili samostan in pozidali novo cerkev, ker je stara razpadala. Na žalost je ostalo le pri načrtih.

Dve leti pozneje (1703) so verženski tržani začeli s prošnjami, da bi se v Veržeju vršila redna služba božja. Ta prizadevanja so se ponavljala do leta 1778, ko je trška občina Veržej ponovno predložila svoj predlog za ustanovitev beneficija.

Sekovski škof je na predlog pristal in tako je 1. decembra istega leta Veržej z velikim veseljem sprejel svojega prvega stalnega duhovnika. Pisal se je Jožef Rep.

Skoraj sto let pozneje, točno 14. marca 1862, je trška občina prosila, da bi naj Veržej postal samostojna župnija-kuracija. Prošnjo so podpisali vsi tržani. Original se hrani v škofijskem arhivu. Tedanji škof je bil naš božji služabnik Anton Martin Slomšek, za čigar beatifikacijo smo se letos prav posebno vsi zavzeli. On je na prošnjo pristal. Že 13. 9. 1862 je Slomšek poslal vlogo v tej zadevi na državno oblast. Odgovora ni dočakal, ker je umrl 24. 9. 1864., vendar je škof Anton Martin Slomšek pravi ustanovitelj samostojne župnije Veržej. Škofijska odločba je bila izdana 31. 12. 1862.

Za prvega kurata je bil imenovan Anton Stranjšak. Njemu je sledil Lovro Janžekovič, ki je leta 1891 postal tudi prvi verženski župnik. Po njegovi smrti leta 1921 so prevzeli župnijo salezijanci.

Verženski oktet

Lani smo proslavili ta dva dogodka. Izdali smo tudi kroniko župnije Veržej, ki jo je z marljivo ljubeznijo napisal Jože Kostanjevec s sodelavci.

Letos pa smo se na poseben način spominjali na Antona Martina Slomška, ki je pred 120 leti pristal na ustanovitev naše župnije. Lepi so bili dnevi prvega obhajila, šmarničnih pobožnosti, romanj. Praznik Marije Pomočnice s procesijo je bil čudovit. Isti dan se je zbralo čez dvesto molivcev za duhovne poklice k popoldanski molitveni uri v ta namen.

Višek slovesnosti pa smo doživeli 26. septembra, ko je naš domačin Anton Hanželič daroval v naši cerkvi, v kateri je bil krščen, svojo zlato mašo. Verniki so cerkev napolnili kot malokdaj. Pridne roke red. sester in njihovih pomočnic so jo okrasile kot nevesto, pevski zbor je izredno lepo zapel, ministrantska služba je bila pobožna in natančna. Zlatomašnika je spremljalo k oltarju lepo število duhovnikov, med njimi provincial slovenskih salezijancev Anton Košir. Pred mašo je župnik prebral pismene čestitke našega škofa. Nato smo poslušali pozdrave predstavnikov župnije. Otroci so slavlencu izročili šopek cvetja in pozlačenih pšeničnih klasov. Slavnostni govornik dr. Janez Jenko je mojstrsko orisal življenjsko pot zlatomašnika ter vzvišenost, koristnost, nujnost in lepoto duhovniškega in redovniškega poklica. Govori so izzveneli v eno veliko željo in prošnjo: da bi vsak po svojih močeh prispeval za pomnožitev duhovnih poklicev med nami in da bi se kmalu zopet veselili zbrali okrog kakšnega našega novomašnika.

Tudi v materialnih delih se je nekaj storilo. Želeli smo dati cerkvi novo obleko, pa smo morali načrt odložiti do pomladi. V župnišču smo nadaljevali obnovitvena dela. Tudi zakristijo smo prenovili. Cerkev je dobila krasno novo

Na trgatvi

preprogo, ki sega od vrat do oltarja. Naj dobri Bog poplača vsem, ki so velikodušno pomagali in darovali za ta dela.

Naj omenimo še nekatere vernike, ki jih je Bog poklical k sebi. Marija Sovec je dozorela kot sveča v ponižnosti in ljubezni do družine in do bližnjega. Tako tudi Ana Ogrizek, mati Branka Ogrizka, župnika pri Mali Nedelji. Svojo dolgo bolezen je potrpežljivo prenašala in Bogu darovala za sina duhovnika in za duhovne poklice. Marija Ivančič je bila poklicana nenadoma, sredi največjega dela. Bila pa je na srečanje z Bogom pripravljena. Terezija Prelog iz Banovec, vedno prva pri vsakodnevnih jutranjih maši, je vdano in mirno sprejela smrt, vdana v božjo voljo. Molimo zanje in ne pozabimo, da smo vsi namenjeni v isto domovino. Molimo še za druge, ki so nas letos zapustili: Janjo Prelog, Antona Stuheca, Frančiško Šoštaric in Franca Žumana.

Za šalo

Švicarji se šalijo na račun Avstrijcev.

Fric: Veš ti, Hans, zakaj je vaša avstrijska zastava rdeče-bilo-rdeča?

Hans začenja posegati nekam nazaj v zgodovino:

Torej, to je bilo . . .

Fric: Kaj še, nič ni bilo, ampak taka je zato, da se vi Avstrijci ne bi vedno zmotili, ko jo razobešate.

— — —

Fric: To pa veš, Hans, zakaj vaši avstrijski zdravniki hodijo vedno bosí v bolnišnicah?

Hans: Zakaj pa bi hodili bosí?

Fric: Ker nogavice potrebujejo za narkozo.

— — —

Fric: Slišal sem, da vi Avstrijci, ko greste spat, vzamete s seboj v posteljo kamen in vžigalice. Je to res?

Hans: Ne govori neumnosti, kaj bi v postelji s kamnom in vžigalicami?

Fric: Slišal sem, da najprej s kamnom ugasite luč, potem pa prižgete vžigalico, da bi videli, ali luč res več ne sveti.

Avstrijci pa Švicarjem vračajo miho za drago

Hans: Veš ti, Fric, kakšna je razlika med prometnimi znaki po svetu in med vašimi Švicarskimi?

Fric: Saj ni razlike. Naši so taki kot vsi drugi, mednarodni

Hans: Samo s to razliko, da je pri vas pod znakom prehitevanje prepovedano, na katerem sta rdeč in črn avtomobilček, še velika tabla z napisom: **TO VELJA TUDI ZA VSE ZELENE, RUMENE, MODRE, RJAVE, SIVE, ORANŽNE IN BELE AVTOMOBILE.**

— — —

Hans: Nisi bil ti tisti, Fric, ki je stal pred okencem in ponudil uradniku svoj potni list?

Fric: Morda, to je vsakdanja stvar.

Hans: Da, toda ko te je uradnik vprašal, ali naj ti potni list podaljša, si bojda rekel: Hvala, rajši ne, imam replitev žep.

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Ž u p n i j a	Poštna številka	Tel. štev.
Apače	69253	
Bakovci — Murska Sobota	69000	069 76-157
Beltinci	69231	069 71-029
Bogojina	69222	069 76-250
Cankova	69261	069 76-615
Cezanjenci — Ljutomer	69240	069 81-013
Črenšovci	69232	069 70-073
Dobrovnik	69223	069 70-418
Dokležovje — Beltinci	69231	069 71-068
Dolenci — Šalovci	69204	
Gornja Radgona	69250	069 74-236
Grad	69264	069 77-610
Hotiza — Lendava	69220	
Kobilje — Dobrovnik	69223	
Kančevci — Križevci	69206	
Kapela — Radenci	69252	
Križevci pri Ljutomeru	69242	069 82-508
Kuzma	69263	069 78-223
Lendava	69220	069 75-096
Ljutomer	69240	069 81-065
Mala Nedelja — Bučkovci	69243	
Markovci — Šalovci	69204	
Martjanci	69221	
Murska Sobota	69000	069 21-245
Odranci — Črenšovci	69232	069 70-055
Pečarovci — Mačkovci	69202	069 77-057
Petrovci — Martinje	69203	069 78-036
Pertoča — Rogašovci	69262	
Radenci	69252	069 73-207
Rogašovci	69262	
Tišina	69251	069 76-412
Turnišče	69224	069 70-215
Velika Polana	69225	069 70-083
Veržej	69241	
Videm ob Ščavnici	69244	069 79-221
Bodonci	69265	069 76-806
Domanjševci — Križevci	69206	
Gornji Slaveči — Kuzma	69263	069 78-237
Hodoš	69205	
Križevci v Prekmurju	69206	069 77-803
Murska Sobota	69000	069 22-304
Lendava	69220	
Moravci — Martjanci	69221	069 72-234
Petrovci	69203	
Puconci	69201	069 72-532

KAZALO

	Stran
Vilko Novak: Kaj nam sporoča p. Pavel Berden?	3
Koledarski del	5
V. N.: Pred osemdesetimi leti	19
Jože Zadavec: Z anteno lepote sredi časa brez šiva	24
Vilko Novak: Kaj se dogaja v Porabju?	29
Lojze Kozar: Oče — steber vere v družini	35
Valter Dermota: Izbira je več kot jasna	37
Ivan Pucko: Daruj, odpuščaj	39
Jože Vinkovič: Človek ne živi samo od kruha, živi pa tudi od kruha	43
Rezka: Ne jokaj, mati	45
Pavel Berden: Ivanocy	46
Štefan Steiner: PESMI — Zbogom, ravan!, V oktobru, V molitvi, Bo- žična, V globinah, Meditacija	52
Jakob Šešerko: PESMI — Osmi december, Neke noči, Sveti Jurij, Prehi- tevanje, Na staroj gori, Samo Bog, Beg, Žgajara, Sosedovi kravi	54
Jože Smej: Odgovor na »vzpodbudo«	58
Avgust Pavel: Nekdo me je poklical	60
Avgust Pavel: Osiromašil sem	61
Avgust Pavel: Do zadnjih lasnih korenin	62
Jože Gerič: PESMI — Znamenje, Pomlad je, Pred nevihto, Bolnikova tožba, Drugi časi	63
Mirko Ružič: PESMI — Odhod, Vrnitev, Spoznanje, Vstajenje	64
Jože Smej: Kniga molitvena — 1783	65
Mira: Molitev zdravnice	66
Terezija Luk: Rumeni strnadi	67
J. Ftičar: Mali rekruti	67
Lojze Kozar: Moji konjički	74
Lojze Kozar: Jeklena kobra	82
Franc Puncer: Iz nenapisanega dnevnika	86
Rezka: Potepuhi sonca	90
Lojze Kozar, ml.: Poklicana za ljubezen	93
Ivan Zver: Plameneče iskre	97
Stanislav Koštric: Kri	102
Feri Novak: Sožitje z južnimi brati	105
Valter Dermota: Marija z grozdom	107

Jože Bajzek: Morda te potrebujejo	109
Štrkov Jožek: S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje	112
Jakob Šešerko: Premicija v preši	118
Ivan Zelko: Župnija Dobrovnik	122
Ivan Zelko: Turška oblast v Prekmurju	132
M. K.: Negova in okolica	138
Jože Zadavec: Iz prsti si jih naredil	143
Pavel Berden: Tisto deževno nedeljo... 1937. leta	155
Stanko zver: Pšenično zrno v zemlji	157
Stanko Zver: Ali vere stenj sveti, tli ali ugaša...	164
V. N.: Prekmurščina in njeni pisatelji v ruski knjigi	167
Jože Smej: Ivan Zelko, Prekmurje do leta 1500	168
Ivan Zver: Francoske pokojnine	171
Vinko Škafar: Teološko izobraževanje pomurskih kristjanov	174
Jože Zadavec: Človek, ki je ljubil resnico!	176
Jože Smej: Pavlu Berdenu, soustanovitelju Stopinj v spomin	180
Jože Smej: Ob odhodu Ivana Kolenca in Matije Rousa	186
Jože Smej: Ob odhodu Ivana Ifka	189
N. N.: Teta Mara	191
Fotokronika	192
Horvath János: Az ujmisem	200
Franc Tement: Pomursko pastoralno področje	203
Važnejši dogodki preteklega leta v pomurskih župnijah	205
Za šalo	252

POKRAJINSKAIN ŠTUDIJSKA KNJIZNICA MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/ 1983

262 2(497.12-18)(059)

19025937

COBISS

